పూర్వకవుల

శృంగార ప్రబంధములు

గ్రంథకర్తలు :

పూర్వకవులు

సరస్వతీ బుక్ డిపో. విజయవాడ-1

7-8-0

1. బ్రహ్మానందం

2. చంద్రరేఖావిలాపము

3. శృంగార పంచకము

4. కాళిదాసు లంబోదరప్రహసనము

రామగ్రంథమాల—

బ్రహ్మానందము

బ్రహ్మానంద శతకము

—గోపీనాథ వెంకటకవి.

రామాన్యధూటి తారావళి

—మాడభూషి వేంకటాచార్యులు.

గణపతీయము

—ప్రాచీనకవి.

శష్పవిజయము

—తెనాలి రామకృష్ణుడు.

శృంగారశతకము

—తోట విజయరాఘవ నాయుడు.

పుదుచ్చేరి.

1924

 (వెల రు 1--4--0

Cenfidential Subscribers Edition.

శ్రీరస్తు.

బ్రహ్మానందశతకము.

సీ. శ్రీమించు యోగీంద్ర, సేవ్యమైయఖిలుల కగమ్యమై లోకైక్య, రమ్యమగుచుఁ
దనరార గోలోక, మునరాసమండలి నభినవ క్రీడాగ్ర, హంబులందు
విరజా తటంబున, బృందావనంబున, గోగోపగోపికా, కోట్లు కొలువ
వేడ్కతో నిత్యంబు, విహరించు రాధికాకృష్ణు లొండరులపై, ప్రీతిపూర్వ

గీ. కముగఁ బరగించు నవసుధా,కలితవీక్షణములు, వారలప్రియభాషణములు నరన
1జారరతులు వెల్గోటికు, మార యాచభూవరేంద్రు నతిక్రమంబు, బ్రోచుఁ గాత

సీ. వరగుణశాలి స, ర్వజ్ఞకుమార యాచక్షమానాథుండు, సత్కళావి
శారదుండొకనాడు, సంతోషమున గోపినాథ వేంకటకవి, నాదు నన్ను
రావించి మన్నించి రమణ శ్రీకృష్ణునిఁ గోర్కెతోఁ గృతినాయ, కునిగఁ జేసి
యతని విహారంబు, లన్నియు శృంగార2శతకంబు సేయుము, వరవఫణితి

గీ. నరయ నానందపరిపూర్ణుఁ, డైన కృష్ణు చారుతర విషయానంద, సరణులెల్ల
నవ్యమృదువాగ్విభూతి వర్ణనము సేయుటరసిచూడ బ్రహ్మానంద,మదియెకాదె

సీ. కామసంతృప్తుఁడు, గానివాఁ డిల మోక్షకామి గాఁడను గాథ, గలిగియుండ
నదిగాక మరతభ, వానంద మరయ బ్రహ్మానందలేశంబె, గాని వేఱు
గాదు కావున మీరు, గరిమతో మొదల శ్రీకృష్ణుఁడు పల్లవ, స్త్రీలఁ గూడి
చేసిన లీలాని, శేషంబు లన్నియు శృంగారశతకంబుఁ, జేసి ప్రీతి
నవల తదుక్తగీ, తార్థసారం బంత సంగ్రహించి సమస్త, సమ్మతముగ

గీ. నొక్క శతకంబుఁ గావింపు, మూర్విలోన దేవియెడఁ బ్రీతిగలవారు, దానిఁజూచి
తెలిసి సౌఖ్యవారాంబుధిఁ, దేలు చుందురంచితముగ బ్రహ్మానంద,మదియకాదె

సీ. అని యిట్లు 3కౌతూహ,లాతిరేకంబున నాన తిచ్చిన యేను, హర్షమొంది
హరి హర బ్రహ్మల, నభినుతిఁ గావించి పద్మా శివా సర, స్వతుల కెఱఁగి

పా. 1. భావతతులు పా. 2. శతకంబుగాఁ జేయు
పా. 3. కౌతుకా, హ్లాద వేగంబున

కరివక్త్రునకు నతిఁ గావించి వాల్మీకి పాత్యవతేయుల సంస్మరించి
కాళిదాసాది సత్కవులను గొనియాడి గరిమతో నాంధ్ర సత్కవులఁ దలఁచి
గీ. రాధికామాధవుల విహారంబు లన్ని పూని శృంగారశతకంబుఁ గా నొనర్తు
సరసులందరు విని చాల సంతసింపుఁ డవఘులారా! బ్రహ్మానందమదియకాదె
సీ. గుణదోషములు వర్ణ గణములు శబ్దార్థ పద్ధతుల్ గని యతి ప్రాస బంధ
నియమంబులెఱిఁగి యెన్నికకెక్కు మృదుమధురోక్తులుగదియించి యుక్తభంగి
నతివిపులార్థంబు మితపదంబులలోనఁ దెలియించి ముద్దు మాటలనుగూర్చి
1విరళార్థ సంయుక్త సరళ శబ్దంబులు పొసగఁ నలంకృతుల్ పొందు పరచి
గీ. రసము చిలకంగ 2వాచక రౌచకాది సప్తవిధ సత్కవీంద్రుల జాడ లెఱిఁగి
శౌరి లీలా విలాసముల్ సన్నుతింతు సరసి చూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె
సీ. సచ్చిదానంద లక్షణ పరబ్రహ్మంబు మును విషయానంద మనుభవింప
దలఁచి తా గుణమయ తనువుఁ గైకొని తనయోగమాయను రాధ గాగఁ జేసి:
పరగ బ్రహ్మాండంబు బయుల క్రీడార్థంబు గోలోకము సృజించి కోరి తనదు
కళలచే రాధికా కళలచే, గోపగోపికలను నిర్మించి సకలు డగుచు
గీ. సందుగ్రీడించెఁ గావిచో నగులు, దేల మోహనకిశోరరూపంబుఁ బొస,గదాల్చె
నట్టి కృష్ణుని శృంగార మభినుతింతు సరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె
సీ. ధరలోన మనుజు లందఱు మానుషానందమందు సవాశక్తులగుట వలన
తాను మానుషరూప ధారియై తగ మానుషానందమును బ్రీతి ననుభవింప
కరమర్థి తనదు శృంగారచారిత్ర ప్రపంచమంతయు నాలకించి చాల
మధురసా స్వాదితౌ షధ మలికా న్యాయమున విహనరసౌఖ్య మనుభవించి
ధన్యు లౌటకు మహా ధన్యుండు గోలోకవాసియౌ కృష్ణుండు భాసురముగ
గీ. కోరి బృందావనంబున గోకులంబునందు విహరింప, మధురలో నవతరించె
నట్టిశౌరి విలాసంబు నభినుతింతు నంచితముగ బ్రహ్మానంద మదియకాదె.
సీ. కడు వేడ్క దేవకి గర్భంబున జనించిప్రాకృత బాలుని వగిది జాల
వికసనంబులు లేక వెస బరాధీనుడై సర్వోపచారముల్ సంగ్రహించి
టరయ, నామాయ నా యంతవానికె యజ్ఞతయును బరాధీనతయును గలుగఁ
జేయు సామర్థ్యంబు చేనొప్పునట్టిద, యని యొఱింగించుట కంతెగాక.

పా. 1. నరసార్థ పా: 2. మదివి పంతనముపొంగ నకల

గీ. తలప సర్వజ్ఞునకు సర్వశక్తి యుతునకు పారవశ్యంబుగలదె
యట్టి కృష్ణుని చరితంబు లభినుతింతు నతులమైన బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. అరయ నెవ్వాని వీర్యంబున విరజకు బుట్టిన తనయు లేడ్వురును సప్త
వనరాసులైరి యెవ్వరు సృష్టిగావింప రాధతో గూడి సురతము సేయ
తటి మేన బొడమిన తతఘర్మ జలము బ్రహ్మాండముల్ నిండియేకార్ణవంబుఁ
గావించె నట్టిజగత్కర్త కృష్ణుండు జనని దోయిట నీట స్నపితుడగుచు

గీ. భక్తసుకృతోపచారంబు స్వల్పమైన నదియ సంతుష్టికరమని యన్నమాట
సత్యముగ జేసె నవ్విభు సన్నుతింతు ననుపమాన బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. దాటరాని భవాబ్ధి దరియించుటకు నవరమ్య పాదాబ్జమరందపాన
మదియముఖ్యోపాయ మవియునాత్మీయాంగములలోనం దలపోయ మోక్షలక్ష్మీ
కంఘ్రులే తుచ్ఛంబు లవియును భక్తుల కెఱిగించుటకే కాక యింపుమెఱయ
బంగారుతొట్లలో బవళించి కరముల చరణంబు వదనకంజమున జేర్చి

గీ. మొనసి యంగుష్ఠమానుట జనని పాల దనివిదీరక గావట్టి యనఘమూర్తి
రమ్యలీలావిలాస వర్ణన మొనర్తు నరసి చూడ బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. పశువులు ఫణులు గానరసంబు నెఱుగుందు రను వాక్య మెఱుక పరుప
గానంబు సర్వదుఃఖంబుల వదలి జడంబులకైన సుఖంబు నొసఁగు
ననునది ప్రకటింప నదిగాక, తా సామగాన లోలుండను గాధ తథ్య
మొనరింపజననయిత్రి యొటపైన చికిలిబంగరు తొట్లలో నుంచి క్రమ ఫణితి

గీ. పాటఁబాడుచు నూఁచినఁ దవ్వశించి నేత్రములు మోడ్చి సుఖలీలనిద్రబోయె
నట్టిశౌరివిలాసంబు లభినుతింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. వ్రేపల్లెలో నున్న గోపాలకుల నెల్ల నాఢ్యులగావింతునని తలంచి
పుడమి నకారణం బుగ సిరి నొసగిన నస్మదుక్తి విరోధ మగును గాన
నెట్టులైన వీరి సొమ్ముంచుక యైనను మెసవి సౌభాగ్యంబు నొసగుటొప్పు
నని వారి సదనంబు లందున్న వెన్నయుపాలు ముచ్చిలి మెక్కి బాగమొనగె

గీ. నలుకుచేలుండు గొనితెచ్చు నట్టియటుకు లొసికొనితని యైశ్వర్య మొసగలేదె
యట్టికృష్ణుని శృంగారమభినుతింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. తనభక్తినవనిసంబుఁ గొనియాడువారి కిచ్చుగిని నధీనుండ నగుదు ననెడు
భావంబు తెల్లంబుఁ గావించుటకు భోళశంకరమూర్తి తల్లిచే గట్టువడియె

గావించొ యఘటన, ఘటనా ఘటీయ్యాపి యగుతన మాయచే, జగములన్ని
కర్మవశంబున౯, గదలకుండఁగ గట్టివైచిన యావర, బ్రహ్మమేల

గీ. యబలయగు తల్లిచేతొల నట్లుకట్టుబడియె వదిదాల తాను కంపవలన గాదె
యట్టి వరమేశుచారిత్ర మభినుతింప నరసిచూడ బ్రహ్మానంద,మదియ కాదె

సీ. అవని గోబ్రాహ్మణు లనుచు విప్రులకన్న గోవుల మొదటనే ర్కొనుటవల్ల
4 నావులు విప్రులు, కన్న బ్రాకస్త్రంబు గాంచిన వనియును, తన్మంతతోడ
గోప్రదక్షిణమున, భూప్రదక్షిణజాతఫల మబ్బుననియు, బాపమర్థి
నెల్లమానవులకు, తెల్లంబు గావించుటకు కూర్మి గోపబాలకులఁగూడి

గీ. ప్రేమమీఱ బృందారణ్యసీమయందు పసుల చుట్టును దిరుగుచు, కసపుమేపె
నట్టిశౌరి విలాసంబు లభినుతింతు నంచితముగ బ్రహ్మానంద, మదియ కాదె

సీ. అవిశంబు తన్నువ, మ్మినవారియపమృత్యువుల రోగములఁబాసి
యాఖిలాపదలడంచి, యావన్నగాదకుం దనుమాట నిజమాచే యంగఁదలచి
యఘదైత్య వదనంబు, నందు కాళీయహ్రదంబు పానమున నీ, రైనగోప
బాలగోగోవత్స జాలంబులను సుధామయ వీక్షణంబుల మనఁగజేసె
నంతియగావిచో, నట్టియాపద వారికేమెఱ లేకుండఁ జేయలేఁడె

గీ. కర్మమును దాటఁగాదను, గాధయుకరజనములకె కాక నిజభక్త, జనులఁజేవ
దమట నిజముచేసినహరి, నభినుతింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. హరిహర విధులు నిజాంశసంభూతులై వను తమయోగమా, యమతరింప
లేరను యర్థంబు, వారకవివిధ కారణములు లేకనే, ప్రణకుమార
వత్సరూపంబులు వరుసతో సృజియించినట్లు విశ్వంబునే, పారసృష్టి
గావించు పటుశక్తి గలదను వర్థంబు క్షితిలోనఁ బ్రకటింప, జేయుటకును

గీ. అజుఁడు దాచినబాల వ, త్సాకృతులధరించి యొకయేఁడుమందలో, సంచరించె
నట్టికృష్ణుని శుభలీల, నభినుతింతు నమితమైన బ్రహ్మానంద, మదియుకాదె

సీ. ఏఁటేటఁ గావింతు రింద్రయాగమునకు సమకూర్చిన పదార్థ, జాతమెల్ల
తనమాట నమ్మికకృపకు నొవంగక యతలాకృతి ధరించి, నట్టి తనకు
నిచ్చినందున నిర్జరేంద్రునివలన గల్గిన యుపద్రవ మణఁగింప గేల
గోవర్ధ నగంబు, గోరెత్తితో వెలి గోగోప గోపికలను, గూర్చిబ్రోచి

గీ. దైవతాంతరముల వీడి, తనుభజించునతని రక్షింతుననుచు శ్రీ వన్నమాట
సత్యముగ జేసెనద్దేవు, నన్నుతింతునంచితముగ బ్రహ్మానంద, మదియకాదె

సీ. ధరలోనఁ దానవ, కాక మొందెడు వేళ తన యోగమాయఁగ, న్గాచిసమస్త
జనులకు కామదా, యినియయి యుండెదవీవు విన్ను జనంబు పెక్కు
నామధేయంబుల, నయముతోఁ గొలిచెదరని ప్రీతి నిచ్చిన, ఘనవరమున
కనుగుణంబుగను కాత్యా, యనిపూజలు చేయగోపాలక, స్త్రీల చేల
ములు గొనుటది వారు, జలములో నగ్నులైస్నానంబుచేయుదో, షమువదంచి
తనకర్థి మ్రొక్కించు, కొని వారివ్రతము పేయుటకెకా, కతులితముగ
ద్రౌపదీదేవి తగ, దలఁచిన మాత్రాన పెక్కువస్త్రములు క, ల్పించియిచ్చి

గీ. నట్టి దివ్యప్రభావున, కంబరములు లేక కాదు కామాసక్తి, లీలగాదు
అట్టియోగీశ్వరు, నాదిదేవు నభినుతింతు బ్రహ్మానంద, మదియ కాదె.

సీ. మానుగుమీపాల,నూత్నయౌవ్వనుఁడును నలునొప్ప మధురగా,నంబుపేయు
పురుషుఁడుతరుణున,కరయ వల్లభుఁడంచు పలుమాఱు వేదంబులుకుమడువు
విజము సేయుటకు దా, నిత్యకైశోర సుందర విగ్రహము దాల్చి, సరసభంగి
భువన మోహనముగా మురళీవినాదంబు సేయుచు గోపికా, స్త్రీలకెల్ల

గీ. వలపు పుట్టించి మోహించి, వారి తనదుకడకురతికాంక్షఁజనదేర, గానొనర్చె
నట్టికృష్ణుని చరితంబునభినుతింతు నంచితముగ బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. కౌర్యతిరికము మర, తక్రియొద్దీ పకసామగ్రి యని గోవనతులఁగూడి
రాసోత్స వము చేసె, రహిగోపికల కందఱకు వన్ని హారికరీ రములుదాల్చి
మించి సంక్రీడఁగా వించి దా యోగీశ్వరేశ్వరత్వము నర్థి, నెఱుకవఱచె
నేక కాలమున, నేకరూపములతో గోర్కెతీఱ ననేక, గోపికలకు

గీ. వేడ్క విధువన తృప్తిగావించి తనదుసర్వ సమతయు దెలిపెనాశ్చర్యఫణితి
నట్టిరసికాగ్రణి విలాసఁ మభినుతింతు మదిదలంచ బ్రహ్మానంద, మదియకాదె

సీ. లీల బ్రహ్మానంద, లేశసన్ని భ రతిక్రీడానుఖంబులౌ,కిక సుఖంబు
లందుముఖ్యంబని, యనుభవసిద్ధంబుగా నెఱిఁగి జనంబు,దానిమీద
నమనస్కసిద్ధిచే, ననుభవింపగ నర్హమైన బ్రహ్మానంద, మాత్మలోన
నూహించి తగుయత్న, మొనరించి కృతకృత్యులౌటకనేకగ్గా, పొంగవలయు

గీ. గూడి గోలోక మందు గోకులమునందు వేడుకలుమీఱ విధువన క్రీడసలిపె
నట్టి కృష్ణుని శృంగార మభినుతింప నంచితముగ బ్రహ్మానందమదియ్యకాదె.

సీ. 1రణము గావింప నొల్లక విషాదంబు నొందిన యర్జునుని నిమిత్తీకరించి
సర్వోపనిష దర్థ పాదభూతంబు సద్యోముక్తిదము మహా యోగి వేద్య
మైన గీతాశాస్త్ర మత్యంత కరుణచే కర ముపదేశించు టరయచూడ
భావి కాల జనంబు భవబంధములఁ బాసి దోడ్తోడ ముక్తినొందుట కుగాదె.

గీ. యట్టి కంసారి సృష్టిర క్షాంతకారి భువన హితకారి గోపికా మోహకారి
శౌరి లీలావిలాసము ల్సన్నుతింతు నతులమైన బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. అంతి మస్మృతి తన యందుఁ గల్గుట! జేసి చేదీశ కంస ము రాదులకును
సతతంబు భావించు కతన గోపికలకు నల నందునకు యశో దాదులకును
సకలధర్మంబులు చాలించి శరణంబునఁ దిన విజ యెద్ధ వాదులకును
మోక్ష మొసంగుట మొనసి గీతోక్తులు నిజము సేయుటకును నిఖిల సమతఁ

గీ॥ దవిలి లోకహితార్థమే యవతరించె నుర్వి ననునది తెలియఁజే యుటకుగాదె
యట్టిహరిలీల లన్నియునభినుతింతు నార్యులార! బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. మధురలో నుండి యమ్మాధవుం డొకనాడు వ్రేపల్లెలో నున్న గోపికలను
రాధను యిళనుమ రతిరహస్యంబులు వారల లీలా విహారములను
రాసోత్సవంబు జలక్రీడలను మఱి వారల వర్మసం భాషణములు
మనమున తలపోసి మమతవిల్పగలేక యేకాంతసీమకు వింపుమెఱయ

గీ. యుద్ధవుని వేగరావించి యుత్సుకమున నతనితో నెయ్యమునఁబల్కినట్టిశౌరి
విప్రలంబ శృంగారంబు విస్తరింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒనర పిన్నటనాఁట నుండియు నాసోయగము శరత్వాది భావములు జూచి
వనుఁగూడి క్రీడింప బనిబూని వనిత లింపొసగ కాత్యాయనీ పూజసలిపి
వరములు వడసి యవ్వల శరద్రజని వనంబులో మద్వేణు నాదము విని
పతి సుతాదులపీడి బాళితో వావద్దకరుదెంచి యేపీతు లాద వగలు

గీ. మీఱ బ్రతుకాసమాని కన్నీరుగార "విన్నవమ్మితిమ" న్నమా టెన్నుకొనిన
జాలియగుచున్న దట్టియోషల వలపులు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సా. 1అని సేయనొల్లక పతిదుఃఖమందు నర్జునుని దా హేతుభూ తునిగఁజేసి

సీ. ఉత్సుకత్వమున నన్నొకనాడు పైకొన్న చెలికిలో మెరిపింత్రు వలవ మిగుల
26 సౌఖ్యరూపక పరిశ్రమము బాటిలఁ జేయ తాళలేనని యది తత్తఱమున
వక్కఱ్ఱ్రాలి దామ్రొక్కుచు కళనింప గమకింపవదిమాచి కరములేను
బలు పిఱుందులకు లంకెలు వైచిచంద్రునాడికి రాపుఁ జేఁయదవ్వక తనంత
గీ. చిలుచిలు మటంచుగళ జాఱజిక్క «నీకుదక్కితియింక నన్నుగదల్పకుండు
మనుచుబతిమాలుకొన్న యవ్వనితహాయులు మదిదలంపబ్రహ్మానందమతియ

సీ. నమబంధ మొనరించు నమయంబునను పీకగళలంటిచూచుకం బులుస్పృశించి
27 మొనసి పాదాంగుష్టములు మోపి పైకుబ్బి కాయజచ్ఛత్ర సంఘర్షణంబు
గా రతిక్రియ సల్ప గనుగొని «యిదియేమి యాతురం బింతలో నకట తృప్తి
గావించుటకు నీవుగమనించెద పటంచుకుర్ణిషు చేసి నాకోర్కెతీర
గీ. రతియొనర్చిన పిదప నీలాటి పనులు సేయుదగు గానియిప్పుడే పేయదగునే
యనుచు నను వేఁడుకొన్నయయ్యబలపొంపుమదిదలంప బ్రహ్మానందమదియ

సీ. సుదతి యొక్కతునేనెదురుగా గూర్చుండి మొనసిపేతులు వెన్క మోపియుబికి
28 తగరుఁ తాకుల కొంతతదవు మెప్పులుగాంచి యట మేఘానమున నేనబ్జనాడి
మీటిచు మొనలంట మెఱిత చన్మొనలు చక్కగనొక్కి రవనచే గదలఁజేసి
యవ్వల కెమ్మోవి నానుచు చూచుకంబులు కరంబులనంటికళలు రేపఁ
గీ. కదలనీయక చేతలింగంబు బట్టి కమలశరు దోలికను కఠోరముగ మాచిఁ
కళను చిలచిలమని కుమ్మరిలగ జేసి పరవశత్వము నొందిన పదతి సొగసు
మది దలంప బ్రహ్మానందమదియ కాదె

సీ. మునికాని గోబంధమున నేనుగూడిన నాతిహస్తము లుర్వి మాతఁజేసి
29 కాని యెదురెత్తుచు దనవితంబము నెత్తిరహివిల్వ పవన పూరణము చేత
మరుగేహము తరతర యను నాదంబువెడల నేనవ్విన ప్రీడనొంది
తడయక లేవనంతకు క్రిరుమన తలవంచి యూరులుబిగియించి కదల
గీ. కున్న గనుగొని దానిచెయ్యిడిచిపట్టి పొలువుమీఱంగ విరుల పాన్పునకుదీపి
కలసి హాయియొనర్చిన క్రమములన్ని మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియ కాదె

సీ. తరుణి యొక్కతె నేనుదిరువాళతటి నలంకారము గావించి కౌతుకమున
30 వేడుక చూడంగ వెడలునప్పుడు రతిగావింప మనపైన గలయుటకున్న

పాయమూహించి నైవేద్యంబు జెడకుండనొక కంబమూనుక, యుంటినేను
పడఁతి నాతొడలపై; పదములుంచి కరాబ్జములు నాదుమెడకులంకెలుఘటించి

గీ. యేను చేతులతన నడుమెత్తి పట్టుకొన నగారూఢమునఁగూడి కోర్కెమీఱ
తన మనసుదీర్చుకొన్నట్టిదా, నిసొబగుమదిఁతలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. పూబోడి యొక్కతె, పురుషాయితమున నీదగుశక్తిఁజూతువా యనుచలేచి
చెలగి పైకెక్కి బస్కీలు సేయగ నొక్కమాటు నేపంచించి, మీఁదె తొలగ
విడిన వంకర దిద్ది యెడనెడ నవ్వుచు నభిముఖంబుగ నుండి యంతమీఁద
ఘటచక్రముగ నది, కడువేడ్క టివ్వున తొలగి పోసీక. వెన్కలకు, దిరిగి

గీ. కొంతసేపు రమించిదా, నంతమీఁద మఱల నెదురుగ దిరిగి సమంబు గాఁక
సుఖముగలుగంగజేసిన సొంపు పెంపుమదిఁదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. గ్రామ్యబంధముననే రతిసేయనిది జాణతనము గావింక నీవువెనుక దిరిగి
నేర్పునఁగ్రీడింపనిను, మెచ్చుకొందునో యనఁగ నేనారీతి. వెనుకదిరిగి
యురమును వంచించి, యొప్పుగా దానిపిఱుందుల పైకొచ్చి యందమలర
సరిజేసి సురతంబు, సలిపిన భళిర నీయట్టి విసగ్ధుని, నవనినెందు

గీ. నెఱుఁగనింక సమంబుగాఁ, దిరిగి కేళిసలుపు,మన నట్లజేసియా, చెలికితృప్తి
గలుగఁజేసిన నాఁటికో, మలిసుఖంబుమదిఁదలంప బ్రహ్మానంద, మదియకాదె

సీ. ఎలనాగయును నేను, నిలువుటద్దములలోసొగసుగానొకనాడు, చూచుకొనుచు
పెక్కుబంధంబుల, బెనఁగొని క్రీడించి యలసటఁగొని సరి, కళలువిడిచి
వరుసఁగూర్చుండియొం. దొరుల చెమటలార్చుకొనుచు కళావిసర్జన మొనర్చు
టకు నిల్చుకొనుటకెం, తయుసమర్థులమైన మనకునిర్వురకె సామ్యంబుకాని

గీ. కళలు రతివేళతమయిచ్చ, కొలది విడువనాగికొన నేర్పులేనివా, రవవిరసిక
తములె? యనిలేమయన్నయం, దంపుమాట మదిదలంప బ్రహానందమదియ

సీ. ప్రణయకోపముననే, బవళింప దగ్గఱిముద్దాడ చాల్నాలు, పొమ్మ, టంచు
విదలించి కైచిన విడుతునా, యనిమీసములు దువ్విపైబడి, కలియరాగ
వటునిటు దప్పింప పటభూషణములూడ్చి జట్టిపోరాటంబు, సలుపుటకును
వదలక పైవ్రాలి, కదలకుండఁగఁ బట్టిమకరధ్వజముఁగొని, మరువిఘ్నంబ

గీ. జొనిపి పాలిండ్లు నాయెదనునిచియదమి కౌగిటబిగించి కెమ్మోవి కందనొక్క.
తవిసిరమియించినట్టి చందంబులన్ని మదితలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఏనొక్కనాటి రేయేమి గావించునోకలికి చూతమటంచు బలుకకున్న
5 బహుచమత్కారముల్ బచరించి యంతకు నేబ్రసన్నుడ గామినిశ్చయించి
తమిజూపయింత నిర్దయుడ వైతివిదేలః యేమిసేయుదు వింక నీవు మున్ను
తెలిపిన తెలుగున తృప్తినొందెద నని మరునింట బహునాడి చక్రమునుంచి
గీ. నాడిమన్మధచ్ఛత్రంబు గూడ ఊటి మెదపి కదలించి కళజార గదిసి నన్ను
కౌగిట గదించినట్టి భోగక్రమంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. నలు వొప్పకనాడు నాగరంబున నేనుబెనగెడి తటి నాదునింత నీవు
6 కను, మని చిఱునవ్వు గదురంగ కడు పక్కళించి యూపిరిబిగియించి బాల
ముక్కుచు మరుగేహమున నున్న లింగంబుచేత నాశేఫ మచ్చెరువు గాఁగ
మెడ బటి దోఁచిన పడువున బయలకు దోఁచిన వెఱగంది చూచుచుండ
యోవితవాటంబు నొయ్యన బంధించి యిది గట్టితనము గాదింక నీదు
ఘనత జూతముగూడు, మనసానమునశక్తి జూపి మెండినయిది జొరకయున్న
గీ. హేళనము జేసి పదపడి కృప చెలంగ క్రిందకవకాళ మొనగనేగూడియప్ప
డనుభవించిన సురత సంజనిత సుఖమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. ఒక కాముకియును నేనొక్కనాడేఁనె, క్కడే నెక్కు డనికర మేపుజూప
7 సరి తారసిలి క్రీడ పలుపుచో నాకు ముందుకళ జాటిన మగువనవ్వ
యింత మాత్రమునకే యేల నవ్వెద, వని నేను గ్రమ్మరగూడి దానికళను
వెసవీడగా జేయ నిసుమంత తాళు, మటన్న నేనవ్విన నవ్వేలంది
నీ కెట్లో నాకట్లు నిలిపి కూడుప. మన్న నేనట్లు గావింప నిటులరోవ
మలర రేయంతయు గలపి, పురుషునకు తొరయైన నావృత్తు లరయ నధిక
గీ. మతివ కావర్తులవి తక్కువైన చిరపతనము గలిగుండు గావున దలపతుల్య
మనుచుసరసోక్తులాడుకొన్నట్టివిధము మదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. పరకీయ తోఁడ బల్మరు గూడుటకు విడంబనము గల్గమినేనుప్రధమసురత
ములదె జాగుగ జేసి యతివకు కళజారజేయు నుపాయంబుచింతచేసి.

కూడుచు నిల్పి తక్కుచములు చుంబించి మఱిసేయు చేమేమొమాటలకును
బెట్టుచు పగదాని దిట్టుచు, కొమ్మ నీసౌందర్య మెంతని సన్నుతింతు.
ననుచు నీ యొడలు మెల్లనఁ జూడనిమ్మని యొఱపుగ్గాఁ జూచుచు మరలగూడి
వెడలించి దానిపై బెట్టితిట్టుచు గూడుచును వెన్క కటుదీసి వనజనేత్రి

గీ. యీఁటె పోటులు గనుమంచు నిట్లులేనివ్యాజముల విల్పినిల్పగా వలసినట్లు
జేసి చెలి కళ జార జేసినవిధంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. చిఱుతప్రాయమున నే నెరతనం బెఱుగక చదురతతోఁగూడ చనువుమీర
నది చెంప గొట్టుచు నటు గోరు బెట్టుచు వెఱపు దెల్పుచు తొడ బెల్లమిడుచు
తటి యయ్యో విడువంగ దగదని వేడుచు నింతయే? నీశక్తి యింక విడువు
మనుచు దాకరమున నది బట్టిజొన్పుచు గొగిట బిగియించి గౌరవించి
మొనపంటనొక్కుచు మతికొని శ్రమముచే నవమానముల కళనాగికొనుచు

గీ. మొనసి యొడనెదఁ బురికొల్పుకొనుచుఁగూడిసమత నిరువురకేక కాలముకళలు
జాఱఁ జేసినచెలి చమత్కారములను మదిదలంపబ్రహ్మానందమందియకాదె.

సీ. మఱి యొక్కనాడు నేమక్కువ నొకదాని స్మరశాస్త్ర నిగదిత స్థానములను
చుంబన మొనరించి శృంగిజేరంబు చుంబనము జేయుచు లోని కొనరనూకి
దక్కింప గుర్రిని యొక్క నాదము బుట్ట నేనవ్వ సిగ్గుచే నెలఁత లేవ
తొలగితివేఁ మన్న తెలియక ననుమానపడి చీరకొంగున దుడిచిచూడ
నాతమ్ములపురంగు నలుపుగా గనుపింప చెఱగు మాపినదని చెలియ తొలగి

గీ. శిరమువాంచిన తత్వంబుదెలియజెప్పి తల్పమునజేర్చి కూడియిద్దరముసౌఖ్య
మంది, ముదముననవ్వుకొన్నట్టివిధము మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. పడతి నేమును గత వసనుల మైలేచి మార యుద్ధమునకు దారసిల్లి
కలబడి పోరి నే క్రాలద్దెమిడి దాని బడద్రోచి పైనెక్కి వదముచేత
తొలగఁ ద్రోయుచునది తోడ్తోడ పైకొని కుదియబట్టిన నేను కొప్పులాగి
పొర్లించి కూడగా పోటు దప్పించుక కాళ్ళు కత్తెరవేసి గరిత ముందు
కొగి విగ్గి పైకి లేవగ బోవ రొమ్ములబట్టి నేపడద్రోచి పైకినెక్కి
యదిమి పట్టిన నేనదియు నాసిగ బట్టియీడ్చి చెక్కులగొట్టి యేపుమీఱ
ప్రక్కకు పొర్లించి పైకెక్కి చేతలింగముబట్టి ననుబాల గాసిపఱచి-

గీ. తరుణినొప్పించి యొప్పించి తానుగూడ నళినబలాయనంచు వేనభినుతింప
నాతియుప్పొంగి చేసిన నాటిరతులు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. వగలాడి వగలచే బిగువు గల్గగఁ జేసికొని రాగ నేజొప్పి వనితజూచి
42 వగరుచేత రవంత బిగువుండ నొక్కింత చెమ్మగిల్లినది యిమ్మజూపు
రతిలోన దగవిద్దఱకును మంటవి జూపుబిగువుకు నేనొక్క వెరవు జెప్ప
సక్థిద్వయము జేసిసాచుక పవళింప నిరుదెస కాళ్లుంచి యేను మీఁద
గీ. జేరికూడి బిగువుజూపి చెలియె సంపృతోరుబంధమిది యటన్న నౌరవింత
నేర్పితివటంచు మెచ్చిన నెలతమాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. అతివ యొకర్తునే నన్యోన్యపాదముల్ పరిక్కనుదలలుంచి పవ్వళించి
43 యెదురుగాదిరిగి మేమెదనుకాళ్లను సాచితలగడల్ చేసి క్రిందులకువామ
కరములుపాచి పైకాళ్ళ సందులకు బోనిచ్చి కొంచెమువంచి యిలను పదము
లానించి దక్షిణహస్తంబులటు మోద్పి పృధివిపైమోర యొక్కింత యుబికి
పరిజేసి పెనజొన్పి జాఱిపోకుండ ఖబద్దారుగా వింతపరిదవిల్ల.
గీ. చెలువు మీఱంగ గూడిఖుషినిజెంది నీవెసరి! నీవెసరి; యనినేర్పుమీఱ
యిరువురము మెచ్చుకున్న యానెరతంనబుమదిదలంప బ్రహ్మానంద మది॥

సీ. ఒకరాత్రినేను దర్పక యుద్ధమున లెక్కసలుపుచు ఘడియలు జరిపి నిలిపి
44 జాములు వెడలించనరినాకు సంతృప్తిగాకున్న చెలినన్ను గాంచి, మందు
మహిమయో! మటికుటిమంత్రంబులో లేకతంత్రమో! యీవింత ధరణినెందు
గన్నదివిన్నదిగాదింక తాళలేనని యొక్కచే పాదమవలచేత
గీ. చుబుకమునుబట్టి పాఁర్థింపజూచి కళనుతక్షణమెడింప మూర్ధ్వరే తస్కుఁడవని
వనిత శాబాసఁగిరి యొసంగిన పసందుమదిఁదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. పడతిని యొకనాఁడు పరిహాసింప దలంచి సమరతిఁజేయుచు క్షణమునిలిపి
45 లలితర్జనీ మధ్యముల లోనికటుజొన్పి యూర్థ్వభాగంబున నున్న వలిం
నాడిక కదలించి వనువొప్ప ముందుపారిన యొంటేలు జాలనవ్వి
తోయజానన లిట్లుసేయుదురా? యనిపరిహసింపగవక్త్రి పంకజంబు
గీ. చిన్నబోవ దిగ్గునలేచి చీరముడిచి యౌరయిదియేమి యాగడనుంచు కళల
మందుకొనిసందులకుబోయినట్టిహోయలుమదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. మఱియొకనాడు సమర్త్సాప్రిచుముదాని మొలకచన్నులు గలముద్దులాఁడి
నెలమితో ఫలదానముల సొమ్ములను మేలిమాటల చేష్టల మరులు కొలిపి
విపుల శయ్యకు దాల్చి విపృతోరు బంధక్రమంబుల సారె మరుపసిడము
దగిలించి చెమ్మగిల్లఁజేసి లోని కంగుళి జొన్పి సులభంబు దెలియబఱచి
వెస మేహనముమీది ముసుగుముందటికటుబోద్రోచిజొనిపినముసుగుప్రక్క
లాని వెన్కకు రాగ నది ముందుకు బోవ కెవ్వన నొప్పిచే కేకవేయు

గీ. కదలకుండగ బట్టియో కలికి! యింక నొప్పిలేదని యభయంబు జెప్పి చెప్పి
కలిసి యభ్యాస పఱచిన కౌశలంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. పచ్చిపఠాన రూపముదాల్పి కైసేసి తెచ్చిన వెలలేని తేజి నెక్కి
బాజి భాషా వుడాన్ వరుస నడువంగచేసి చెలికాండ్లు చేరి "యారకాబాస"
నంగ నే స్వారి బోవగా నొక్కయువతి దాకిటికీల నుండి చూచి
కడుమోహమున, వాడు కడకిపు దేతెంచి యొకమాటవినిబోవుటొప్పు, ననుచు
కబురు పంపిన నేను వేడ్క బోయిన పైబడి కౌగిట బట్టి నిలిచి
క్రీడ గావించి ముద్దాడి 1 బాళినిగొని దృష్టి నాకునా యంచు తిరుగ పిలవా.

గీ. వంగి "యల దాని వీథికి జనగ నింక వలదుసామి నాయొద్దకే వచ్చుచుండు"
మనుచు జవ్వని ప్రార్థించినట్టి నెవరు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియెకాదె.

సీ. పరగ హిందుస్థాని దిరుసువేసుక జరీతాజు ధరించి ఝోకా జెలంగ
చాలుగా నాల్గు తేజీల బూన్చిన రథమెక్కి నాచెలికాని యెదుర నుంచు
కొని రాత్రిచేసిన పనులన్నియు జెప్పుకొనుచు నేరా హర్మ్య మొనర నెక్కి
కనుగొని యొక తన్వి కళ చెఱుక్కున లోనకలకవాటి చెమర్ప నిలువలేక
తొడలు కంపము నొంద నుడుకుచు రాత్రికి తనవంతుగాకయుండిననుమమత

గీ. నిలుపగా జాల నేడె రా వలయు నంచు బాలకునిచేత నొకచీటి బంపిపిలువ
నంపి ననుగూడి గ్రీడించినట్టి సొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

. నెఱజాణతో గూడి సురతాంతమున విల్చి కౌగిట వదిమి నే కళను విడువ
నది చూచి యిదియేమి యాతురం బవి నాకు కడు వేగ నుద్ధతి గలుగజేసి

పైకొని పలుమాఱు బిస్కీలు సేయుచు పఁరగ మత్కీళకల్కి బాఱజేసి
ఖలనవేళను గ్రీడ నిలుపక గావించి తుది నందులోఁ జాల తొరయ జూప.
గీ. నిలిపి కళలను విడిచిన బలు సుఖంబుకన్న శతగుణీవానంద మనుభవింతి
యబలనునుతించియదిమొదలటులచేసిముదముగంబబ్రిహ్మానందమదియకాదె

సీ. వినుపూర్వ సంకేతమున నేను నందుగోడల మఱుగున పొంచిదలగకుండ
నను పైగజేయు మెల్లన తల్పుచాటున నీవలావల నిల్చి యింటివార
లినుమంతవివకుండ గుసగుసమనుచు చేమార్పుల మేముమర్మములు దడువు
కొనుచుండ నంతలో తన భర్తవచ్చిన నుపచారములు చేసి యోగిరమిడి
కరగత కలశియై పెరటిలోనికిఁ పోయివచ్చెదనని చెప్పి వచ్చినన్ను
గీ. గలసిగోబంధమున గ్రీడసలిపి,మరలననుగలియుటెప్పఁడనుచుమేహావముచేత
బట్టికదలించి సెలవిచ్చి నట్టి నెనరు మదిదలంప బ్రిహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. తలిరు ప్రాయము వాడు వలపు నాపైజేర్చి మరిగి యర్ధంబుగా దిరుగులాడు
నుడిగంపు పనులు సేయుటకు దగ్గర జేరి మేనిసోకులఁ గొంత మెరపుజూపు
ప్రియలన్నమాటలు వినుమని చెవియొద్దచేరి తాగుసగుస జెప్పసాగు
నది వినికలికిరో యిదియేమి! యనవవ్రీతలవంచి తనకోర్కె దెలుపవెఱచు
గీ. దయగలిగిగూడ తిన్నతిన్నగయటందు బాలసుఖియించియింక నెప్పటికినన్ను
నిడువ వదలంచుబలికిననుడుల సొంపుమదిదలంప బ్రిహ్మానందమదియకాదె.

సీ. ఇంత కన్నెరికంబు నెఱుగని చిన్ననాడచ్చిక మచ్చికలాడి కూడి
మనసొక్కటిగ చేసి కొనినపిమ్మట సిగ్గువిడిచి సందేహంబుఏడుగ దొడఁగి
నీ చేయిదాకిన నాచోట జెమరించు మొలకచన్నుల మొనల్ జిలజిల మను
మనసైన యంగుళి మరువింట జొనిపిన నీదు ప్రథానంబు వించినట్లు
గీ. గలుగదు సుఖంబు స్వప్న గరములందు కన్నులకు గప్పినట్లుందు విన్నిటికివి
మూలమెఱిగింపుమన్న యమ్ముగుదమాటమదిదలంపబ్రిహ్మానందమదియకాదె

సీ, సరసత నొకదాని సంకేతదినమున నన్యకాంతను గూడి యపుడె వచ్చి
దానితో గూడ నాతమక మించుకయున్న ననుమానపడి పైకి యదరి చూచి
స్మరకేతు బిలము విశాలమై ద్రవముండి కలుకుమీఱియు మొన గడుసుబారి
యున్న నిదానించి యుపరతికి గడంగి నిలుపక పేయుచు నెలతనాధ్ను.

గీ. కళ విలువ కొంతవడి కతి కష్టముకను కలగబారంగ జేయ నాకళయు బాలి
నాదు దర్శివ సుఖమ్మ్యానతల్ నాకుజూపి చెంప గొట్టిన నేమొక్క చింతదీర్చి
నది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. సామాన్య యెంత విజంబు బల్కిన మరియొక్కనితో గూడ కుంద దవిన
యేవట్టి దావిగా నదిచూడు మంచు పందెమువేసి యటకొన్ని దినములకును
యే నూర లేకుండు వెఱిగి యన్న్యవి గూడ మఱుదినంబువ వచ్చి మరువికేళి
గావించుచో లోన కరకు లేకుండుట రెప్పల బిగియెల్ల దప్పియుంట
యంగజ గృహ మద్య లింగమార్గమువి స్తరించి యుండుట విలోకించిదొంగ
చిక్కితివో యన్న చిఱునగ వొలయ, లేదంచు దా గొంత సాధించి పిదవ
గీ. గురుతులను జూప దప్పించు కొనగలేక వియ్యకొనియట్టి జాణలెందేవికలరే?
యనుచు జంకుచు నాతోడనన్నమాట మది దలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒక యెలవాగనే నొప్పుగా క్రీడించి ఖేళనంబులు చేసి సరసనుండ
బాలకుం డేడ్చిన పాలిచ్చుటకు బోవ చెలగి వెంట నె దాని చెలిని నేను
కలసిన నది యది తెలసి నాతో పునఃకరణంబునకు గొంత కాలయావ
నము చేసి కూడుదు వనుదినం బట్టి పీకింతలోపల శక్తి యెట్టుకలిగె
కరము చిత్రం బని పురుష స్వభావంబు నెరుగక కోపించి యిపుడు మరల
నను గూడుమ, న నిష్డు నాకేమియునులేక వలుక దీర్చుట కుపాయంబు వెదకి
గీ. వేగవెతవిల్తు దోలచుంబించి వ్రేలిచేత గదిలించి యేమేమొ చేసిచేసి
నాతి కళజారజేసిన నాటియొప్పుమది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఇధరు యిస్సైంబుల్ సహీగుబాబీ చేర్చి ఆర్ గజా నామేన వలదరాగ
నాతి నేకడవార వాయన్న తక్సీరు మాపుకరో యని మమత తోడ
పెన నంబరంబులు విచ్చితా చందానపంక మలంది నాపైవ వ్రాలి
గొగలించి పెనంగి కలయ నామేన గంధము పూసి సురత ముద్ధతి సలుపుచు
దగ్గుచులో మొగ్గ తాకుల కడు బిగువుల తమి జూప నే బలుకకున్న
వగలాడి యెక్కెక్కి వగయేడ్పు లేడ్చుచు పట్టువిడ్పుల లోన వరగచేయ
గీ. వంతవలోన చక్కలిగింత లిడుచు కాంత కారెండు తెలుగులు గలుగచేయ
నెళ్ళమి కళలట్టు విధిచిన నేరతనంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. కాంత వేడుక నన్ను గనుంగొనినీయట్టి తనయందు కావలెనని యడిగిన
౭ కడఁగి లోపలి కళికారంధ్రవైపుల్య మది లేక చెమ్మగొ్రడాలి నీచ
వాసన మిగులఁ రాదరికించి నీకు బిడ్డలు గల్గరన నవ్వేఁటది రోస
మున బుతుదినములఁ బురుషులఁ దప్పకగలియుచు నటుకొంత కాలమునకు
మది నాసమావి గ్రమ్మరనన్ను బ్రార్థింపయెముక కర్ణికలోనమవిచియపుడు
గీ. శ్రమము నొందించి నాళరంధ్రము సడల్చి పరగమందిచ్చికూడగర్భంబువచ్చి
శిశువుఁగనినన్ను మెచ్చినచెలియ ప్రేమ మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. కాముకి ననుజేరి కలయుమటన్న నే నెలమి బాహ్యరతంబు సలిపి తెలిపి
౮ గాఢరతమ్మకు కాలంబు గాదన్న నదియేమి కారణం బనుచు నడుగ
పొనఁగలో కమలంబుముకుళించియుండుటయొబ్బపైన మదుదోలయుబికియుంట
పర్కిక్కలు మందమై ద్రవములో చద్దివాసన గల్గియుంటకుచములు కఠిన
తను వహించుటయును గన్మోనల నాఫర్మాని రంగుమీరుట సలిలంబు నోర
మారుట చప్పని సౌరభం బొరయుట మొదలైనగురుతులిం పొదల జూపి
గీ. యింతినీకింక ముట్టురాదిది మొదలుగనల్పరతమునఁ దనినొందుమనుచు నట్లు
చేయునను మెచ్చుకొన్న యాచెలువహోయలు మదిదలంప బ్రహ్మానంద
మదియకాదె

సీ. గాఢరతంబున వైపుల్య మందిన నతనుదోలిక చేత నమర బట్టి
౯ పైకినాకర్షింప ప్రక్కలు గదిసిన బిగివొందనట్లు నీ దగుకరమున
తొలగి సడలకుండ దోర్చి పట్టుమటంచు సమ విపరీత బంధముల బెనగి
గ్రామ్యబంధమున గలయుమీవని పల్క వాలాయమబుకొళ్ళ నేలమాది
ఉపవంబు వంచి బెల్పనకేల బిగియించి పై పెత్తి బట్టి బల్ వేడ్కమీఱ
గీ.గలయుమననేనుజొన్పమిక్కిలిబిగువుగయుంటగనిమెచ్చుకొన్నయయ్యువతిఇట్టి
యరిది సేత లెఱుంగుదే, యన్నమాట మదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒక ప్రౌఢకామిని యొక్క నాడొకముగ్ధ కేమేమొ రుచిదెల్పి యింపుమీఱ
౧౦ గొనితెచ్చినా ప్రక్కనుంచిహస్తము బట్టుకొని యదిచూడంగ కోర్కెమీఱ
మొదల తాననుఁగూడి యిదియెంత హాయిగానున్నదే! యని బాళియొదవజేసి
యంతదాలేచి యయ్యబల పల్దనిన నీవినడలించి బలిమిచేఁశయ్యఁ జేర్చి
కదలకుండగబట్టి గవియుమటన్న నేనటుగూడ నొప్పి నొప్పనిన వింత

క్షణ మోర్చుకొమ్మని సఖియూఱడించి యించుకసేపునకు బాలసురత సౌఖ్య
పారవశ్యముజూచి పడతి నాతోఁడెయిప్పు డెటున్న దనిన పొలతి నవ్వ
«కన్నెఱికఁ బాయెగద !» యనిపల్కి దానంతట నన్ను ముద్దాడి సామి!
గీ. యిటుల మనసొప్పి పిడి.మా వృద్ధికొఱకు నేను జేసితి నీపను లింకనెపుడు
మఱువ వలదని చెప్పినమగువమాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. యువతి కైసేసి నాయొద్దకు రాజూచి మొనపి కన్నులు వేగ మూసుకొంటి
నాతిదగ్గరఁజేరి «నానేర మేమ» న్న నలిగి నట్లుగ నేను బలుకకుంటి
లేమ యోచించి శరీర ఖేదములకు విశ్లేష సంభోగ శూన్య
తలకు చింతించు వాతల పెఱింగి పరీక్షనాలింగనములకు సద్దమైన
మొలచీర కంచుకంబును విచ్చి నగ్నయై కదియరా విదలించి కసరుకొంటి
భూషణంబుల డుల్చి పూబోఁడి చేరరా మనసియ్య కేవట్లు మరలుకొంటి.
గీ. యొదలి గంధంబు గడిగిరానూరకున్న సామి యలుకేలయీతప్పుసైపుమనుచు
చెలియ నను గూడిహాయి చేసిన విధంబు మదిదలంప బ్రహానంద మదియ

సీ. పసిడి పళ్లెరములో బహువిధ దుష్య పదార్థంబు లిడుకొని తరుణి నేను
యెదురుగాఁగూర్చుండిముద మెుతో భుజియించు తటికబళంబులొండొరులనోటి
కందిచ్చుచును బుగ్గలందంద బొడుచుచుఁ బ్రేమమీఱంగ ఫీడామితాయి
యురుప్రక్కలను నోళ్ళ నిడుకొని చప్పరింపుచు కరంగినవెక్క మోవియందు
కొని «యిదికడురుచి» యనుచు మెుఁడొకచేత మర్మముల్ దడవుచుమమత మీఱ
గలయుచు నిదివేళ కాదని నిలుపుచు నతియత్నమున దమి నాపికొనుచు
గీ. పాలుపాయసమునుఁదానుగ్రోలినోర జెలిమినుంచుచురుచులను జెప్పికొనుచు
నాతితో నారగించిన నాఁటి సొగసుమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. ఒకనాఁడు పఱమారు మరుగక రతిసల్పి యాపుచే లోపలి ద్రవమడంగ
మంటచే నుద్ధతి మఱి తగ్గిపోవ నే నన్యకాంతను చిత్తమందు దలచి
కన్నులుమూసి చిక్కగ నూపిరిబిగియించి వదలక కదు వడి వడిగఁజేయు
తఱి దావిపేరు మై మఱపుచే జాఱిన నదివిని యావృత్తు లధిక మగుట
వలనను చిరకాల పరిచయంబునఁ బరిశ్రమమునఁ దనమీద మమత లేక
మఱియొక్క కామిని మనమున దలంచి యిప్పుడువున రతికదు వగడిశేయు

గీ. చన్నులానిగ మదిలోన వన్నెలింగి చెలియ కివిసి ఛటాలున జెంప గొట్ట
బదరిలేవబో బోనీక యదిమిపట్టి నాతితో గూడితనిసిన నాటిసొగసు
మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. మగవారిపేరన్న దిగులొంది పఱుగెత్తు ముగుద నొంటిగఁజూచి పొంచిపట్టి
64 విదిలించివైచుచు దనఁదెన్నుకొనుచు బెగ్గిలుచు నేడ్చుచు బుజ్జగింపులకును
సాధ్య కాకున్న బెల్చునఁగ్రింద బడవైచి గోడకుతలమోపి గూడి పదము
లడుఁగక పైకెత్తి తోడలచే బిగియించి జానుపార్శ్వముల హస్తములు సాచి
మెలతచేతులుపట్టి మెడకులంకెఘటించి కదలకుండగఁ బట్టబదరి రోద

గీ. నంబుసేయుఁచుదిట్టుచుఁ దంగ బలిమిగఱిక్కనక్రీడగావింప గోర్కెతీర్చ
కొనినరుచిగని బాలసౌఖ్యనవిధంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. మఱియొక్క ప్రేయసి మదనోత్సవముఁదల్ప శృంగారమొనరించి రంగుమీఱ
65 వేడ్కతో గ్రీడించుధములన్నియు మదినూహించి యుత్సాహ మొప్పహంస
కములుమ్రోయఁగ బాన్పుగదియవచ్చిన లేచిగ్గాగిటజేర్చి యంకమునుంచి
బాహ్యకేళీకళా పరిపాక మొసరింపనదితమువిల్వ లేననుచు భైకి
నెక్కి బో ననుమాన మించుకదోచిన దిగులొంది పాదంబు దీసిగ్రింద
బెట్టి పానుపుడిగి వెనదీపముఁజూచి యగ్రుశంకించుచు నాడుదానినై

గీ. పుట్టినది యేటికని తన్నుదిట్టుకొనుచు విరుదిదండలు సొమ్ములు చెఱికివైచి
కలశమందుత తొలఁగిన కటకిపెతలుమది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. సురతాంతమున దన్విసొలసి నాయుర మానుకొని సుఖాసీనయై యొనరమేని
66 విఱుపున పైకెక్కి కరములుపైకెత్తి చనుమొనల్ నిక్కఁగ పెనుకకొఱగ
దిలకించి యేను నవ్వులకు జన్నులపై సఖాంకురంబులనింప జంకుసొలగు
వెలదియేమరియుండ వెనుకనేవచ్చి చన్నొడచి పట్టినఁనుల్కిపడుచు నెవ్వ
డవి గిఱుక్కనమళ్ళి కనుగొన్నచూపులు నిదురించియున్నచో నేనుకూడ
యుల్లవి తనకాలు జాడించుసొగసును నీరాడుతరి బొంచి నేనుబోవ

గే. లేచి చెయ్యడ్డమిడికొని లేమవంగి యంబరమునుబుచ్చుకొనియిట్టి యాగడంపు
బనులుసలదాచు నెంతనల్కపరమించినది యునలపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. బాహ్యకేళి దొనర్చి వదలిన నిట్టిచేతల దానలకుదృప్తి కలుఁగ దవిన
యంతకు నేనేమి యనకూరకుండిన మగవానివలె నింతమాత్రమునకు
వలువ మఖ నన్నేల బిలిపింపవలె నన్ననంతట నేగూడి పంతమరల
కళ చలింపగచేసి గ్రక్కున కానుకకుఁ దీసినఁ గోపంబు చేసితిట్టి
నఖముఁగిల్లి క్రన్నన పదంబులఁదన్ని బొటగియేడ్చుచు దల మోదికొనుచు
నిదిధర్మమే? యని వదలక పైకెక్కి కటచి చెక్కులఁగొట్టి కలిసి మెలసి

గీ. గ్రద్దన మనోజసదనంబు ఒద్దుకొనుచుఁ గ్రమ్మచిమ్మన గ్రోవిచేజిమ్మినట్లు
కళను జిలికించినట్టియాకాంతహాయలుమదిదలంపఁ బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకలేమ పరిమాణ మూహించి నీచరితము దీనికింక సత్వమునపెద్ద
కొలంబునకుగావి కళజాఱదని క్రీడనలుపఁ డనంతనాకళ స్రవింప
నది యీసడించిన నదిగాంచి వృద్ధిలోపింపకనెమ్ము యూపిరిబిగించి
యతివేగమునగూడి యాతఁడుఁబునపున: కరణంబు కుశక్తిగలుగజేసు
క్రావిసరి । చేసుటకువిదనుపైచేర్చి సుఖింపచేసినజూచి యౌర!

గీ. నామననెఱింగి క్రీడించి నన్నుఁదనిపి నట్టి వారినె దును గాననైతి నెంత
జాణవని మెచ్చుకొన్న యాసకియమాటమదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. నవమాసగతయైన యువతితో నేగ్రామ్యంబధంబునందు శేఫంబు జొనిపి
గదియించి చేతులగరిత కొంకులుబట్టి యదిమిన మన్మధ సదనమపుడు
పైకుబ్బ మోకాళ్ళు వంచినేలో మొగ్గ దాకించి మెండింప దప్పకపుడు
రమణివిఃక్కిలి శ్రమముగల్గిన నిదానించి రోగముగలదంచు విడుతు

గీ. సుఖపరవశత్వమొందిన జూచిదీనికేమి వ్యాధియులేదంచు నెఱింగి మమత
మిగులవామీద గల్గువట్లుగ నొనర్చి యనుభవింప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. సంఘాటబంధంబు సలుపంగ గోరియే వరమరలేవి సుందరులవిద్ధ
టివిళయ్యపైజేర్చి యనువుగా నొకదానిగూడి వేరొకదాని కుచయుగంబుఁ
బట్టిముద్దాడ నప్పడతి తన్నాంతరంతి సేయులేదంచు అహిదలంచి
మోమువాంచిన చాన మొగమొప్ప నేగూడి తొలుతటిదాని నంగుశిరతంబు

పా. 1జేచుట కెనునానిపై

నలువ శైశవ యదితొలగి క్రమ్మ యనన్ను చేరుమటంచు వేఁగిర్రదాని
నన్న యుగనుగొని న్నదివిడకున్న పరగజ్యేష్టకనిష్ట భావములను
నారియాశ్రాప్రితు లారసియేను జోడుగగూర్చి సమబంధమునబెనంగి
పూర్పులు సేయుచు నేర్చుననొకరెకు 1 ముందుకళాసాన్వ మొందజేసి

గీ. సమ్మదముఁజూపి పెలదానిపైగజేసి క్రీడగావించి కళచిలికించితనువ
ఖనత విరువురు దృప్తులై వనునుతించు పెదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఇంతియొక్కటె దొడ్డయిల్లాలినినియుంచు దానిభావమెఱుంగ దలచియొక్క
|| వెరపుననాలేకు వినుచుండ వెంబడితరుణితో లోకవార్తలుగ నేను
విటవిటీజనులు గావించువేతలు వచ్చివచ్చిగదెల్ప కోపంబులేక
ఈర్షనొండక నవ్వనేవదివీక్షించి యింతిజిక్కెనని ధైర్యమెసఁగనొంటి
నున్నచో వట్టిపరోక్తులే జెప్పిననవ్వుచు సిగ్గుననన్ను జూడ

గీ. తరుణి సిగ్గేలయికఁ నంచుగదముబట్టి యొద్దనిడుకొని యదివద్దువద్ద నంగ
లేదులేదంచు గిరిడసల్పిన నెలంత యన్యులెరగినగర్హింతు రన్నమాట
మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియగాదె.

సీ. అతివనేనును మాత్నయౌవనముననుండి సురతవైదగ్ధ్యంబు లెఱుగవితతి
2 వితరేతర ప్రేమనెంతయు మితిలేక బెరుగునేకాంతంబు దొరుకువపుడు
సంభాషణంబులు నలిపెదమనిపొంచి సమయమైనప్పుడు సాత్వికోద
యమునమాటాడ లేకటు దాటిపోయిన మఱియొక వేళదొరక
యొదలంటగాబోవ వణకుచుచెయ్యి కాలాడకుండగ నుండవల దూతి
కలయగూర్చిన నధికప్రీతి నేం మించుట కేమిలేక యానురభిళాంగి

గీ. కొనరచే మెలుకువచేసి మనసుదీర్చుకొనంగ లేకిర్వురము నిట్లుకోర్కెబెల
చవఁగ నతికష్టమునగూడికొనిన విధము మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకనాడు నేనుతోటకుబోవదిమంచివేళ యంచొకతన్వి విభునితోడ
> నమ్మగారింటికి వటుబోయివచ్చెద ననిభర్తతోజెప్ప నాతడొకని
తోడిచ్చిపంపిన తోటయొద్దకువచ్చి మఱచివచ్చితి నేనువెరపుసొమ్ము
దెమ్ము నేవందాక నమ్మయింటికి బోవవని బొంకిపంపి తానవల నన్ను

పా. ముందుకళాభావ.

గనిపించుకొని ప్రీతిగనుసన్నజేయ నెదెలిసి యాచెలిగూడి దృష్టిజేసి
యలివేణి యింతసాహసము జేతురు యననవ్వి యున్నాళ్ళకునన్ను విన్న
గీ. నలువయిటగూర్చెనింకొక నాడువత్తుననుచు నొప్పించుకొనితో దిమనిషి కెదురు
గలుసుకొనిపోయినట్టి యాకలికివనులు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. వేసవులందు నేవేటబోవం దలంప వేడుకజూడ మీవెంటవత్తు
నననసీవేల రేయడవిలో శార్దూల భల్లూక సూకరభయము తేళ్ళ
చిలువల బాధలు గలవన్న నీయొద్దనున్న నాకొకభయ మెదవదనుచు
రోదనమొనరింప నేదోడుకొనిపోయి సీటిచెంగటనొక్క మాటులో
నాసీనంగావించి యచ్చోటమృగముల వంచించి వధియింప బొంచియుండి
మెకములరాగ నేనొకతుపాకిని పట్టవేయగన్గొని నాదువెన్ను చఱచి
గీ. భళిరయని మెచ్చుకొనుచు వార్తలనలుపుచు తనసమక్రీడజేయుచునట్టెనిశలు
క్షణములుగ బుచ్చినట్టి యాగరికచేత లెసతలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. నెరిసాముజేసి ముప్పురిగొన్న కనకంపుప్రతిమరాయని చెప్పవచ్చుమేను
బటువై టెంకాయ పగులగొట్టుటకు సంశయములేదని చెప్పజాలు చనులు
కఠినతయును మణికశికత్తె నెడు [illegible] వగిదినొప్ప
విగతలోమ భగంబులిగువునుగల యొకశ్యామయు నేనును సముద్రమున
నగ్నులమై మదనక్రీడ గావించుతరి నదినాపైకి దాటి కూడి
గుండియదడరనొక్కుచు మేనుచెమరింప తేలగన్నులవైడి సోలివ్రాలి
కళను నేవిడువంగ గనివేళబాసవిలలుకుచు చుబుకంబు బట్టియొడలు
గలయంగనిమురుచు గాంతరోనిన్ను నమ్మితి నింకనామీద సతదమిట్టి
గీ. స్నేహమంచు మటంచునేం జెప్పుకొనిన మాటలాడంగలేకనామమతజూచి
నాతితలయూచి చెప్పిన నాటిహాసములు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. విజిటింగుహాలులో వెలలేని విలుదర్పణముల సన్నియు ప్రతిఫలింప
సరిగులోబులు వాలుసైడ్లు లష్టర్ల లోవలిదీపములు పట్టపగలుజేయ
నగరుబత్తీలు మేలైనయత్తరు మల్లెపూలవాసనలు పంఖాల గాలి
చేనిండి మైచర్ల చేయంగ పండితుల్ చెలికాండ్లు బంధువుల్ చేరికొలువ
బంగరుబత్తెముల్ రంగుగాగొని చోపుదార్లు ముంగర బరాబర్లుచేయు

మోర్చీలు చామరంబులుదీ చుచు సేరుందద్రక్కల బవకుల్ పిలిసి కొలువ
దండిగోపాలపై దర్బారుసేయు మేళము ఐమాయించి యాలలన కొంత
సేవు లాన్యకళా విశేషంబులను జూపి యందున్నవారి కానంద మొనగి

గీ. యిదీసమయమంచు దనభావ మెఱకపరచి కనుంతో మొక్కనేబరఖాస్తుచేసి
యచ్చటనెకూడి క్రీడింప హాయినందికువలయేక్షణనన్ను మెచ్చుకొన్నవిధము
మది దలంపబ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. ఒకనాడు హితజన యుతముగా ముత్తేసర్బాసు దర్బారు నే చేసివేడ్క
నదురుగా నే జెప్పి నట్టిహిందుస్థాని ఖ్యాలురప్తాలు బక్ మేలుగాగ
నాపైరిబొమ్మచే నయముగ బాడింప నయ్యర్థ మత్తన్వికతనుతాప
మొనరింప యహివఖత్తనెడు టప్పా పాడి కనులచే భావముత్కలిక దెలుప
నందఱివిండ్లకు నవిచి యే నింత యుమ్మర మేల నవగ మైపై బడి లతాంగి

గీ. తెలవలమనంబు మీకేమి దెలుసుననుచు నాకులోచెమ్మజూపితా నవిన్నుగూడి
కోర్కెదీరంగ తమి దీర్చుకొన్నసొబగుమదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియుకాదె

సీ. ఒకనాడు నేను త వ్వక తమ్ములముసేయు తటివచ్చి తాగొంత తమ్మలంబు
సేయుచు మడువు వాచేతి కంది ష్యు కలదన్న తనచేత బట్టినోటి
కందియ్యవంతెచా లన తనపెదవిచే వానోటనువిచివ నేనుపట్టు
కొన నదివిడువ నే నును వెంటవిడిసిన నెఱింగి తాపంటనం దిచ్చిసగము
కొరికికొవంగ నే గొని చర్వణముచేసి యిది రుచిలేదని యీసడించి
పుక్కిటనున్న తాం బూలంబుతోఁగూడ నుమిసిన నేమిసే యుదు నటంచు

గీ. రమణి చింతించియంతదావములివిదెముదినుమనుచుబెట్టనెంతకమ్మనయటన్న
వమ్మముద్దాడ గలసిన వాటిసొంపు మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒక లేమ తనభాన మొగిదెల్పుటకు వేఱె యొకదానిబిడ్డ నెత్తుకొని వేగ
దా ముద్దులాడి నాసామి నాపండు నాబం గార మనుచు న బ్బాలునోట
విడియంబుబెట్టి పె న్దొడమీద విడుకొని చెక్కిలినిపురుచే జెంపగొట్ట
భో బాలుదేడ్చిన బుజ్జగింపుచునింక నేడ్వకు పీకు జన్నిత్తు ననుచు
బయ్యెదదొలంగించి పాలులేవవిబల్కి చిరునవ్వు మోఘునం జెలంగ నింత

గీ. కఠినమగుబిడ్డ దెందును గలఁడె యనుచు నన్ను గవితాకదాడుచుఁ గన్నుసైగ
జేసి కఱగించి చేసిన చెలిరతులు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. బిడ్డనొప్పులుగను పించిన నీసారి గడ తేరుదునో లేదో కలయుమనుచు
ప్రసవించి పురిటిలో పల చూడ్బోయినఁ జేమార్పులకు నేల చెల్లదనును
జ్వరమువచ్చినమందొసంగబోయిన నిదిమదనజ్వరమునన్నుఁ గదియుమనుచు
వ్రతరాత్రులనుచు నూరక యున్నజూచి నన్గలసిన వ్రతఫల మబ్బుననుచు
కాలంబుగాదని కసరిన వలవల చలమొప్ప నేడ్చుచు నత్తుననుచు

గీ.యుల్లముగఱంగితత్కాలయోగ్యములగుపనులునేజే నాసామియనుచుమొక్కి
ముద్దుగొని నన్నుతించిన ముదితమమత మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ

సీ. అలిగి కొన్నాళ్ళునే నటుబోవకుండిన తనగర్భమున నొప్పి దగిలెనింక
నోర్వలే నొడలిలో నుండవు ప్రాణంబులనుచు బిట్టఱచుచు నట్టెదన్ను
కొనుచు నేడ్చుచుండ గుంపునుగూడి నాకదకొక్క చెలినంప దడయకదియ
నట్లుచెప్పిన భయ మంది నే జన క పొత్తుము నీవన నొత్తవచట
గాదని యట క్రింద గాజూప నచ్చోటఁ బిసుకంగ నొప్పిచేబిగియబట్టి

గీ. నటుల గౌగిటజేర్చి యా ప్యము నాన్యముంచి యప్పని కొప్పిన నొప్పిపోవు
ననుచు ననుగూడి క్రీడించి నట్టి మమత మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. చిన్నారి యొకనాడు చెలులతో సరసంబు లాడుచు నాయొద్ద కరుదెంచి
యాసీనయై యుండ నపుడు నేనొక చెలి గనుగొనినవ్విన గినుక గదుర
పొలతి దిగ్గున లేచి పోవంగ జెయిబట్టిబలిమి బానుపుమీదఁ బడగ్రైచి
[1]పికిలిపిట్టలరీతి పెన లాగ మేసి నే బిగియించి, నవ్వుచు పెలది కోప
మొవరింప జెల్లునే యని యురోజము ముట్టుకొని బావచేసిన కోప్ప మణగి

గీ. నొకరినొకరు పెనంగియొం డొరులపైకిమొనసి వ్రిగ్గుచుకొటందుకొనుచు తొలగ
ద్రోయుచునలసి కలసిన సోయగంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

పా. 1 పిగిలిపిట్టలరీతి పెనలాగ లేచి.

సీ. ఒక యొలనాగ యింటికి దూరమైయుండి యుబుసుబుచ్చుటకుఁదా నొక్కనాడు
వచ్చి, దప్పులనుండి ముచ్చట లాడెననిన నే బిలిపింప నణగి యణగి
వచ్చి, కౌంగణచి యవ్వలవిల్చి సరసంబులాడుచు ముట్టంటు య బరమున
కే కదా యదిదీసి క్రీడింపగారాదె యనిన నేనది బ్రహ్మ హత్యయనిన
సిరిల ఫేనమునకు చనిటికి చెట్టు బంకకు [1]మూకు పాపమొక్కటియె గాదె
వాటి నంటకయుండ వశమె యేరికినైన నవనిలో స్త్రీహత్య కన్నబ్రహ్మ
హత్యాంశమదియెక్కుఁడగునె యాత్మకుమతివరికింప పాపమెప్పగిదిగలుగు
ననుచు పైబడిరాగ నదిచూచి నరువెత్త శుకవాణి తరిమి పట్టుకొని కూడి

గీ. తనమనసుదీర్చుకొన్నయా వెనుక నేనితాపమొనరించితలువవస్త్రములదాల్చి
చూచి నకనక నవ్విన చోయగంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. పరసతియొకనాడు వచ్చినాకడమంత ననుమానపడియింటి వారు దారి
కాచియున్నారని కడువేగ నాగచేటి చెప్పిన నిక నెట్లు సేయుననిన
నన్నేమి చేయుదు రెన్నాళ్ళనుండియో పారెకు మదినిచె కోరియుంటి
ననఁగనే నిటులేలననిన నీపైయాస ముక్కుటంబుగ మది నెక్కొనంగ
సమయంబు దొరకమి చనుదెంచుటనులేక మగండునన్నెప్పుడు దెగడువిడుచు
నోయునిమొక్కుచునుంటి దేవుని కృపమానక నింపించె నేని రొట్టె

గీ. నిరగినెన నేతిలో బడ్డ విధముకాదె యపుడు నీయొద్దనేయుండియిచ్చకొలఁది
క్రీడగావింతు ననుచుఁబల్కిన పనందు మదిదలంద బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. పరఁగ నేమెఱుఁగక భయభక్తి నుందిన మగనాలి వచింపఁ దగినదూతి
ననిచిన ననికొప్పు కొనినఁ దానిగైసేసి వీక్షించి నగలచేనెక్కుయేద్చి
కొవ్విరుల్ నవరించి కుసుమభేదముల వాసననీకు దెలుసునాయనుచు నది
యోగిరంబిడి,యన్న మొకపదార్థమునన్నే దినవచ్చునాచెప్పు మనుచునడిగి
చెలిపండ్లుదిని యుమిసిన దానిలో చవియుండునా యనిశాన మొనసి దెలిపి
సవనంబు మెసవి దుర్బలులైన ఋషులన్న నట్టిగాధల కేల నగవు, ధాత్రి
నఖిలవేదాంతంబు లం దాత్మ గపులేపవిరయ లేదనుమాట తరుణి వినవె

పా. 1 మూకుపామ్య

ఆనందమే బ్రహ్మ మనిచెప్పు వాక్య మెన్నగ జార సంఘమా నందమే నెం
పులుగుకు చీమకు దెలియకుండిగజేతు నెరిగిన హరియొద్ద నెప్పుడుందు,

గీ. వసుచరిచిచెల్పి దానిమదంతికమునకెలమిగొనితేఱ బదియారుకళల బెక్కు
బంధములసౌఖ్య మొసఁగినభళిరయనుచునన్నుదూతికనటుమెచ్చుకొన్న విధము
మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. వెలయాలు దనకూతు నెలమికన్నెరికంబునకు బోడితేర నే నొకటగూడ
నటు గుండెలదర కవ్యాజసాధ్వస లజ్జలను నాగరంబున మొనసి తొడలు
వెక్కుకువంగుట బిగితాకుఁలకు కౌనుతాళియుండుటయు గంధర్వసదన
మొగి కన్నెబిగువు లేకుండిన శ్రమయని యేడ్చుచు మ్రొక్కుచు నింకవిడువు
మవి తన భావగోపనము సేయగ నేను కళను జాలగజేసి వలువచేత

గీ. వీక చెమ్మద్ది యెరుపేమి లేకయున్న యిన్నియునుదెల్పి నాతోడ నెందరైరి
చెప్పుమన తెల్లబోయినజూచిన నెలంతనెద దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. గ్రామ్యబంధమున నే గలయ నాకొనుకుతరుణిపాదములు కత్తెరఘటించి
కదగి చేతులు నాదు మెడకు లంకెలువేయ దానివీపున హస్తతలములల్లి
బల్లిగ బట్టి నే వెసనెత్తి తిరుగుచు గోర్కెతో నడుగడుగునకు దాకు
లమరజేయుచు పెద వందుచు గుచములువదలక రొమ్మున కదిమికొనుచు
గీ. రమణితో నాటిరాతిరి రతి యొనర్చిబడల నామేనిచెమ్మట దుడిచి చాల
యలసితివిగదయవి నాతి యన్నమాట మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియుగాదె

సీ. మరియొకనాడు సామాన్య పందెమువైచి విపరీతతరమున వినుతిగాంచి
చెలియ, నీకేమి కావలెనన్న, నామాట చెల్లింతునని బాస జేసితేవి
యడిగెద ననిన నే నట్లుచేసెదనని బలికిన నింక మావారియింట
నుండనొల్లనటన్న నోహో యదేమన జనని విత్తాశకు జారునొద్ద
కలుగుమీ వనితిట్టు నదిగాక నాయిాడుజోడు వారందరు వీడువచ్చె
వాఁడువచ్చె నటంచు వట్టిమాటలు బల్కుదురు దాన నీమది గరుణదప్పు
గీ. గావున భవద్గృహంబున నేవసింతుననుచు బ్రార్థించి మ్రొక్కిన నట్లొనర్చి
యవిశమున దానితో గూడి నట్టసౌఖ్య మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకదాని బల్మి నూరికి బిల్చుకొని చన్నమాట విన్నను మేను మరచియుంటి
౯ దానిగూడదోట్లు దానిల్లు సఖులనుబరికింప గుండెగుభాలుమనును
విరులు పన్నీరు అత్తరు పండ్లు వంటకంబులు బంపినది మది దలచి పగతు
నాయట్టి దీరుల కేయింత విరహవేదన యుంట నచట నా తరుణి కెంత
పరితాపముండునో పడతి ప్రాణంబులునాయు నోయని నేను బ్రతికియుంటి
గీ. నంత నాకొఱకది మేన ప్రాణములను నిలుపుకొని రాగ నిద్దర మెలమిగూడి
యొడలునుంచి క్రీడింపుచు నున్నసొంపుమదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకయెలనాగ యించుక నేరమున నన్ను విడిచిపోయిన నేను వేరుదాని
గూడ నాదినమున గోర్కెతో మఱికొందరస్మదీయప్రియ లదియు విదియు
౧౦ నొక్కచోనుండి నే నుత్సాహమున ప్వారిరాం జూచి యలిగిన రమణికూడి
నట్టినెలంతతో గట్టిగా నాతప్పు జెప్పుకొనంగ బోగుప్పుమనుచు
నత్తరువాసన లత్తఱి బొలంగు దాదెలసి కంపని మోము దిప్పి రోసి
కొనుచు నీవస మందనము లెక్కడివన్న హరి యిచ్చెననగుండె లావటిల్లి
పలుకకుండిన దాని బరికించి తక్కినసతులునీకేమిచ్చె శౌరియనగ
దపతప్పులదలపోసి కనులవ్రఱలువించి యచట నుండక యింటికరుగుదెంచి
గీ. యచట నాబ్రతుకేల నింకనుచు నొక్క చెలియతో జెప్పిపంప నేబిలువనంప
నన్నిగూడి సుఖించిన నాటిసుఖము మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. వనజాక్షి మొగ్గావా లివగూడ మదనుండు చిక్కురంట దూ పెక్కువెట్టి
౧౧ లాగివక్రియ దోచు లలన నిల్పి పెనంగ నవలతాపరివేష్ట నంబు జూచి
దా నెక్కతిరుగ నెంతయు బిండివిసరేడు ఘనఘరట్టముభంగి గానుపించు
పదపడి నే దాని పైకెక్కి తిరుగుచో వెస గానుగడిన విధముదోచు
బడతితామోకాళ్ళ ముడిచి ముందుకు తగ్గి యట్లు పైకుబ్బిచెయ్యాని వదన
మెత్తిన నేవెన్క నింపార గూడుచు ముందుకు చెయ్యాది యకందమర్దల
యొడచేత దాని రొమ్మెత్తిపట్టి వరస్ఫురాధరంబులు బ్రీతి నందుకొనగ
మదగంధి హస్తిచే మావటపం డందుకొన్నచందము దోచు నన్నెలంత
గీ. యిత్తెఱంగున బాన్పుపైన నత్తమిల్లి చతురతచెలంగ బంధసంగతులు దెలసి
నన్నుగూడిక్రీడించిన నాటిహాయులు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మది యకాదె.

సీ. కానుజాహ్రదమునఁ బలువురు చెలులతో జలకేళి నలుపుచు నమ్మదమున
వనములఁదోయిలఁ గొని మీఁదఁజల్లుచు మునిఁగి లోపలనుండి మొనసి కాళ్ళ
నీడ్చి క్రీడింపుచు నీటిలో ద్రోయుచు నూపిరాడక వెస నుడ్కికొనుచు
మఱియుఁ జేమార్పుల మర్మముల్ జెనకుచుగళలురేపుచునెంది కలసుకొనుచు
గీ. దనిసి మగ్గాడి ఖళి పెళా యనుచు నిండువేసవుల ద్రొద్దెఱుఁగ వేడ్కఁగీడ
పలిపి యలసి మత్రాణసఖులమరులమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె

సీ. వనజాక్షి చెలఁగుమాసిన మూఁడుదినములు గడఁగి మూఁడేండ్లుగా గడపి జలక
మొప్పుగానాడి తా నెప్పు డెప్పు డటంచు నింపార నామొద్ద కేగుదెంచి
పైబడి కూడుచు పాడుచు తాళమానమునకు సరితాకు లమఱచేసి
యెక్కుడతగలక చక్కఁగఁ గూర్చుండి కొనను గోరుంపుచుఁ గొంతసేపు
నందున నే లేవ జయ్యన నీటిలోఁబడి నవ్వుకొనుచు సంభ్రమము మీఱ
చనుదోయి నా యురంబుననుంచి పెదవందిబిగియించిలోమొగ్గ దగుఁజెనెఁజమి
కళస్రవింపఁగసీత్కృతులు పూత్కృతులు చేసి యూపిరాడకయుండనొవఁగబట్టి
గీ. నాతి తనివొంది కడువేడ్క నన్నుగాంచి యింకనీవని యెట్లంచు నేమిసేయు
దనుచు హాస్యంబు చేసిన యట్టి సొంపుమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. సమరతిచే దృప్తి పనక గ్రక్కునలేచి పిక్కలుబిగియ పైనెక్కి చెలియ
మరుశివం బెక్కిన మాడ్కి దాండవమాడ గళకలుక్కని తీవ్రగతికి వచ్చి
కిలకిల నవ్వుచు గిల్లుచు గరచుచు వదరుచు జిచ్చితి నమ్మ? యనుచు
దిట్టుచు మఱి చెంప గొట్టుచు నేడ్చుచు నొగి వెఱ్ఱికేక వేయుచు మమత
జెక్కులుమలుముచు జెయిబట్టుకొని విన్నవిడవింకననుచునవ్వెలది యహహ
యుహుంహూ యటంచు నాయురము పైగ్రక్కునవ్రాలి కన్నులదేలఁజైచి మేను
గీ. మిగులచమరింప నూపిరి బిగియబట్టి యుంచితంబుగ కళ చిలికించి బాల
సొక్కిసొటసొట బోయిన చక్కదనము మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకవేళ చిరకాల ముపరినాట్యముజేసి యలసినీవింక లెమ్మనుచు చెయ్యి
బట్టి వెనక్కువ్రాల బరికించి చివ్వన నేలేచి కళచలి యింపనుద్ద
తనిగూడ నిదితరి యనినన్ను వదలవద్దని మ్రొక్కులిడుచు సయ్యాటమలర

నీసొమ్ము నేనది విజమంచు కడువడి వడిగసేయుము నిల్వ వలదటంచు
నీకళలాఱంగ నీకుము వెన్కముం దైన వికా జంపెన ననును మిగుల

గీ గడగడ వడంకుచును దాను గళనువిడచి యెన్ని జన్మంబులకునైననీవెనాకు
బతివి కావలె నన్నయ ప్రకృతిమాట మది దలంప బ్రహ్మానందమది యకాదె.

సీ. రమణతో నధిక శ్రద్ధ నవోఢను గలసిక్రీడింప వచ్చెలికిగామ
6 గేహంబునందు గిల్గింతలు దోచినది యేమొ నాదేహ మిపు డిదొక్క
తీరుగానున్నది తెలియరాదనిన నేనిలిపిన నాతోఁకు వలదనుచు
కట్టి బట్టి యధిక ఎగంబుగ నూచి నాప్రాణమప్పుడునిల్వ దనుచు కన్ను
గవమోడ్చి పాన్పునఁ గదలక మెదలక మాటలాడగలేక మాటిమాటి
కూర్పులు బుచ్చుచు నొడలెరుంగక కళను విడువననునక్క భావమునను

గీ. దవిలిబాహ్యప్రపంచమంతయును మఱచి యవిరతంబును బ్రహ్మకర్మామఖవము
పేయు యోగితెఱంగున జెలగుదాని మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ, రాజాస్య నేబాహ్యరతినేయ చెయిబట్టి తన కుచకర్క శత్వంబు జూపి
మొనలచిక్కులుజూపిపొనఁగనచో నెల్లద్రవముప్పముందుటంతయును జూపి
నెలకుమూదహముల నెఱఁగూడకుండఁగ బ్రతిబంధ మిదెవెంటబడునుగాన
నందాక రతికాంక్ష జెందకుండగ జేయుమన వెననలు జాము లట్లు నిలిపి
మార్చుకకూడుచు మఱియోసరిల్లుచు నెరనెర సంక్రీడ నుడిగి మధుర

గీ, పాకముల్మెక్కి పాల్ద్రావి బాళి మరలగలసి క్రీడించి కళలు విడిచి
సొమ్మసిల్లినట్టి యానాటి బోయగమ్ము మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకదాని పరిమాణ మూహించకేగూడ నుచ్చరతం బయిన నోర్వలేక
18 కాళ్ళ ద్రోయుచుపొత్తి కడుపిరుచేతులనావి పట్టుక నరియైనమటు
కటు బోవనిచ్చుచు నాక్రమంబున దన్ను జల్లచేయుమటంచు చాలవేడ
విది బాగులేదు నే నిక దేనుకాబంధమున గూడ సరిమగు ననుచు బల్కి
యటు గూడ నరికొల్తలై నొప్పిలేకున్న జూచి యచ్చెరెవొంది సుదతితనసి.

గీ. యౌర, నీవెంతనేర్పరి వైతివనుచు గరము మెచ్చుచులేచి తాఁ గౌగలించి
నన్ను ముద్దాడి యనిచిన నాటిసుఖము మదిదలంప బ్రహ్మానందమది యకాదె

సీ. వదతి వేడిటు వెక్కు బంధంబు లను గూడవలె నన్న, సుఖమేమి కలదుదాన.
గడుతీవ్రపతనంబు గలవాడు బాగుసేయుగ నది నదుపాయ మంతెగాక
కసిదీర గ్రిడించి కాంక్షదీర్చుకొనంగ నమ విపరీత బంధములె గాని
స్థిరకామునకు నీకు చిరతృప్తి గలనాకు చప్పిడిచేతల జనునె తృష్ణ

గీ. యనుచు బైకొనికూడి యా హాయికెన్ని నేర్పులైననుసరి వచ్చు నేయటంచు
నాతి తనివోంది తనిపిన నాటిహాయులు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒక నెలంతుక సత్వమూహించి యిది తీవ్రపతనంబు గలదని భావమందు
దెలిసి నే నంతంత విజపుచు మెల్లగ గలసిన నంతకు విలుపలేక
కళపీడగా జేయ గనుగొని కొవగోట గురుచంబుల మీద దురుకుజేయు
క్రమముచే కళవిల్వ బాగుసేయుచు నెమ్మదిగ నేనుగూడిన తీవరించ
తరుణి, నీకెంతతొందరె? యని నవ్వుచు నుల్లసం బాడుచు నుత్సకమున
మనసునొప్పింపుచు మఱికొంత సేపు నే గలసి తొయ్యలుల దీటులనుపోటు

గీ. మాటలను చెంప వ్రేటుల మోసికాటులను మాటిమాటికి కళనువిలిపి
కూడి తనిసిన నన్ను మెచ్చుకొన్నవిధముమదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. కడువేడ్క నొక పెండ్లి కౌతుకుతోగూట నాయంతరంగిక లైన యతివలిద్ద
ఱింపుగా గైసేసి సొంపుగా పేరంటమునకు రా నే వారి కనుగొనంగ
నందొక్కలేమ తా ముందుగా దనపోయుగము జూపదానికి కడ్డముగనిల్చి
కులుకుచు చాల బెళ్కుచు పైటదిద్దుచు వారచూపులనన్ను బారజూచి
చిరునవ్వు నవ్వుచు జెలంగి యభిప్రాయబోధకంబుగ నొవ్వు మోమ్ముజూప

గీ. తెలిపినే నాటిరాతిరి పిలువనంపి నింపు రేరాజు పండు వెన్నెలలుగాయఁ
గూడితనియింపనన్ను మెచ్చుకొన్నవిధముమదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకదానికే సొమ్ము లొసగుట కని చేయబనిచిన వేరొక్క వదతి యెరిగి
నాటినుండియు దాని నామంబు నుడువక నాయొద్ద జేరి విన్నాణముగను
బహుచమత్కారముల్ బచరింపుచును బ్రీతినొకనాడు కామశాస్త్రోక్తభంగి
దంబుగా దశవిధ చుంబనంబుల జేసి యాచోట బలుమఱు ట్లాచరింప
వేగ నాటును నవ విద్యులాహిరి మించి ప్రతిచేసి యచ్చోట బరగగళను

గలకపొంగగ చేయు కాంక్షతో పైకెక్కి కళలువీడఁగ జేయ గారవించి
వనిత నీకేమి కావలెనని దానికిఁదలచినసొమ్ము లింపలర నాకు

గీ. దయనొసఁగువన్న నేమాట దప్పలేక దానికన్యభూషణములీ దలచిసొమ్ము
లొసగమెయిదాల్చి వెలసినయువతిముదముమదిదలంపబ్రహ్మానందమదయకాదె.

సీ. నవరాత్రివ్రతముండి నలువొప్ప దశమినాదెప్పు దెప్పు దటంచు వింతిగూడి
౧౩ రమియింప నాకు విల్వక త్రివ్రవతనంబుగాగని యిక లెమ్ము జాగువలవ
దటుపంపుమనకుబోద మనిచెయిబట్టి యయ్యతిదోద్రొక్కినిపోయి యొకరికొకరు
ఝళవంబొనరింప గడుకాంక్ష కలదన్నట్లు గావింప నా కంతలోన
కాయజధ్వజము ఢడాయింపగా విల్వజాలక రయమున శయ్యచేరి

గీ. యిర్వురము బంధంబు లేర్పడంగరోషమునగూడుకొనిబల్ తమాషగాను
సమత గ్రీడించి తనిసిన చంద మెల్ల మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. మఱియొక్క నాఁడు నే పెఱలేమతో గూడి రాకున్న, వతనికి నాకుబుంౘము
నరిపోయె నని పండ్లు కొరుకుచు నేమే మొ తలపోయచుండంగ దానికడకు
యిదికాదు పని యని యే మఱుంగునఁ బొంచిపోయ తటూలున బొంతిమీద
బడి కౌగిటగదించి పాలిండ్లు బిగబట్టి నొప్పిపుట్టగజేయ నొప్పుకొనక
తిట్టుచుఁ దన్నుచుఁగొట్టుచు నేడ్చుచు 'విడువిడు, మవిన నే విడువ నొప్పు
౧౪ కొనియొట్టు బెట్టుకొన్నను వేగవిడిచి నీ యంఘ్రిసేవ యొనర్తు, ననిననొప్పి

గీ. కింతియోర్వక, శఠుడ! నీ కెగ్గుగలదెః యేమిసేయుదు నింక నీయిష్ట, మనిన
నాతితో నేనుగూడిన నాటిసొగసు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకయిందుముఖియు నే నొకనాటి దినమున వలువలు వెలిబుచ్చిబాహ్యరతుల
౧౫ మిక్కిలిపొగరెక్కి పెక్కుటంగుల గూడుచును గతాగతములఁ జూచి నగుచు
సరికొత్తలేయుచు సరసమాడుచు చుంబనములు సేయుచు సుఖ మమరమటల
గలయగూడుచు జయ కాంక్షలు దెలుపుచునొగి పందెములు వైచుచుండనప్పు

గీ. డటు కళలురేగవెక్కుముందొనాయమచు గడగిమనసొక్కటగచేసికళలువిడిచి
యలసి యటునిటు బవళించి నట్టిసొగసు మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. తొయ్యలి యొయ్యొలశయ్య నడ్డంబుగా బవళించియుండ నవ్వతతి నంచు
నకుఁదీసి నేక్రింద ననువుగానిలుచుండి వెస దాని పదము లెత్తి పరికేసి
కొవిపి నాచేతుల స్తనములఁబట్టుక నయ్యొల నూచుచు నొగినిలిచిన
చోనుండి యెడముజేసుకొని యూపూపున కిఁజెవోటుల రీతు లెనగ జూపి
వింతలు గావించి యంతమీదట నిల్పియటు బ్రొగ్గిలో గ్రుమ్మ నతమసిదము

గీ. జాపుచే దానికళయు గలంకబారబరగ నాకొను జేతుఁబట్టి రుద్దు
కొని కళవిడిచినట్టి యావనిత మోహ మెఁ దలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. లేమనొక్కొతనుమాలిమి సేయుటకు దానిచంకబిడ్డను నేను సరవ నెత్తు
కొను నెపంబున గురుకుచము చే దాకించి బిడ్డనుగొన ముద్దు బెట్టుగొనుచు
పతక మెక్కుడిదని బల్కి చేనంటుచుపీ మేను చిక్కినదేమి యనుచు
చెక్కులుచేతులు చక్కగా నివురుచు మచ్చెకంటి జ్వరంబు వచ్చినట్లు
తోఁచుచున్నది యని తొడ్తొన చేనాడిఁ బదపడి గుండెలు బట్టిచూచి
జ్వరముగాదిది మేహసంబంధమగు కాక వెస సోహంకాతి గా వింతునవచు
బాలకుం దెచ్చిన బాలివ్వమని యిచ్చి మొవళి గ్రమ్మిలు వాని ముద్దులాడి
మేనితాకులచేత మెయి చెమర్చియు మటిపులకలెత్తిన నేను గలయఁజూచి

గీ. భయమెడలి దానిచేయిగీలు బాళిమీఱ నన్నెలంతయు సైగచే నన్నుబిలచి
కూడిక్రీడించి సుఖముగైకొన్న విధము మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకనాడు శయ్యపై యోచనగానేను పవళించి యుండంగ బడతివచ్చి
యొకవంకశయనింప నొగి ముద్దులిడబోవ మనసులోజేరిన మగువ కొరకు
మనివిదలించి మౌర్ఖ్యము వీడకుండిన బదరిన పనిపొందు పడదటంచు
బలుకలుజూచి యిప్పుడె తనంతనె గూడుననుచు నే నూరకుండిన గటంగి
నేఁడుకొన్నప్పుడునే మోడెలు చేసితి! ననియది మది నుపాయంబు వెదకి
కలలోన నిద్రచే నలికుల్కి పడి మళ్ళి పెనుదయ్య మొకటి వచ్చెనని యింతి
కలవరించుచువేగ గౌగిట బిగియంగబట్టిన నే జూచి పడతి! నీకు
బట్టిన దయ్యంబు వదలింతుననిబల్కి గరిమనట్లనగూడి కళశ్రవించిన

పా. 1 వని యుపాయము మది వరసి రేఖ

గీ. చేసి ఘాతంబువిడిచె -చిగురుబోణి? యానినదినవ్వియలమోదుప్పగనులతోడ
నన్నుమాటికి గనుకొన్న నాటిసొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకనాడు జవ్వని యుపరితాండవమాడ నేనట్లు సరిగ నందిచ్చుచుండ
109 మడిగి దాలో మొగ్గ మొనగదలవదిమికొనుచు దా నబ్బబ్బ యనుచు మిగుల
బరవశత్వము జూపుతటి కుసుంబావన్నె చిలచిల నవిజాల సిగ్గుపొడమి
తలవంచుకొనజూచి తరుణి! కానున్నదైనది ఇంకజంకేల? ననుచు నేను
చనవిచ్చి వడిగగూడిన రసాభాసమై లో నొప్పి కల్గ నా లోనమాకు

గీ. కళలు జాలంగ నేలేచి కడురయమున స్నానమొనరి-చిమరియొక్క-శయ్యచేర
ననువిలోకించి నవ్విన నాటిసొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. పనిగ నాశోభనంబునకు పేరంటంబు వచ్చినవారిలో వనిత యొకతె
110 వరసలాడుచు నన్ను పడకింటిలోనికి బంపి తానటుబోక పొంచిచూడ
బోనగ నందొనిదప్రి బోనిచ్చి తగ యేమరించి వంచించి నే బొంచి దాని
బట్టి లోనికిదీసి పడవైచి యాపనిజేసి చూపించి యాచిన్నిపడుచు

గీ. కాకబుట్టించి దాని సాహాయ్యమునను కాంక్షదీరంగ నటు నిషేకంబుచేసి
యిద్దరిని నొద్దనుంచుక ముద్దులాడ 'నధికసాహసి" ననుచు వారన్నమాట
మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. ఒకమానవతిని నే నొప్పుమీఱ ననేకదినములనుండి ప్రార్థింప నొప్ప
112 కున్న "నాయొడలిలో నూపిరిగలిగుండునంతలో నిన్ను సాధింతు' ననిన
నది "చూతమింక బో ' మ్మన నాటనుండి నేమదిలోన దరుణంబు వెదకుచుండ
నొకనాటి రాత్రితప్పక దేవుడటువీధివెంచేయజూడ నవ్వేలదిమగడు
లేచిపోయిన నదిచూచి నేకొంత నిదానించి చీకటిం దిరినిబోయి
కూడిన బతియను కొని యదియుండ నాకోరిక దీర్చుక పేరుజెప్ప

గీ. "పద్దుసాధించితివి' యని పలికి నన్ను మమతతో ముద్దులాడి "యీమాటనింక
నన్యులకు నీవు చెప్పవ" ద్దన్న మాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. వనిత యొార్తుకునాకు వైవులే కిరుగూరి తిగ గాల్లి గడువుంచి మరియు గొంద
113 ఱు మనుజుని యొక్కయింటిలో నిద్రింప పరగనే లేచి దీపంబు నలిపి

గుబురు లేకుండ నొక గరితగూడిన ధనపతి యని యది యేమి పలుకకున్న
నేనొందు చెలి యని యెఱిగి కంపించిన నదిగాంచి దొంగని యులికి నుఱికి
వాపక్కజేరి, యంతు యేమటించి యున్నట్లు సంకేతిత ద్రైవదాని
సెఱిగి యూపిరి బిగియించి మెల్లన మొనగాళ్ళ నేలానించి గదియుబోయి

గీ. సద్దుగాకుండ బక్కలో నిద్దురించుచున్న మగనికి సడిబడ కుండ కూడి
కాంతి సేను సుఖించిన వాటివింత మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. కొలిదు సేనును జోడు కలిగుతాల్ గట్టిన సారటుతో నెక్కి సమ్మదంబు
దెలంగ జరీనకాషీ బనారసి శనుల్ జేసి మొఖమల్ గలీబు వేసి
సరిగవాక్కుల తమాషాజూచుచును ముచ్చటాడుచు మర్మంటు లంటుకొనుచు
వంమలోనికొని యటు యొడిలోనుండుకొని మోవి మూర్పుల మొనతికాటు

గీ. అందుచును మిగ్రు పల్లంబు లందు నడ్డగను నిల్వగ నూగుచు నొకరికైన
గావితకుండ గ్రీడించి కళలు పిడజేయుచు విహార మ్సలు జేసిన విధంబు
మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. జలిచెణి నవలతా వ్యాల బి సుమయుంజపులజాప వలుదచన్నులను బట్టి
వగలాడి క్రొమ్మావి చిగురాకు గొనుమన్న వలదని కెమ్మోవి పంటనొక్కి
కమలాక్షి భుజ్యాగ సుకుమ మారొక్కనుమన్న నిద్దంపు చెక్కిలిముద్దులాడి
గరిత కంఠమ్ములో కర్లిక గనుమన్న ప్రీతితో నిధువన క్రీడసల్పి

గీ. లలిత భావప్రకాశ చెలోత్సుకత దగిన చెయ్యి లోనరించి గఱిగించి చెట్టంబట్టి
తవవిహారంబు జేసిన వైభవంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. తరుణి రాక యొకింత తడవుజేసిన నల్గి ప్రక్కన కనుమోడ్చి పవ్వళింప
తచ్చివాప్రక్కలో వచ్చిక గూర్చుండి కదలక పైవ్రాలి పెదవినొక్కి
కాదు శ్వాసముబట్టి కదలించి ముద్దాకి తప్పైపైప్రమటంచు దండమొసగి
కులించి కాళ్ళ పైకెత్తి నవ తనపాదముల పైనుండి బనిచి దాని
నచ్చోటుజేర్చి యయ్యాలతో యటంచు నూచుచు బుజ్జగించి మతియు

గీ. తరిసి తనియించి తనదుహస్తములంసాచి యక్కునను జేర్చి కౌగిటంజిక్కబట్టి
"సుఖంకరీ రావే!" యని బిక్కపట్టిసాంత్వ మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. ఒకనాడు నే సముత్సుకత నానారత్న మండనాలంకృతాంగుండ నగుచు
117 గజరాజుమీఁద సింగారంబు దీపింప వలనొప్ప గూర్చుండి వైభవమున
రాజమార్గమున రారమణియొక్కతె సౌధమెక్కి చూచి విరాళిఁ జిక్కఁగ
నీ వభిజ్ఞుఁడవుగా నే డేమిచేసిన నలపుటవీకునో తెలియు మనుచు

గీ. చెప్పిపంపిన యాచోటి చిత్తమెఱిగి ప్రేమ మీరంగ నారాత్రి పిలువనంపి
వచ్చినను గూడి తనిసిన వనితసొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. అల మహానవమి లే యద్దాలమేడలోపల పైడితఖ్తుపై కొలువుదీర
నపుడు మంత్రులు బడాఆద్మీలు మొదలుగాచాల సజమ్ముజరాలుజేయ
118 వరుసగిరిజా సర్వస్సలామని చోపుదార్లు, పరాకంచు తగువిధమున
కటికెముల్ హెచ్చరికలు దెల్ప లష్కరయందు దీపములు నిండార వెలుఁగ
బల్కు చేతి జేసి బర్ఖాస్తు గావించి ప్రియసతి జేటిచేఁ బిలువనంపి
నగ్నులమై భూషణములూడ్చి గద్దెవద్దనె వేడ్కతో నిధువనము సలుప
కెలయ నిర్వంకల నిలువుటద్దములలో నవోఽన్య ప్రతిఫల నములచే న
నేక మంచములపై హాళికూటముల పరంపరలు జూపట్టిన పరఁగఁజూచి
'యిట్ల గోపస్త్రీల కేన నేకాకృతుల్ దాల్చి రాసక్రీడఁ దగసలిపితి
నింపార మనమునేఁ డిన్ని రూపములుగా నిప్పోటు క్రీడించు టిది విచిత్ర,

గీ. మంచు తెపతెంపలానించి కొంచెమెదురుగా దిరిగి యద్దములలోన గాంచినవన్ని
లాడి క్రీడించి తృప్తులమైనవిధము మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. కుతకుంద సందష్ట సుందరబింబంబు పోలికనున్న కెమ్మోవితోడ
119 కరరుహ పరిలూన కరమర్దన మ్లాన ఘనమంజగులు బోలు చనులతోడ
గండభిద విరహణ కలుషీకృతి సరోవరాభ్ర పుష్పాస్త్ర గేహంబుతోడ
ఘానుమతయూఖ సంపర్క పరికాంత లలితోపమాన గాత్రంబుతోడ
వితతనిశ్వాస మారుతమలినీకృత ముకురంబు క్రియనొప్పు మోముతోడ
గీ. కాంతసురతాంతకాంతయై కనులు దేలవైచుచు మందసవిన్యస్త బాహుయుగళ
యగుచు దొడలపైబవళించినట్టిహోయలు మదిదలప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. ఒకనాడు భూపుటీరములోన కెందమ్మి విరులపాన్పున నేను వేడ్కనుండి
120 కనకాంగి యొల్లలోకములతారు కావించువిధము గాదే నొక్క వింత సేతుఁ

బరికింపు మని శిర మర్విపైమోపి కాయంబు పైకెత్తి కాళ్ళుముడిచి
వెనుకకుఁ బడకుండ 1 వెసలేచి పట్టుక రోకటిచే రోలఁ బగిలిమిట్టు
గీ. మించి శబ్దంబులాడవ గిరిడించి యోర్వలేనన సమంబుగా బవ్వళింప జేసి
చెలికి రతిదృష్టి గలుగఁజేసిన ఘనుండు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. ఇరువురకును బ్రేమ లెసఁగ నెన్నాళ్ళకో తటిస్థైన దన్నిరా తడవుగాల్ల
నరుడేచ నూటికితెఱపుజూచుచు చీచునిటుకన్న ఝల్లని చెక్కరించు
నదెవచ్చె నిదెవచ్చె ననిజూచి యొందు గన్నట్టుకుండిన నింటి వారివంన
వడకేమికల్గెనో యని దూతినంపి యేమియును దోచ కొయ్యన మేనుమరచి
గీ. యుండనదివచ్చెనటమూడ్చి యొడిని చేరి సరిగనదిబట్టుకొని జెన్న స్వప్నమనుచు
నాలికిపడ దన్నికూడినయువతిహాయలు దిసలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. బ్రేపల్లెకీ వేగి బ్రేతల రాధిక నిళిను సందర్శించి యింపుమీఱ
దుష్టరాజుల నెల్ల దునుమాడి శ్రీఘ్రంబెవచ్చెద నంగనక వగలు దగ్గి
యతిధైర్యమున నుండు డనుచు నామాటగా చెప్పి యూరడింప చేసి వేగ
తమ్మన, నుద్ధవుం డన్నెయి వ్రజమున కరిగి గోపాల సుందరులగాంచి
గీ. పరగ నేకాంతమున వహించిబల్కినట్టి పలుకులన్నియు వినిపి వ వారు మరల
నతనితో నన్నమాటల చతురతయును మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. చిన్నవాడని చంక బెట్టుక ముద్దాడ పెసరుచంబులుపట్టి పెదవియానె
నురుత కూకటినాఁడు చెలరేగి మాయింట్ల బళ్యతో హారవృతి బాలుద్రావ
వగవారు లేనిచో దగ బొంమకొనువచ్చి మగపోడుములు చేసి మసలుకొల్వె
భూరిగోవర్ధనోద్ధారణాదులచేత యూపదలణచి మమ్మరసిబ్రోచె
కాత్యాయనీపూజ గావించుతఱి మొలచీరలు ముచ్చిలి సిగ్గుగొనియె
విపినమధ్యంబున వేణుగానము చేసి కామవేదన మాకు గలుగచేసె
పైకబ్రాంద్రుసతులకు పెక్కురూపంబులు లీల గైకొని రాస కేళిసలిపె
యమునాతరంగిణీ హ్రదములో మముగూడి వేడుకతో జలక్రీడలాడె
గీ. మఱియు మధువైరి [illegible] గూడి [illegible] మతతోడ చేసిన వైఖరుల్ జెప్పవశమె
మహాత్ముని లీలావిహార ప్రేమ లెద దలప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

పా, 1. వెసనిరాచి

సీ. అకలంకమైన మా యౌవనంబంతయు సుందరాకారుడై చూఱగొనియె
124 పతిసుతాదుల వీడి భావంబు తనయందె సన్నిధంబున చేర్చి నమ్మియున్న
మము విడనాడి తా మధురాపురికి బోయె నింత నిర్దయుడుర్వి నెంచగలమె
దానింక రాకున్న దడువుగా నిచ్చోట నోడల బ్రాణము దాల్చి యుండలేము.

గీ. స్త్రీహననపాతకంబది చెందకుండ శీఘ్రమువవచ్చి మమ్ము రక్షింపుమనుచు
హరికి జెప్పుమటంచు వా రన్నమాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. అనియిట్లు పల్లవాంగనలుబల్కిన నిష్ఠురోక్తు లాకర్ణించి యుద్ధవుండు
125 గ్రక్కున మధురాపురమ్మున కటుబోయి శ్రీహరి కెఱిగింప జిత్తగించి
ద్వారకాపురి కేగి వరుస రుక్మిణాదిసతుల వివాహమై సంభ్రమమున
చైత్యప్రముఖ దుష్ట సంహార మొనరించి భూభార మణగించి బోలుపుమించి
గణపతి పూజన కాల మందున గ్రమ్మర రాధికను గోప భామినులను
గలసి ప్రేపల్లెకు గడువేడ్క జనుదెంచి వారలగూడి దుర్వారభంగి

గీ. పావనంబున రమ్యబృందావనమున నిండుపుమీరగ గ్రీడించి సుఖింపుచుండె
నట్టి కృష్ణుని లీలావిహారమహిమ లెద దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. రతిరహస్యానంగ రంగ కొక్కోకాది సముద్రగ సత్కళా శాస్త్రములను
126 జెప్పినట్టి విదగ్ధ లప్పటి జాతులవిధమును సత్వాది భేదములను
గాంచి స్థాన స్పర్శనునగణి సుత్రోపధాన లచే నగలకు దరుణులకును
గలరహస్యంబులు దెలిపిరి యనియె నిశ్శాలంబునకు సరి గాక యున్న
బరగ నిష్పక్షకల బహుజనానుభవ సిద్ధామేము వివిధోచితాంశ లను.

గీ. నీశతకమందు మరుగుగా నింపు మెరయ దెలియజెప్పితి నీజాడ తెలిసిచతుర
లంచితముగ క్రీడాసౌఖ్య మనుభవింపు డార్యులార బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. పదియారు కళలును బహురహస్యము లిందుపాసగంగూఢంబు గాస్పష్టముపర్చి
127 నరలేని చోటుల జిరకాల మభ్యాస మొనరింప నొక్క కొన్ని యుత్సుకమున
యున్నవి చక్కగ నుపలక్షకలవారు యోచించి వేసట నొందకెలమి
గవచ్చు త్వరలోన ననుభవ నకష్టరాకుండ వినమాత్రమున భావ
బోధంబు గాకున్న బోగ విదగ్ధులకు గాకున్న విజయములు గావటంచు.

గీ. దొరకదరలదు పరమ లీ తెలుగులన్ని దెలసి సుఖియించి తనివియత్న్యలర మేలు
సత్కృపకచింత్యగు బ్రహ్మసౌఖ్యమొందు డార్యులార ? బ్రహ్మానందమదియకాదె.

సీ. సజ్జనులార ! యీశతకంబు కేవలశృంగార మని విరసింపకలదు
శ్రీకృష్ణు డింపార బృందావనంబులో చతురత గోపికాసతులఁగూడి
చేసిన శృంగార చేష్టలన్నియు చాల మోక్షప్రదములని మున్ను మౌని
వరుఁడు వ్యాసుఁడు శ్రీభాగవతంబులో శిష్టసమ్మతముగ జెప్పలేదె.

గీ. కృష్ణలీలావిహారంబు లెవ్వ రెన్ని గతులు గొనియాడినను దప్పుగలదె సాధు
జనులుపాదేయమని విని సంతసింపు దంచితముగ బ్రహ్మానందమదియకాదె.

సీ. ఈశతకంబున కేపద్యమునను మాకవిలాసము జెప్ప నిచ్ఛగలిగె
నావిలాసంబున కనుగుణ సంగతులన్నియు స్పష్టంబు లగుట కిట్లు
క్రమ మొప్ప నాల్గు పాదములను విధిమాని వలసినపాదముల్ వరుసగూర్చి
సీసపద్యంబులు జెప్పితి చరణంబు లెక్కువ యని తప్పు లెంచవలదు

గీ. పదము లధికంబులైనట్టి పద్యములను మాలికలుగా గ్రహించి సమముగను
సర్వభావార్థము లెఱింగి చతురులెల్ల ముదముగనుడు బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. అఖిలలోకైకసుందరుడైన శ్రీకృష్ణుని శృంగారచర్యలు రంగుమీఱ
యీశతకంబున నింపుగా గలుగుటజేసి దీనిరచింప జేసినట్టి
పృథివీశునకు నదివినవారలకు విన్నవారికి నర్విభు భూరికరుణ
యవనిలో దీర్ఘాయురారోగ్యములు బుత్రపౌత్రాభివృద్ధి సంపత్సమృద్ధి.

గీ. ధైర్య గాంభీర్య సద్గుణౌదార్య వినయ విజయ సౌశీల్య సౌజన్య విత్తలాభ
పారధర్మార్థ కామ మోక్షములు గలుగు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

(మొరువ పద్యము)

సీ. ప్రమదా కళా శ్రీము • పతన వారణమును
వరకళా పరిపూర్ణ • స స్వతంత్ర
తయు, బాహ్యారతమున • దరుణి కళాస్రావ
ణము, యోనిసంకోచ • నంబు, యోని

శబ్దాపనము, రజ ♦ స్సందర్శనము గన్న
మున్న శ్రమాంతర ♦ భోగక్రియయు
నాడీ కళోత్పన్న ♦ స స్వతంత్రతయు
స్థలాంతరమానవమునః ♦ శరణమునకు
తీక్షణంబున స్పర్ధిం ♦ దగ జేసికొనుటయు
ముందుగ జరిగిన ♦ మాచ్చ్య సంగ
మం బెరుగుటయును ♦ వతి భగివ్యగ్రజో
జ్ఞానంబు, జలనాడి ♦ ఘర్షణంబు
నల వేణియోనిగా గా ♦ ధాగాధములను వ్య
త్యస్తంబు గావిందు ♦ నదియు. ప్రథమ
మాసంబు నందె భా ♦ మాగర్భవిజ్ఞాన,
మాంతరభోగ నం ♦ ధ్యాన్యవిఘ్న
యంబును, మదన గేహాంతరస్థిత లింగ
మున మకరధ్వజ ♦ మ్మెలను నెలంత
యవాంగ్రోయుట ♦ యుతిశోకఁ గ్రీడించు
నపుడు భగాంతర్గ ♦ తామసములు

గీ. నాత్మయొలుగుట యువి పది ♦ యాను కళలు
మఱియు గొన్ని రహస్యంబులు ♦ లరసి తెలసి
యతను నిధువన సౌఖ్యంబు ♦ లనుభవింపుఁ
డనఘులార! బ్రహ్మానంద ♦ మదియు కాదె.

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

రామావధూటితారావళి.

సీ. శ్రీరాధికాకుచాశ్లేషజ సంతోషవివశుఁడౌ శ్రీకృష్ణవిభుని కెరఁగి
సకలవిద్యావ్యాప్తిసాధనభూతయౌ శారదాంబకు నమస్కారమిడి
యైహికానంద ప్రవాహపూరకమైన శృంగారరససమాత్మ నిరవు కొల్పి
పదనసామ్రాజ్య సింహాసనారూఢులై బురణించు రసిక శేఖరుల నెంచి

గీ. వివిధరతితంత్రపాండిత్యవిభవమహానుభావములె పదార్థములుగ నేరుప్పచి సీస
పద్య నక్షత్రమాలిక భావవిదుల మనములలరంగఁ గూర్తు రామావధూటి.

సీ. చక్కని కెమ్మోవి సరసపు బలుకులు బారైనకురులు బోల్పారుబోమలు
సొగసైనచూపులు సోగకన్నులు తళుక్కుదేరు చెక్కులు కొండు లూగు నొసలు
తీరైనచుబుకంబు దిద్దిన శ్రీమూర్ధ్న రేఖలు మృదువైన లేతనగవు
కుదురైన రదనముల్ గుమ్మగుబ్బలు నందమగు నాస నాసికా మండనములు

గీ. కలిగిచెలివొందు నీమోము దలఁచి తలఁచి తాళ్మిచెడి బెట్టుకై కొంతధైర్యమూని
గుట్టుచెడుకను కాలంబు నెట్టుచుంటి మరునిరతనాల పేటిరామావధూటి.

సీ. కనుమూసినంతలో గలకల నవ్వుచువచ్చి కౌగిటఁజేర్చి ముచ్చటలాడి
మోముమోమునఁజేర్చి ముద్దులనూరార్చి సారెసారెకు మోపి జప్పరించి
'నన్నిట్లు నెడబాయ న్యాయమా నీ' కని యత్తిష్ఠురము లాడు నంతలో న
మేల్కాని నలుదిశల్ మిణుకుచు జూచి కన్నీరు మున్నీరుగా నెగడ బ్రతిది

గీ. నంబు రాత్రులునిటులుండెనా యవస్థ యిట్టుకలలోన నన్నలయించకుంటె
వారిజాక్షి నాతోడ వచ్చి యిటునె మమతతోనుండరాదె రామావధూటి.

సీ. నీమోము నీగోము నీమోవి నీతావి నీసౌరు నీతీరు నీకుదగునె
నీచనుల్ నీకనుల్ నీకొను నీమేను నీతొడలు నీనడలు నీకుదగునె
నీతళుక్కు నీబెళుక్కు నీనీటు నీగోటు నీహొయలు నీలయలు నీకుదగునె
నీగుట్టు నీబెట్టు నీకుటిలు నీమరులు నీచెల్మి నీతాల్మి నీకుదగునె.

గీ. నీకు దగినట్టి పురుషుఁడ నేన, నాకు దగినసుందరివి నీవగా దలచి చాల,
వలచి యన్యోన్య మకనుని గెలిచిమిగుల మంచితోనుంటిమిగదె రామావధూటి.

సీ. ఒకనాటి కలలోన సకియసకాలి పాదేవులలో జందెంబు చిక్కి-నట్లు
ఒకనాటి కలలోన సకియసే చేతిపాచీలోన నాజుట్టు చిక్కి-నట్లు
ఒకనాటి కలలోన సకియగాఁగిట జేర్చ తటిగంబె నగ్ధాన దాకినట్లు
ఒకనాటి కలలోన సకియ మెల్లననాదు గూబలో నుక్కురో కూసినట్లు

గీ. ఇన్ని విధముల కచ్చట నున్ననాటి వన్నెలన్నియు గలలోనవచ్చి యిచట
గాని గూర్చున్నవి నిన్ను బాసి యెట్లుమరులు నిలుపంగ నేర్తు రామావధూటి.

సీ. నమ్మినవాని నన్యాయంబు సేయుట కాశిలో గోహత్య గాదె కలికి
వలచి వచ్చినవాని వంచనల్ సేయుట నరహత్య గాదె పున్నాగవేణి
చెల్మిగోరినవాని జేపట్టి విడుచుట బ్రహ్మహత్యయె కాదె పంకజాక్షి
ఆడితప్పినదోష మన్నిదోషములలో మొదటిదోషము సుమ్ము మోహనాంగి

గీ. నిన్ను నమ్మితి వలచితి నీవు నన్ను బ్రేమచేపట్టితివి యింక విడువననుచు
బాసచేసితి విప్పుడే పగిది గూర్మి యణచిపోవంగ దగునె రామావధూటి.

సీ. చంద్రిఖండంబుపై జంద్రఖండము రేక నుదుట గుంకుమవంక బదిలపఱచి
కొండలపై మంచు నిండియుంచిన రీతి జనులపై వెలిరైక జక్కపఱచి
కలువరేకులఁ దుమ్మెదలు వ్రాలి యున్నట్లు కనుదోయినంజనంబునుఘటించి
బంగారు ప్రతిమల బటికనార్చినరీతి లలిజిలుగు మల్లుసెల్లాధరించి

గీ. అంగజప్రభు విజయ కాహళులపగిది గాళ్ళ సందెలుపాంజేవుల్ ఘల్లుమనుచు
మ్రోయ మెల్లనవచ్చి నామ్రోలనిలుచు టీవి మఱువంగదరమె రామావధూటి

సీ. ఒకవాఁడు మేడపై నొంటిగా కిటికీలెల్ల బిగించి నిద్రించువేళ
నల్లగా నేవచ్చి మెల్ల మెల్లన కోకముడివిప్పబో దుల్కిపడి బిగాన
లేచి చెంగటనున్న జూచి 'సెబాసురా' రండి, యటంచు నురంబుపైకి
తిరిగి నాచుబుకంబు దిపురుచు మధుర వాక్యములనన్ మరులుకొల్పి

గీ. సరసులైనట్టిమీవంటి జాణలిట్లు చెలులమాన బులను బయల్ సేయదగునె
యనుచు మంచిగ బోధించు నట్టినేర్పు నదికె మఱువంగదరమె రామావధూటి.

సీ. చిననాటినుండి విజృంభించి సఖులతోఁ బొందు లోకర్షితిఁ గుందరదఁ
యీలాటి మోహంబు లీలాటి విరహంబు లేనాఁడు ఁగనే యిగురుబోణి
నీవంటిచెలియతో నేస్నేహ మ్మెనరించ ... గదే జలజగంధి
యిపుడిట్లెడబాసి యేగుట నాభాగ్యహీనత్వంబు గాంబోలు పువ్వుఁబోణి

గీ. యింత పాప బు జగతిలో నెవటనైన గలదె నాపాపమటుపండె గాకయైన
దరుణి నీమదికరుణ మాత్రబు దప్పివోవకున్నను జాలు రామావధూటి.

సీ. ఒకనాటి కలలోన నుదయమే నినుబట్టి రతిగోర "నిపుడు నిస్త్రాణజేయు
మధ్యాహ్న" మనిచెప్పి మధ్యాహ్నమునఁ గఁ విడెముచేయుడ, నిని డెము సేసి
నంతటఁ నిద్రించియావల మీయిష్టమని కూర్చిలేచిన నెనుక ...
దుక్కాద రమ్మని దు...చు రాత్రికి ససి, లని చేతిలో జెయ్యివేసి

గీ. యిటుల దంభన సేయునంతటను నిద్రమేల్కొని గుండెజల్లన మేనుమరచి
సొమ్మసిల్లియొకింతసేపు చూడుమనుచు వగనినిపించునుంటి రామావధూటి.

సీ. బోటిసేనూరికి బోవలె, ననుచునే నొక్కమాటపలుకంగ నవ్వుచు
నెపుడు ప్రయాణాలె యేమిసేతు, నటంచు గను ...ఁలంకులెసియ గ్రిమ్ముకొంత
సేపున, కెపుడు విచ్చేయుదురొక్కో! యచ్చటనె యచ్చటనున్నటులపునగి
యుందుగో!, యన భయం బొందె నేనెన్నటికి నిట్టివాడగా, నని బలుకగ

గీ. ఒట్లుసుండి మహామహులకు హుటికరణ డి, యనుచుగౌగిట బాష్పంబునోలుకి
రేపుపోవచ్చు ననుచుఁ బ్రాస్పి చుక్కట్టికొంచినుఖువాగదరసె రామావధూటి.

సీ. ఫలహారమునుచేసి పవళింపగావచ్చి విడెమిచ్చిఁ నేడునేఁ దలకుబోసు
కోవలె, నిట పండుకొనుడు మీ, రనిపోయి జలకంబులాడి ఫూసలుధరించి
లలి జిల్లుమల్లు సెల్లాగట్టిరవికె చేపట్టి రాఁ జూచి యా పాదమస్త
కంబు గాన్పింప మోహంబున బైబడి గ్రుచ్చికౌగిట చేర్చి కుచయుగంబు

గీ. బట్టబో రామలక్ష్మి బార్శ్వమున నుండి హమ్మనుచుబల్కునంత నేనులికిపడగ
దానితోనే, మనుచునీవు ఫూనుకొన్నదీవి వణవగ దరసె రామావధూటి.

సీ. ధరలోన జన్మ మెత్తంగనేమి ఫలంబు సరస విద్యల నెల్ల జదువవలయు
చదివినేమాయె సారస్యమెఱిగిన చెలియతో స్నేహంబు సేయవలయు

జేసిన నేమాయెం జక్కిముడిలేక విచ్చలవిడి రతులలో మెలగవలయు
మెలగిన నేమి యు నెడబాయ దెల్లప్పు డేకీభవించి వర్తింపవలయు

గీ. అటులవర్తింప నేమాయె నవ్విధమున జడని ప్రేమలతో దనుల్విడవలయు
హాహా యివియెల్లబూర్వ పుణ్యములు లేక మనుజులకు పొలుపడునె రామావధూటి

సీ. మేడలో జన్నెళ్ళు మెండు చల్లించి తడియొత్తి యొత్తి చాపలిడి సుమ్మృదుల
తల్పంబుబఱచి చెంతల మిఠాయిలు సర్బతులను సోడావాటరులును గల్గు
సీసాలు చక్కెరకల్ జీడిపప్పులు బాదముపప్పులను మంచిద్రాక్షపండ్లు
కజ్జాయములు ముంత ఖర్జూరముల్ గలపళ్ళెముల్ ప్రేమతో భద్రపఱచి

గీ. భోజనమొనర్చి నేను రాంగ గొలుసుప్రియా శయ్యపైని జేర్చి యుపచారములను
వేసంగిపగళ్ళ సుఖియింప జేసినట్టి సంతసంబు మఱవంగదవను రామావధూటి

సీ. కమలాక్షి! నీమోము గనుగొన్న నాకన్ను లేమియు గనుగొన నేవగించు
బింబోష్ఠి! నీమోవిని గ్రోలు నాడహ్వా యేమియు గ్రోలంగ నేవగించు
కలవాణి! నీ పల్కులు విన్న నాచెవు లేమియును వినంగ నేవగించు
కనకాంగి! నీతోడగలిసిన నాయంగమే నేమి సుస్పృశియింప నేవగించు.

గీ. సరసిజహస్త్రగంధి! నీమేనిపరిమళంబు గొన్న నానాసయెదియును మూర్కొనగబోదు
అహహ! పంచేంద్రియములు నీయందె నాటి మరలవిక నేమిసేతు రామావధూటి.

సీ. సౌధంబుపై నీళ్ళు చల్లించి చిమ్మించి చాపలు పఱపించి చారురత్న
కంబళంబులు వేసి ఘనహంసతూలికాతల్పంబు బఱపించి తమకమలర
అందుపై ననుజేర్చి యగరుగంధములుబూసి చలువపన్నీరులు చల్లి మల్లె
పూదండలను జాజి పూదండ లురమున వేసి చల్లని గాలి వీచుచుండ

గీ. రమణ నీరీతి వేసవిరాత్రులందు రాగమెచ్చంగ నిష్టోప భోగములను
నన్ను సుఖియింపజేసిన నాటికూర్మి మదిమఱవంగ వశమె రామావధూటి.

సీ. ఉదయమే లేచి నిద్ర వదలలేకైనారుగడి గులవరకుండ కదలిమేడ
దిగివచ్చుచో వాకిటికి మందుగుబగుబ నీవేగి యీవల నావలగని
'స్సై' యన నేవేగ జని బసంగోగల పనులెల్లదీర్చి సాపాటుచేసి
గంధంబుబూసి వేడ్కలమించి కెలకుల నమ్మలక్కలు బెంగ గండిమాడ

గీ. నీటుగా వచ్చుచోఁ జూచి 'నేడు దృష్టి తాకు!' నని పొద్దిగుంకిన తక్షణంబు
జీడిగింజల దృష్టి దీసిన విధంబు మఱచిపోవంగదరమె రామావధూతి.

సీ. ఊరు నేడే బైలుదేరుట నిశ్చయంబైనచో నెదురు మాటాడలేక
మోము వెల్వెలబోవ ముచ్చటలాడుచునుండి ధ్యానంబు వేఱుగాఁ దల్లడిల్లుచు
ఆమాట యీమాట లడుగుచు నుచితోపచారముల్ సేయుచు గారవమున
భోజనాంతరంబునను దమ్మము గుడాన్వితంబుగ నిచ్చి యవలఁజేయి

గీ. చేతులోనుంచి యూరికి క్షేమముగను బోయి శీఘ్రము బురమ్మని పొలుపు మీఱ
నన్ను బంపిన యానాటి నైపుణ్యంబు మఱచిపోవంగదరమె రామావధూతి.

సీ. కడుపులో గ్రమ్మని కాంక్షలూరుచునుండు నినుజ్ఞాపకము సేయ గనకగాత్రి
కనులకేమో తఱచు క్రన్నను తాల్మిగాదోచు నిన్నెన్న సౌదామినీలతాంగి
నిలువెల్ల నేమేమొ పులకపులకించు నీ తీరు స్మరియించ శీతసుముఖి
సారెకు నేమేమొ నోరూరుచుండ నీ మాటలు దలప బింబాధరోష్ఠి.

గీ. యోచనగనుండు మదికేమి తోచకుండు దిగులుగానుండు మరుమాయ దెలియకుండు
దైవమిక మముందెటులు సేయదలచినాడో మనకుఁ దెలియంగరాదు రామావధూతి.

సీ. ధరలో ననేకులు దగులుందురైన వారలయందు నెందు నీవలె నెనుంచి
గుణములు విశ్వాసంబు కుదురు సత్యము తప్పకుండుట యుక్తమయుక్తమెఱిగి
తిరుగుట వినయవిధేయత లభిమాన మాదరంబు దయా మయాంతరంగ
మందంబు చందంబు వలుకును కలుకును సమయంబునమ దెంపు పౌజ్ఞనంబు.

గీ. తగిన సరసుని జేపట్టి తప్పులొవ్వ నెఱిఁగి విడువక ప్రేమించి యేలికొనుట
తెలివితేట లుపాయముల్ లలితవాక్యమాధురియును నిన్ని గలవె? రామావధూతి.

సీ. కలగంటి నొకరాత్రి కనకాంగి నీతోటి సమరతిలో గేళి సల్పినట్లు
కలగంటి నొకరాత్రి కలకంఠి నీవుపరతిలో నను ఊపాల్పఱచినట్లు
కలగంటి నొకరాత్రి కలికి గాఢాలింగనాదిసౌఖ్యంబుల నలరినట్లు
కలగంటి నొకరాత్రి కమలాక్షి నీతోడ బంధలీలల జాల బడలినట్లు.

గీ. ఒక్కరాతిరి కలగంటి సొక్కి నేను నీదు కెమ్మోవి యానుచో నీవు నాదు
పైపెదవి నానుచును రెప్పలేక మన్ముఖము జూచునట్లు రామావధూతి.

సీ. నీయాత్మ నాయాత్మ నిజముగా నొకటంచు నామనంబు జాల నమ్మియుంటి
నాతోడఁజేసిన నమ్మిక లెప్పుడు నాఱిపోవని రూఢి పఱచియుంటి
నెవరెన్ని చెప్పిన నికనన్ను విడనాడ వంచు నామది నిశ్చయించుకొంటి
మనశరీరము లున్న నట్టులు మనసులోన పొరకల్గదని తలపోసియుంటి.

గీ. వనితరో యిప్పుడిటు కాలవశముచేత మనల యెడబాటు కల్గె నీకు విరక్తి
బొరయ లోకదుస్సంగతుల్ మఱచిపోవ సన్మార్గముగాదు రామావధూటి.

సీ. ఘనమైన మోహంబు గలవాడనౌటచే వలన నే నీకింత వలపువలసె
పటువైన యభిమాన పడు వాడనౌటచే దెలిక నీకింత బోధింపవలసె
క్రౌర్యాంగనల కాసపడు వాడనౌటచే నింతి నిన్నింత ప్రార్థింపవలసె
జెలిమి వైలక్ష్యంబు గలవాడనౌటచే వనిత నీకింతగా వ్రాయవలసె

గీ. గాక తమతమ యుక్కులల్ గడుపుకొనెడు వారలందఱిసాటి వాడనైన
నింతయేటికి ? నీకు నొక్కింతయైన మానమునను దయలేదు రామావధూటి.

సీ. కొంతకాలము నీదు గుణగణంబు లెఱుంగనేరక భయముచే నూరకుంటి
గొంతకాలము నీకు గోపమేమో యని సంశయంబున జాల జంకియుంటి
గొంతకాలము మది గోర్కులూరఁగ సంతసపురాయబారముల్ నడుపుచుంటి
గొంతకాలము నిన్ను గూడియు పల్లారుమాటలు మనములో నాటియుంటి.

గీ. గాని యీయూరులోనుండు కాలమందు నైన తమివీరరతులలో నలరనైతి
నేమిసేయుదు నయ్యయో యిప్పుడిటుల మదినిదపియించవలసె రామావధూటి.

సీ నీమోము నేనొక్క నిమిషంబు గనుగొన్న శశియేటి కనిపించు చారువదన
నీమోవి నేనొక్క నిమిషమానిన దొండపండేటి కనిపించు బల్లవోష్ఠి
నీకనులే నొక్క నిమిషంబు గనుగొన్న పద్మమేలనిపించు దరళనయన
నీబొమల్ నేనొక్క నిమిషంబు గనుగొన్న విల్లేటి కనిపించు విలసితభ్రూ

గీ. నీదు చెక్కులు నేనొక్క నిమిషమైన గనిన నద్దంబులేటికి ననుచుదోచు
నిట్టి నినుబాపియున్న నాకిపుడు జన్మమే వృథాయనితోచు రామావధూటి.

సీ. శ్రీమించు నెమ్మోము శ్యామరసపద్మంబు కన్నులు వికసిత కైరవములు
కుదురైన రదనముల్ కుందకుట్మలములు తీరైన నాసిక తిలసుమంబు
తగశాధరోష్ఠంబు దాసాని పుష్పంబు పాలుపైన పొక్కిలి పొన్నపువ్వు
ఆదోకలకు జఘను లరటిపూమొగ్గలు స్మరమందిరము శిరీషప్రసూన

గీ. ఓహోహో ముదికిలాడి మంచిపూలరసి తెచ్చిబోదవిని మేనుజేసెగాబోలుబ్రహ్మ
దాన నిల గల యెల్ల సుందరులలోన మాకు స్పృహణీయ వైతివ రామావధూటి.

సీ. కార్యవశంబున దీర్ఘప్రవాసము సేసి రెండునొకట్ల టిసేయు దండిదేవు
నవరున నేమగా నిధిగన్న నిబు పేదకరణి గొబ్బున వచ్చి కౌగిలించి
బాష్పంబులురలున బడిబడిచియుత్తుము గళ గద్గదికనోపకలరవమున
నిష్ఠురంబులనాడి నకేళి సౌధమ్ము కొనుచునేవెళ్ళు పోదుకొనిపోయి

గీ. పొత్తుపైదేర్చ వెనుకటి పాటులెల్ల మఱచి యానందరసపూర్తి మనములరర
మననక్షత్ర సామ్రాజ్య పదవి గాంచు నెంటులనుంటిమిగద రామావధూటి.

సీ. నారంగములు బ్రాక్షాదిగవ ల్లులు గల్గిన సువ్యాన కథుంనను
కాదంబములు పద్మకాననంబులు గ్రిత తవరాలు కాసార తటములందు
పర్యంకములు మహోపర్యంకములు గల్గి గణనకెక్కిన సౌధకళలయందు
మణిపుత్రికలు నభో మణిపుత్రికలు గల్గి సౌందర్యమలరారు చంద్రశాలలయందు

గీ. మనముమనముల మోహముప్పొంగ మహోగమ్ముని బూజించి మించియేమరక రతుల
నతులగతులను దేలి నమ్మతుల మేటి కీవిగనుంటిమిగదవె రామావధూటి.

సంపూర్ణము

శ్రీ ర స్తు.

గణపతీయము.

(స్కాందపురాణాంతర్గతము)

క. శ్రీలక్ష్మీవక్త్రాంభోజ వి
శాలాస్తనవిలేప - చార్వంకిత న
వ్యోలావణ్య త్రిలోకీ
పాలనగుణగణ్య గోప - బాలకరేణ్యా!

వ. అవధరింపుము. సకలసుమతశోభిని యగు కాంచనమాలిని సమస్తపురాణోక్తకథారహస్యావృత్తవిప్రుండగు యజ్ఞ్వప్రున కిట్లనియె.

ఉ. ఇప్పుడు నీవు చెప్పిన య - నేకములైన రహస్యవార్తలం
దొప్పగ నామనంబలరి - యున్నది విద్యలకెల్ల నొజ్జవై
మెప్పులగన్న వాల్గమప్ప - మేటికి నిచ్చలు బ్రహ్మచర్యముం
జొప్పడియుండె నేమిటికి - చోద్యముగా వివరించి చెప్పుమా!

క. అని కాంచనమాలిని ప
ల్కినవిని విప్రోత్తముండు - క్రీతబూగాధ
వ్యాధియున్నవాడు గావున
మానసమున సంతసంబుబొంది - మగువకుననియెన్

క. వంకరతుండము వేలుపు
పొంకముగా బెండిలాడఁ - బోవకునికి నే
సంకలిపెట్టగ నుడివెద
శంకిలకను వినుము మనను - సందియ మెడలన్.

సీ. ఒకనాడు గౌరి వే - డుక దనకౌఁగిలి
యందు గుల్కాడు శిశు - వైనగుజ్జ
వేలుపు లతవలె - వ్రేలు తుండము బొట్టి
కడుపుఁ దమ్ములవంటి - కన్నుదోయి

గని భ్రమపడి రహాళిం – గను తన వ్రేలితో
నాడింప నది పిన్న – యయ్యెగట్టి
పడి నిల్పినను నాకు – పోనవ్వును దాల్చియు
భావించి నివ్వెఱ – పాటుజెంది

తే. గీ. మోహవార్ధి మునింగిన – మొఱగి మూరు
డది విలోకించి నగి సమ – యం బిదే య
టంచు దొలివగ నిటుదీర్చి – సంచులోకు
లెంచ బూచిలు కెదనాట – నేసినమును

వ. తదనంతరంబ

ఆ. వె. మనవసునందు బోడము – మన్మథ వేదన
చేత నమదినంబు – చింతజిక్కి
గారి పవలు తిండి – గానక రాతిరి
నిదుర లేక తమిని – గినుకుచుండె

వ. అంత.

ఉ. కడువేడ్కన్ మలపట్టి రొయ్కతరి జ.. ల్కంబాడి చెంగావి పా
వడపై దెల్లనివల్లెజెంగులుదరి – గ్గన్ గట్టి వజ్రంపు మే
ల్త్రాడవ్రల్ దాలిచి చన్ను చేసిన సుశోభం నక్కనం బాల్చి న
ల్లడలం దెవ్వరు లేరుగా యనుచు జ–క్కగ గాంచి లేకున్నచో న

క. తనహావభావను నకున్
మనమున నగాదంది చన్ను – మఱగి కుడుచునంద
నుని వీనులందు గుసగుస
యను చప్పుడు గాంగ నిట్టు – లాముని బల్కెన్.

తే. గీ. నిన్ను గడుపునగన్న నా – నిందుడెంద
మిట్లు మరులంది యుండగా – నెంత గడుసు
లైన తెలి తెలివలు మకు – లందు కొంత
వింత నిను జూచినంతనే – వేడ్క కొడిక !

తే. గీ. కాని నీ యూడు లేతయై । కానుపించి
యుండ మర్మావయవము బెం । పొందియుండె
నైన బెంపొందువారల । కైనసుఖము
నీకు నెబ్బంగి గల్గును । బ్రాకటముగ.

క. గజనరవిద్యలు రెండును
నిజముగ గలిగినట్టినీవు । నిపుణుగైయుంటన్
గజిబిజి నొందక నుల్లము
ఋజుమార్గంబున న్వసించె । నేమందునొకో?

చ. గొనబుగ నీకు తెల్పెద । నొకున్ బరికింపుటకై మదీయఘా
తనువునగల్గు వంగముల । దాచక నీదగు చూపుకోవ నే
సనువుగనుంతు నారసి త । దంగములన్ మది నుప్పతిల్లగా
నొనరిన యంగమొద్దినవ । రూఢిగ నిప్పుడె నాకుదెల్పవే.

వ. అనిపలికి నిగ్రహంబగు సంతోషుంపనంబున నాసుందరవదన లజ్జావనత వదనయై కదన ప్రియుండగు మదనప్రదరబాధితహృదయయై లేచి యాక్షణంబ.

సీ. ఎడలేని దడచేన । దడును దానున్నట్టి
పొటవుటువ్వరిగెత । యుప్పులు బిగించి
తడబాటుచే గన । గద వడంకెడు కేల
బొడికొక్కడప్పునడి । తొడవు నీల
సడలించి వడిపోక । ముడివీడజేసి న
గుడిసువా న్కనయగు । వెడవపిలువు
కడగొని మదుగెపా । ల్కడలిని గెలుదులు
జడిగాద్పు గాడిగ । ప్పెడు వదువున

తే॥ గీ॥ పుడమి నంతట గప్పన । ప్పుడు బెడంగు
టడలున బడంతి వెడవింటి । గదును గిదును
టడిదమున నిల్వబడియుండ । బుడుతకొడుక
డుడిగిపోనట్టి వెడగున । జడసికాంచె

శా. అంతట పార్వతి పుష్పసెజ్జపయి దా - నాసీనయై జానుగా
నెంతో కూరిమిఁ బారసాచి సుతు - నల్లేతేరగా బిల్చి యా
ద్యంతద్వేశము నందు నుంచి ఘనమో - హాభ్రాంతి జన్మార్గ ము
త్యంతాశక్తి దలిర్పమూర్కొనుచు గా - ద్గద్యంబుతో నిట్లనెన్.

క. కటకట యేమిదియఘటిత
ఘటనానిర్వాహకుడగు - కాముడితని హృ
త్పుటమందు నిలిచి యాశల
నిటు బుట్టగ జేయుచుండె - నేతలపోయెన్.

తే॥ గీ॥ అట్టుగాకున్న నీతడు - యందమెుల్క
చుటుకు జూపున నిట్టట్టు - జూచినాడు
యూరుయుగలక్ష్మిపాయల - నలకచలన
మించుకయు లేక నెందుకు - బొందుచూడు.

వ అని యిట్లు పార్వతివల తెలకట్టుతనమతియుం దలిరయు నుత్సుకంబు
వితర్కించి చతురోక్తి నగ్గపతిను ద్దేశించి యిట్లనియె.

చ బాలుమడి యెక్కువింట వడి-పొంకపుచూపుల కోరి దార్ప్రియ
భ్రమము నలక్కట్టినాని విరి పానుపు పోజేసునేల గుత్తునా
తమంయుదలింపుకోడ గప - తం తనుపోటులయాట మాటిసే
యుముననునీ నెదర్చి యటు- లోపమి యెచ్చటి ముద్దుగొమ్మనన్.

ఆ. వె. పలికినంత సేపు - పాపజందె ము వేల్పు
పక్కకొండకద్ది - కెక్కువంక
కొండపై చిగుర్చు - గోనబుపాకుడు కిన
యైన మాలగేల - నాడశేసె.

ఆ. వె. అపుడు పనుచు మెఱుపు - టద్దంబు బింకము
గ్రక్కనగట్టువట్టి - పొక్కలీగు
సెలమవెడలి సుతను గలతావి కీడుగు
తావి వానిముక్కు - గ్రోవి సొచ్చె

ఆ. వె. సెలమనడుమ బెళుకు – గలచాలునకు నిరు
వంకలందు బొంగు – పరలుమోవి
కెంపుగవ వెలుంగు – గిడసజేజే కన్ను
దోయి కలుకుమించి – తూలఁజేసె.

ఉ. అత్తఱి పిన్నచే దన ర – హోంగము నాలఁడు యూడ్చిచూడరా
చిత్తఱియైన సత్తియుది – వేడుక లూనుకొవంగ గుంద్రగా
నొత్తుకయున్న స్వేదయుగ – మొయ్యన దా నెడకొల్పి తూరుగా
జ్యోత్తమమందు బుత్రివతి – నొప్పుగపట్టముగట్టె దిట్టయై.

చ. తనయుని జూచి సంతసపు – తావిపుడెన్నగ నీమచేతికిం
గనులకు లోగియుండ నల – కాయముఁ డెవ్వరివాడటంచు జ
య్యన గిరికన్యబల్క వెస – కాయ్యన స్మరాలయశీర్షమింపుగాఁ
దన చిత్రవేలం ద్రుమవ్వ శశి – ధాత్రికి గుండియ ఝల్లుఝల్లుమన్.

క. సంతోష మినుమడింపఁగ
నంతటఁ దనుజూచి నగుచు – యటుగేజెను త
త్సంతానపురుషుఁ గని య
క్కాంతాతిలకంబు బలికె – గాద్గద్యముతోన్.

చ. మురిపెపు టెక్కుజక్కునిట – ముందెఱుగందగు యీడు లేదటం
చటిముటి నెంతునే భళి! గ – ణాధిప నీ వరలేక గట్టిగా
నెఱుఁగుదు విల్లు మైకమున – నిద్దరిముం బడియున్న వార మి
త్తఱి దడవేల తుండసుర – తం బొనరింపుము కోరిక దీరగన్.

క. నేనునుడివిన నుడు విదియే
మానని తలపోయబోక – ననువుగ నోడులో
గా నీతుండము పొనుపుము
దానికి శైథసగుణంబు – తవులు గణపతీ!

వ. అని పలికిన

శా. గండోష్ప్రక్ జననీవచోవిభవ మ । శ్యాంతుండు యాలించి పై
నిండారన్ ఘనమోహవల్లి యెసంగ । న్నే ర్పేర్పండగా శన
చ్ఛుండాపాశము జక్కదిద్ది గుదె । పోద్యంబుగా జేసి నే
దండాస్యుం డటు తల్లియల్లకడనా । తలోర్పగా దీసెగా.

వ. అయ్యెడ.

మా. సరసంబౌ రతిరల్పు నెంతయు మదిన్ । శర్వాణి వాంఛించి త
త్సురతానందము యబ్బినట్లలరి యా । త్సాశంబుతో వర్తుల
స్ఫురితాద్రిప్రతియా నితంబము మఱిన్ । జొప్పేర్పడ న్విచ్చి త
త్కరివక్త్రోన్నత తుండ కామమును త । ద్వర్తక్ జనంగానిడెన్.

కం. అని యివ్విధంబున దా నుడి
విన కథవిని చిగ్గుగఱచి । వెరగందిన శాం
చనమాలిని భావముగను
గొని యప్పారుండు బలికె । గుతుకితమతియై.

సీ. ఇలగల్గు పడుచుల । నెల్ల కోరియు డిలిట్లు
గరగను ఇదియె । యబ్బురముగాదు
నిబ్బరంబుగనుండు । సిందారుమరులతో
గాసి కోన్నాడి సి । శ్రమగ నుండు
గాని యెన్నడు హాయు । గల్గదు మూడవ
యుగమందు ద్రోవది । సొగసత్తైన
పట్టిం దంద్రడిసి దోడం । బుట్టువుజూచిన
కొలలకు యొడికట్టు । చెన్నుగిల్లు

తే॥ గీ॥ ననుచు గరివేల్పుతోనంట । వినగలేదా
గాననిటువలె కొండరా । కూన బసిన
వెతల్పై పవ్వబోక నీ । వెఱగుమాని
యవలి కతవిను కొనదాశ । ననుచుబలికె.

వ. అయ్యవసరంబున,

ఆ. వె. మదను తాకచేత — నదుగు బాబా కామ
మాడ్కి పెద్దయగుచు — మసలుచుండ
మదనమైనంతమిసి — బొదలుచు కొడుకవ
భాగ్యముపిరమంచు — బరగ నదుము

మత్తకోకిల

ఇట్టి కొండొ యక్కటా! భరి — యింప నెవరుయోళ్ళనా
రట్టి సీగరికొన్న తుండము — నబ్బ! యుత్తర సెంచన
నట్టులిట్టులు సేసెనొవ్వున — హాళినీ పజకాముతో
గట్టిగాగతిసల్పి యన్నదె — కావుమంచనెఁ గాళిదాన్

వ. ఇట్లు పలికిన,

తే. గీ. నిప్పులంబుగ నెక్కులు — నిగుడ గౌరి
దిగులుపడి పల్కెనసి వావి — దెగడు కొడుకు
సెలఁగి లెనరును యలుకును — సిగ్గు నెదలి
యట్ల నడిపించె నిశ్చన — వ్యాపాతముగ.

ఆ. వె. అప్పుడు నొప్పిచేత — నలిచెడు దుర్గపై
నగిరి నగియె నసఁగ — నెసగు మన్మ
ధాలయంపుకొప్పు — యకాక్కమయదలిన
నగిరి విచ్చుచుండె — నేపురిూఁజ.

కం. పాపడు కవపనిసేయుఁగ
గోపుర మెగిరెగిరి వెనుక — గుదుకుగలిగి తా
నేవ్వాని కెంపు మొగడల
రూపున నిల్కడనహించె — నటముజలిర్పన్.

ఆ. వె. అట్టివిసువుతల్లి — గట్టిగా గవిసెడు
వేళ సెలమకొప్పు — విరివిఁగాంచె
సెలమలోని సెలమ — శీఘ్రతరంబుగ
తుంపధండమునను — త్రుళ్ళినడచె.

వ. మఱియును,

క. ఒడిలోననుండి బైటికి
నొడిలోనికి బైటనుంచి – యుబికియడచుచుం
గొడుకదు తడతడఁబడుచునుదు చ
ప్పుడు లడరఁగ నంబవిల్లు – బొందెను వేళన్.

ఉ. గారిగగుబ్బునెందు రొమ్మిడి – కట్లిన జిట్టుచు తుందండమున్
వానిక కట్టగానితఱికి – పట్టుచు పేడుక వేళజూపి పొం
గారెడు కట్టచెన్నవ బ–యల్పడఁగ్గుఁసొమ్ముఁగోవ సిం
గారపు చెఱు – నెట్టుటకి గ్రుక్కన – వంతలబాల్చెఁ గొంపుకోన్

క. పసుకాలయొడయుఁడుబ్బుచుతను
నొడలెల్లెడ నుడు నొడను – యుడుగ కపుడు న
న్నడుమువిడి వెడలి దొడిదొడి
తడిబడి నొడిముడుఁగు నిడుఁ – దడియక జడిగాన్.

వ. అప్పుడు.

సీ. పున్నముగూన్పనే – ర్పున నొకతబిసితే
దుడుకు కొన్నానుగ – కడకుబోలు
యందులో దిగియుదు – కడకు యజ్జల్లున
ముఁ ఉవుచే గ్రుళ్ళచు – మునిగి మునిగి
వేజని నిట్టుల – ప్పిళ్ళారి తన తల్లి
యొడికట్టునసు జాఱు – యుదుకునీళ్ళ
మునిగి దోకుచుపట్టి – జన వెండికొనయగు
నట్టిబండేరు యు – య్యాన్మగొప్ప

తే. గీ. పిఱుఁదులను గారె సెలయేటు – పెద్ద పెద్ద
పదుకులను బారుచున్న యు – ప్పగిదిజూడ
నొకటొయించుక మేఱలే – యుండమరులు
టింతిచూడిన తెలిజేజె – కెల్లయెట్లు.

కం. కొంతవడికి రసముబ్బుట
శాంతించిన దంతిముఖుడు – సంతోషము దా

సింహతై నను బొందక న
కాంతాభాగ్యము న మజిల - గాండకు సోనిపెన్.

తే. గీ. అంత రుద్రాణి మైనొప్ప - నట్టుకచి
సుకృత సంతోష మత్తుల - సోకెది నలము
కొవగ నిట్లు వృద్ధ యు - త్తనయపతిని
జూచి యిట్లనిపల్కె ప - ల్కాచియాచి.

కం దంతపాప్తియం బగు నీ
తుండమునను జంపె - దీసి తోరంబుగ నా
గుండె కదన సీగ
దండంబిదె నీకు జెట్టి - దను విఘ్నేశా.

మ. అనినం బర్వతనందనీరిత వచో - వ్యాపార మాలించి యా
తనయుండా సురతంబు నిల్పి కృప నా - దండంబు దీయంగనొ
య్యన నాచండిక భాగ్యరంధ్రమునను నా - యం బట్టినేర్పొప్పనే
ర్పున నందున్ వెడలంగనీక - బొల్పారు మోహాంబులో.

ఉ. అప్పుడు తద్రసంబు ద - మొంగ పల సింక జేర్చి కిం
తల్లి మోవికడ - జిహ్వను జిహ్వన
ట్లప్పురుహోత ముందు తన - యూము లందిన (ద్రొబ్బి డా
నప్పటినుండి విసుత - యందర రుచియామెగామినీ.

వ. అక్షణంబ.

తే. గీ. పొట్టివేలుపు తుండంబు - నట్టె (ద్రొబ్బి
తీసినను శివ మూర్ఛిల్లె - దెరలి డ
జాలు రేతంబు కాల్వలై - సాగిపలిచె
చాన యానందంబునకు డా - సాక్షియగుచు,

సీ. అప్పుడంబిక నిండు - సోయిచే నిద్దుర
కూరినట్టుల వ్రాలి - కొంతవడికి
తిరిగి ధాతువు పుష్టిం - దేరికన్నులువిచ్చి
చిన్నవేల్పు సొలపు - కన్నుదోయి,

గని వేడ్క నవ్వుచుఁ – గాఁగిలింపుచు నీదు
లేని యానందము – బూని యొసఁగి
నట్టి నీవంటి దయా – శాలి కేలి
నెనరైన బ్రత్యుప – కృతిని యేమి
తే. గీ. సేయనేరను, యిటుగానఁ – జెడుగులైన
యన్యకాంతల నుద్వాహ – మ్మాడి నేను
కొనక నిష్టల పటుతత్వ – మెనసి యుందు
మదియె ప్రత్యుపకృతి యని – యెంచుపుత్ర!
ఆ. వె. నాదు భాగ్యమిట్లు – నను రక్షించువానికిఁ
గాక నేరికైనఁ – గలుగ దెందుఁ
గాన నన్ను నీవు – నైన నన్నెప్పుడు
నెనసి సుతను దనపి – మనుము పుత్ర!
కం. అను జననిపలుకు విని కొడు
కనుమతమునఁ బొంది పెండి – లటు దెగి నలుఁడై
జఁ నీమనోహరుండై
మనె. నవ్యాసము దాఁగివపాలు – ష్మాకీ రుచి యగునే?
కం. అని చెప్పి గర్గకతఁ దెలి
పినఁ గాంచనమాలి నలరి – విస్మయింపకఁ జిగం
తనవృత్తాంతం బొకట్టి
వినవలతున్ గరుఁ జెప్ప – వే విప్రవరా!
కం. శివుఁడా మోహినియగు వి
ష్ణువుతో రతిసల్పి యొక్క – సుతు భైరవు నిం
పుపరలగని సౌఖ్యంబుఁ
దివిరెనఁట గణింప దీనిఁ – దెల్పుము విప్రా!
వ. అని యడిగిన కాంచనమాలిని కఖిల మహిమాన్విత విప్రుండగు యవ్విప్రుం డిట్లనియె.

(గ్రంథ మింతవరకు మాత్రము సముపలబ్ధమైనది)

శ్రీరస్తు

శిష్యవిజయము

క, "శ్రీకంఠుని తలమీఁదను
కూర్చొంటివి ముఱికితొత్త! ♦ కూర్చోఁ నటవే
నీ కెట్లు మేనుజిక్కెను
పూఁకా" యనుసతుల మెచ్చు ♦ పురుషుఁ దలంతున్.

ఆ. వె. గంగ చున్ను లంటు ♦ గా జేయునత్తంగ
లోన చంకయీఁకె ♦ లూనిపట్టి
లాగు గౌరి నెంతు ♦ వేగ దాసిని తూఁల
గసరు విభుని మెచ్చు ♦ గంగఁదలంతు.

ఆ. వె. పట్టువట్టుమంచు ♦ పదిమందినైనను
డెంగగలవె! దూలఁ ♦ దీర్చగలవె!
విడువవేల నున్న ♦ పడతుల! నను రాధ
మాట కులుకు హరిని ♦ మదిదలంతు

క. "జాలా నీ చనుగొండలు
వాలుటకున్ గారణంబు ♦ వచియింపు' మనఁ
"మూలమునఁ బట్టి త్రవ్వఁగ
కూలవె!" యను నట్టి రాధ ♦ కున్నతిఁ జేతున్.

ఆ. వె. జవతపాలచేత ♦ సర్వకాలంబులు
మసలువాని కింట ♦ మంచమేల!
వల్లులెక్కుటకునా! ♦ నాకొఱకా! యని
వాణి పలుక, నేడ్చు ♦ బ్రహ్మఁ గొలుతు.

ఆ. వె. "అబల! యింటనీవు ♦ నరగడియైనను
మెలఁగ నెట్లుకూడ ♦ గలుగుదు! నన

"పప్పు వెల్లబెట్టి ♦ పదుకొందు నీకొఱ"
కంచు దెప్పవాణి ♦ నాశ్రయింతు.

♦ సీ. వ్యాసునినోటిలో ♦ పాసాకింత విదల్చి
వాల్మీకి కంచులో ♦ భాగమిచ్చి
కాళిదాసుండుంచు ♦ కాంతను సడదెంగి
భోజుని నోట నా ♦ మొడ్డపెట్టి
శ్రీహర్షునిల్లాలి ♦ సిండబ్రబద్ద చేసి
దండి వేలికి నాదు ♦ దండమిచ్చి
భవభూతితల్లిని ♦ పలునూర్లు విపయించి
మాఘుపెద్దత్తకు ♦ మచ్చికపడి
తే. గీ. నన్నయాభిఖ్యసతిగొల్లి ♦ సలగదెంగి
తిక్కకవియాలి చనుమొన ♦ లొక్కి నొక్కి
శప్పవిజయంబుఁ జెప్పెద ♦ చదువుకారి
కేకదంతుండు నిచ్చుత ♦ సింతబొచ్చు.

ఈపద్యము కవి జాతబేద మువిధముగా బ్రచారములో నున్నది.

సీ. ముందుగా వాల్మీకి ♦ మునిలితొప్పెను బ్రమొక్కి
వ్యాసునిశిశ్నంపు ♦ పాసుకడిగి
భట్టమయూరుని ♦ వట్టలు పూజించి
శివభద్రునాతులు ♦ చిక్కుదీసి
భవభూతి మొదలైన ♦ బహుగ్రంథకారుల
పృషణాలపొక్కులు ♦ వెదికిచితికి
కాళిదాసుని పింగు ♦ గాగిటగదియించి
మొల్లగొల్లికి నాదు ♦ చుల్లజూపి
తే. గీ. మార్తిగవినోట గాడిద ♦ మొడ్డపెట్టి
పెద్దనార్యునిగుద్దకు ♦ పేకుకొట్టి
చెప్పెదను శప్పవిజయమ్ము ♦ చిత్తగింపు
డేకదంతుండు మీకిచ్చు ♦ నింతబొచ్చు

చ. ఒకనిక విత్వాము న్వ్రాయుచు ♦ నూరక, యుండను, నాకవిత్వమం
బొక రొకతప్పుదిద్దు నెడ ♦ నూకొని చూడను, రంపక త్తితో
సిక మెయిద లంటఁగోసెదను ♦ చెప్పునఁగొట్టెద మోముదన్నెదన్
పక పక నవ్వి వ్రూసెద ♦ న పండితనోటను మొడ్డపెట్టెదన్

వ. సకలాభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా నా యొనర్పం బోవు కప్పవిజయంబునకుఁ గథావిధా ం బెట్టిదనిన.

తే. గీ. అనుఁగుదమ్ములతో రాముఁ ♦ డడవియందు
నున్న, వాల్మీకి చనుదెంచి, ♦ యోనృపాల
చంద్రమా! యన రాముఁడు ♦ సఱగవాని
సమితవిధులను బూజించి ♦ యుసియె నిల్లు

కం. మునివర! నాకొకసంగతి
వినుపింపగవలెను సురులు ♦ వేడుకతో దే
విని గొనివచ్చిరి భూమికి
నవయము భూసురులటంచు ♦ ననుచుంద్రుకదా

కం. అన విని నవ్వుచు రాముని
గనుగొని వచియించె నిటుల, ♦ కౌసల్యాసుతా
వినవయ్య తగినసంగతి
వినియుంటిని నేనుతొల్లి ♦ వివిధంబులుగాన్.

కం. పెనమునగల నూనెను నే
గిఁబూరెవిధాన వార్ధి ♦ కిన్ మధ్యముగా
గనువట్టు లంకయయ్యాది
ఘనద్వీపంబంను రాది ♦ కవిభాంచోతుల్.

ఆ. వె. వాళ్ళుతిల్లిదెంగ ♦ వర్ణించియున్నారు
యింకనింతయైన ♦ శంక లేక
మగుడదానినేల ♦ మాటిమాటి వర్ణింప
చదువువారికక్క ♦ జంబు గొలుప.

ఆ. వె. ఐనగొంతవఱకు ♦ నైనను వర్ణింప
కుందునేని కవులు ♦ మ . . డ . చు
దిట్టగలరు, గాన ♦ నట్టి యూరంకను
బాగడఁ ధాతయైనఁ ♦ దగదు తగదు.

తే. గీ. శుక్రుడును మున్ను గల్గు న ♦ సురలు విశ్వ
కర్మదరికేగి వానియూ ♦ కెలను చిక్క
దీయఁగా నట్టికేలకు ♦ దివ్యమైన
పట్టణముగట్టి లంక నాఁ ♦ బెట్టిబేరు.

తే. గీ. మట్టుగలకాంతలను పసి ♦ పెట్టినేని
మువ్వతివ్వలబెట్టుచు ♦ తోప్పదూర్చి
ర క మొల్కుచునుండగా ♦ రతిక దూర్చి
దప్పి విడిచెడి ఘోటక ♦ తతులు గలవు

తే. గీ. అచట యేన్గులు విమయించు ♦ నపుడు కాళ్ళ
క్రిందనున్నట్టి కొండలు ♦ కెడలి నలగి
పిండిగారాలి వారధి ♦ నుండ దాని
నిసుక యంచును బల్కుదు ♦ రెల్లవారు.

తే. గీ. పట్టణము స్వర్ణమయ మటంచు ♦ భాసిలంగ
మేడలనుగూడ వర్ణించ ♦ నేడ, మాదు
పద్యముఘబాదు గానేల, ♦ బాగు బాగు
భవనములుగూడ నట్టివై ♦ వన్నెకెక్కు.

తే. గీ. అచటగల పూలవనముల ♦ యందు గల్గు
పూవులెల్లను రక్కసి ♦ పూవుబోండ్లు
పూనుకొం దోఁపుకుందురు ♦ పుష్పమాన
మైనచో వానిబాగడ న ♦ వ్వానితరము.

తే. గీ. లంకగలరాక్షసుల యొక్క ♦ బింకమైన
మంత్రములు పోకమానుల ♦ మించియుండ

వారి యాకారముల నేల । వర్ణనంబు
చేయువలె ప్రాజ్ఞులెల్లరి । స్సీ యనంగ.

సీ. గడ్డికుప్పలబోలఁ । గలయట్టి చన్నులు
కరిగర్భములవలె । గర్భములును
బండి చక్రములట్లు । భాసిల్లు పిఱుదులు
గాన్గులంబోలిన । కంఠములును
ఆదికూర్మముబోలి । నట్టి పాదంబులు
మందరగిరివంటి । మధ్యములును
బారలతోఁ గొల్వ । నేరని యూరువులు
జగతిలో లేనట్టి । జంఘములును

తే. గీ. గల్లుకాంతల పూకులఁ । గల్గినట్టి
పెండ్రుకల దీర్ఘములజెప్ప । వేధ తరమె!
యుల త్రికోణపుబిలముల । యావరణలు
లోతులంగన్నఁ గన్నట్టు । నూతులవలె.

తే. గీ. ఎట్టి చెలియైన తనకొంగు । నెత్తియుచ్చ
బోయ నయ్యాది యొకక్రోసు । పొడవు బడును
పురుషులు గూడ నట్టులే । పొతుకేని
మించుపో యంతకంటెను । కొంచెమంత.

తే. గీ. సంగలంజాపి "గాదెంగు । దెంగు" మనుచు
కొంగు తెగదీసి యాపురి । కోమలాంగు
లంగడులలోనఁ దిరుగుదు । రనుదినంబు
దొంగ మేఢ్రంబు లెల్లను । దోపుకొనుదు.

తే. గీ. పురిస గల రాక్షసులు మేఢ్ర । ములనుజూచి
కొట్టునెడ తాళవృక్షముల్ । గూడ నేల
పడుచు నందుదు కాంతలు । పక్కచేరి
దోపుకొందురు పూకుల । లోపలగను.

తే. గీ అట్టి లంకాపురిని గల్గు - నట్టిదివ్య
భవనములలోన, నొకమహాభవనమందు
పెన్కపావడి(పక్కను - పెద్దపూల
తోటలో కుంభకర్ణుడు - తూగియుండె.

సీ. ముకురంధ్రములనుండి - పోయివచ్చుచు నున్న
గాలిచే తరువులు - గదలచుండ
తొడలలో తాబుర - మడిబాగోగా
రజము కుప్పలుగాక - రాలుచుండ
లవ్వు దవ్వుకు పిత్తి - నట్టియా పిత్తులు
గర్జనంబులబాకి - గానటింప
కనుగొలంకులనుండి - కారుడు పుసినీరు
ముద్దముద్దలు గట్టి - పులియుచుండ

తే.గీ నాపులించిన భూతము - లవలభార
నొత్తిగిల్లిన మృగములు - సర్వవేది
ప్రక్కలంబడి (మగ్గున - పారసిన
నిద్రనుండె యారజ - నీచరుండు.

తే. గీ. తవదు కువకాంత మిక్కిలి - తత్తరమున
పూకపై నీకెలప్పయు - బుగ్గతోడ
నీకొని మట్టుస్నానంబు - చేసితగిన
భూమలం దోడిగియుండాల్చె - పుట్టమొకటి.

తే. గీ. పుట్టుముప గట్టి నడుటను - బొట్టుపెట్టి
వేచి యుంచిన మాంసంబు - వేడివింత
నంజుకొంచును చల్దియ - న్నముకు గుడిచి
మిట్టమధ్యాహ్నమున రతి - మనసుకల్గి.

సీ. పట్టినొక్కము దల్లు - గట్టిగా చేతుల
సంచుతెలకదు సడ - లించినటు

ముద్దుబెట్టుము బుగ్గ ♦ మోహంబు రేగఁగా
నంచును మూతి కం ♦ దిచ్చునట్లు
కౌఁగలించుము మేను ♦ కసికీఱిపోయెను
వగిదినంచును ముందు ♦ నడిచయట్లు
మూర్ఛ మింగున మొడ్డ ♦ దూల దీఱెను రీతి
వే యని పూకెళ్ళ ♦ బెట్టి [illegible]

తే. గీ. స్వప్నమాయంగనె పాపము । స్వచ్ఛమైన
కోటగుమ్మంబులా గున్న । కొమ్మగోరి
కన్న దాతఁగ గాంచిన । కారణమున
మెదలె నాకుంభకర్ణుని । మేఢ్రమంత

తే. గీ. మెదలి యేతము వలెలేచి । మిన్నుముట్టె
నేరు వర్ణింపనేర్తురు । [illegible]
కొలత గుదియేమొ య[illegible] । దలచి స్వర్గ
వాసులెల్లరు దేవేంద్ర । నాలికేగి.

కం. దేవా యేమని తెల్పుదు
మీవిట నదేమొగాని । యేర్పడె దాసిన్
భావింపగ నిర్భేద్యము
[illegible] వింపంగన్

తే. గీ. ఇంద్రుడైరావతము నెక్కి । యింపుగుంభక
ర్ణుని మేఢ్రంపు । గుండు జూచి
[illegible]గ్రామునోఁ బుట్టె నదియేమొ । స్వాంతమునకు
బోధపడకుండెనని తాను । బోయెవేగ.

తే. గీ. మనబృహస్పతి యెఱుగు నీ । మాయ వాని
బిలువ నంపింతునని యెంచి । పిలువనంపె
భటులుకొందఱు వారేగి । వాసవుండు
తమకొఱకు మమ్ముబంపెనో । తాపసేంద్ర!

కం. అని పలుకగ విని యాతడు
మనమున సంతోషమంది – "మానిని! నే నిం
దాకిఁ జూడఁజోవవలె నీ
తనిఁ జూడుమ ప్రీతి" నని – సుధానిధిఁజూపెన్
తే. గీ. ఎచటకేగిన నీతవి – నేల నాకు
నొప్పఁ జెప్పద రోక మీకే – యుండె నొక్క
వీనిపైఁ బ్రీతి నేలేని – దానివలెను
గానుపించెదనే మీదు – కన్నులకును ?
కం. అని వానితోడబలికిన
విని యంత నతండు జరుగు – విధు లరయుటలో
మునిగిఁకొని యుండ తారా
వనితామణి యాత్మనిటుల – భావించుకొనెన్.
తే. గీ. పోవఁ డింకేలనీమది – ముండకొడుకు
జామగా వచ్చె పిలుపంది – జాగుసేయ
కుండె నని పోనిలేదని – పోగకనులు
చందురుని మీదబజిపె – నా చంద్రవదన
తే. గీ. గురువుగా రేగుమన్నారు – గురుని పనులు
బడియె నీ తలపైన నీ భారమెట్లు
మోపెదవో యంచు దరిజేరి – ముద్దుపెట్టి
తారకారాజ నా తార – తాటితాటి
తే. గీ. తారకా రాజవా నీవు – తారనేరు
మనలమాత్రమె యుంచి తా – జనును కాదె
భయముచేతను నిద్దుర – బట్టదికను
నీవుకుంగూడ నావంటి – నియతిగొనుము
తే. గీ. పాడు వేదమ్ములెల్లను – బఠనచేసి
చకచదనముఁ గొంతుక – చక్కదనము

బాడుజేయుచు నుంటి — పాట నీకు
నేర్పెదనుగాన నాయొద్ద — నే పరుండు

తే. గీ. అపకర్మంబులనుజేయు — నట్టి వేద
మేల చదివెదు ఛీ! నాకు — చాలకష్ట
మట్టి వేదము విందు వహా! — యిదేమొ
కాంచ గూడదెమటి కొన్ని — గ్రంధములను?

తే. గీ. ఒడుగు చేయింతునో చిన్ని — బుడతవాని
కహహా! పెండిలి చేయింప — నరుగువాడ
వా? పఠియింపుము యేటికీ — పాడు వేద
మెవరు బోధించిరయ్యొ నీ — కిది వృథాగా

తే. గీ. క్రొత్తవారలుదీనిని — గొప్పగాను
భావనలు చేయుచుందురు — ప్రాతవడ్డ
వినుకుగొందురు పనులేరు — వినిన మెత్తు
రక్కటా! కైతగానమూ — హావరింపు.

తే. గీ. కవనమల్లుట నేర్పెదఁ — గాకయున్న
వీణెనేర్పెద సంగీత — విధులలోన
ప్రాజ్ఞునిగ జేతు నేర్చుకో — పాడువేద
మెవరు మెత్తురు? దానియం — దేమి ఘనత?

తే. గీ. కదన మల్లిన సంగీత — కళయెఱిగిన
పనులు కొనియాడు చుందురు — పట్టుపట్టి
కామినులు నీదు కూటమి — కైదలంతు
రయ్యయో వేదమేల నీ — యందమునకు.

తే. గీ. చదివితిని కావ్యములుకొన్ని — చాలవరకు
శాస్త్రముల జూచినావు ర — సమ్ములెల్ల
నేర్చితివి. గాన కవనము — నేర్పెదేను
కాతతో మైత్రిమాని పె — త్తనము బూను

తే. గీ. తాత పెండిలిఁ జేయగా – తరలునపుడు
పోయెనటె నీవు, బియ్యపు – మూటమోయ
చదువుచుంటివి వేద [illegible] – [illegible]చాలు
వేద మెటువంటిదో [illegible] – లేను నీకు

తే. గీ. భాగ్యపై రోతబుట్టించు – భార్యయైన
పతిని మెచ్చని యట్లు చే – ద్పరచు, పరుల
కాంతనై నను మోహింప – గడఁగనేని
వలవ దనిపించు వేదమ్ము – శాస్త్రమమ్మ.

తే. గీ. మంత్రిసత్తించు తుదకు సం – తుష్టిఁ గ్రాంచి
సొగసు చెడగొట్టు [illegible] – దిగులబెట్టి
ముదిమి గనుపించు రోతను – ముట్టడించు
వెఱ్ఱివెంకన్నలకుదప్ప – వేదమేల?

తే. గీ. తాతతోఁగూడి నీవును – తాతబుద్ధి
నేర్చుకొనఁబోకు. నావలె – నీవు భార్య
దుఃఖపడు నిన్ను గాంచియే – తుదిని నేను
ప్రాణములతోడ నుంటి ని – ప్పటునందు.

తే. గీ అనుచు కన్నీటు తన జాణ – తెమ్మ జూచి
వంతలో చందురుడు వేగ – నరిగె గదికి
తారయుంగూడ – నాతనిజేరఁ జరిగి
కంచుకము దీసి యాసుధా – కరుని కొనగ,

తే. గీ. 'ప్రాణమా, వీపుపై జూడు – మబ్బ! చీమ
ప్రాకుచున్నది' యన వాడు – బాల వీపుఁ
జూచుచుండగ పయ్యెద – చెంగుజార్చి
కసరు వంతయు బరికింపఁ – గావలెనని

తే. గీ స్వర్ణమయకాంతులం దేలు – చానవీపు
చేతితో [illegible]

'అచట గా దిచ్చటగా — దిచట' యనుచు
మెల్ల మెల్లనఁ దసచీరె — నెల్ల విప్పె.

తే. గీ. 'ఇదిగో కంఠంబుపైఁ బ్రాకె — వెదకు' మనుచు
వస్త్రహీనంబుగా వాని — వైపు దిరిగ
పాప మాతండు కంఠంబు — పైని చీమ
వెదకుచుండెను. వెదుక నా — విద్రుమోష్ఠి.

తే. గీ. బంగారపుబొంగరాలను — భంగపడఁగఁ
దొరికొనఁగలయట్టి యా చను — దోయి వాని
యొమ్ముగం జేర్చి "యదిగో కం — ఠమ్ము దాటి
మధ్య కరుదెంచె చూడు చీ — మనుచు 'తాకి
చూచు' మని జూపె చన్నుఁ దా — రావధూటి.

తే. గీ. వస్త్రహీనంబులై యున్న — వనితచనులు
కనులారంగ వీక్షించి — కాని చీమ
ప్రాకనిదె యంచు చన్నుల — బట్టి యెత్తి
పానుపున నుంచి చంద్రుండు — పలుకరించె.

తే. గీ. పానుపున బెట్టి చన్నుల — బట్టి మోవి
పలువిధమ్ముల నాని యా — కలికి తమ్మ
లమ్ము పొదను గరచి వే — నెమ్మి మోజు
రతికి దార్కొన శశి యను — రాగమునను.

కం. బట్టినచన్నులఁ బట్టుక
పెట్టిన యాపెట్టు మగుడి — విడుపకే దానిన్
దిట్టముగా రచియించెను
నెట్టిన తమకంబుతోడ — నియతి దలిర్పన్.

తే. గీ అంత నాతారవాసిని — పంతమూని
క్రిందికిం ద్రోసి పైకెక్కి — పొందు చెంద

జేసి తమిహెచ్చి యుపరతి – చేయఁదొడఁగె
నత్తి యాతని నెమరొత్తి – యొత్తుమనుచు.

తే. గీ. పికిలిపిట్టలవిధమునఁ – బెనఁగి పెనఁగి
జాగిలంబులపోలిక – సాగి సాగి
పాము లట్టుల మెలికలు – పడుచు విడుచు
సమరతికి సంతసంబొందె నా – చాన తాను

తే. గీ. ముద్దునకు ముద్దు తగు వల – పునకు వలపు
దెప్పునకు దెప్పు తిట్టుకు – దిట్టు మఱియుఁ
గాటునకు కాటుగాను చీ – కాకులంది
సమరతులఁ దేలిరంత నా – చాన విభుడు.

తే. గీ. మూడురతులిట్లు దేలి యా – ముగుదమిన్న
చన్ను నొకచేత బట్టి యా – చన్ను మొనను
వానినోటి కందీయఁగ – వాఁడు బాలు
మాడ్కిఁ గ్రాఁవుచుండగా – మందయాన.

తే. గీ. వానితలబట్టి తనచన్ను – వానియెదను
నానునట్లు సేయ వేరొక – చన్ను మొనను
రెండు వ్రేళ్ళను నుంపగా – "దుండగి" యని
ముద్దులం బెట్టి వాని న – మ్మోము తార.

తే. గీ. "మగువ కోరిన చనువీయ – దగదు యెంత
కైన" నన వానిపుట్టము – రతిరయమున
లాగివైచియు 'దెంగు నే – వేగ' ననుచు
వాని బ్రతిమాలఁదొడఁగె న – వ్వాఁడు వేగ.

తే. గీ. వస్త్రహీనంబుగా నున్న – వనిత నడుము
బట్టి దరి జేర్చుకొనియె నా – బాల వాని
క్రింద పడద్రోసి తన దగు – క్రిందపెదవి
చప్పరించియు నిలబడె – యొప్పునటులఁ.

క. నిలబడి నవ్వినదానిని
గని విభు డతిలజ్జ చెంది - కాళ్ళ న్మ్రొకువన్
వనితామణి విడదీయుచు
గనుగొని చేపట్ట ముద్దు - గన్మని పెట్టెన్.

తే. గీ. ముద్దు బెట్టినతోడనే - మొదటి తెఱగు
గాను చుల్లను నొకచేత - గూని పట్టి
"నీద? నాదా?" యటంచును - వాదకూడి
"నీదె" యనిపించె వానిచే - నెఱతతుదకు.

తే. గీ. "నీవె యివి" యంచు - చన్నులు నేర్పుగాను
చేతులకు నిచ్చి "నాదిది - చేతు" ననుచు
మగుడ సంధింపగా జేసి - బిగువుచూపి
కౌగలించెను దగ్గర - గాను జేర్చి.

తే. గీ. కూరుచుని యుండియే కొంత-గొడవజరిపి
యున్న కాంతను జూచి యా - చన్నుగవను
పట్టి పడద్రోసి పైబడి - బాలకుస్పృహ
తప్పునట్టుగ గూడె పె - త్తనము గాదె!

తే. గీ. చన్నులంబట్టి పడద్రోయు - చున్న యట్టి
సమయమున జ్ఞప్తికలదు, పై - సమయమునను
జ్ఞప్తిమాత్రము లేకయె - తృప్తిగనెను
నహహా ! యెంతటివాడు సు - ధాకరుండు.

తే. గీ వ ద్దుబెట్టుట యెరుగదు - మోము నెత్తి
పెదవి యానుట యెరుగదు - గదియజేరి
రతి నొనర్చుట యెరుగదు - రాజు పాన్పు
దిగుట యెరుగదు యేమని - తెలుపవచ్చు

తే. గీ. పాన్పు దిగి సోముడు దాని - వలువసర్ది
తాను తనవుట్టమును గట్టు - తటిని చనుల

కంఠమున గల్గు చెమ్మట । కండువాను
దుడిచి యాపెన మూతిని । దుడిచివైచె.

తే. గీ. స్పృహ యొకించుక లేకట్టి । సుందరాంగి
పగిది గనుగొని పయ్యెద । పైకిచేర్చి
చన్నగవ జూచి యివ్విరా । చన్నులనుచు
మొనుల ముద్దాడి మగుడను । మూసివైచె.

తే. గీ. చిక్కు లంబట్టి కొనగోళ్ల । చేతసద్ది
దువ్వి పేరులు సవరించి । తొంగిచూచి
తిలకమొప్పుటికీతిగా । దిద్దిబట్టు
పూర్తిగా గప్పి తనదగు । మోముసందు,

తే. గీ. కాంత కరచి పట్టి యూ । కాటులున్న
పదుల కన్నుల బడకుండ । బాగుచేసి
కొంచు తన గోరునొక్కులు । కొమ్మచనుల
యందు గలవేమొ యనుచు ప । య్యంట నంత

తే. గీ. పైకిఁ దొలగించి వీక్షించి । పడతియేమి
కోపగించునో యనుచు । కొంతజడిసి
పాలపునుగ, కస్తూరి । పూసిపూసి
కడువిచారించి చంద్రుడా । గాయములకు

తే. గీ. ముద్దులను బెట్టి యలదాని । మోవి యాను
చుండగా వచ్చెనంత గు । రుండు వాని
దక్కించని 'యేమి సెల' వని । 'దండ' మనిన,
'నేమి కనబడ దది యెట । కేగె' ననియె

తే. గీ. ఏడకుం బోవలేదు, నే । డేమొ కాని
పండుకొనియుండె కొలువా । పైనగప్పి
అమ్మగా, రంచు విధు డన । నతడు నేగ
పాన్పుదరి జేరి యి ట్లని । పలుకదొడగె.

• గీ. ఏడకేగెద నన్న నీ — చెప్పవిటులు
కడువిచారంబు నొందెదు — కారణంబు
తెలుపవొకయుం[illegible] — నలనె నత్తు
నంచు తెపుచునుం[illegible] — యతిపనతడు.

తే. గీ. పిలువగా బిలువగా నది — నెలివివచ్చి
కనులు విప్పక నేమనిన్ — గందునంచు
"తారకానాథ! యంచును — తారపిలువ
వచ్చినిలబడ కన్విచ్చి — వానిగనియె.

తే. గీ పాప మాతాత నేఱుగా — భావమందు
దలఁచునంచును 'తిండిపై — వలపునీకు
పుట్టదా చంద్ర బొత్తిగా — భోజనమ్ము
మాను చుంటి వ దేమి— కర్మమ్మగాని.

కం. నీకును నాకు విచారము
చేకూరునటంచు నతడు — చింతించక పోఁ
డా! కొంచము చింతించిన
పాకారికి మనల్లపై కృ — హా! హే రాజా!'

కం. అనివిభుని కోడ నను తా
రనుగని గురు డాయె 'కాంతి — [illegible] న నేవ
త్తును గాన కోపమింకేయు
గొనవల దని చెప్పినెన్న — కన్ దిరిగె నటన్

తే. వానియాకారమును జూచి — వానినవ్వు
కొనుచు నుండగ నెఱుగఁ డా— గోల తాత
వజ్రిధరు సేవకులతోడ — వాడు వోయె
తారకా రాజు తారల — తనివిదీఱ

కం తలకు నొకవస్త్రి మాపై
ములనొక పొడికాయ ఫాలఁ మున బూదిదయుర్

గళమున రుద్రాక్షలు నుం
గలవానిలజూచి నవ్వ — గడంగరె రసికుల్

క. పగలనక రాత్రి యనకయు
తెగగూడుచు నుండె విభుడు — తికమక పడుచున్
తగురీతి నతడు విసిగిన
తగులుకొనక జట్టువిప్పి — తారయు నతనిన్.

తే. గీ. పూలతోటల మాలతి — పొదలలోన
పాన్పుపై సేల్పుపై చెంగు — బఱచుకొంచు
పట్టపగ లింట తలుపులు — బయలుచేసి
మెలగు చుండిరి యేమన — గలరు పరులు?

తే. గీ. అన్నిటికి యేమిగాని యా — యబ్జ వదన
వంటచేయుచునున్న యా — వట్టునైన
మనసు పుట్టిన మడివిప్పి — మరులుకొనుచు
దగులు కొనుచుండు విభుతోడ — దగవులాడి.

తే. గీ. ఎన్నడేయు మడివిప్ప — దేవికాంత
'తొందరగ నున్న"దనుచు విభుని 'పటంబు
విప్పి రి" మ్మని వంటింట — వివిధగతుల
గూడుచుందురు మితిలేని — కూర్మితోడ.

సీ. స్నానంబు చేయించు — చలువ పన్నీటను
పట్టుపుట్టము గట్టి — పెట్టుతాన
అన్నముం దినిపించు — నదె బ్రతిమాలుచు
విడిచిన యన్నంబు — గుడుచుతాన
తిలకంబు దిద్దిము — ద్దులు మూటగట్టగా
పీటపై గూర్చుండ — బెట్టుతాన
ముస్తాబుచేయును — మురువు కొల్పెడురీతి
విడియంబు నోటను — బెట్టుతాన

తే. గీ. పాన్పు శుభ్రముగా జేసి ♦ వచ్చి స్నాన
మాడు సందాక తనయొద్ద ♦ నతని నుంచు
మనుచు బ్రార్థించి తరువాత ♦ ననుపమాన
మైన తెలుగున ముస్తాబు ♦ లై చెలంగు.

తే. గీ. అంత ముస్తాబుగా తయా ♦ రౌచు తైక
మాత్రమే తోడుగ మనుచు ♦ మాటిమాటి
కల్లవానిని బ్రతిమాలి ♦ యతనిచేత
కోరి తొడిగించు కొనుచుండు ♦ కొమ్మ సతము

తే. గీ. ఆతఁడే నగలిచ్చిన ♦ యానగలనె
యాత డేచీర లిచ్చిన ♦ నద్దిమాత్ర
మాతడే తైక నొసగిన ♦ నదియు గాని
తానుమాత్రము స్వాతంత్ర్య ♦ మూనదెపుడు.

తే గీ. అది యతండొక్క రీతి త ♦ యారులగుచు
నిలువుటద్దంబు దరికేగి ♦ నిలచి "మనల
లోన బాగుండునది నీవ ♦ నేన?" యనుచు
తగవులాడుచు, తుదకెల్ల ♦ తగవు దీఱ.

తే. గీ. కేలు కేలను గాని వేగ ♦ బూలపాన్పు
దరికి జని పైకి యెక్కి యా ♦ తలిరుబోణి
'నీవ నేనా' యటచున ♦ నేకవిధుల
బలుక దొడగునుసుధాకారి ♦ మొలక లెత్త.

తే. గీ. దినదినంబును వారిదే ♦ తీరుగాను
సంతతానందవార్ధిలో ♦ స్నానమాడి
మెలగుచుండంగ నట దేవ ♦ తల గుమంపు
వాసవుని జేర నిద్రుండు ♦ వంగి మ్రొక్కి

కం. 'అనఘా! యీయుచితాసన
మున నుండు' దనిన దేవ ♦ నాఖ్యుం "డటులే'

యని శూర్ప్పని పిలిపించిన
పని యెయ్యది' యని దేవ ♦ పతి యిట్లనియెఁ.

తే. గీ. 'మొన్నటను లేదు, నిన్న నే ♦ మొదలి సీత
నెయ్యదో యెఱుంగఁగఁ గోరి ♦ యిపుడు మిమ్ము
పిలువనంపితి మన మేగ ♦ వలయు' ననగ
నాతఁడా యింద్రు డీశకొండ ♦ కేఁగి జనిరి.

తే. గీ. దేవగురుడు మహేంద్రుఁడు ♦ దేవగణము
వారి వెనువెంటనే స్వర్గ ♦ వాసులెల్ల
రేగి రద్దాని గాంచి ప ♦ ఛించె గురుఁడు
'పార్వతీపతి లింగమె ♦ వచ్చెననుచు.

తే. గీ. అనుచు నాటింభకర్తల ♦ యనిమిషుల
మేధమును జూచి గురుఁడు "స్వా ♦ మీ" యటంచు
మ్రొక్కి నత్తరి సండలు ♦ మొక్కెడిదిరి
తగినవిధి జొత్తు గురుఁడని ♦ తలచి తలచి
వ. అప్పు డింద్రుఁడు

తే. గీ. భటులరావించి శివ్వు డింద్రు ♦ పట్టణంబు
గాంచ నరుదెంచి లింగంబు ♦ గాగమారె
నెల్లవారిట పూజించి ♦ రోగు' డనుచు
చాటగాబంచె పౌరులు ♦ సంతసింప

ఆ. వె. ఇంద్రునాజ్ఞగాన ♦ నెల్లవారలు మన
సార నిష్టతోడ ♦ స్నానమాడి
యింతకంటె భాగ్య ♦ మెయ్యది యని దాని
పూజసల్పు విధుల ♦ బూనుకొనిరి.

తే. గీ. దేవతలు దేవకాంతలు ♦ దివ్యమైన
పగిది ముస్తాబులై స్వర్గ ♦ పట్టణముల

పత్రముల్ పళ్ళు పూవులు ♦ పలురకముల
ధూపసంభారములతోడ ♦ నేపమీరఁగ.

తే. గీ. అటుల సురలెల్ల గటకేగి ♦ రంతలోన
రంభ యూర్వశి మేనకా ♦ రమణులెల్ల
ననుపమానంబుగాను త ♦ యాడు లౌచు
వచ్చుచుండిరి యంచల ♦ వలె చెలంగి.

తే. గీ. ఇంద్రుడైరావతము నెక్కి ♦ వేడ్క మీరఁగ
దేవితోఁగూడ తనవెంట ♦ దేవగురుని
నిల్పుకొని వచ్చె శివపూజ ♦ సల్పుట కయి
వచ్చున త్తరి పలువురు ♦ వచ్చిరంత

తే. గీ. కుంభకర్ణుని మేఘంపు ♦ గుండు మాట్లు
కలుగు చర్మమ్ముపై దేవ ♦ గణము నిలిచి
యుండ నింద్రుఁడు కులసతి ♦ నందెనుంచి
గురునితోఁ, గూడ వచ్చె నా ♦ గుండు దరికి

తే. గీ. అట్లువచ్చి బృహస్పతి ♦ యధికవిధుల
మంత్రములనెల్ల జదివి స ♦ న్మంగళముగ
జేసె నభిషేక మెంతయో ♦ చెలువుమీఱ
కుంభకర్ణుని మేఘంపు ♦ గుండునకును

తే. గీ. వాసవునినాతి చేతితో ♦ బట్టుకొనిన
యగరువుల్లలు చేజాఱి ♦ యందుబడిన
కాలెఁ నాగుండుఁ దాగాల ♦ కాంతిదప్పి
వాలిపోయెను చెప్పగా ♦ వశమె పైని

తే. గీ. అందుగొందరు గెంతలే ♦ నతని మేఘ
మూలగాఁ గొనిజాఱిన ♦ యున్నవారు
స్వర్గమునుండి జాఱి ♦ వారు మొదల
చిక్కగానున్న నీకెల ♦ జిక్కిరంత.

తే. గీ. ఈం కెలంజిక్కి పైకి రా ♦ లేక వనిని
డాంగి యున్నట్టి మేకలా ♦ పోగుగాను
మెదలుచుండగ నింతలో ♦ గదలె కుంభ
కర్ణుడారవమూసాంత ♦ కాలముననను.

తే. గీ. నిద్రమేల్కని క్షౌరకు ♦ ని తనదరికి
బిల్చియాతనిచే తల ♦ ముందు బోడి
గాను జేయించుకొని మొల ♦ క్షౌరమంత
వానిచేతను జేయించి ♦ వరిలు తరిని

తే. గీ. మంగలాతడు నారాచ ♦ మందిరమున
కప్పముల నెల్ల పోగుగా ♦ చక్కబరచి
వారిధిలోన నా పోగు ♦ బారవైచె
తేలియే తెంచె దరిగల ♦ దేశమునకు.

తే. గీ. అందులో చిక్కుపడిపోయి ♦ నట్టిసురలు
సాగర ప్రాంతమునుండి ♦ సాగిరాగ
"హరిహరి" యంచు నారదు ♦ డల్లవారి
సురలుగా బోల్చి వీరు వ ♦ సుధకు నెటుల
దిగిరో యని యెంచి 'మీరలు ♦ దేని చేత
వచ్చినా' రన్న వారలు ♦ వలుక నిజము

తే గీ కుంభకర్ణుని మే ధంపు ♦ గుంపువలన
భూమికిం దిగు సురు [illegible]ట ♦ భూసురు లని
పేరు బెట్టుచు [illegible] జాల ♦ జేమీరు
బ్రతుకుచుం డంచును వారల ♦ వరము జేసి

తే గీ. ఇటువారిజేసి నా[illegible]దు
డటునుండి మహేంద్రపురికి ♦ వరిగిన నతడి
పటుతాడనునకు మొక్కివ
[illegible] జేను ♦ మా మహేంద్రా!!

శమ్భువిజయము

తే. గీ. పూని చంద్రమ సోముని – మహిమోపర్తు
శంకరుఁడు మొన్న లింగ – మై స్వా హామి
చూడవచ్చెను పూజించి – వాసిబంద
గలిగినారము మా పూర్వ – ఫలము వలన

తే. గీ. పాకశాసనుఁడీరీతి – బలుకు నటకి
పక్కనునవ్వి యొంతటి – పాపకృత్య
మాచరించిరి! యది రావ – ణానుజుఁడగు
కుంభకర్ణుని మేధంపు – గుండుసుమ్మీ.

తే. గీ. రామ స్వప్నంబునను రాగ – రాక్షసాధ
మునకే మేధంబులేచి యీ – పురము ముట్టె
దానిశంకరుడంచును – దలచిమీకు
గురుఁడు పలికెను వైదిక – తెలుగు దోఁచ.

తే. గీ. అట్టిమేధంబు వ్రాలుచు – న్నట్టితఱిని
మీరలెల్లరు స్వర్గంబు – జేరుకొనిరి
కొండజాల దాని నుండి యా – కువలయమున
కరుగుదెంచిరి నేఁగంటి – నచట వారి.

కం. సురులయ్యును మేఘముచే
బరతెంచిరి భూమికంచు – భావించి భూ
సురులని పేఁడు వారల
నరవరులకు నప్పజెప్పి – నాడ మహేంద్రా!

తే. గీ. అనవిని సిగ్గుఁజెంది దే – వాధినాథు
డయ్యె తాపసచంద్ర! మీ – రమలమతులు
పసులతో దీని దెప్పగా – వలవదనుచు
సామగ్రి మ్రొక్కెను సిగ్గుచే – వేగ వచ్చి.

తే. గీ. వేగ నారదు డేగి శ్రీ – విష్ణుతోడ
బలుక నారదు ధాతతో – బలికె నంత

వాఁడు జని శివునిఁగోనన్నా — వార్తవ్యాప్తి
పాికెయ్యది దిక్కుల — [illegible] బాగ

తే. గీ. భూసురాభిఖ్య కిదియెపో — మొదటి కార
ణంబు (శ్రీ) మ యెవరు ని — శ్చయంబుగాను
దీనిఁజదువుదురో వారు — నూత్నమైన
సంపదలతోడ నుందురు — సత్యవిభుల

కం. ఈకథఁజదివిన వారును
జేకొనియర్థంబు జెప్ప — గల్గినవారున్
పాకటముగ వినువారలు
(శ్రీ)కర్ములై యుందురిమిత — శ్రేయముతోడన్.

తే. గీ. వ[illegible]రంగ విదితంబు — బలికి పేర
జనమనోరంజనము చేసి — జగతి కాది
కారణంబైన వేళ[illegible] — కథ రచించి
శప్పవిజయంబు చెప్పితి — సత్యమనుచు.

ఆ. వె. ఏడుమారు లెవ్వ — డీకథ చదువడో
కుంభకర్ణుని మోక్ష — కథ చదివినట్లు!
రామలింగసుకవి — రాయుడిట్టుల పల్కె
గాన దప్పవలెమె — కలియుగమున!

గద్య. ఇది యాదిపురాణాదిసద్గ్రంథకార కృష్ణరాయదత్త తెనాల్య
గ్రహార తెనాలిప శపవిత్రాన్వయకనస్తోత్ర మల్లిఖార్జున
తనూభవ రామలింగ నామధేయ ప్రణీతంబగు
శప్పవిజయంబను మహాప్రబంధంబు
సర్వంబు నేకాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు!

శృంగార పద్యపంచాశత్తు.

(శ్రీ [illegible])

ఉ. శ్రీకరుఁగా మహా[illegible]సిక ♦ శేఖరుఁగా గరుణామయాత్ముఁగా
లోకక వేదికాది సన ♦ [illegible]గా సుమూర్తిగా
ప్రాకట కీర్తిగా సకల ♦ [illegible] ప్రశస్తిగా
లోకులు నిన్నుఁ జెప్ప విని ♦ [illegible] నాయకా!

చ. అలుకలు [illegible]నరా యత్నర ♦ [illegible] నమ్ము[illegible]
చెలిమిక బల్కరా నెనసు ♦ [illegible] మొయరాని మొల్కరా
యెలమిగ నేల [illegible] ♦ [illegible] త్రాళ్ళజాలరా
నెలవు గణింపరా కరుణ ♦ [illegible] వాలకింపరా.

చ. పలుమరు దూతి[illegible]మిటి ♦ [illegible] నీ మ[illegible]బులో
పలనెనరింత లేక విరి ♦ [illegible] యా
వలపుల పుండుమారి [illegible] ♦ [illegible] దా[illegible]
యలుకను జిక్క నాయ[illegible] ♦ [illegible] శేఖరా.

చ. నిను గనుగొన్న దే మొద[illegible] ♦ [illegible] కంటికి రాదు [illegible] గూ
రెనయగ [illegible] సఖు ♦ [illegible]గూడి ప్రొద్దువోదికే
మనిమొద జిల్కరాదు మది ♦ [illegible]ంటిన [illegible]ను నిల్వనీదు క్రొ
న్ననవిలు[illegible]కాని[illegible] ♦ [illegible] ప్రాణవల్లభా!

చ నను బిగియార కౌగిట [illegible] బలరారగ [illegible]ంది మించి క్రొ
న్ననవిలుకానికూటములు ♦ [illegible] నాటి వేడుకల్
మనమున నొంచి యెంచి [illegible] నిను గనుగోదలంచి నే
బనివడి కాచుకొంటిఁ దల ♦ వాకిలి యిల్లుగ జీవితేశ్వరా!

చ అనఘుడ నిన్ను బాసినది - యాదిగ నే దిగులొంది యుంది న
మ్మనమున గంది వందిగతి - మాటకి మాటికి వేడుకొన్న నీ
మనసు కరుంగ దాయె బ - మా ఫలమా నరువంటి బేలపై
గసికరముంచ కిప్పగిది - గాసిఁ జేసితి వేమి సేకరా.

ఉ చిత్తజమేల్శరాళికి వి- శేషవగాళికిఁ జల్లగాలికిన్
మత్తమరాళికిన్ శశిస-ముగ్రకరాళికిని సత్యముం ద్వా
యత్తముసా విరాళికి కుళా ళి పికాళికి జిక్కితింక నీ
చిత్తమ నాదుభాగ్యమిక - జెప్పెడి దేమి రసజ్ఞ శేఖరా.

ఉ. నీ సముదార బాహువుల - నీటును మాటలగోలు నాగుదే
ర్కీసము దీరు మోమునకళ - మేలివిలాసము లొప్పునాగు మేల్
హాసము సౌరు నెన్నడ యొ-య్యారము గన్నులసొంపుగంబు చు
ల్లాసము నెంచిన న్మదిగ - లంగెను తాళనురా మనోహర!

ఉ. నీ సరసత్వము న్నసరు - నేర్పును నోర్పును నీటిగోలులున్
నీ సుగుణస్వభావమును - నీకుప్రభావము ని రసోక్తులున్
నీ నొగసైన చర్యయును - నెమ్మది నెంచి నిరంతరంబు బే
రాస నినున్ రతింగలియు - నాత్మ దలంచెద నా సుహృద్వరా

చ. ఎలమిని చిన్ననాడు మన - మిద్దరి మొద్దిరిఁ బల్లకూటమం
దలి బుడుత ల్గనుంగొనగ - దర్పకునాయు ఘటింపుచుండనో
జ్జలు గని మీకునుం జదువు - నామును రెండొనగూడెనింక మీ
రలసితి రింటికేగి సుఖ - మందు డటన్నది యాదిలేదుగా!

చ. కుసుమశరార్తికి న్మగుల - గుందితి గందితి వేడినెన్నలం
భసలరసమ్ములం జెపులు - బ్రామితి నోమితి మేలు నీకుగా
వినువక నీ కువాదములు - వింటిని విప్పుడు నీకు పోడుముల్
మసలక నింక నైన రతి - మన్నన నన్నలయింపు మోప్రియా

ఉ. చూడవ దేమిరా మొగము - జూపులరంగ జూచిమా
టాడవ దేమిరా మనము - నందున జెందినయట్టి కోపమున్

వీడ వదేమిరా మిగుల — వేడగ, జూడగనుంచు వింతె నన్
గూడ వదేమిరా రతులఁ — గోరిన కౌఁగిళ లెత్త నాయకా!

ఉ. బాలి మనంబునం బొసగు — బల్కిన నీదగు నోటిముత్యముల్
రాలునటోయి! నీదగు క — రంటు గరంబు దెమల్చి పట్టగా
బోలదటోయి! నిన్ను ప్రియపూర్వక మెచ్చ రతిం గఱింపగా
జాలనటోయి! జాలమిక — చాలిటు రమ్ము విటాన్వయాగ్రణీ!

ఉ. చందురునంత మొందిన ప — సందగు ముద్దుమొగంబు డంబు ద
ళ్కొందనం బెసంగు నను — కుందనము౯ దిలకించుమేను మేల్
జెందు మృధుస్ఫురక్స్మధువు — జిందు రసోష్ఠ మొడంద విస్తృతం
బంధము జూడ నాత్మ నెన — యం దమి మీఱె విలాసమన్మథా!

చ. చిలుకలు గూయు తెతెరిలఁ — జిత్తజు డమ్ములనేయ గందుతే
టులు విశ్రమోయ వేడిగ గ — దు న్వడగాడ్పులు డాయు జందురుం
డలయక గాయు నీవిరహ — మగ్గలమాయె బరాకుసేయగా
వలదిక రార నావలపు — వడ్డికి బాఱసి ప్రాణనాయకా!

చ. సలిపితి వెంతయుం జెలిమి — సంగతిమీఱ ననంగశాస్త్రముం
దెలిపితి వంతరంగమున — దేవతగా నతిగౌరవంబునన్
నిలిపితి వెప్పుడు న్భళిర! — నిక్కము మక్కువ లల్లదాసిపై
నిలిపితి విట్టి నీనునను — మర్మ మెఱుంగగనైతిఁ జెల్వుడా!

ఉ. మారుడు క్రూరుడయ్యె నల — మందసమీరుడు ఘోరుడయ్యె గ
ర్పూరము నీరమయ్యె నలరున్ శుకవారము వైరమయ్యెఁ గం
జారి మదారియయ్యె నిక — నైన ననుం గరుణించి నాపయిం
గూరిమిమీఱ గూడి రతి — గొబ్బున నేఁగదయ్య వల్లభా!

ఉ. ఆసలుగొల్పి నిన్న విడ — నాడ నటంచు దుటారిపల్కులన్
బాసలుజేసి యిప్పు డెడ — బాసి ప్రియుం బెదరోసి దానియిల్
డాసి మనోజబారి నను — దక్కగ ద్రోసితివౌర యింక నీ
మోస మెఱుంగనయ్యె చల — మీ మది నాపయి నాయకాగ్రణీ!

చ చిలుకలమూకకు న్నుతుని — చిల్కలు తాఁకును నంచరాశకున్
నాఁ బలుకాశకున్ గనిది — నెమ్ములు కేశము నాలి మూకకున్
జలదలిపికకున్ సుమర — జంబుల సోఁకు గాలిధారకున్
గళవళి మందిరింక నను — పుము ప్రేమ భుజంగరత్నమా!

ఉ. కారము నీవు న న్నుకు వి — కారము నే నితరాంగనా రతా
చారము నీవు నెంతయు — విచారము నే నలకొమ్మ మెచ్చు సిం
గారము నీవు జాల నయ — గారము నేను వహించి మించి యు
న్నార మటుండ నాయ మగు — నా రమణా! మదనాభసుందరా!

ఉ. చెక్కిలినొక్కి మోవిసుధ — చిక్కఁగ గ్రోలి కవుంగలించి న
మ్మక్కన సనద్వయము — మర్దనముల్ ఘటియించి యూరువుల్
దక్కఁ బెనంచి మేలి సుర — తంబులలో నిరతంబు దేల్చు నీ
మక్కువ నెందు దాచితివి — మంచిదె నీకిటు సేసపల్లనా!

చ. సరగున నొక్కయూరువును — సందిట నుంచి వెసం దిటంబుగా
బెరతొడ బైలుసేసి కుచ — పీఠనఖం గయి వా ప్పెప్పె తోం
తదికిట ధిత్త ధింధిమిత — ధాగు తళంగని తాళమాన వి
స్ఫురిత మనోజనాట్యముప — బొల్పుగ నన్ గణగించ వేమిరా!

ఉ. కోప మదే మదేభవర — కుంభకుచాయని కాయజాత సం
తాప నివారణోచిత వి — ధంబులు నాయెడ కట్టిపెట్టి నీ
వా పలుగాకినాసవతి — యుందు మనంబిడి దానియింటనే
కాపుర మున్నవాడ విల — కాపురుషంబలె భావజాకృతీ!

ఉ. ఓపడతీ! నిను న్విడువ — నోప నటం చిట బాసజేసి నీ
వా పగరాలిబాళి గని — యాపగరాని విరాళిబూని నా
పాపము బోసుకోదలఁచె — బాడియె నన్నిటు లేచ నాయమే
రా పగవాడవా యికను — అాపులు మానర పల్లవోత్తమా!

ఉ. అక్కట! నీవు నన్నిటుల — నాఱడికత్తి జేయఁగా మరుం
డక్కటికంబు మాని చల — మూని కనర్గుదిఁబూని తియ్యని

లెక్కిడి పూపుటమ్ముల వ – హీనత నెమ్మొయి గాథనేయ నే
నెక్కుడు గాసినొందితి నిక – నేనుని తెల్పుదు మారసుందరా!

చ. వలచితి నిన్ను నే జిగుత – పాల్మినుముసాడె మనంబులోపలం
దలచితి నిన్ను నేగల – దైవముగా దమి గారవంబునన్
గొలిచితి రేబగళ్లు మది – గొంకక నీవిడునట్టియాజ్ఞలో
నిలిచితి నిట్టి నన్నుడబాయ – నీకు హితంబటరోరి నాయకా!

చ. కటకట! మన్మథుం డెదురు – గానిలువంబడి పూలు కరంచి యొ
క్కన కటక ధ్వనుల్ ప్రభల – గా విపమ్ములు జూపజూచితిం
దటడటమంచు బెల్లదరె – జాకె గుండియ యేమసేతు నీ
విట విటరాయ వచ్చి అ – పెల్ల హరించి భరింపుమా కృపన్.

ఉ. ఎన్నడు నేర్చినాడవుర – యీ మటుమాయలు? తోటకేగి నే
గ్రన్నన వత్తునంచు నయ – గాంపు మాటల నమ్మపల్కి యా
చిన్నలమారి యింటికటు – జేరి రతంబొనరించి ప్రీతిసం
పన్నునిబోలె వచ్చితివి – భావజమోహన భావుకాకృతీ!

చ. సరములచెక్కులుం బెదవి – జాలొక్కనునొక్కులు గందు చెక్కులుం
గర మరగంటి సొక్కులు మొ – గమ్మున గుంకుమచుక్కలున్మహో
త్తరమగు తత్తరమ్మునను – దారొక్కనువాక్కులు బెక్కులెంచ నీ
సరసత తెల్లమయ్యె నెజ – జాణవు టక్కులమారినాయకా!

చ. వలచిననన్ను మోహమును – వారిధి ముంచియు నీళ్ళకంటుబల్
పలుచన చేసినాడవు భ – ళా! నెనరెంచనివాడవైతి నీ
వలపును దాచనైతి మరు – వాడికరమ్ము లురమ్ము నాటి నీ
చల మిక మానిపూని రతి సంభ్రమ – మొప్పభరింపు మోపతీ!

ఉ. నమ్మినదాన నా నిను మనమ్మున నిమ్ముగ నీకునాదు మే
నమ్మినదానరా నేను న – యమ్మున నొమ్మున నేలకుండినన్
గమ్మని వింటిజోదు బల – గమ్ములతో దన పూపుటమ్ము పా
ల్గమ్ముని కంటగించు నల – దానికి నే నెటులోర్తు దెల్పరా!

ఉ. నీవగు కౌగిటం బెనగ – నీగదరా యెద రాయిజేసుకో
గా దగునా మరుం డలుక – గారియ బెట్టదొడంగె నిన్ను నం
గాదనువారలుం గలరె – గాసిల జేసిన నాయ మొప్పదే
యాదరమ్మ్ముతోనన్ను నిక – నాదుకొనంగ ననంగ మోహనా!

ఉ. అమ్మక చెల్ల! యీ వింహ – మగ్గలమయ్యెను నాదుమేను నీ
కమ్మక పిల్ల దింక విను – మారడి సేయక వేగవచ్చి నీ
వమ్మకరాంకుకేళి పను – నాదట గూడుము దానిబాసలున్
నమ్మకురాపులు న్వలవ – ద న్మకురా ముకురాననాస్మరా!

చ. ఇల మగవారి మాట మది – నెంతయు నమ్మగ వార్థిమాటగా
బలుకుటనిక్కమయ్యెను సు – బద్ధములన్నివి యున్నయయ్యె నీ
వలన నికేమిసేతు తెలువం – బటపిస్థల గాయునట్టి వె
న్నెలయయి యున్నచోసఖుడ! – నెమ్మినమ్మ రతిదేల్చకుండిసన్.

ఉ. నాయనురాగ మెంచకిటు – నన్నలయించుట నీకునాయమా
నాయనుమాన మించుకయి – నామదినుంచక యున్నదానగా
నాయపరాధ మెన్నడయి – నాయెనరించితినా దపింపగ గా
నాయె పరాకుసేయదగు – నా యిక నావెగులార్చి బ్రోవరా!

చ. కడకనుస్వాతివర్షకణ – కాంక్షవహించిన శుక్తిరీతి నె
ఱ్ఱడురతి దాఘనోదయము గోరు మయూరి భ్రాంతి నిచ్చ నె
న్నడు కుముదప్రియాగమము నర్మిలగోరు చకోరిదారి ని
ల్కడ భవదాగమంబునకు – గాచితిరా విటవంశ చంద్రమా!

చ. నుడివెద నొక్కమాట సుమ – నోరతి నారతినాథు కేళిలో
దడయక నన్ను బంటి సుంబి – తా లలితాంగిని గూడితేని నీ
కడకకి సుఖ్ఖామునను సుగంధము గల్గినయట్లు గాపున
న్విడవక నేలుమా నవమ – నీడకుమా నలకూబరోత్తమా!

చ. చిలుకపలుమాయిరాతు పలుసేతల నాథని కత్తికోతలం
గొలగొనవీను కోయిలల – కూతల తుమ్మెద బ్రిమ్ముఝ్ఝాతలన్

వలనగు వాతపోతముల — వాతల వెన్నెల విస్ఫులిఘాతలన్
దలగకనయ్యె నయ్యె యిక — దద్దయు నొద్దిక నాదరించుమా!

ఉ. ఎంతని వేడుకొన్న నొక — యింతయు నన్నెనరించవ, వౌర నీ
యంత కృపావిహీనుఁ డిల — నారయఁగల్గునె? కాని బోధనో
దంతము లెల్ల నీమది స — దా సుఖదాయి గురూపదేశ సి
ద్ధాంతములయ్యెనో తెలియ — దాయెగదా వగదార్చబోకురా!

ఉ. కంతు దురాప తాపహతి — గందితి కుందితి నింక నైన నా
చెంతకు వచ్చి యిచ్చగల — చింత యొకించుక లేక మాన్పి నీ
పంతము చెల్లగా సురతి — పద్ధతి యుద్ధతి నన్ను గెల్చినం
గాంతుఁడ! నిన్ను మెచ్చనలెఁ — గాక వితాకరితేప్ప లేలరా!

ఉ. కంతుల నవ్యసంతుని మృ — గాంకుని సంతుని నావలానని
కాంతుని నజ్జయంతుని ము — ఖాముఖి గెల్వఁగజాలు రూపహా
వంతుని నిన్ను బాసి వల — వంత నిదెంతని తాళుదాన నా
చెంత నిరంతర స్థితి వ — సించగదే రసికావతంసమా!

చ. మనవి వినంగరాదటర — మాటికి వేడిన నీమనమ్ములో
గనికర మింత లేదటర — కాయజనాయక పీడితాత్మనై
తినవగ నీకు వాదటర — తియ్యని నానును మోవి యానర
మ్మని పిలువంగ చేదటర? — హా రసికాన్వయవార్ధిచంద్రమా!

ఉ. నిన్నటిరేయి నాకలను — నీవల నీప్రియురాలి గూడి నా
యున్న నికేతనంబునకు — నొయ్యన వచ్చిన నట్లయంత నీ
వన్నలినాక్షి యానతి న — యమ్మున నన్ రతిగూడి నట్ల క
న్గొన్నది నక్క మానవుల — కొక్కటి కూర్పు భుజంగ పుంగవా!

చ. మది నుడివోవ కూర్మి నను — మానము మానక సూపకోర్మికి
ప్రదగ విఘాతఘాతముల — జొల్పడకేమనటంచు జాల నే
వ్వదిగని యిప్పుడుంటి నను — మానవు నాయెడబూనియక్కటా
తుది గరుణా విహీనమతి — ద్రోపగజేసితి వేమిసేతురా!

చ. కామిని నైన నన్నిటుల – గాసిలజేయుట దోషమంచు నీ
యామినికైన వచ్చి మది – వచ్చిన మచ్చిక నేలకున్న న
క్కాముని ఘాతపుటమ్ముల వ – కావికలై యెదవ్రయ్యనుంగు నో
సామి! నెన ర్మసంబున వ – శమ్మొనగజేసి యుశమ్మొసంచరా!

చ. స్మరసమరూప! మున్నువిరి – శయ్యను దీయని నెయ్యమొందగా
నిరువుగ బవ్వళించి మన – మిద్దరషంగజసంగరంబునం
గరము విచిత్రవైఖరుల – గాంచుచు బిగ్గగ గౌగలించి సౌ
ఖ్యరసుధ నానింగిన వ – గల్మది నెంచకపోతివౌగదా!

చ. పొలతికి నొక్కరీతి మది – బూసలలోపలి దారముంబలెన్
మెలగు విభుండు గల్గుట సు–మీ తొలినోముఫలంబుభాగ్యముల్
దలకొని యున్న వారలకు – దక్కిన లేటికిగల్గు నావలెం?
బలుచదనంబుగంటి నిను –భావమున న్నెఅనన్మ సామిరా

ఉ. నీకుజిరాయువున్ బలమ – సింద్య పరోగ దృఢాంగకీర్తమే
ధాకలనామలబ్ధియు వి – శుద్ధతర ప్రతిభా ప్రభాసముం
బ్రాకటువైభవంబు రతి – రాజగురూన్నత సత్కృపారతిం
జేకురుగాక నన్నురతి – జేసి యేలుమయా సుధీమయా!

చ. పొలుపగు వాకటాకు విడి – నోసకదాని పసిండిపూత పో
కలను లవంగముల్ వలపు – గప్పెడు కప్పురపల్కులేలకుల్
చలువమిరెంపుగింజలు బ – సన్ జెలువొందగ బైడితట్టలన్
వెలయగ నించితిన్ రతుల – విడె మొసర్తుము రార సామిరా!

ఉ. పుక్కిట వీడెమిచ్చి నను పొక్కిలి జక్కిలిగింత పెట్టి వే
తెక్కలినొత్తి ముద్దిడి ఖ – చిక్కని చక్కని మోవినొక్కి నా
చొక్కపుగొబ్బవట్టి తమి – నొక్కన నక్కన నన్ను జేర్చి యా
చక్కెర వింటిజోదు నెర – సాధనచే దనియించితౌ సఖా!

చ. అవనిని వారకామినుల – కైమ్మదులాలితశబ్దయుక్తి దొం
ట విజయరాఘవుండు బ్రక – టంబుగ నేబది వృత్తపద్యముల్

కవులలరన్ రచించె నిఁగు ♦ ల స్వా రాంధ్రుఁడు స్వాయ పల్లవ
ప్రవరులగూాప్ప విన్నపము ♦ పల్కఁ గఁ దానుపయోగపూటకున్

స్త్రీవాచ్యము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శృంగారపద్యపంచాశత్తు.

(పురుష వాక్యము)

ఉ. శ్రీపతిపుత్రశాస్త్రము ల ♦ శేష మెఱుంగుచు కూడుచు న్నరా
యోపిక మీఁద నున్న మన ♦ యొద్దకుఁ గన్నులజూడ లేక హా
పాపపు దైవమిద్దఱిని ♦ బాపగ జేసెఁ గటా! కఠోరుఁడై
యోవగరాని యీవిగ ♦ మార్గము య్యెఁగదే దయాకరీ!

ఉ. అప్రియమూని వచ్చెఁ గను ♦ మాఁగమి న్ననుతెల్లజేసి దా
నప్రతిమ స్వానప్రియుచ — యంబడె త్రుళ్ళుచు బంధ్లుగోరుచున్
దీవ్రరతిన్ శుకాళిపర — తెంచె నదే బం గానము పొల్కెఁ దా
నప్రభుఁడై మరుండు శ్రమ — నంద జేసె గురంగలోచనా!

చ. అలకలదేఁజ్ల నన్నడల — నంచన జూపులదూపు కోపులు
బలుకుల జిల్కల న్గెలిచి — పల్మరునన్గదురూపహీనుగా
నిలిపిన సిన్నమర్పులకు — నేరను మాయుము నన్గణించె బు
ద్ధ్యలమగు నీపరిగ్రహాణ — గల్గిన గెల్పైన వాని మాసినీ!

ఉ. ఆవలనాయు వొక్కటన । హాంకృతి ఘుంకృతిసోలు నారిచ
జేపరిహించు సించు విలు । జేకొసయాన్ని పేర్మి రో
షావిల మానసా ప్తి నసు । మాస్త్ర పరంపర నింపు వన్ను వై
కో వదియేమొ నీకు చను । గొండల మాటున దాచితో చెలీ!

ఉ. ఓరు పోకింత లేక దయ । యుంచ ప్రొన్నవ విల్లువారికిం
దారిచి తేరకత్తె కను । దారి చిరాకు నిడంగ మేల నా
నారక శారికా పిక శు । కాళులు గూయ వినంగ జాలనా
హా రమణీసుమాంబకుని । హారమణీ రతిశాస్త్ర నైపుణీ!

చ. కలుషముల కొండలంత గలు । గం గఠినాత్మత పల్గికింత మే
లోల్యాయగ నీక పైగమకి । ముల్లగి యాసలు దెబ్బ లోభిరా
జాటుబలె నీదునిబ్బగవు । జోక్కపుగుబ్బచను ల్మనంబునం
దలయగ జేయుచున్న వక । టా యకటా వికటంబు లేలనే!

చ. కడకట నెన్న వంటి మది । గన్నన రాయగ జేసుకొంటి వి
క్కటికిటన నమ్మ నాకయి ద । గం వలకొంటివి నేరమున్న నా
క్కట సనుబట్టి నిజడను । గట్టి ఫెడేలసి నొంపగొట్టి పు
క్కట పిడెమిచ్చి కౌగిట బి । గించి సుశిక్షితు జేయరాదకో!

ఉ. కోపము చే మనోజశర । కుంఠిత భావుడనైన నామన
స్తాపము దీర్ప కూరక వి । తా తతిపుల ప్రొద్దుపుచ్చెదీ
పాపము మేరగాదు ఇయ । భావముతో రతి నేలుమింక గో
కోపమ చాపుపీన కుచ । సోదక మేఘకచా విలాసినీ!

ఉ. తాళఫలోపమానకుచ । తాళగజాల నటన్న నింత కాం
తాళెమబూన నీకు ఘన । తాలలిమీఱి రతిం గణించి చిం
తాలసవృత్తి మాన్పక వి । తాలఘు భావము గాంచెబల కాం
తాలవమైన ప్రీతివల । దాకలవా యిటువంటి కాగతుల్

ఉ. చక్కర మెక్కు పక్కిదొర । జక్కగదా పడినెక్కు పూనితా
జక్కని చిక్కటారి ములు । చెక్కమదం దన దక్కి యొక్కటన్

మిక్కుటమైన యుక్కుగడు ♦ నెక్కువ దక్కరిమారు డక్కటా!
మక్కను మాతిజూడకిటు ♦ ముంచెగదే శరపాళి బాలికా!

ఉ. నామది నిన్ను జీవముగ ♦ నమ్మిటకా పగరాలిపోలికం
గాముని కప్పగించితివి ♦ కట్టడిదా! విధాత నీమనం
బేమిటి జేసెనో యెఱుంగ ♦ నింతదలంచినదాన వయ్యయో!
యేమిటి కింతనన్ను భ్రమ ♦ యించితివే వెలికూర్మిలన్ మదిన్

ఉ. నీనునుమోవి నీతళుకు నిద్దపు టద్దపు ముద్దుచెక్కులున్
నీ నగుమోము నీకులుకు ♦ నిబ్బరపుం బుబ్బుగుబ్బలో
మానినిదూడ సౌర్యదర ♦ మా సరమా దరమా సమేనియా
మేచున మేనుజేర్చి రతి మేకొను మేనులు మేలు మేలనన్

ఉ. పంకజగంధి! నీపెదవి ♦ పానక మానక తాళజాల నీ
మంకుతనమ్ము నెమ్మదిని ♦ మానకయుండుట నీతిగాదు నీ
వింగరయంబుతోడుత మ♦దీప్సితమున్ గొనసాగజేసి నీ
కింకరుడైన నాపయిని ♦ గిన్కవహింపక ప్రేమనింపుమా!

చ. పలుకులుముద్దు నెమ్మొగము ♦ బాగుపిఱుందులసోయగంబు జ
న్నుల గమకంబు గన్నుల వి♦నోదము జేతులసుందరంబు చె
క్కులజిగి కౌనులేతవగ కొప్పు ♦ విలాసము మోవికావి మై
చెలువము నామదిం దవిలి ♦ చిక్కులుబెట్టెను నన్నుయుగ్మలీ!

ఉ. భావజు దుగ్రమూర్తియయి ♦ బాపురె! పచ్చని తెక్కపక్కెరన్
దీవివహించు జక్కని వ♦డిన్ దుమికింపుచు నట్టెచేరి బ
ల్లావిచిగుర్పుటా రుఖుళువు ♦ లన్నను దల్లడమందజేసె నిం
కేవిధిదాళువాడ గృప ♦ నియ్యవె నాకభయంబు తొయ్యలీ!

చ. పిలుపులయింపు ముద్దుగను ♦ పింపు జనుంగవ యుబ్బరింపు జె
క్కుల చెమరింపు మై ♦ పులక గుంపు వదల్పని కౌగలింపు గ
న్నుల దయసింపు గీలుజడ వొంపు దలంపుల వేడనింపు దీ
కలయిక సొంపు నేమరువ ♦ గా గలనావసంతమా!

ఉ. నీ సరిసాను లాపములు ♦ నీరతి బంధ కళాకలాపముల్
నీసొగసైన చూపులును ♦ నీ నిజజాతితనంబు కోపులున్
నీ సిరులూను లాసములు ♦ నీ మురిపారు తనూవిలాసమున్
నీమునయానువర్తముల నె ♦ ంచ దరంబటు మంజుభాషిణీ!

చ. పనిచిన వేడ్కఁ గోడ నొక ♦ నాడును కాండపటాంతరంబునన్
నవవిలుకాని సాధనయొ ♦ నర్చ్యతరం బగులేచుదేర వా
రిని దొబైట నిల్పితగు ♦ రీతి సముత్తరమిచ్చుచున్ననుం
గని "పనిజూచుకో" మ్మనుచు ♦ కల్కితనం బెవనెంతు గామినీ!

ఉ. సిగముడి వీడి క్రొవ్విరులు జార బొమల్ముడివెంద నందమౌ
మొగమున స్వేదబిందువులు ♦ మూగ సరమ్ములు దూగనూర్పు తె
చ్చగ గుచముల్ నటింప గటి ♦ సందడిసేయ వలగ్న ముల్కగా
జిగిబిగిమీఱ నీవు మగ సేత నొనర్పన దెంతు గామినీ!

చ. వెలదిరో! యొకనాడు మగ ♦ వేసము దాల్చి వినోదలీల వె
న్నెల చెలువారగా యుతటి ♦ నీవు ననుంగయి దండఁబూని స
న్నల నరుణాచలేశుతిరు ♦ నాల గనుంగొనవచ్చు నీను చి
న్నెలు బలువన్నెలుం దలప ♦ నేర్తునె నెమ్మది బాటలాధరీ!

చ. మదనుని బారి కోరుపక ♦ మాటికి నీచనుగట్టు డాసి త
త్పదసముపై గరంబిడని ♦ సర్జనసేయుచు జూడకావలన్
వదనము ద్రిప్పి మొత్తపడు ♦ నన్ను బదంపడి చూచి నవ్వి పై
కదనున జేరికూడి నహో ♦ యల్లది యాదికి వచ్చెనే చెలీ!

ఉ. కమ్మలు డాలు చెక్కుల ధ ♦ గద్ధగలీన దనూరుచుల్ దిశల్
గ్రమ్ముబులాకి ముక్కున ద ♦ ళత్తళలూన లసన్నిటాల భా
గమ్మున దబ్బబొట్టిగింజ ♦ కచ్చెలాన నటించునాటి నీ
యొమ్మెల నే దలంతు రమ ♦ ణీ తరుణీసులోచనా!

చ. సొరుదొరంగు కాశి బురు ♦ సాపనిచీర ధరించి హొన్నుబటే
దారిహారాలంగుత్తు బిగి ♦ దట్టపు గుబ్బపయిన్ బిగించి

డాంరపురంగు చౌకము మ ♦ దంబున గేల ధరించి చాల నొ
య్యారపులీల నాకడ, బ్రి ♦ యమ్మున నిల్చిన దెంతు బాలికా!

ఉ. ఫ్రంచిబుటాహారంగుగల ♦ పావడపై గుజరాతి హాన్సర్జి
యంచు రహించుచీర చెలు ♦ వారగ మల్పవుజంటకుట్లు రా
ణించిన జంట జాల్రవిక ♦ సిగ్గులు దేఱగ నొక్కనాఁడు నా
యంచున నిల్చి నీదు సొగ ♦ సాత్మ దలంచెద హంసగామినీ!

ఉ. గుత్తపు తాపితా రవిక ♦ గుబ్బగవర్బులు డంబు నింపగా
ముత్తెపుమేల్సరంబు యుర ♦ మున్నిఱ యింపఁగ జాఫరావసల్
హత్తిన పావడం దళత ♦ శన్గఘునారణిచీర గుల్కగా
జిత్తజు మత్తదంతివలెఁ ♦ జేరనె నన్నును బంధురాలకా!

ఉ. సిగ్గులు దేఱు సౌరు కతి ♦ నీజగిపావడపైని వెల్లడా
సన్నవివల్వఁ గట్టి బిగి ♦ చన్నుల వెన్నెలత్రైక బూని మో
మొగ్గని చాదుబొట్టు దగి ♦ యొప్పగ ముద్దుగ గుల్క నాడకి
జగ్గమనంగ నిల్చిన వ ♦ సంతుఁ దలంచెద సుందరీమణీ!

ఉ. చూపుల కింపౌనట్టు నెఱ ♦ సోయగమా కడిందివేడ్కతో
దోపులుగాగ నొక్కనిశి ♦ దొమ్మగనిద్దర ముద్దిమోఱవూ
దూపున జేసుసాధన లె ♦ మురొక్కని సేయుగ నీవు ఫైలవా
నొప్పు లెసంగ నిన్ను బయి ♦ కొన్నవగల్ మనువంగనేర్తునే!

ఉ. జానుబొసంగ మేన జిగి ♦ నాపొడి నల్గిపి కీచుకాబు న
ద్దాసపురాను పావడ ని ♦ తంబునం దగ హాన్గరీ కుసుం
బా నెఱిచల్వ మేల్ముసుగు ♦ వైచి తురష్కవధూటి పోల్కి చా
నా! నను గూడలేదె యొక ♦ నాఁడది నామది నాటకుండునే!

ఉ. పంపుగినూనె నున్నెముగు – నాలొక్కన గొప్పిడి యంచు వాసనల్
నింపెడు పూవులం దురిమి – నెన్నుదుటం దిలకంబు గన్నులన్
సొంపుగ గజ్జలం బెసఁగ – సొమ్ములమాని శరాయిపూని నీ
వింపుగ నాదు చెంగటకు – హెందిన దెంచెదవా యెంచలేఁతనా!

ఉ. కులుకు మిటారపు న్నొలుక – గుబ్బలు కేలనమూని తేనియల్
జిలుకు దువాళింపు బెదవి – నూకుచు బాహువుల్ నెరా
మెలకువతో బెనంచి రతి మేలొన – మై పులకించ బావురా
పలుకులు పల్కగా వినను – భాగ్యము గూర్చకపోతి వంగనా?

ఉ. నిన్ను మనమ్మునన్ దలచి – నీరజ లోచన సాయకాహతిన్
ఖిన్నతనొంది నీప్రియుస – ఖిన్నతవృత్తిని బాతిమాలి నీ
యున్న నివాసభూమికి న – యోన్నతి దోడుక పొమ్మటన్న నా
విన్నప మాలకింప కది – వేఱుగ జూచెగదే మనఃప్రియా!

చ. అమవసకంచు నీవరుగ – నంతట నుండియు దాళలేక నే
సుమశరు బారిజక్కి కడు – స్రుక్కి మహా విరహాగ్ని బొక్కి బ
ల్తమి తలనెక్కి ధైర్య మెడఁ జక్కి దురంతనిరంతరాసుతా
పమున గలంగినాడ నను – బాలన సేయగరాదె ప్రేయసీ!

ఉ. వింటుగదా భవన్మధుర – విశ్రుతవాక్యపరంపర న్సదా
వింటుగదా తవాధర స – పీన సుధారసధార లెప్పుడుం
గంటుగదా సుధాకర స – ఖంబగు నీముఖంబు నంటినం
గంటుగదా లతాంతము వ – గందగు నీనునుమేను కోమలీ!

చ. అతివరో నీదుపొందు సత – మంచు మది న్నెఱనమ్మియున్న నా
మతి పరికింపలేక పలు – మారు ననుం బెఱవానిగా మనో
గతులఁ దలంచి నీవు కసి – కారము మాని పరాకొనర్చి బ
ల్వెతలఁ గలంచినావు హిత – మే యిదినీకు? వినీలకుంతలా!

ఉ. కాయజుఁ డమ్ములేమఱఁ జిగి – కల్ గొటచేయ మరుత్కిశోరముల్
డాయ మధువ్రతంబులు చె – డాచెడి మోయ వనప్రియంబులుం
గూయ చకోరము త్తొడన – గొంకక వెన్నెలగాయ దాళరా
దాయె మనంబునందమక – మగ్గలమాయె సుధాకరాననా!

చ. కుసుమసుగంధి స్వర్ణసిభ – కోమల దేహలతా సుబాహు సా
రసదళనేత్ర కంబుగళ – రాజముఖస్స్వపల్లవాధర

భసలవినీలకుంతల సు - భద్ర గజేంద్రసమానయాన ని
స్నస దృశమైనప్రీతి మది - నంగట వర్ణ నజేతు సుందరీ!

చ. కపట మొకింతయేని మది - గల్లదు నీకని నమ్మి యుంటినా
కిపు డెరుంగగవచ్చె నిక - నేటికిమాటలు చాలుజాలు నీ
కృప బలమయ్యె నావలపు - గేలియొనర్చితి వెట్టులైన నీ
వపరిమితంబులైన సిరు - లంది సుఖింపగ గోరుదుగ సఖీ!

చ, రమణి మదీయ మోహతిమి - రంబు భవన్ముఖ పూర్ణచంద్ర బిం
బము గనుగొన్న! బాయునని - బాళిమొయిన్నిను జేరవచ్చినన్
విముఖత జూప నాయమగు - నే? యిక నేపగ నేసహించుతు నీ
తనుకము నన్ను సాదర హి - తస్ఫురదూక్తుల దేల్పరావటే!

ఉ. నమ్మతిమీఱ నీచెలిమి - శాశ్వతమంచు మనమ్ములోన నే
నమ్మితిమున్న నమ్మ నెల - నాగలపై గల కూర్మిలెల్ల నో
జిమ్మతినిన్ను నెప్పుడెద - జేర్చితి నిట్టి ఘనుం దుటారివై
గమ్మనివింటివాడిడెదు - గాసికి బాల్పడ జేసితౌగదే!

ఉ. కొమ్మ! నినున్ రతిం గలయ - గోరి సమీపముజేరి నన్ను నే
కొమ్మని మేని తాపమఱ - గొబ్బున గమ్మని మోవిపానక
మిమ్మని కామసాధకుల - కిమ్మని నెమ్మని వేడుకొన్న బో
పొమ్మని యీగతిం గసర - బోలునె నన్ను దయావిహీనవై!

ఉ. నవ్వులకాడుమాటల । నమ్మనగినక సహించి యూరకే
రవ్వల బెట్టజూడకు తి । రమ్ముగ నామనవాలకింపవే
చివ్వకు కాలుద్రవ్యకనె । చేసినతప్పు శకుంపరాదటే
పువ్విలుకాని బారినను । బొక్కగ జేయుకు కంబుకంధరీ!

తే. మంచిగుణంబు కల్గినది । మాట యొకింతయె దప్ప దెంతయున్
వంచనలేను కూర్మిమది । వాడగనీనుమనంబు నిర్మలం
బంచు దలంచి నీకహార । వాంబొనరించితి సేవ గొందుకా
వంచశరాంశ్రప్రహతి । బాల్పడ చేసితి హారశావలీ!

ఉ. కెంపుకనల్ గనంగ నుడి — కింపగు సారెకు మారుబారి బో
కింపగు వేలుగాగ బరి — కింపగు నమ్మినవారి నిట్లు జం
కింపగు లేనివల్కు లోలి — కింపగు నేరములున్న నాత్మనం
కింపగు బల్కి హాళి నళి — కింపగు బెంపగు కీనకు తొయ్యలీ!

ఉ. ఇంపుదొరంగి సారె యటుల — యింపగు మారుని కేళ నన్ను డా
యింపగు కోప మిచ్చు నెల — యింపగు ముస్పటి నేస్త మెల్ల తూ
యింపగు బోపఁ దొచ్చి విన — యింపగు నీవిరహాగ్నిగాసి గే
యింపగు మీర్ష్యబుద్ధివహి — యింపగు మొక్కెదనా మనోహరీ!

ఉ. సిద్ధరవోవ నిన్నుగని — నెక్కొనుమోహము నిల్పలేక నీ
ముద్దు మొగంబుపై మొగము — మోపిన యంతనె కన్ను విచ్చి న
న్నొద్దిక గ్రుచ్చి కౌగిటను — నూరక రక్తిగఱించ కూరకే
గద్దరిపల్కులం గసరఁ — గావలెనా? లలనాశిరోమణీ!

ఉ. కంటకవృత్తి దుంట — విలుకాడు బలంబుల వెంటనంటిపూ
వింటశరంబులూని వెను — వెంట ననుం దఱుమంగ జొచ్చెవా
ల్గంటిరో! యొంటిజిక్కితిని — గావవె జంటవహించి,యన్న 'న
న్నంటగరా'దటంచు — మొగమావలఁ ద్రిప్పెద వెంత దంటవే?

ఉ. అంటిన మేను గందుననె — యాసబొసంగఁగ మోవి ముద్దునే
గొంటనె తేనెచిందుననె — గోరిక లూరగ నీకుచాబ్జముం
గంటనె దృష్టిపోవుననె — గాడరముల్ బచరించి సారెకుం
గొంటెతనంబునన్ మరుని — కోలలఁ దార్చకు ప్రాణనాయకీ!

ఉ. నా పలుకాదరింపవేఘు — నంబుగ ప్రేమను నింప వెంకోయుష్
గోపముడించ విచ్చగల — కోర్కె వచింపవు నాదు చిత్తసం
తాపమడంప వాత్మనను తాపము బెంపవు వేడవేడ రా
రాపులు జేసె దింతిపాగ — రా నగరా పగదానవా సఖీ!

ఉ. వేమఱుఁగిన్క బూసదగ — వే మరుధాటికి దాళజాల రా
వే మరులూనినాడ గత — వే మరుగేటికి గోర్కె దెల్పకో…

కేషఱపేల నేలఁకొన – వే పరుమాటలునైన దెల్పవే
కేమరులున్న వే నుడువ – వేమరలించవె మోహ నా దెసన్.

చ. విచికిలగంధి! నీ పెదవి – విందొనరించి విడెంబొసంగి నీ
రుచిర కుచోరుతల్పమున – రూఢిగ నన్నుపవళింపజేసినన్
రచనలు మీఱ బంధనకళ – లన్నను గూడితి వేమి దెల్పుదుం
గనరుచిధూతమేచకఘ – నాలిక చాంబుజపత్త్రలోచనా.

చ. భువి విటకాండ్రకింపు మది – బుట్టగ స్వోచితవృత్తి మీఱ దో
ట విజయరాఘవాఖ్యకవి – డంబుగ దా రచియించె హృద్యఘూ
ర్ణవరసపూర్ణ లాలిత సు – ధామధురోక్తుల రక్తిగుల్కగా
రవమున జేకొనుండు కవిరాజులు తప్పులు పట్టకెంతయున్

(పురుషవాక్యము సంపూర్ణము)

—♦—

......అంత గామరూప దేశాధీశు ననంగుపట్టియగు రతీమంజరి, తనుర కళావిదగ్ధయయ్యును, ప్రౌఢతనంబు మాటుపఱచి ముగ్ధభావంబభిన యించుచు సగ్గుచే మాటలు పడబడినటుల గద్గదస్వరంబు నెపంబున గళనరంబుల దనకుంగలజాతుర్యము నుజాటుచూ, సపత్ని మండలంబును వేడుకల గొంతతడ వాయాసపఱచి, యెట్ట కేలకు బలవంతంబుననియ్యకో నినదానింబలె ప్రసన్న భావంబున, పొగరెక్కియుక్కుమిగులుగుచంబుల జయ్యంటసరిదిద్దు నెపంబున నదిముకొని యిటుల మొదలిడినది.

నాతొలికూంటమి చిత్రవిచిత్రగతుల చిత్రగతుల జతను వడిగది. మానవాంగన నైన నాకుగన్నతండ్రి బాపి భాగము నెంగిలిచేసినది, మానవుండుకాదు. సమర్థ నాకిన కన్నప్రాయమున చూపరులనోరూరిం చురూపవైభవంబుతో జెన్నారుచు దలిదండ్రుల కేకైకపుత్రి నైనందున లోకమునందలి రాజకుమారికలవలె నంతిపురంబున బడిమ్రగ్గుచున్న నూ ర్యపశ్యనుగానుండుక. వారలనుమంపగా, మగవానివలె, నొంటిమై తలచినప్పుడెల్ల దూరవనులకు విహారము గా నేగ నలవడియుంటిని.

నాకప్పటికి పదునెనిమిది వత్సరములు. ఋతుమతి నై మూడు దినంబు లిలు వెడల నందున, నాల్గవనాడు స్నానాంతరము, మిక్కిలి యుత్సాహముతో, ననుదినముకన్న నెక్కుడుదూరము పోయి, వాజిం డిగి యలసినదాననొట, కొండదరినంటి ప్రవహించుచున్న సెలయేటియందు నగ్న నై యిచ్చవచ్చినగతి నీదులాడుచు, వారిక్రీడ మార్గాయాసం బువశమించునటుల నొనర్చి నీరంబులు వెడలి యొడ్డునకుజేరి, నొడలు విరుచుకొనుచు నిలుచుంటిని. నాకన్నుల కదేలకో ప్రకృతి పులకరిం చినగతి. వనీస్థలులన్నియు తొంటివలెగాక నెక్కుడు మనోహరము లై గన్పట్టినవి. నాలమాయకహృదయమునం దనుశుతితో రూపేర్పఱుప రానిమధురభావములు దోచినవి. ఒడలెల్ల నెందులకో బరవశింప జొచ్చినది. కలలు నిండచూపులలో మదాలసతను మందంబుగాసింహావ

లోకవ మొనర్పు నాకన్ను గవకు, నన్నాశ్చర్యాంబుధిఁదేల్పు దృశ్యంబు మొదటిసారిగా యల్లంతదూరమున గోచరించినది.

ఆఁడులేడి యొకటి క్రేళ్ళురుకుచు వచ్చి నదీతీరంబున నిలువంబడి బెదరుచు నటునిటుఁజూడఁ జొచ్చినది. ఒకపొదమాటునుండి మగలేడి చిలువలుపలవలైన కొమ్ములు తీవలనుండి చిక్కువడకుండ దప్పించుకొనుచు దానిం దరియవచ్చినది. హరిణి పారిపోవుననుకొంటిని కాని యటులఁజేయక చిఱుతవాలంబు నాడించుచు, నాహ్వానించు నటులుగా నిలచినది. మగది పెదవులతో నాఁడుదాని మేను దడిమికొనుచు, పిఱుందకు వచ్చి, పృష్ఠంబును మూర్కొనుచు, ముట్టె గదిలించుచు, పైకి మెడ నెత్తుచు, పాదంబుతో నేల రాయుచు, మరల మొదటిచోటనే మూర్కొనుచుండి ఒక యుఱుకున దానిమీఁద కెగిరినది. అటుల నొకదానిమీఁద నొకటియుండి కొంతదూరము పరుగెత్తుటతో వ్రట్టుపడి యాఁడులేడి పారిపోయినది. మగది యుదరంబుక్రింద సూచవంటిదాని నోటికి మాటిమాటికి నిక్కించుచు నుండినది.

నేనంతవరకు నేయిచ్చయు లేక నమాయకముగా బెరిగినదాన నగుట విరించి యేయేయవయవంబు లెందుకొఱకు నిర్మించెనో, వాటి నుపయోగించుకొనుట యెటులో దెలియను. కాని యప్రయత్నముగా నాచేయి భగోపరిభాగంబు దాకినది. అచ్చటనంతయు జెమ్మగిలి తడిసి యుండినది. నాకావెనుక మున్ను లెఱుగని యావేశములో నొకవింత యాలోచన దోచినది. నే నాఁడులేడి నైనచో నదియేమి చేయునో జూతమనిపించినది సమీపించి దానితాకుచు నేలకు వంగితిని వంగుటయే తడవుగా నాలేడి నామీఁదకెగిరి వెన్నున ముంగాళ్ళిడినది. నా పిఱుందలసందున నేదియో జొరబడి వెనుకకుపోయి కలయఁగ్రుమ్ముచు స్థానము వెదుకుకొని భగము పెదవులదాకి గ్రుచ్చుకొని లోనికిదిగఁజొచ్చినది నాకు దమిహెచ్చి వెనుకకు నడుము నూపితిని. అంత మఱి కొంచ మెక్కినది. చిక్కినది జారిపోకుండ లో తొడలతో బిగియించి పట్టితిని.

నాకాసుఖ మెంతకాలమో నిలువలేదు. లోననుండి జలజలమని తడివచ్చె, లేడి శిశ్నము ముడుచుకొని పోయినది. అంతనది దిగి యేమియు నెఱుంగనిదానివలె దాని త్రోవనది పోయినది.

నాకుమాత్రమేమాత్రమును దృష్టి దీఱక యింక నావనికే మొగము వాచితిని. మఱియొకలేడి రాదా యని కాచుకొని యుంటిని.

నానోము వేయి రెట్లుగ ఫలించినది. వచ్చినది. నోరెఱుగని జంతువుకాదు. జవసత్వములూరుచున్న యువకుడు. వేటకైవచ్చిన వాడుకాబోలు. వెంట జాగిలమున్నది. అతనిజూడగానే నాకెక్కడ లేనిభయము కలిగినది. దిసమొలతో నున్నాను. ఏమనుకొనునో! ఏమిచేయునో, ఒంటరిగా జిక్కితి కూతవేటు దూరంబున నెవ్వరును లేరు. నాచీరయు రవికయు నెచ్చటనో యావలనున్నవి.

ఏమియుదోపక నటులనే నిలుచుంటిని. అతడుసమీపించుచున్న కొలదిని నాకుకంప మెక్కువైనది.

'నీవు వనకన్యకవా?'

అతనియూర్పు నాచెంపలదాకుచున్నది ఏమియు జెప్పనోరాడక కనులుమూసుకొంటిని.

"ఎవరైనను నిన్ను వదలను, అనుచు నాచన్నొడిసిపట్టి రెండవ చేయి నానడుముమీదుగా వైచి దగ్గరకు లాగుకొని పెదవి కొరికినాడు. నాకాచనుకులో బాధకన్న తీయందనమే యెక్కువగా గానుపించినది. అతనినల్లుకొనిపోవు తీవవలె చేతులుమెడకు పెనవైచితిని.

దేహంబులొకటికొకటి హత్తుకొని పోయినవి. నాతొడసందున కేదియో నిలువుగా నుబుకుచు దగిలెది అస్పృశ్యశోకలవరమంది కౌగిలి విడచితిని. అతడు నవ్వుచు నిలుచున్న చోటనేకట్టుబట్టదిగనిడిచి నాడు. బాకు పిడివంటిది నిగుడియున్నది. అదికొంచము పైకెత్తిక్కుచు నన్నుబిలచుచున్నటుల దోచినది. అంతటతో నాసిగ్గు పటాపంచలైనది.

ఒక్కగంతులో దగ్గఱజేరి యాచికుతకొకలిసి చేత నందుకొనజూచితిని గాని యది యిముడలేదు. చేతినిముడుటలో పై చర్మము వెనుకకు పోయి మంచులో దడిచిన మందారపుష్పమువంటి ద్రవసహితమై యెఱ్ఱని తల చిఱుపెదవులతో వెలికి వచ్చినది ఆ తడి నాచేతి కంటిన కొలదిని నాభాగము మఱింత యూటలూరసాగినది.

ఈసందర్శనోత్సవములో నేనుండి యాతడేమిచేయుచున్నది గమనించుటలేదు. గాని, సుబ్బులు గోపులు దిగునట్లుగాపట్టుకొని పెదవి కందిపోవునట్లుగా ముద్దుకొనుచు క్రిందకు బడద్రోసినాడు. పాదములు వద్దకూర్చుండి తొడలు విడదీసి, లోనికివరిగి భగము పెదవులంచున నాపాలిటి యమృతదండంబున దాకించి పెదవులు చేతులతో విడదీయుచు మెల్లగా ద్రోయ మొదలిడినాడు. అతడటుల జేయుచున్నకొలదిని మేను మఱువజొచ్చిన పారవశ్యములో నేవింతపడజొచ్చితిని. 'నాకంత రంధ్రమున్నదా? బడిశవలె నున్నదే! దానినంతయు ద్రోయవలెనన్న నెటులబట్టునో!' ఇంతలో దానిపని యది చూచుకొనుచునే యున్నది. లోనికి చొచ్చుకొనుచున్నకొలది యున్నలావు చాలక కాబోలు నింక పెరుగుచున్నది.

ఆవంచకుడటుల నెమ్మదిగా ద్రోయు వాడటులనే యొనరింపక నొక్కద్రోపుతో సరాసరి దానినంతయూ దూర్చినాడు. నొప్పిచే కెవ్వుమని యఱచి వదలించుకొన చూచితినిగాని యాతడు నాచనుల గుత్తంబుగా పట్టుకొని యిక నేమైన మిగిలినదేమో దానిని కూడ నెట్టినాడు. మాయిరువురి శిష్ణమహారణ్యంబులు నేకములైనవి.

వెనుకకు క్రమముగాలాగి యోపుగా ముందరకు నెట్టుచున్నాడు. ఒక్కొక్కతాకు నాకు బొడ్డునకు దగులుచున్నది "నొప్పి' అని కేకలు వేయుచు గునియుచుంటినే కాని భయమున నిరుకుకొనినదానిని వదలించుకొనవలయునని లేదు. క్రమముగా బాధ పులకరింపుగా మారినది. అతని మెడకు చేతులులంకెలు వైచి మీదకు లాగుకొని యదమిపట్టితిని. అతడు 'యిప్పు డెటులయున్నది. ఇంకనూ ద్రోయనా యీపాటూరు

చాలునా! యని నవ్వినాడు. నేను చిరునవ్వుతో భగము పెదవులతో నాతని కామదండమును జవ్వరించి లోనికి లాగుకొంటిని. ఇక రెట్టించిన వేగముతో క్రుమ్ముట ప్రారంభించినాడు. అబ్బబ్బ! ఆ పోటుల యందలి కమ్మదనమేమనను?

అటు లెంతసేపుంటిమో, కొంతతడవున కాతడు నా యోనిలో జల జల గార్చి, దండంబును వెనుకకు లాగుకొని లేచినాడు. అది తొలుతటివలె బిఱ్ఱబిగిసియుండక వ్రాలిన ధ్వజస్థంభమువలె నున్నది. దానిని జూడగనే నాకింకనుగమిదీఱక భగము గులగులలాడజొచ్చినది.

"ఇంకొకమాఱు' యంటిని. "నాకు చాలును. నీకు వలయుచో నిదిగో, దీనిని లేపికొని పట్టినంతవరకు నూర్చుకొను" మని నాసరసను ఱెల్లకిల బంచుకొని నతవిమీఁదికి నన్ను లాగుకొనినాడు. నా భగము మ్మెత్త చెమ్మ మొనకు దగులుటతోడనే యాతనిశిశ్నము మఱల నిటారున గడవలె లేచి, కన్నంబు వెదకికొని జొరబడినది. నేను నడుమునూపుచు నాతనికన్న నెక్కుడుతీవ్రముగా లోనబలుకమురువటుల రమింప జొచ్చితిని. ద్రవమూరుటచే ముందుకన్న నిప్పుడు కొంచెమువదులై, లింగము తేలికగా బోవుచున్నది. నాకాలావు చాలదు ఎటులనా యనుకొనుచుండగనే నాపాలివేల్పులు వరమిచ్చినటుల నాతని జాగిలము నా మీఁదికెక్కి వెనుకనుండి దానిమేఢ్రమును దూర్చినది. అదిమాత్రము లావు తక్కువా! ఈరెండు నిముడక నాభగము చివికిపోవు ననుకొంటినిగాని దానికి ఒకలెక్కా! ఎన్ని శిశ్నములైనను యవలీల ద్రింగగలదు.

ఇక జమిలిపోట్లపోటు తగిలినది. వెనుకను జాగిలము, ముందు నాతడు. ఎంతసేపని! ఎంత బిగువుగానని! నా జన్మమున కెన్నటికని యుప్పటిసుఖము మరువలేను. (సశేషము)

కామగ్రంథమాల—రెండవగ్రంథము

చంద్రరేఖా విలాపము

శ్రీశేషుఁడైన కూచిమంచి జగ్గకవి
ప్రణీతం బైన హాస్యరస
ప్రబంధరాజము.

క॥ "ఈకృతికి సమముగాఁగృతి
నే కవులను జెప్పఁజాల ♦ రిది నిజము"

"జగ్గకవి"

1922

చందాదారులకు మాత్రమే
పోష్టుఖర్చులుసహా
వెల రు 1—8—0.

మొదటికూర్పు

500 ప్రతులు

చుక్కాని.

ధనార్జనార్థమును పాండిత్యప్రకటనార్థమును బహుదేశాటనము జేసి రాజసంస్థానములలో సత్కారముల నంది కీర్తిశేషుడైన కూచిమంచి జగ్గకవి యొకప్పుడు విజయనగరమునకుఁ జని విజయనగర సంస్థానాధిపతు లగు శ్రీపూసపాటి విజయరామరాజు గారి చెల్లెలి పెనిమిటి యగు చింతలపాటి నీలాద్రిరాజు నాశ్రయింపఁగా నాతఁడు తా నుంచుకొనిన వేశ్యను నాయికఁగా జేసి తన మీఁద ప్రబంధమును రచింపుమని కోరఁగా జగ్గకవి యందుల కియ్యకొని చంద్రరేఖా విలాపమును శృంగార గావ్యమును రచించుటయు నంతలో నాడిమళ్ళ వెంకటశాస్త్రి సంస్కృతకావ్య మొందు రచించి యిచ్చెద నని, చెప్పి జగ్గకవి కావ్యమును నిరసించునటులఁ ప్రోత్సాహించి నీలాద్రిరాజు మతిని మరలించుట వలన నా నీలాద్రి రాజు జగ్గకవికిఁ దగిన బహుమాన మిచ్చి సత్కరింపక తిరస్కారమును గనఁబరచుటయు నందువలన జగ్గకవి తాను రచించిన చంద్రరేఖా విలాసమును జింపివైచి చంద్రరేఖా విలాపం బను నిహాస్యరస ప్రబంధమును రచించుటయు దటస్థమైనది. అనంతర మీజగ్గకవి హైదరాబాదునకుఁ బోయి తురక దొరల నాశ్రయించి వారికిఁ దన పాండిత్య ప్రతిభను జూపి వారి దయను సంపాదించి వారి సామంత రాజ్యమైన విజయనగరమునకుఁ బ్రభుఁడగు శ్రీ విజయరామరాజు గారి వద్దకుఁదన గ్రంథమును నీలాద్రిరాజు సమ్ముఖంబున సభలోఁ జదివించునటున నవాబుగారివద్దనుండి ఫర్మానా తెచ్చి యట్లొనర్చె నని జనశ్రుతి గలదు.

ఈ జగ్గకవి యిరువదిసంవత్సరములు వచ్చునంతదనుక చదువెఱుఁగక పలుగాకివలెఁ దిరుగుచుఁ గాలము గడపుచుండె ననియు, కందరాడ వాస్తవ్యుఁడై బహుళ ప్రబంధకర్తయై పీఠికాపురప్రభు వగు

రావు నీలాద్రిమాధవరాయరాజ శిఖామణిచే కవిసార్వభౌమ బిరుద మంది సుప్రసిద్ధ కీర్తిగావించిన తిమ్మకవి యాతని కగ్రజుం డగుటవలన నవిభక్త కుటుంబ గౌరవమున జగ్గకవికి వివాహమాయె ననియునవంతరము జగ్గకవి మనుగుడుపున కేఁగి యున్నప్ప డతని ప్రవర్తనమునుజూచి పరమశుంఠ యగు నల్లుఁడు దొరికినందులకు జగ్గకవి మామగా రను తాపబడి తన మిత్రులతో "నా తొమ్మండ్రు కూఁతులను గుక్కలను జంపుకొని తిను కొయ్యలకే యిచ్చితిని" అని యనె ననియు నందుపై జగ్గకవి మామగారి మాటలకు రోషము తెచ్చుకొని దేశాంతరగతుండై మంగళగిరి కరిగి వెంకటాచార్యులను సుప్రసిద్ధపండితుని యొద్దం జేరి యాతని నాశ్రయించి విద్యాభ్యాస మొనర్చి పది పన్రెండేండ్లలోఁ బండితుండై యనర్గళముగా కవిత్వము చెప్పనారంభించెనని పుక్కిట పురాణముగా జెప్పికొందురేగాని కేవల మిక్కథ కల్పితమని తోఁపక మానదు. ఈకథయే నిక్కమగుచో జగ్గకవి కవితము చెప్పనారంభించు నప్పటికి ముప్పదిరెండు సంవత్సరముల ప్రాయమై యుండ వలెనుగదా! కూచిమంచి తిమ్మకవి తాను ముప్పది సంవత్సరముల వయస్సునందే రచింప నారంభించిన "సింహాశైల మహాత్మ్యము" నందన యీ జగ్గకవిని గూర్చి యిట్లు వ్రాసియుండెను.

క॥ అతని యనుజన్ముఁ డతులిత
మతియుతుఁడు, సమస్త రాజ ♦ మాన్యుఁడు, సుగుణా
న్వితుఁడు, సమంచిత కవితా
చతురుఁడు జగ్గప్రధాని ♦ చంద్రుఁడు తనరున్॥

క॥ భోటకలాటకిరాటవి
కాటమరాటాంగ వంగ ♦ రాజన్యసభా
ఝాటవిరాఘాటవట
చ్చాటు కవిత్వాంకుఁడరయ ♦ జగ్గన ధరణిన్॥

సీ॥ నిరతంబు నుడి వోని ♦ సిరినర వొందియుఁ
దపుటి నిప్పటి మెక్కుఁ ♦ దలపఁ జేని

సదమలాచార ప్ర ♦ శస్తి గాంచియు వర్ణ
ములు సంకరముగాఁ ♦ గలఁపఁ డేని
కులజనసంశిక్ష ♦ గావింపుచుండియుఁ
బతితుల నెపుడుఁ జే ♦ పట్టఁ డేని
యురుపుణ్యావ_ర్తియ ♦ య్యును బాడబాశ్రయ
సీమ పిల్లుగను వ ♦ సింప డేని

గీ॥ యల జగన్నాయకుఁడు పాటి ♦ యనఁగబోలు
భోగముగ నిర్మలాచార ♦ మువ విశిష్ట
రక్షణంబునఁ బుణ్యమా ♦ ర్గమున నరయ
గంగనామాత్యు జగ్గయ ఘనునితోడ॥

ఈ పద్యములు రచియింపబడిన కాలమునకు జగ్గకవి కించు మించుగా నిరువదియైదు సంవత్సరముల ప్రాయమై యుండును. ఇరు వదియైదు సంవత్సరముల ప్రాయమునాఁటి కన్ని దేశములు దిరిగి రాజసభలలో ప్రఖ్యాతి గాంచఁ గలుగుటకు కవి యిరువది యేండ్ల వయస్సునకు ముందే పండితుండయి కవనచాతురి గలవాఁడయి యుండవలెను. అందువలన జగ్గకవి యిరువది వత్సరంబుల ప్రాయము వచ్చువఱకును నక్షరజ్ఞానము లేనివాఁడని చెప్పెడి మాటలు నమ్మం దగినవి కావు. ఈ జగ్గకవి తన యన్నయగు తిమ్మకవి జీవించినంత కాలము జీవించియున్నటుల కనఁబడుచున్నది గాన ౧౭౦౦ సంవత్సర ప్రాంతము మొదలు ౧౭౭౦ వ సంవత్సరము వఱకును జీవించి యుండె నని తెలుచున్నది.

మఱియు నీజగ్గకవి చంద్రరేఖా విలాప పీఠికయందు "సీ! రచి యించితివి" అను పద్యమునందు తాను రచించిన గ్రంథములను జేర్కొని యుండెను. అవిగాక మఱికొన్ని గ్రంథములనుగూడ రచి యించి నటు లతని మనుమని మనుమఁడగు వేంకటరాయ కవి రచిత మైన నీ సీసమువలనఁ దెలియుచున్నది.

సీ॥ ప్రతిభమై జానకీ ♦ పరిణయంబును సర్మ
దా పరిణయము రా ♦ ధాకథాను

ధానిధానము ద్విప ♦ దయు సుభద్రాపరి
ణయము సుమారసంహి ♦ తయును దండ
కములును బహుశత ♦ కములును గీతప్ర
బంధముల్ ఖడ్గాది ♦ బంధములును
గద్యలు రగడలు ♦ ఘనతర మంజరుల్
బహుసువృత్తంబులు ♦ భాసురముగఁ

గీ॥ జెప్పి శ్రీపురుషోత్తమ ♦ క్షేత్రపతికి
శ్రీ జగన్నాయకులకు స ♦ ర్పించిమించె
ధైర్యగాంభీర్యచాతుర్య ♦ శౌర్యముఖస
మస్తగుణపాళి జగ్గక ♦ వీంద్రమౌళి॥

ఇతఁ డిన్ని గ్రంథములను రచించినను బూర్వ ప్రబంధ మార్గమునసే త్రొక్కియుండెను గావున సర్వసాధారణ కవిగా నెన్నఁబడెడి వాఁడే గాని మానవవ్యవహారములను బ్రదర్శించు పాత్రలను జిత్రించుచు హృదయంగముగా నుండి హాస్యరస ప్రబంధరాజం బనఁ దగు నీ చంద్రరేఖా విలాపమును రచించుటవలన నీతని యసాధారణ ప్రజ్ఞయు, నపూర్వ కల్పనాశక్తియు, నాత్మగౌరవ పురస్సర మగు హాస్యపాండిత్యమును, వేయినోళ్ళ నుద్ఘాటింపఁజాలు శాశ్వతకీర్తికిఁ గారణ మైనది.

క్షీరసముద్రము వంటి యీ గ్రంథరాజమును బూఁతులతోఁ బూరించుటవలన నీ యిరువదవ శతాబ్దమున గర్హింపఁ బడుచుండుట కేవలము కాలముయొక్క దోష మనవచ్చును.

పూర్వకాలమున బూఁతులను నిప్పటివలె దోషముగాఁ బరిగణింపక గుణముగాఁ బరిగణించి సటులఁ గానవచ్చు చున్నది. కావుననే జగ్గకవి "బూతులన్ బూన్కుఁడ" వని ప్రభువు తన్ను నుతించి నటుల వ్రాసుకొనెను. మఱియు సుప్రసిద్ధ కవులగు కాళిదాస డిండిమాదు లంతవారు సైతము సంస్కృతమునఁ దమ ప్రహసనములనుఁ బూఁతులతోఁ బూరించిరి. ప్రతాపరుద్రీయాదు లందలి హాస్యరస

లక్షణములు బూతులతోడనే బూ[illegible] బడినవి. ఇవిగాక యాంధ్రమున—

క॥ నీతుల కేమి యొకించుక
బూతాడక దొరకు నవ్వు ♦ పుట్టదు ధరలో
నీతులు బూతులు లోక
ఖ్యాతులురా కుందవరపు ♦ కవి చౌడప్పా॥

క॥ పదినీతులు పదిబూతులు
పదిశృంగారములు గల్గు ♦ పద్యములు సభం
జదివినవాఁడే యధికుఁడు
గదరప్పా కుందవరపు ♦ కవి చౌడప్పా॥

క॥ బూతని నగుదురు తమతమ
తాతలు ముత్తాత మొదలు ♦ తరతరములవా
రే తీరున బూఁ తెఱిగిరి
ఖ్యాతిగ మఱి కుందవరపు ♦ కవి చౌడప్పా॥

ప్రాచీనకవులు హాస్యరస పోషణమునకు బూతులే ప్రధానము లని యూహించిరో! నీతిబాహ్యప్రవర్తనముల యెడ రోఁత పుట్టించుట కవి ముఖ్యములని యెంచిరో! రాజ్యసంక్షోభాదులవలన నీతులు చెడిన తమ కాలమునాటి జనతాస్థితిని కావ్యదర్పణములు బ్రతిఫలింపఁజేసిరో! కాని యాంగ్లమున గూడ హాస్యము వర్జిల వికట కవిత్వపు పోకడ లిట్లే యుండునని బ్రౌనుదొరగారే వ్రాసిరి.

సంపూర్ణ వికట కవితా మహత్వమునం జేసి నిరుపమానమై యపూర్వ కల్పనాశిల్ప వైదుషీమనోహరమై ధారాళమై నీతిబోధకమైన యీహాస్యరస ప్రబంధరాజ మజ్ఞాతవాసము పాలు గాకుండ కళాపోషణమునకైనను సురక్షితముగా దాచి యుంచవలె నని మా యుద్దేశము.

మఱియు నా కాలపు బ్రాహ్మణులయొక్కయు కవులయొక్కయు నవినీతులను దెల్పుచు సాంఘిక కల్లోలములను వెలిబుచ్చుచు

సాంఘిక పరిస్థితులను విపులీకరించుచు వ్యభిచారమునం దసహ్యత గలిగించుచు రాంబోవు చరిత్రకారుల కుపయోగకర మగు నీ గావ్యపు వ్రాత ప్రతులు దేశమునం దంటను బ్రబలియున్నను గొంతకాలము నకు నశించు నను తలంపుతో నీ కామ గ్రంథమాలలో రెండవ గ్రంథముగా బ్రకటించి చందాదారులకు నందున ట్లొనర్చి చుం టిమి. కావున చందాదారు లెల్లరు దీనిని భద్రపరతురని తలంచు చున్నారము.

సంస్కృతమున గల కాళిదాస ప్రహసనమును హాస్యకౌనిధి యని మావలన బిరుదము నందిన నవీన కవివరుం డొకడాంధ్రమున ననువదించి "లంబోదర ప్రహసన" మని నామకరణ మొనర్చి మాకుఁ బంపిరి. కావున కాళిదాసకృతి మగు సంస్కృత ప్రహసన మొక ప్రక్కను యాంధ్రమున ననువదింపఁ బడిన "లంబోదర ప్రహసన" మొక్క ప్రక్కను ముద్రించి యచిరకాలముననే కామ గ్రంథమాల యొక్క మూఁడవ గ్రంథముగాఁ బ్రకటించి చందాదారుల కెల్లరకుఁ బంపఁ గలమని మనవి సేయు చున్నారము.

ఇట్లు

పుదుచ్చేరి
10–6–23

యన్. చిన్నయ్య
సంపాదకుడు
" కామగ్రంథమాల "

శ్రీ ర స్తు.

చంద్రరేఖావిలాపము

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీకంఠుండు భుజంగ భూషణుఁడు భ ♦ స్మీభూత
పంచాస్త్రుఁడ । స్తోకాటోప బలప్రతాపపుర ♦
క్షోదక్షసంశిక్షణుం । డాకాశోజ్జ్వల కేశపాశుఁడు
త్రిశూ ♦ లాంకుండు రుద్రుండు తా । పీఁకంత
జింతలపాటి నీల నృపతిన్ ♦ వీక్షించు నేత్ర
త్రయిన్ ।

ఉ॥ అక్షయ బాహుగర్వ మహి ♦ షాసుర దుర్ముఖ చక్షుగోల్ల స
దాక్షసదక్షులన్ సమర ♦ రంగములోనఁ ద్రిశూలధారిచే
శిక్షకొనర్చి శోణిత మ ♦ శేషము గ్రోలిన దుర్గ దుర్గుణా
ధ్యక్షుని నీలభూవిభుని ♦ దద్దయు నిర్ధనుఁ జేయుఁ గావుతన్ ॥ 2

సీ. స్తబ్ధశబ్దగ్రహా ♦ ద్వయుఁడు సంవేష్టితో
త్త్రాలవాలుండు ♦ కరాళవజ్ర
కర్కశదంష్ట్రాగ్ర ♦ కచభయంకర మహా
విస్తృతవక్త్రుండు ♦ విపులదీర్ఘ
పటుతర కహాకహా ♦ స్ఫుటచటు వికటాట్ట
హాస నిర్దళిత వే ♦ దాండభాండుఁ

డాలోక కాలాన ♦ లాభీల నిస్ఫుర
న్నేత్రయుండు కిడ్గస ♦ ... ఫల శాత

గీ॥ వరుసఁడు హిరణ్యకశిపు ని ♦ నాశకుండు
సింహగిరిపతి యగు నర ♦ సింహమూర్తి
యడను చింతలపాటి నీ ♦ లాద్రి నృపుని
సిరియు గర్వం బడంగంగఁ ♦ జేయుఁగాత। 3

ఉ॥ సింద నీలవర్ణుఁడు శు ♦ నీవర వాహుఁడు విష్వదాభ వి
స్ఫారజటాభరుఁడు బహు ♦ శస్త్ర సముల్లసదీర్ఘ నేత్రుఁడు
ఘోరమహాగర్భము స్తక వి ♦ భూషిత హస్త సరోజుఁ డమహా
శివుఁడిచ్చుఁగాత సశు ♦ భంబులు నీలనృపాలమౌళికిన్ ॥ 4

చ। అనుపమవిక్రమక్రమ స ♦ హస్రభుజార్గళ భాసమాన సా
ధనజిత సిద్ధసాధ్యసుర ♦ దానవదక్షుఁడు దక్షశిక్షకుం
డనుఁడగు వీరభద్రుఁడు గ ♦ డకను జింతలపాటి నీఁ భూ
జనపతి పుంగవు స్వభవ ♦ సారవిహీనునిగా నొనర్చుతన్ 5

చ। నలువగు రక్తమాల్యవస ♦ నంబులు డంబుగ దాల్చి కన్నెలన్
జలజలభావ్మబిందువులు ♦ జాలుకొనంగఁ జెలంగుచుండు న
క్కలుములుచేడె యక్కకల ♦ కాలము నీలనృపాలు నింటిలోఁ
గలిపురుషానుషంగ యయి ♦ ధరతి న్నటియించుఁగావుతన్ 6

చ। అనుదినవక్రమార్గగతు ♦ నై చరియించుచు వైరివర్గముల్
దనరఁ బరస్వరాత్మకతను ♦ దాలిచి మన్గుళుడు రుండునున్
శనియును రాహువున్మిగుల ♦ సమ్మతి ద్వాదశజన్మరాసులన్
గొనకొనినిచ్చి నీలనృప ♦ కుంజరుసి గ్గడతేర్తు రెంతయున్ 7

క। భీమకవి రావిలింగని
శ్రీమన్మధుఁడై చెలంగు ♦ శ్రీనాధకవిన్
రామకవి ముఖ్యులను బ్రో
దామగతిం జిత్తవీథిఁ ♦ దలంచి కడంకన్

వ ఇట్లు సకలదేవతా ప్రార్థనంబును సుకవి జనవాభి వందనంబును
గావించి యేనొక్క హాస్యరస ప్రధానమగు ప్రబంధంబు సుకవి

నిశిత మనోరాగ సంధాయకంబుగా రచియింప నుద్యోగించి యున్న సమయంబున.

సీ॥ తన యపకీర్తిమా ♦ ద్యత్కృష్ణకోకికి
గురుతరాజాండంబు గూడుగాఁగ
తనశోభగుణవిమా ♦ తన దురాలభరత
కష్టదిశల్ ప్రమాకు ♦ లై చెలంగ
తన పందతనమును ♦ ఘనతమోవితతికి
బహుగృహాంబులు శైల ♦ గృహాలుగాఁగ
తనదు వారత్వచో ♦ మునకు సంకరశర్మ
నాటకం బ్థాంజ ♦ నంబుగాగ

గీ॥ నవఁ దీపించుఁ జంద్రరే ♦ ఖాదిదాన
వారనారీ త్రికోణ సంవర్ధమాన
రసపరిప్లుత సుఖగదా ♦ ప్రణకిణాంక
భూషణుండైన నీలాద్రి ♦ భూమిపుండు

వ, వెండియు నఖండ భూమండల మండవాయుమాన మానవాధినాథ సాధుయూధ నిర్నిరోధావరోధ సభాభవనాభ్యంతర నితాంత వర్ణనీయ కాలకూట కాకకజ్జలఖంజరీటకకంబళేంగాలకాల మార్జాల గండోపల ఘనాఘనగంధేభరకదంబ సంభాసమానానూనాం తనిగంతాక్రాంతాప యశో మండలుండును, సుభటుండును మైరావణ రావణ కుంభకర్ణ కుంభనికుంభ సుంభనిసుంభ జంభ హిడింబ ప్రలంబపౌలోమ బకవత్సక బాణ చాణూర ఘటోత్కచ కాలనేమి ఖరదూషణ త్రిశిర మారీచ మాలిసుమాలి మకరాక్ష ధూమ్రాక్ష శోణితాక్ష ప్రముఖ రక్షోదక్ష సదృక్షాక్షుద్రనిర్నిద్ర దారిఘిష్ట దుర్గను దుర్గుణాధ్యక్షుండును, సర్వావలక్షణుండును, కిరాతగుణ గరిష్ఠుండును, దుర్మార్గప్రవీణాస్పదుండును శాత్రిహృన్మద్రవ్య భక్షణ దక్షుండును బాలరండా కన్యాసమాణకుతూహలుండును, నిరంతర దానరతదుర్గాంత్రప్రాంత కాంతారాంతరాశక తాళమార్గాగ్రశిఖ సంచరద్గవయ గోమాయు గోపుచ్ఛ కురంగ

శశ మర్కటో లూక గ్రామసూకరప్రముఖ ప్రకట మృగయా విహార విశారదుండును, మహోగ్రుండును, సుకవి నికురంబ విద్వత్కదంబ వందిసందోహ నైణిక శ్రేణికా మనోంధార్థ నర్థి కరుణా సంహారణాకారణా నిర్దయస్వాంతుడును, విగత శాంతుం డును, బహువారనారీ జనాలింగన దుర్గంధ బంధుర భగచుంబన తాడనపీడన దంతక్షత నఖక్షత మహిష మార్జాల మర్కట కుక్కుట కృకర ప్రముఖ బంధనైపుణీగుణ గరిష్ఠుండును. దుర్జన శ్రేష్ఠుండును, శ్రీమచ్చింతలపాటి, వంశపారావార ఘోరజాజ్వ ల్యమానానూన శిఖా సందోహ సందీప్త బడబానలుండును, చల చిత్తుండును, సంగరాంగణ భీరుండును, విషయశూరుండును. నీచవాచ కాధారుండును. పరమ దుర్బల దుర్భర శరీరుండును, ఆత్మీయదాస విలాసినీజన మనోధనపహార్యోహారుండును, పతియాళుండును. నగు నీలాద్రి రాజన్యపుంగవుం డొక్కనాడు. 11

సీ! వేటవేఁపులు పది • వేలు మచ్చికమీఘ
మూతి నాకుచు దండ | మొఱుఁగుచుండ

బొమ్మ తప్పెట లూని | క్రమ్మి రసాలాలు
జోహారనుచు వేట | సొంపు దెలుపఁ

దురక నేస్తలు సురా | పరిమళం బెసఁగంగఁ
జెవిచెంత మనవులఁ | జెప్పుచుండ

రసపాత్రు లదర వా | ర స్త్రీలు ముంగలఁ
దాథై యటంచు నృ | త్యంబు సలుప

గీ। వినయ మెసఁగంగఁ గుంటెన | పనులు సేయు
సేవకులు దాసికలు డాసి | క్రేవ నిలువ

నలరు కొప్పాక గ్రామసిం | హాసనమునఁ
గడఁక దళుకొత్తఁ బేరోల • గమున నుండి॥ 12

మ॥ సరసాగ్రేసరుఁ గూచిమంచికుల • భాస్వద్వార్థి రాకావిధున్
జిరకీర్తిన్ బహుళాంధ్ర లక్షణవిదున్ • శ్రీవజ్జగన్నాథ సు

స్థిరకారుణ్యకటాక్షుం బ్రోవితా - ధీయుక్తిఁ న్ జగ్గరా
డ్వరనామాంకితునన్నుఁ జూచివత్రికే - వాల్లభ్యలీలాగతిన్;

సీ॥ రచియించితివి మున్ను - రసికులౌనని మెచ్చ
సురుచిర జానకీ - పరిణయంబు
వచియింతివి కవి - వ్రాతము ల్పొగడంగ
ద్విపద రాధాకృష్ణ - దివ్యచరిత
ముచ్చరించితివి వి - ద్వచ్ఛయంబు నుతింపఁ
జాటుప్రబంధముల్ - శతకములును
నడి ఘటించితి విసిరు - నదిరేఁడువర్ణనల్
రాణింపఁగా సుభ - ద్రావివాహ

గీ॥ మాంధ్రలక్షణలక్ష్యంబు - లరసినావు;
భూరిరాజన్య సంస్తుత్ని - పూజితుఁడవు;
భళిర! నీభాగ్యమహిమ చె - ప్పంగదరమె!
జగ్గరాజకవీంద్ర! వా - చాఫణీంద్ర! 14

ఉ॥ అర్ణవమేఖలంగల మ - హాకవికోటులలోన నెంతయున్
బూర్ణుఁడవీవు సత్కవిత - బూతులరీతుల గోరుకొండగా
వర్ణనసేయునేరుతువు, - వాతెముఁజుల్కఁగఁబల్కు మూర్ఖు న్
దూర్ణమె తిట్టిచంపుదువు - ధూర్తవు, పౌరుషశాలివెంతయుం
నిర్ణయమిత్తెఱంగెఱిఁగి - నేర్పుసనన్ను బహూకరించిన
స్వర్ణవిభూషణాంబరగ - జధ్వజచామరగోధనాశ్వదు
ర్వర్ణవిచిత్రపాత్ర బహు - రాజ్యరమారమణీయవృత్తి సం
కీర్ణసమస్తవస్తు వర - గేహ సమంచిత భోరభాగ్యముల్
కర్ణసమానదానము, న - ఖండపరాక్రమశక్తి, సత్యదృ
క్కర్ణ కులీనవాగ్విభవ - గౌరవ, మాశ్రితబంధురక్షతో
దీర్ణకృపారసంబును, న - తిస్థిరబుద్ధి, చిరాయువున్, సుధా
వర్ణయశంబును న్గలిగి - వర్ధిలఁజేతువు జగ్గసత్కవీ॥ 15

వ॥ అని యనేకప్రకారంబులం గొనియాడి యీడులేని వేడుకం జం
ద్రరేఖాభిధాన వారవారణరాజయాన యూరుపు దేశంబున

శిరంబుమోపిపరుండి క్రిందుచూచుచు గారాజాత్మజుండిట్లనియె.

క॥ వేంకటశాస్త్రిలు మాకు న
లంకార గ్రంథ మొకటి - లలితరభాషన్
బంకించె నాంధ్రకావ్యం
బంకిత మొనరింపుమీవు - నిట్లనె మాకున్॥ 17

క॥ అని మున్ను సత్ప్రబంధం
బొనరింపుమటంచు జెప్పి - యుంటిమి వెస న
ట్లనె రసముగ జెప్పితి వది
గొన నిపుడు ధనంబులేదు - కొదవ లభించెన్। 18

సీ॥ వినుమదియెట్లన - మనుజులు నామీఁద
బిట్టుగఁ జలమూని - విజయరామ
ధరణీశుతోఁ జెప్ప - దండుగ పన్నెండు
వేలరూపాయలు - వేగఁగొనియె
నిచ్ఛాపురంబులో - నేనొక్క లంజతో
భోగించి నిద్దుర - బోవఁ జోరు
లెలమి దేరాజొచ్చి - బంగారైన గుజ్జంబు
వెండిపళ్లెముఁ బది - వేల్వరాల
గీ॥ సొమ్ము దొంగిలిపోయి - సొమ్ముపక్క
నాటిదేశంబు రాయధూ - మణుఁడు ద్రొబ్బెఁ
దప్పె భాగ్యంబు నిర్భాగ్య - దేశ లభించెఁ
దవిలి సత్కృతిఁగొన పదా - ర్థంబులేదు! 19

తే॥ గీ॥ సత్కృతులు మున్ను రాజులు - సంఖ్యగాఁగ
నంది రవియెల్ల జగతి నం - దంద యుణఁగె,
ఘనత జగదేక విఖ్యాతి - గలుగ దయ్యె
వ్యర్థమయ్యె, బదార్థంబు - వారిదెల్ల। 20

క॥ అంకీర్తియు కీర్తియు భువి
నప్పుడుంబోకంబు గీర్తి - య్యక వలయున్

విపులముగ ధనము, మాకిపు
డుపకారము గాఁగ జెప్పు - మొకకృతి సరగన్॥ 21

క॥ చెప్పిదుము హాస్యరసముగ
గప్పున ముందెవరుఁ జెప్పు - కొన వినవిదిగా
నిప్పుడు నాకును నొప్పుల
కుప్పకు నీచంద్రరేఖ - కును ముదమొదవన్॥ 22

క॥ గంగిసుమీ మును పేరున.
భృంగిసుమీ నాట్యకలన - వేర్కొనమదుజా
రంగిసుమీ దీనమ్మను
దెంగిసుమీ నానురితులు - దిట్టఁడనైతిన్॥ 23

తే॥ గీ॥ వారకస్త్రీక యని నీవు - కేరవలదు,
దీనితో నాకు నేస్తంబు - పూనఁజేసి
కడకమై నాడిమళ్ళ వేం - టమనిషి
దీనితల్లిని విషయించు - దృష్టికలన 24

క॥ బోగమువారందఱు న
చ్చో గుంభనమెనఁగ వచ్చి - చూడఁగ, నతఁడా
యూగాయతివము లో సం
యోగము గావింపఁజేసె - నోగి విద్యూరకున్॥ 25

క॥ ఆతనికిఁ గూఁతు రగుటన్
జాతుర్య మెలర్ప నేర్పె - చౌశీతిగతుల్
ఖ్యాతిగ నది నా మదికిన్
జేతప్పంజాలినుమని - శిఖమై నా ఱేఁ! 26

ఉ॥ దీని మొగంబుడంబు మఱి - దీని విలంబకుచంబులందమున్
దీని ఘనోరుకాండయుగ - దీర్ఘవికీర్ణనుకేశపాశమున్
దీని మధుప్లుతాధరము - దీని మహోన్నతరోమరాజియున్
దీని సుబాహుమూలరుచి - తెల్లమనా కెదఁ బాయ వెప్పుడున్। 27

ఉ॥ పానుల(గూడనో! మునుపు - చక్కనిచిక్కనిసిక్కుముక్కుపై
న్యోనుల(జూడనో! కడు సము - జ్వలపంకజపత్త్రవిభ్రమా

నూనవిలాసపేశల మ ♦ నోహరయోనికి సాటి సేయఁగాఁ
గానఁగరాదు వస్తువది ♦ కన్నులఁ గట్టినయట్లు దోఁచెడిన్

సీ. చంద్రబింబస్ఫూర్తిఁ ♦ జౌకసేయఁగఁ జాలు
ముద్దుఁగారెడి నవ్వు ♦ మోముతోడ
కలువరేకుల నేలు ♦ గడికొత్తగాఁ జాలు
తోరంపువిమువ కం ♦ దోయితోడ
కరటికుంభంబులఁ ♦ బరిభవింపఁగఁ జాలు
కర్కశకుచయుగ్మ ♦ కంబుతోడ
బంధుజీవములతోడ ♦ బ్రతిఘటింపఁగఁ జాలు
రాగసంయోగాధ ♦ రంబుతోడ

గీ. సొగసు గులకంగ సురపతిఁ ♦ జోకఁ జేసి,
కొసరి నా మానసంబెల్లఁ ♦ గొల్లలాడి,
నన్ను దాసునిగా నేలె ♦ నన్నిగతుల
దీని వర్ణింపనా వశా ♦ దీక్షముగను! 30

కం. ఎన్నివిధంబుల దెంగిన
దన్నదు తిట్టదు, వరాలు ♦ ధాన్యము సొమ్ముల్
నన్నవుఁ గోకలుఁ దెమ్మని
నన్నడుగదు, యిట్టివార ♦ నారులుఁ గలరే? 31

కం. భగముబిగి మొగము జిగియును
జిగురాకమ్మోవికావిఁ ♦ జెప్పఁగఁదరమా
తగ నన్నును దీపని గను
సొగసుగ వర్ణింపవలయు ♦ సుకవితంసా! 32

వ. అని యత్యంతప్రేమాతిరేకంబున వేఁడిన నే నిట్లంటి 33

సీ. అది పురోహితు ♦ లైన దేజోమూర్తు
లనుగతాయుల కడ ♦ కనిపినావు
సాధు జయంతి మ ♦ హాదేవుమాన్యంబు
తెలమి కాసా లండ ♦ కిచ్చినావు
గ్రామవరంబు మి ♦ రాశిదారులవెళ్ళఁ

సీ॥ బాలకండలఁ బది - వేలు మరుల్గొల్పి
కోర్కె-దీరఁగ మున్ను - గూడినాఁడ
మగవాండ్రఁ బెక్కండ్ర - మచ్చికల్గావించి
కొంచక రతులఁ జొ - క్కించినాఁడ
దాసికాజనులకుఁ - గాసువీసం బీక
వెసఁ గొల్లవంపులు - వెట్టినాఁడ
సానిబోగమువాండ్రఁ - జనవుబల్మినిబట్టి
పలుమాఱు రతికేళి - గలసినాఁడ
గీ॥ కాని యీ పోయగమును నీ - కలికి మీఁది
ప్రేమమును పెఱచోట ల - భింపలేదు
మనుని మాయా ! కారమో! - మగువమచ్చు
మందుచల్లెనో: నామది - మందగించె। 81

క। ఈ మా పీ యింతిని నా
కామాతురత మెల్లఁ దీఱ - గాఢతరమహో
స్తోమాయత ఖరబంధో
దామత మెఱయంగ దెంగె - దను వలపాఱన్ 82

శా। పుణ్యాం బేదిన నేదనీ, జనులు గుం - పుల్గూడి కా దంచు గా
ర్పణ్యప్రక్రియఁదెల్పినం బెలువనీ - రాజుల్మహోదుర్గుణా
గణ్యుం డంచును బల్కనం బలుకనీ, - కౌతూహలం బొప్ప నీ
పణ్యస్త్రీమధురాధరోదితసుధా - పానంబు గావించెదా। 83

ఉ। చెక్కిలినొక్కి ముద్దుఁగొని, గ్రి - చిక్కని చక్కని గుబ్బచన్నులం
దొక్కట గోరులుంచి, జిగి - యూరువు లటంచు, గోర్కె-దీరగాఁ
గుక్కుటబంధవైఖరులఁ - గూడిన గాక మనోజధాటిచే
నిక్కడనిల్వగాఁదరమె - యించుయుకన్! బెరమాట లేటికిన్।

క। అని యనివారితమోహము
మనమునఁ బెనఁగొనఁగ వతఁడు - మఱిమఱి చూడ్కిఁ
వనితయు నాతనిఁ దవ్వక
కనుగొని యనురాగ మొదవఁ - గడుఁక నుతించెన్। 58

సీ॥ పసువంపు బాయంపు - దుంకి బిడ్డని రీతి
మట్టుమీఱగ బాగ జుట్టినాడు
పలుకు జవ్వనపు బ - ల్లుజరాతి పావని
పేలుగా బ్రోగులు - పెట్టినాడు
ఆసుభాగవతుని - జాడ గడ్డము మూతి
నున్నగా గొఱిగించి - కొన్నవాడు
మొబుడక్క కొమరుండు - డంక నిజాయను
బుడమి జేసెడి నగ - ల్లొడిగినాడు
గీ॥ మడుగులో బడ్డ మహిషంబు - మాడ్కి మేన
నందముగ మంచిగంధ మ - లందినాడు;
భళిర! యీ నీలసృవతితో - గలయ గలుగు
బాలికామణి దేకదా - భాగ్యసురయ। 86

క॥ ఖరఘృష్టి సదృశ తేజుడు
వరమాత్మజతుల్యరూప - శాలి సుభగభా
సురవదనుడు, హరిసన్నిభ
గురుతరగుణు డిట్టి రాచ - కొమరుడు గలడే!

ఆ॥ వె॥ గుహ్యకేశతుల్య - గురువైభవుండు, పీ
నోరుశాలి, సమర - భీరు, దుర్వి
జనుల నమలుబుద్ధి - జనువాండితని దేతి
వాసుదేవు డెట్లు - చేసె నొక్కొ॥ 88

క॥ ఆ వాలుగన్ను లందము
పీవరభుజదండములును - బృధుగండములున్
గేపల శోభాతను డి
భూవరు డస్మిలి నాకు - బోజుగగు నొక్కొ! 89

సీ॥ బూరుగుపెన్మ్రాను - పోడవు, గానుగ ఱోటి
వలయు దేహము, దాక - వంటి నోరు
పెనురసపుంబొల్లి - పెదవులు, వలమైన
బుజ్జముక్కును, గ్రొత్త - బోడిగడ్డ

మల జ్యేష్ఠ కిరవగు - నెఱువు మొగంబును,
బోడకంత తలకాయ, - కుడితిగూనఁ
బోలెడు బొజ్జయుఁ - బోలుసు గన్నులులావు, లావు
నడుము, రా పాడెడు - నడుగులార!
గీ॥ పెద్దయేనుఁగు కాలంత - కద్దు శిశ్న
మిట్టి సౌందర్యనిధి భువిఁ - బుట్టఁ జేసి
నట్టి తామరపట్టి నే - ర్పరయ దరమె
చాలఁ జదివిన వేంకట - శాస్త్రికైన 90
క॥ నా పూర్వపుణ్యఫలమున
నీ పురుషునితోడ నేస్త - మొనసిన గూర్మిన్
నే పిచ్చెద మా పిచ్చెదఁ
గాపత్యము లేని నిందు -కౌఁగిలితరిఁ। 91
చ॥ జడ కటిసీమ దూల, నిడు - జన్నులు ఱొమ్మున వ్రేఁగొప్ప వె
న్నడరుచుఁ జిందులాడ, బురు - పాయితబంధకళాప్రవీణతన్
జెకుగుడు లాడి వీని ఘన - శిశ్నపటుత్వమహత్వ మెన్నుచున్
విడువక వీనిఁ గూడి మది - నెత్తి దగుల్కొన జెయుటెన్నఁడో? 92
సీ॥ కూఁతుబుడమ, మర్ల - మాతంగియాకును
మూత్రంబుతోనూరి - ముద్దఁజేసి
పచ్చిపసుపుతోడ - బాగుగామర్థించి
నూనెతోడను గూర్చి - మేననలుగు
వెట్టిన, నుమ్మెత్త విత్తులు గుండెత
ల్లడపాకు పసరు ను - ల్లాసమునను
గాల్మడిగలిసి పో - కలు నానిలోపల
నానించి యెండించి - లోని కిముడ
గీ. వీడియముతోడఁ పెట్టిన - విడువ కితఁడు
బంటు తెఱఁగున నావెను - వెంటఁ దిరుగు
నట్లుసేయుగ నతఁడెన్న - డబ్బునోకొ
మెల్ల మెల్లన గంధనఁ - జెల్లదొక్క! 93

క. కొందఱు మలయుక్తముగా
మందిడుదురు మరులుకొనఁగ - మావార సతుల్
మందతఁ జెందును విటుఁ డటు
నిందగదా యటుల సేయ - నృపవర్యానకున్। 94

క. ఏలాగు మాటలాడుదు!
నేలాగున మరుఁ గొలిపి - యొలయింతును? నే
నేలాగు లోఁ జేయుదు
నేలాగునఁ గలుగు విత్త - మెల్ల హరింతున్। 96

క. అనిచాల జాలినొందుచుఁ
జనుగుబ్బల జైలజార్చి - చక్కఁగ నొత్తున్
మొనవాఁడిచూపుఁ జూచును
బెనుకొప్పటు జాఱఁజేసి - బిఱబిఱ ముడుచున్। 95

తే.గీ. అవద్రావిన వసర మ - ట్టది మెలంగఁ
జూచి నీలాద్రిభూపతి - సొమ్మసిల్లి
మెల్లమెల్లన తెలివొంది - కల్లుద్రావి
పరవశత నొందు చండాలు - వగిది దోఁచి। 97

సీ. పలఁబడ్డ మీనుకై - సడి విప్పఁ ద్రొక్కిన
కోఁతి భాతిని, వెత్రి - గొన్న కుక్క
పద్ధతి, గుడితిలో - బడిన మూషికమల్లు
శ్లేష్మంబులో నీఁగ లీల, సన్ని
పాతి చందంబున, - వాతంపుగొడ్డు వి
ధంబున, లాహిరీ - దశను మిగుల
దివిన పాశ్చాత్యుని - తీరున, నురిపడ్డ
పక్షికైవడి, జెను - పాము పగిది
గీ. భూతమూనిన మనుజుని - పోల్కి, విట్టు
మందు మెసవిన మానవు - మాడ్కి, దేహ
మెఱుఁగ కింతయుఁ గళవళిం - బెసఁగ దాని
పైఁ దలంపిడి కన్ను మో - ద్పక యతండు। 98

క. తలనొప్పియుఁ దాపజ్వర
మలసటయును మిగులఁ బొడమ - వసురసు రనుచున్
నిలువంగ బలము చాలక
తలిమముపై వ్రాలి దానిఁ - దలఁచుచు నుండెన్। 99

క. అని నంబి నారసింహుం
డను వొప్పఁగ నిట్టుచెప్ప - నాతంబళి పీ
రన యావలికథ లెన్సఁగ
వినయంబున జెప్పుమనుచు - వెస వేఁడుటయున్। 100

ఉ. నీచచరిత్ర! వారరమ - ణీభగరుక్తతగాత్ర! నిత్యదు
ర్యాచకమిత్ర! సజ్జన - పదార్థ పరిగ్రహణైకసూత్ర! దు
ష్టాచపిచంగనేత్ర! నృపకర్మ - మహాలతికాలవిత్ర! శ్రీ
రాచినృపాలగోత్రపన - రాశికనద్బడబాగ్ని హోత్రమా। 101

భుజంగ ప్రయాతము

దురాలాపదుర్ఘోష - దుర్మార్గవర్తీ!
ధరామండలఖ్యాత - ధౌర్త్యాపకీర్తీ!
పరస్త్రీరతాసక్త - భావప్రవృత్తీ!
స్థిరాయుష్స్థిరాజాత - దీర్ఘోగ్రమూర్తీ!। 102

—◆ గద్యము ◆—

ఇది శ్రీమజ్జగన్నాథదేవకరుణాకటాక్షవీక్షణానుక్షణసంలబ్ధసరస కవితావిచిత్ర సలలితాపస్తంబసూత్ర కౌండిన్యసగోత్ర కూచిమంచి కులపవిత్ర గంగనామాత్యపుత్ర మానితానూనసమాననానావిధరంగ త్రిలింగదేశభాషావిశేషభూషితాశేషకవితావిలాసభాసురాఖర్వసర్వలక్షణసారసంగ్రహోద్దామ శుద్ధాంధ్రరామాయణ ప్రముఖ బహుళ ప్రబంధనిబంధనబంధురవిధానవీన శబ్దశాసనబిరుదాభిరామ తిమ్మకవి సార్వభౌమసహోదర గురుయశోమేదుర వివిధవిద్వజ్జనవిధేయజగన్నాథ నామధేయప్రణీతంబైన చంద్రరేఖావిలాపం బను హాస్యరస ప్రబంధ రాజంబున ప్రథమాశ్వాసంబు.

సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు.

చంద్రరేఖావిలాపము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీవనితాగేహా! చంద్రీ
వారనిధూబాదన సదన - వర్ధిత సుఖసం
గాయాధిత మృదుదేహా
నీరంద విహారిసాంద్ర! - నీలనరేంద్రా!॥ 1

వ. ఆకర్ణింపుము తావకీన కథావిధానంబు యథార్థంబుగాఁ దొల్లి శ్రీ శివబ్రాహ్మణవర్ణాగ్రగణ్యుండైన వీరభద్రభట్టారకునకు శ్రీమద్వైఖానస వంశోత్తంసంబగు నంబి నరసింహాచార్యుం డవ్వాలి కథ యిట్లని చెప్పందొడంగె. 2

క. అక్కమలేక్షణ యడిగిన
చిక్కంబో వీఁడు నాకు - చేరికటంచున్
నిక్కముఁ దల్లికడకుఁ జని
మక్కువ వక్కథ యెఱుంగ - మఱుపునఁ దెలుపన్॥ 3

వ॥ ఇట్లు దెలుప వేంకటసాని యిట్లనియె. 4

క. నీతండ్రి క్రతువు కనుఁగొన
నాతతగతి నీలనృపతి - యరుదెంచి నినున్
రాతిరి గని మోహించుట
లాతులలోఁ దేనపుట్టి - నట్టయ్యె గదే॥ 5

క. ఏ మేమి? నీలాభూపతి
నినుదాఁ గన్నువైచి - నిష్ఠురజనవ
కామశరజాలనిర్గళి
యమేయస్వాంతుఁ డయ్యె - నా? మేలు భళీ! 6

క॥ కూఁతా! యూఁగురపడి నీ
వాతని జీరంగ బోఁకు - మటు: తాళుము, వాఁ
డేతెంచు సంచులను ధన
మాతతగతి నించుకొంచు - వ్యామోహమునన్। 7

క॥ సలపెంత నీకుఁ గలిగినఁ
కులధర్మము తప్పరాదు - కుమ్మరి పురుపుం
బలెఁ దిరిగి పొట్టఁ బెంపగ
వలెఁ జమ్మా! ముద్దుగుమ్మ! వగనాయమ్మా! 8

వ॥ అని యనేక ప్రకారంబుల లాలించి మేలెంచి తనకాలంబు
నాఁటి నాటకంబులు బూటకంబులు బోటిదనంబులు నీటులు కూటం
బుల మాటలు చాటుమాటు లేక తేటతెల్లంబుగా నబ్బోటికిఁ జాటం
దొడంగె. 9

క. వేంకటశాస్త్రిలవంటి ని
రంకుశులను మరులుకొల్పి - యర్థము చాలన్
లంకించి నాకు నమ్మిన
కింకరులుగఁ జేసికొంటి - గిమ్మనకుండన్। 10

క. మున్నెంతవాఁడు వేఁడిన
గన్నెరికం బీక మీఁదు - గట్టితి నీకై
మన్ననఁ గైకొమ్మని విటు
లన్నిత్యము మాయచేసి - లంకింతు వరాల్। 11

ఆ.వె. ఒకఁడుగానకుండ - నొక్కని రావించి
యొకని చెంత కేఁగు - చుండి నడిమి
దారి నొకనిఁగూడి - తబ్బిబ్బు గావించి
ధనము కొల్లగొందు - దవిలి మును౯। 12

క. మందుల మంత్రంబులచే
విందులచేఁ బూతుచేత - వీడెంబులచే
తందన పదముల నాటల
మందులఁ గావించి విటుల - మానక దోతున్। 13

ఉ॥ అందలముల్ శతాంగములు - నశ్వచయంబులు పాలకీలునుం
మందర శైలరాజనిభ - మత్తగజంబులు వెంట నంటి రా
ముందఱఁ బొందుగా ధనము - మూటలు మేటులు కాన్కలంపి నా
మందిరసీమ గాను రస - మానన్నపాలకుమారు లెప్పుడున్॥ 14

క॥ నీకేమి చెప్పవలయును?
లోకు లెఱుంగుదురు, నాటి - లో మగనుఁ డహో
నా కనుసన్నల మెలఁగును,
కాకుండిన, నింత సొమ్ము - గడియింతు నఁటే॥ 15

క॥ అప్పానాయని సభలో
మె ప్పొదవింత సాటి సాని - మేళంబులలో,
చెప్పినఁ బగ్గగ నీమది
కిప్పుడు లోఁచును, మఱెవ్వరి - చ్చట సాక్షుల్॥ 16

క॥ చెలమకుఁబిట్లలు చేరెడు
పోలుపున నా యింటి చుట్టు - భోగాభిరతిఁ
వలుఁగు గులాములు తురకలు
వలుగొని కానుకలు గొలుచు - వత్తురుసుమ్మా॥ 17

క॥ కట్టిన కోకలుగట్టక
పెట్టిన మణిభూషణములు - పెట్టక, సిరులుం
దొట్టి విటకోటి కొలువఁగ,
దిట్టతనంబునకు గొలువు - దీర్తుఁ గడంకన్ 18

క॥ జూదంబులఁ బటువీణా
నాదంబులఁ దండలాస్య - నటనముల మతుల్
భేదించి విటజనంబుల
చే దండుగఁ గొందు ధనము! - చెప్పగనేలా? 19

సీ॥ వలిప చెంగావిపా - వట కటిస్థలిఁ దాల్చి
జిలుగైన సరిగంచు - చీరగట్టి
కలుకు, గుబ్బలవిూఁద - మలయజాతము పూసి
కట్టువావని కంబు - కంచు దొడిగి

తీరుగా సిగ్గువేసి – పూలదండలు చుట్టి
ముత్యాల తాటకం – ములు ధరించి
కటియాలు కుంచెళ్లు గంటలొడ్డాణంబు
బవిరలు బావిలీల్ – బన్నసరులు

గీ॥ నుంగరంబులు కెంపుల – ముంగరయును
మొదలుగల సొమ్ములను దాల్చి – మురిపె మమరఁ
దిరుగుచును విటకోటుల – ధృతి గలంచి
హొన్నులు గడించు మనుసాని – చిన్నదాన॥ 20

క॥ నా వగ నా యొసపరినడ
నావాలుంజూపుకోపు – నామాటలతీ
రా వంతయు నీ వెఱుఁగ; వ
హా! నన్నెలకొనికూఁతు – రా! యిది మేరా॥ 21

క. చండ్లు పడె బండ్లు కదలెను
గండ్లకు జత్వార మొదవె – గాయము ముదిసెన్
గొండ్లును భంగము బిగిచెడి
దిండ్ల తిరుగు నేర్పుదప్పె – ధృతిమఱపూనెన్. 12

క. వృద్ధత్వమివ్విధంబున
సిద్ధించెను గాని, యిపుడు – చిల్లరవిటులన్
బద్ధానురాగులుగ వని
రుద్ధజనకుఁ గేళిఁ దేల్చి – రోవెల గానవే॥ 23

క॥ కాన నీవును నావలెఁ – గాముకులను
వంచనము చేసి విత్తమా – ర్జించవలయు
గాక, యాతనిపైమోహ – కాంక్షపూన
జనునె! వాఁడెంత సౌందర్య – శాలియైన, 24

చ. అసదృశకాముఁడౌటచే తను దదీ – యాంగంబునందెంతయున్
రసపాకమ్ములుబిళ్ళలు స్ఫటికభస్మ – రసాగజాగ్రత్త మే
హానుఖవ్యాధులు మానకుండును సదా – హా! వానిపొందూనినన్
నెన నంటుంగద! నీభగస్థితి భయా – విర్భూతిభావంబునన్. 23

క॥ అది చెడుట నీవు చెడుటయే
కద; యెవ్వరు నిన్ను జేతి - కనుగొనకయే న
వ్వుదు, రోక కాసు నొసంగరు,
తుది నీబ్రతు కేమి యగునో - తోచదు నాకున్॥ 26

ఆ॥ వె॥ అనుచు బోధసేయు - నట్టి మాయల మల్లి
జేసబెల్లి వగల - వేసవెల్లి
నలిపి తెలుగుబొల్లి - నుల్లసిల్లెడు తల్లి
జూచి యాబొజుంగు - జొట్టిపల్కె॥ 27

క॥ అమ్మా! నామానస మిపు
డమ్మాంసితేంమీద - నంటివదల, దిం
కిమ్మాడ్కి జెప్పనేటికి!
బొమ్మామరనేతికీలు - బొమ్మా! సరగన్॥ 28

క॥ ధనమేమి! బాగ్రతి నా కది
ఘనమే! ఘనమేచకప్రి - కటకచ! వాడే
పెనుమేటి పెంమిటిగదా,
వినుమే నిక్కంబువిన్న - వించెద దల్లీ 29

ఆ॥ వె॥ పెల్లుకల్లలల్లి - బొల్లిమాటల జల్లి
మెల్లమెల్లనిల్లు - గుల్లచేయు
తల్లి గలుగ లంజె - నుల్లోలమతి జేరు
పల్లవులకు సౌఖ్య - మిల్లజగతి।

క! రమ్మంచును నమ్మించును,
బొమ్మంచుం గోకులాకు - పోకల్ రూకల్
గొ్రమించు సొమ్ము లెమ్మిం
చెమ్మంచును లాగు లంజె - కేగవిటవరులన్! 31

సీ॥ లఘువర్ణ గురువర్ణ - లక్షణం బరయక,
సరసపదార్థముల్ - సంగ్రహించి
వృత్తభంగమునకు - వెఱపింతయును లేక,
గలనిర్ణయంబిరూఢి - ఘనత గనక,

యుపశబ్దములకు గో - యక, సంధివిగ్రహ
ప్రాణహాని విచార - పరత దక్షి
భావం బెఱుంగక, - పండితోత్తములతో,
గలయ నొల్లక, - మహా కపట మూని
గీ॥ యతులఁ బోనాడి, మూర్ఖసం - గతి వహించి
తిరుగు నెలబోటి జీవన - స్థితి గణింపఁ
గుకవికృత కావ్యరూపాను - గుణతఁబూని,
యరచు మాచిన విస్సార - మగును బిదప॥ 32
క॥ లంజయును బీఱకాయయు
ముంజెయు బాల్యమునఁ జాల - మేహాత గొలువుఁ
రంజన - చెడి ముదిసినవెను
కం జూడరు, ముట్టఁబోరు - కద వరు లెందున్
చ॥ పలువలు చెంతజేరి రొయిక - పాతికనేబులు చేతికిచ్చి ఛీ!
మొలఁ గల బట్ట విప్పి తగ - ముందుగఁ బాన్పువనుండి వారలే
పలుగుదనంపు గూటముల - బాధలు పెట్టిన నోర్చి, పూనికఁ
గలుగుచు నుండు న ప్పుడువుఁ - గూటి వెలందికొలంబు పెద్దయో!
సీ॥ పరధనాకర్షణ - ప్రాంతంబు ప్వాంతంబు,
వ్యర్థమాయావచో - వ్యసన రసన,
శఠవిటోచ్ఛిష్టాది - సదనంబు వదనంబు,
పలుబొంగులు చొంగ - బావి మోవి
పల్లవభయద కృ - పాణులు పాణులు,
కుటిలాఘవితతులు - కొవు చూపు,
కృత్రిమగుణగణ - గేహంబు,
పిద్దసంఘుంబుల - పెజ్జబొజ్జ
గీ॥ పంచసాయకరోగ ప్రి - పంచఘోర
యాతనాదూయమాన ప్ర - యాతి విటవ
మదసలిలయుక్తమగు దోని - మలవుతోని
కనుగొనఁగ వేశ్యహేయభా - జనము గాదె॥ 35

తే. గీ. ఇట్టి వేశ్యాకులంబున - దిట్టవైన
నీకు జనియించి యున్నాళ్ళ - నేక విటుల
బలుతెఱంగుల బాధించి - బహుధనంబు
గూర్చితీక నిప్పుడుపగూడు - గుడువనొల్ల. 36

క. పట్టి నని నన్ను దయఁ జే
పట్టి యతనిఁ దెచ్చి కూర్మి - బహుభాగ్యంబుల్
గట్టిగఁ గొననొల్ల, వయో
కట్టేఁడివి గ దమ్మ, లేచి - కడ కటు పొమ్మా. 37

క. మాతా జామాతవయిన
బూతులపాతరలు దీసి - పోయెదురటవే
ఖ్యాతా సద్గుణగణ సం
ఘాతా! పూతా! విలాస - కలనోపేతా! 38

మ, చతుర్థున్ బుణ్యజనున్ సదాగుణయుతుఁ - సౌందర్యసాభాసమ
న్వితునిన్ జింతలపాటివంశభవునిన్ - నీలాద్రినామ ప్రజా
పతి నిట్టూరక నిందసేసెదవు, నా - పట్టూనలే, కయ్యయో
మతి దప్పింగద నేఁడునీకు జననీ - మాయామయోద్యోగినీ. 39

క. ఏలాగున నైనను నే
నీలాద్రి నృపాలుఁ జేరి - నెయ్యమెలర్పన్
లీలాలోలత నుండుదు
జాలును నీ లంజెజాతి - సంబంధ మిఁకన్ 40

క, అని తల్లిమీఁద గసలుచుఁ
గనుగొఁవలను బాష్పవారి - గడువడి జాఱన్
జని నిజశయ్యాతలమునఁ
దను వొయ్యన జేర్చి యతని - దలచుచు నుండెన్ 41

క, అత్తఱి జంద్రిని జిత్తజు
డత్తిమహోన్మత్తనాయ - కావళిగ్రోధా
యత్తమతి నింప జెం పతి
వత్తి చిరంగి కిందవిరిగి - పడిమూర్ఛిల్లెన్. 42

ఆ. వె. ఆర్చి పేర్చి మారుఁ - డారీతి నేచంగఁ
గూర్చి కూర్చి సాదుఁ - గార్చుకొనుచు
మూర్ఛఁ దెలిసి తనదు - ముంజేయి యోనిలో
దూర్చి యుతనిఁగూర్చి - దుఃఖపడుచుఁ। 42

ఉ. హా! యతిపారసుందతర - రాంచితవిగ్రహా! నిన్నుఁజూచి నే
నాయతమోహపాశవశ - నైతిని; నన్నకనన్న నిప్పుడే
మయఁగ వచ్చినా భగత - టస్ఫుటఘట్టితపంచసాయకా
మేయశలీముఖచ్ఛటల - మీటి రమింపుము నీలభూవర। 44

క. వారస్త్రీలకు మెచ్చగు
మారుంక వటంచు జనులు - మఱిమఱి యెన్నం
గా రూఢిక విషియుందు; ను
దార విరహతాప మార్ప - దగదే నీకిఁకన్॥ 45

క. చూచినయప్పుడె పైఁబడ
జూచి మరులుకొంటి వార - సుందరి నగుటన్
నీ చతుర కార్యపద్ధతు
లేచొప్పున నొప్పుననుచు - నెంతయుఁ బ్రేమన్। 46

క. వాచె మొగంబు భగంబు
నీచరణము లాన యింక - నీవిట నాకున్
గోచరుఁడవు గమ్ము మిసన్
రాచ నృపకుమార! వార! - రమణీమారా!। 47

క. వలరాజు చేత యాతన
బలువయ్యెను, దాళఁజాలఁ - బ్రిత్యక్షుండవై
చెలిమిని రమింపు మిందున్
గులుకును నీలాద్రిభూప! కోమలరూపా! 48

క. చలమేటికి రాకొమరా
బలుపుగ జూడంగ నాదు - పజ్జకువేగన్
గులుకొప్ప వచ్చి భగము బ
గల దెంగుము చండ్లుపట్టి - కసిదీరంగన్ 49

క. సొమ్ములు కోకలు రూకలు
దెమ్మని నినుఁ జిక్కఁజేసె - దీకొని ఖరబం
ధమ్మున దెంగుము వడిగా
నమ్మము పెక్కేల? వార - నారీలోలా! ॥ 50

క. చలమేటికి! రమ్మింక, కో
మలరూప! పింగళనేత్ర! - మన్మథబాధల్
తలపంగ మనముఁ దీరఁగ
బలుపుగ దెంగంగ రాదు - పజ్జకు వేగన్ 51

వ॥ అని మహోన్మాదావస్థచే దేహస్వాస్థ్యంబు లేక చీకాకు పడుచు దుర్గంధ బంధురంబై గొట్టెముక్కవలె ననవరతంబు ద్రవించు తన యుపస్థంబుజూచి యుపస్థతో నిట్లనియె. 52

ఉ. నమ్మినవేశ్యఁ బ్రాతపని - పావడపై కెగదీసి వైచి చో
క్కమ్ముగ గుద్దక్రింద నొక - కమ్ములదుప్పటి నెత్తువెట్టి మే
ఢ్రమ్మునిగుడ్చి లోనికిఁ ద - మలున నంచులు మోయదూర్చి నీ
తిమ్మిరిఁదీఱ వాఁడెపుడు - దీకొని తాకునొ యో త్రికోణమా! 53

ఉ. ఎండలు పొందుఁగూడి విష - ముంచిన నిర్ద్రవమై నితాంతమున్
గెందలిరాకుడా ల్వోయులు - గీల్కొనఁ బొంగుచు దెంగుమంచు లో
గందకఁ దీటలీటక ని - కాసత నొందెదు నీకు దృప్తిగా
మందుఁడు నీలరా జెపుడు - మగ్గము వెట్టునొ! యో త్రికోణమా!

క. అకా! పోఁకా రూకా
కోకా! మేఁకా! మతేమి - గొనియిచ్చెను తా
నీ కాతనితో నేవని
పూకా! యీ కరణి నేల - పొరలెద వయయో! 5

సీ. తురకల మొడ్డలు - దూదేకు మొడ్డలు
గులాపు మొడ్డలు - గొల్ల మొడ్డ
లాబోయి మొడ్డలు యులకావు మొడ్డలు
చాకలి మొడ్డలు - సాలె మొడ్డ

లబిసీల మొద్దులు వలఁవులమొద్దులు
బావసమొద్దులు - భట్లమొద్ద
లింగిలీజలమొద్ద - లీడిగమొద్దలు
పింజారిమొద్దలు - శెస్త్రమొద్ద

సీ. తెన్ని దూరించి దెంగిన - నించుకైన
జడియ కుండెడిదాన, వా - శ్చర్యమిపుడు
నీల నరపతి చచ్చు మొ - డ్డేలనీకు
కాంతుఁ గైకొను మో దోఁగ - కాఁకపూక। 56

ఆ వె. తృప్తిపడియె దేల - చిల్లిలోపల వాని
మల్లవెట్టినిన్ను - గిల్లికొనుచు
నల్లిబిల్లి దెంగ - నుల్లవిల్లెదవు నీ
గుల్లిపాయచాఁబ - గొల్లికాయ। 57

వ॥ అని మఱియు మనోజాత నిశాత చూతనాయకవ్రాత ఘాతయాతనాధూతచేతోరవిందయై కందికుంకుచు, గొంవలం బాధుచు వైవర్ణ్యంబు జెందుచు, బాన్పుబయిఁ బడుచు, బొరలుచు, లేచుచు, వంగుండుచు. దొంగుండుచు, దెంగుండు దెంగుంటనుచు, వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు, వెడవెడం గన్నులు తేలవేయుచు, విహ్వలించుచు, విసుపుచు, విన్నంబోపుచు, పీణం బాణుల ముట్టక, బట్టకట్టక, బోనంబు మెసపక, సురాపానంబు సేయక, ప్రాతబొజంగులం బలుకరింపక, నాయాసంబు పొందుచు, నారాటంబునం గుందుచుఁ జింతించుచు. జేతులు పిసికికొనుచు, జినఁబోపుచు సీత్కారంబు సేయుచుఁ జిడిముడి వడుచుఁ జీకాకునొందుచు జెమ్మటలన్ దోఁగుచుఁ బలవరించుచుఁ బండ్లుగొరుకుచు, బైలు కౌఁగలించుచు, బరవశం బగుచుఁ బెంగగొనుచుఁ బిసరుపాంబుకుందిట్టుచు. బిరబిర శరీరం బెఱుంగక మనుమందిరంబునం గిరికొని గాఢంబులై వంకరత్తెవరలు నిడుదసొగపొరంగు మెఱుంగు వెంట్రుకలు దెగలాగి పాఱవై

చుచు, నలుదిక్కులు కలయంజూచుచు, నవ్వుచు, "హా! నీలాద్రి నర
పుంగవా! వచ్చితే" యని లేచి "నా కుఱువుపయిం గూర్చుండు"
మనుచు, బరిపరి విధంబుల మతిదప్పి, వెఱ్ఱిగొనిన వేఁపి తెఱంగున
నాడె సాలెపురువు చందంబున, మగ్గంబులో నాడెడి నాడెక్కైనడి
మధుపానంబు చేసిన వానరంబు పోలిక, మానికఱచు వక్కలెక్కను
బిడుగుమొత్తిన జనుని చందంబున, మూఁగ లాగున, ముల్లెపోయి
పొరలు ముండవిధంబున, ముక్కుచు, మూల్గుచు, ముఱికి పిత్తులు
పిత్తుచు, మూకుఁడువంటి మూత్రద్వారంబు మొగివిప్పుచు,ముడుచుచు
మొగంబు దిగవైచుచు, మూర్ఛిల్లుచు, దెలియుచు, మోహదాహాతి
తాపంబునం దల్లడిల్లుచుండె, నయ్యవసరంబున, 58

క. వేంకటసాని కిదంతయు
గింకరు లెఱిఁగింప దుఃఖ - కీలితమతియై
కొంకుచుఁ గూతురి నునుప
ర్యంకము చేరంగఁ బోయి - హాహా! యనుచుం। 59

తే. గీ, బిడ్డకో! నీకు మునుపుండు - నడ్డగరలు
పెక్కుమాఱులు తగిలిన - సుర్కిక్కీవె
మాన్పుకొంటివి; యిటువంటి - మమత నాఁడు
కలుగదయ్యెను వట్టి దు - ష్కర్మ మొదవె। 60

క. అరయ నీలనృపాలుని
బేరున బెంపేమి? యతని - పెద్దలు మున్నే
తీరున నుండిరి? యాసిరి
వీరాగ్రణి విజయరామ - విభు డొసఁగఁడా। 61

తే. గీ. ఇంతె కాని, జమీందారుఁ - డే యతండు?
పరమ మూర్ఖుండు, బహులోభి, - పాపచిత్తుఁ
డాత్మ దాసీరతుఁడు, వాని - కాస చెంది
యిహపర సుఖంబు లేదు; నీ - దేటి వలపు!॥ 62

ఆ. వె. ఎదురు పెట్టివేడ్కఁ – జదరంగమాడెడు
పగిది నీకు గల్గ – నడుపుకూటి
నొమ్మిసంగి చేర – రమ్మన్నఁ గైకొను
వట్టివాఁడు ముద్దు – పట్టి వినుము! 63

సీ. పండ్లుతోమఁడు గుద – ప్రక్షాళనము సేయఁ
డమవసనాఁడైన – హరిదినంబు
నందైనఁ గడు నూఁర – బందిమాంసము లేక
కూడు భుజింపఁడు, – గురుముఖంబు
గాఁడు తమ్ముల, జేర – నీఁడు, సత్కవులకు
వైశ్యుల పెండ్లిండ్ల – వలన వచ్చు
కట్నముల్ తా దురా – గ్రహముఁప లంకించి
లంజెలకిచ్చును – లజ్జమాలి,

గీ. వినయమునఁ దండ్రి తద్దిన – మునను విప్రు
బిలిచి యొకకాను తప్పఁడు – బియ్యమీఁడు
పతితుఁడును, లోభి, చింతల – పాటి నీల
రాజు, ఛీఛీ యతనిమీఁద – మోజదేల?! 64

ఉ. పూచిన శాల్మలీద్రుమము, – బోలిన లోహిత దీర్ఘ దేహమున్
గాచసమానపీతరుచిఁ – గ్రాలెడు కొంచపుఁ గన్నుదోయి, క్రే
పాచపలాక్షిఁ ద్రేలెడు వి – శాలతరాస్యముఁ గల్గువాని సం
కోచము లేకచూచి వల – గొంటివె? వారవధూశిరోమణీ! 65

క. సానులకు గబ్బి బెబ్బులి,
పూని కనుంగొనినవాఁడు – పోనీఁడు గదే.
హాని యొనరించు, హా! రతి
కూన! సరగఁ బాటిపొమ్ము – కొట్టామునకున్! 66

ఆ. వె. నలమందును గంజాయి – కలుఁ బోతు
పిచ్చుకల మెక్కి విను వాఁడు – పిత్తదె-గు
పత్త చినిఁగిల విడువఁడే – పాపి; వాని
దుడ్డువలెనుండు మొడ్డపై – దుంగలెత్తె! 67

క. కత్తియు పత్తియుఁ జివఁగఁగ
మొత్తును మత్తిల్లి, నీదు - మొత్తకు దండిం
బొత్తకుమని వేఁడిన వినఁ
డత్తులువబొజుంగు, వాని, - కాఁకింతురె? 68

క. పాపి. విను, వట్టియాసలు
చూపియ్యఁడు డబ్బ లంజె - సొమ్ము భుజించున్
పాపాత్ముఁడు పశుకర్ముఁడు
మాపని రేపని భ్రమించి - మగ్గమువెట్టన్ 69

క. పిచ్చిలు వడివడి రాయఁగ
గుచ్చులు మెయ్యంగ వాఁడు - గొనకొని తాఁకన్
గచ్చంత పగిలి సలుపుచుఁ
జచ్చేవే చంద్రరేఖ - సాంద్రసురేఖా 70

క. పెద్దల నెఱుఁగడు. మాటలఁ
బద్ధులు పచరించు, గర్వి, - భామకు రతిలో
నెద్దుపలె మెలఁగు, నీకా
బుద్ధివలదు. మానుమమ్మ - పుత్తడి బొమ్మా 71

క. ఖలుఁడైన సీలనృపుఁ డీ
యిలపై నన్నాళ్ళు బ్రతుకు - నే! నరసాంబా
గళకలతకసకమయమం
గళనూత్నోత్కృష్టమహిమఁ - గాక కుమారీ 72

తే. గీ. కొక్కరిచ్చెదు నిటుఁజూచి - దక్కినట్లు
తక్కుచును బొల్లిమాటలఁ - దనుపుఁగాని
నిక్కముగ మానసంబిదు - నిశ్చయించి
వారకన్యక యారీతి - వలచు నటవె? 73

క. ఎక్కడి సిలాద్రినృపుం
డెక్కడి యడియాసకి వలపు - లిపికూడ, నఁకన్
గుప్పిక్కిన పేను తెఱంగుఁ
గిక్కురు మనకుండఁ జనుము - గేహంబునకున్ 74

వ. అని వినయ విస్రంభగంభీరసంరంభంబులు గుంభింపం బలుక నచ్చెలుకలకౌలికి కంతకంతకు వింత వింతలుగ దురంత నితాంతవిప్రలంభ వేదనాభరంబు భరింప రాకుండం గరంబు దళంబుగాం బరవశత్వంబు నొంది మాఱుమాటాడనోడి, యోడిన కోడిచందంబునం దల వ్రేలవైచుకొని; కదలమెదలనేరక కన్నులు మూసికొని, యూరక శరీరంబు నీరు విడువ శయ్యనొయ్యనవ్రాలి తూలం గనుంగొని బెంగను లోంగి దుఃఖాంబోధి మధ్యంబున మునింగి కన్నీరు లేఱులై పాఱ వెల్లివిరియ డిల్లపడి తల్లడంబున నుల్లం బనియ మెల్ల మెల్లన నప్పల్లవము భూతంబున కాత్రగతిం జల్లని పనులు సేయం దలంచి తన దాసీజనంబులుర దానును దాని నిజశయ్యాతలంబున జేరి.

సీ, భగనుత్యమున మంచి - చిగురుప్పం గూరించి
పైం గొండనల్లేరు - పరిస్తరించి,
లంబస్తన ప్రదే - శంబున రేవడి
దూలగొండి చిగుళ్ళు - గీలుకొలిసి
కన్నులలోన న - ర్కక్షీరములు నించి,
ముక్కుగూండ్లను నావ - ముద్దలుంచి
వీనులలోపల - వేండి నూనియపోసి,
నాలుకం జెముడు పా - ల్బాలం బోడిచి
గీ, మేన ఱాసున్న మెంతయు - మొత్తి, నత్తి
గొత్రగి, నిమ్మపులును గంట్ల - గ్రుమ్మి, లోని
కిముడ నేపాళము లొసంగి, - యిట్లు శిశిల
కృత్యములు సేయ, నప్పుడ - కేతన వనిత 76

క. బడబడం బిత్తులు పిత్తుచు
బడిబడి బహుభంగిమీఱం - బొఱలుచు మఱిశా
నొడ లెఱుంగక పెనుమూర్ఛం
గడు సోలంగం దల్లిగాంచి - కటకట పడుచున్ 77

ఉ. వేంకటసోమయాజి కిది - వేగమెఱుంగగం జెప్పకుండినం
గింకవహించి దుఃఖపడు - గ్వేల మాతఁడె దీనిగన్నవాం,

డింకట మండనేల! యని - యేడ్చుచు నాతని, జేర యంతయున్
జంకక చెప్ప నాతడును - సంభ్రమదుఃఖభయార్ద్రచిత్తుడై।

తే॥ గీ॥ వెఱ్ఱి లంజెవు, కాకున్న - విషమబుద్ధి
శిశిరకృత్యంబు లీరీతిఁ - జేతువటవె!
చల్లయును, నన్నమును బెట్టి - వల్లమందు
లోనికిప్పించి చేయింపు - తానమిపుడె। 79

క. ఈచందంబున జేసిన
నీచిన్నది బ్రతుకు నిపుడు - సిక్కము దాఁకం
జూచెది నన గ్రతు వ్రాసితి,
నీ చోటుం దరలిరాగ - నిది చెడునుగదా॥ 80

ఉ. చన్నుల జందనం బలది - జానులవంటి చిగుళ్ళగప్పి వా
ల్గన్నుల గప్పురంబు గలి - కంబిడి, బాహువులందు బొందుగా
దిన్నని తూండ్లుజుట్టి. నను - దేవియ మోవిసజేర్క, వేగమే
చిన్నది తెల్వినొందునిక - చిత్తములో వగబూననేటికిన్। 81

క. అది తెన్నుగ నున్నంతట
మనమున నీలాద్రిరాజ - మోహంబున నీ
సదనమున కరుగు దెంచును.
పదపడి మనకిరువురకును - భాగ్యముఁ దెచ్చున్। 82

క. వస్తాడు నీలభూపతి
తెస్తాడు ధనంబు, నీక - తి ప్రమదముగా
నిస్తాడు, విరహ వేదన
జస్తాదా? నమ్ముమదిని - సందియమేలా। 83

ఆ. వె అనుచు దెలియజెప్పు - నామోదహృదయయై
సరగ నరిగియట్లు - సలుప, చంద్ర
రేఖ రేగుబువ్వు - వైఖరి దెల్పచే
పలవు గులకరింత - వలరుచుండె। 84

క. లీలాద్రినృపుం డచ్చో
సోలుచు విరహాసలార్తి - స్రుక్కు వగచుచు

జాలింబొందుచు నేడ్చుచు
వాలారుచు నింకనేటి - వలవనుకొంచున్॥ 85

సీ. దాని జానగు మోనిలో - ఘటింపనిమహో
ద్దండ దర్పితకామ దండమేల?
దాని కోమలసుధా - ధరము గ్రోలని మధు
రస రుచివ్యాలోల - రసనయేల
దానిలంబస్తన - తాండవం బబ్బని
వరికవాటోపమ - వక్షమేల?
దాని జానయుగ మ - ర్దనముసేయని దీర్ఘ
దర్వీ సమాన హ - స్తంబులేల?
గీ దాని నిర్ఝరమధుమదా - హీనదేహ
గాఢ పరిరంభసంభోగ - కలనలేని
భూరివిస్తారశాల్మలీ - భూజతుల్య
పుష్టియుతఘనమద్దేహ - యష్టియేల? 86
క. దానిని మఱువఁ దొడఁపైఁ
బూని కనుంగొనని రాజ - భోగంబేలా?
యీ నెఱవయ సేలా? యని
మానని చింతాభరమున - మఱఁగుచు మఱియున్! 87
ఉ. చందురుకావిపావడయు, - సైకపుబంగరు వ్రాతచీరయుఁ,
ముందులకుచ్చుగచ్చు, తెలి - మొగ్గలకంచెల. మించుచేమవూఁ
గుందనపుంగడేలు, వగ - గుల్కెడి క్రొమ్ముడి, వట్టుబొందు. సో
వందెను దాని మేనిసొబ - గద్దిర! నామదిఁ గొల్లలాడెడిన్! 88

వ. అని దురంత చింతాక్రాంత స్వాంతుండై, 89

సీ. గ్రుడ్లుత్రిప్పును, బండ్లు - గొఱుకును, మూల్గును.
నీల్గును, మిగుల గ - స్సిరుచుండు,
అనురసురను, పింగు - పిసికికొనును, నోరు
మోఁదుకొను. "నంజె - ముండ యిచటి

కేఁ వచ్చెను! దాని నేల చూచి విరాళి
చెందితి" వనుకొను - జెడితి, బడితి
నెవ్వరిబంపుదు! - నేరీతి నదివచ్చు
నేమిసేయుదు! - దైవమిట్లు వెతల
గీ. పాలుగా జేసె, నాటి న్బ - పాలకోటి
లోన నగుబాటు లయ్యె గా - లూనరాని
విరహపరితాపభరమున - వేగదరమె!
యంచు బలవించు దలవంచు - నార్తిగాంచు. 90

సీ. తములంబు తినడు, భోగమువారి నాడింప
డన్నంబు గుడువడు - కన్నవన్నె
కోకలు గట్టడు, - కొలువుగూర్చుండడు
జలకమాడడు, గంద - మలదుకోనడు
వేపులతో దాడు - వేటకు బోవడు
ననుపుకత్తెలగూడి నవ్వుకోనడు
వేంకట ముఖ యజ్ఞ - వీధి, గనుంగొనడు, భా
గవతుల వేష మై - ఖరుల గనడు,
గీ. కటకటా! చంద్రరేఖావి - కటకటాక్ష
విక్షణాక్షీణవాతూల - విజితదేహ
బాలభూరుహమై డవుచున్న నీలవృపుడు
పరవశతి లేచి, వనలతా తరుల చూచి! 91

క. కమ్మవిలుకాని తూవన
నమ్మఖశాలాంగణమున - నగపడిచనె, నో
యమ్మ త్తకొమ్మ! నీవా
క్రొమ్మెత్తని మేనిపాని - కొమ్మంగనవే. 92

క. వింటివో లేదో, శుకవకవు
దంటెనువలె బిట్టుబిగిసి - తలగని వలపుల్
గొంటివి గనివది పొంకలుగ,
కంటెపు మోకా! యిదేమి - తబ్బిబ్బో కా!

ఆ. వె. కప్పు సివ్వు గలుగు - గొప్పకొప్పులరారు
నప్పొలంతి చొప్పు - త్రిప్పుకిప్పు
డొప్పు మీఱ మీరు - చెప్పరే గువ్వున
మెప్పులిత్తు నుప్పి - తుప్పలార, 94

క. మీరంద ఱొకటి వైపొలు
పొంగిగల మూన బల్కి - యతిరయమున నో
కోరింద డొంకలారా!
సారేందు ముఖిలలామ _ జాడ దెలుపరే. 95

క. మారార్త్రి నెంతవేడిన
మారాకడ దెలియజెప్పి - మా రాడక యో
జోరీగలార! మీ రా
నారీ రత్నమును దెచ్చి - నాకొసగరుగా? 96

క. చింతలపాటి కులీనుడ
చింతాసంతాపచలిత - చిత్తుడ నైను నేఁ
జింతామణిగా నెన్నద
చింతా! యక్కాంత తెరువు - చెప్పుము వాకున్. 97

సీ. ప్రణికిణాంకితయోని - గణికాలలామ నా
లోకింపరే తుమ్మ మ్రాకులార!
తుంబీఫలమాన - లంబమానోరోజ
బాడగానరే బట్టు - కదుములార
యింగాలకంబళ - శృంగారతర కేశ
పాశ వీక్షింపరే - పాశలార
క్రకచదంష్ట్రాంకురా - గ్ర మృదుత్వ సంయుక్త
దేహ గానరె తిప్ప - తీగలార!

గీ. ఉష్ట్రరదసచ్ఛదోపమా - నోష్టబింబ
నీడ జూడరే మీరు - జిల్లేడులార
మర్దళ సమాన విపరీత - మధ్య జంద్రి
గాంచరే విక్కముగ నేడు - గారలార. 98

ఉ. పొదలప్రాకులార! కడు - బూచిన పీఠికితుమ్మలార! బల్
బాకిదచెట్టులార! ఫలభాగ్యసముష్టికుంజంబులార! యీ
వేమఱకత్తె చిత్తమున - వేడుక మీఱఁగ వేగిరంబు మీ
నీడకు నీడకొల్ల సర - ణిం బఱతెంచదుగా వచింపరే! 99

క. బెండా! మారోఁడా! యీ
దొండా! మీ యండకిపుడు - తోరముమీఱఁగన్
దాండవ మాడుచు మేలిమ
సిం డందందెల చంద్రి రాదె - చెప్పర జెపుడా! 100

క. నా యెదలోపల విరహము
చీకాకుగఁ జేయుఁ జొచ్చె - జెప్పర నీవు న్
కాకీ! మూకీ! కేకీ!
పూకీదగుమేని సాని - పొడ జూపరుగా। 101

క, కృకవాకులార! మాద్య
త్కృకలాసములార! గవయ - కీశశశశునీ
వృకజాతులార! బోగపు
సకియలతలమిన్న చంద్రి - సానిం గనరే। 102

క. ఉకుతాపకరణ కారణ
వరతామర పాశుగములు - వైచి మరుఁడు, లి
స్ఫురితాంగిఁ జూపుమింపు, డో
యుఱుతా! మామాట సేయు నొప్పినఁ గొఱతా!। 103

క. వందీ! నీగాత్రసదృ
క్సౌందర్య కళావిలాస - చంచన్మార జి
న్నందనమందిర యగు నా
యిందీవర పత్రనేత్రి - నిటు చూపగదే। 104

క. నీతీరు గలుగు రూపము
చేతన్ విటకోటి వవము - చేయుచు గడకన్
జాతర లాడెడి వడుపుం
గోతిని వీక్షించినావె - కోతిప్రతతిన్। 105

క॥ కల్లు కడుఁ దాగివి ప్రేలుచు
హాలీసక మాడుకొనుచు - నది యిచ్చటి కు
ద్వల్లీల రాదె? బల్లీ!
పిల్లీ! కడుముద్దుఁజిలుకు - పిల్లలతల్లీ!॥ 106

క॥ నీలాద్రి రాజనాముఁడ,
వాలెంబున దాఁకఁజూచి - వలచితి నేఁడా
స్థూలోపస్థాన్వితగణి
కాలలఁక చంద్రరేఖం - గంటివె? ఖరమా?॥ 107

వ॥ అని మఱియును 108

చ॥ మనసిజమాయలం దగిలి, - మ్రాఁకులఁ దుప్పలఁ బక్షిజాతులన్
ననమృగ కోటలం దలఁచి - వారక యీగతి వేఁడి, వేఁడినీ
రు నయనపాళి జాలుకొన - రోదనమెంతయుఁ జేసికొంచుఁ, బూ
చిన విషముష్టిభూరుహము - చెంగట నీలశిలాతలంబునన్। 109

క॥ చేరి కళేబర మచ్చోఁ
జేరిచి, హా! చంద్రి! నాకుఁ - జెప్పక పలవం
గారణమేమి? మ ఱెవ్వని
కోరిక దీర్పంగఁ దలఁచు - కొంటివొ చెపుమా॥ 110

క॥ కోకలు రూకలు నాకులు
పోఁకలు మేఁకలును బట్టు - బొందులు సొమ్ముల్
నాకంటె మిక్కిలీగల
రాకొమరుఁడు గలఁడె యీ ధ - రావలయమునన్! 111

క॥ చక్కనివాఁడ, రభసమున
కుక్కుట మార్జాలశునక - కూర్మరతులచ్చోఁ
జొక్కింపంగలవాఁడ,
జిక్కులుపెట్టంగ నీకు - జెల్లునె? చంద్రీ!॥ 112

క॥ రమ్మా, నాయభిమత మిపు
డిమ్మా, యిమ్మాడ్కి నేఁచ నేటికి? హొన్నుల్

గొమ్మా సమ్మతి నిచ్చెద
గొమ్మా! నెల ముద్దుగుమ్మ! - గుబ్బలగొమ్మా! 113

ఉ॥ జాలముచేసి మారశర - జాలము పాలుగ జేయ నాయెమా
తాళగజాల, నీ విరహ - తాపభరంబు కరంబు హెచ్చె, నీ
తాళఫలోపమానకుచ ద్వగకు చద్వయ మక్కజేర్చి నీ
లాలలితోపగూహనక - లాకలనన్ సుఖయింప జేయుమా॥ 114

శా। శోషించెన్ మదనోపతాపమున న - క్షుద్రోన్నతిస్థూలసి
ద్ధోషోద్యత్తనుయష్టి. పుష్టిగను వం - దుల్ చేసినన్ గాఢహో
రోషం బూనక నేడపాం కరుణా - గాఢాత్మసంక్లేద నై
యోషిద్రత్నమ! చంద్రి! నీయధరపీ - యూషంబు నాకీయవే।

కం। పెక్కు తెలుంగుల నీకున్
మొక్కెద జలమేల? నాదు - మోహము తీరన్
చక్కెరవిల్తుని కూటమి
మిక్కుటముగ గేల్చి యేలు - దాసునిగాన్। 116

కం। మేలెంచెద, సామ్రాజ్యం
బేలించెద దొంటిసతుల - యెల్లసిరంబున్
లాలించెద, బాలించెం
దేలింపుము రతుల నన్ను - దేశవ మాజన్। 117

కం। చక్కెరవిల్తుని బానన్
జిక్కితి నీపాదయుగకు - శీకరయములకున్
మొక్కితి, దక్కితి, సకి నీ
తక్కులు దిగద్రొక్కి నన్ను - దయజూడగదే। 118

తే। గీ। గంధ మత్తరు జవ్వాది - కస్తురియును
దొడ్డయొడ్డాణమును గమ్మ - ద్రోయి క్రొత్త
పట్టుచీరలు కుచ్చుల - బావిలీలు
రొక్కమివె గొమ్ము నీలంజె - టక్కు మాని। 119

తే। గీ। తాళజాలను, నీవింత - జాలమేల

నేలుమీా వేగ మాటాడి ♦ ఫాలలసిత
సరసనవచంద్రరేఖ! యో ♦ చంద్రరేఖ! 120

ఉ! తియ్యని ముద్దుమాటలును, ♦ దేఁయగారెడు బొల్లిమోవియ్యు
బయ్యెదకొంగులో బొదలు ♦ బల్బను గుబ్బలు, మంగలంబుతో
గయ్యముసేయుమోము, నలి ♦ గన్నులు, తోరపుగొనునాకుజూ
పియ్యెడ మాపుకేళి గడు ♦ నేలను. జాలముసేయు కింతయున్

మ. అమలంబై, తరుణారుణద్యుతిసమే ♦ తాశ్వత్థపత్రాభ మై,
రమణీయస్ఫుటదీర్ఘలింగయుత మై, రంగద్ధ్రిఘోపేత మై.
సమనమై రోమవిహీనమై, వెడదయై ♦ జానొప్పు నీ మారగే
హము, నాకిప్పలి జూపి ప్రౌఢరతినో ♦ ల్లాడించు చంద్రోదయన్

వ! అని మఱియును, 123

ఉ! హా! యను. జంచరీకనిచ ♦ యాంచితకుంచిత రోమ కామగే
హా! యను, దానవమానితను ♦ హాద్వీపమోహానమోహానైకబా
హా! యను, గంకకాకవాహి ♦ హా శితమూర్భగాతిదే
హా! యనుఁజంద్రి! తాళనహ ♦ హా! యెనుభీతిశిరోరుహా!యనున్

ఉ! డాయగ రాకు నన్ను మకు ♦ డా! యను, నేచగ లనే రిక్కఁతే
డా! యను, వద్దు వద్దు చను ♦ డా! యను, సోకక పొమ్ము గాలిపీ
డా! యను, చంద్రితల్లి పఱ ♦ డా యను, వెంకటశాస్త్రి నేమరా
డా! యను, కూతుగూర్పదగ ♦ డాయను, నేగతి! దేవుడాయనుఁ

క! ఆకరణి నుడివి డేరా
మేకువలేఁ బిఱ్ఱబిగిసి ♦ మిట్టిపడు నిజా
స్తోకసుమకామదండము
జేకొని చీకుచును బుద్ధి ♦ జేప్ప దొడంగన్! 126

ఉ! చాపలమోపు చంద్రివిను ♦ జక్కఁగ జక్కెరవింటిదంట పెన్
గాపురపింటిలోపలికి ♦ గ్రిక్కన దూరి సుఖింపకుండ సం
తాప మొనర్చి, యేగె నటు, తాళుమటన్నను దాళ కేల యు
ద్యాపనశక్తిజూపెదవు ♦ దండను నీకు మనోజదండమా! 127

ఉ. గచ్చులు మచ్చులచ్చెరువు - గాగడలన్ వెదఁజల్లు జంద్రిబల్
పచ్చని తొక్కుడోయి గల - పక్కి హుమాయివజీరు సంటిలోఁ
జొచ్చుచువచ్చునిమ్ముగఁ - జొక్కుచు గీడయొసర్చుచుండగాఁ
నిచ్చలు దృష్టిచేసెదను - నిల్వవె కొంచెముసేపు దండమా.

ఉ. పెక్కు తెఱంగులం గరని - పీడన మే నొనరించి వంచిసన్
స్రుక్కక మిట్టిమిట్టి తల - జూవుచు సన్నివపంచెఁ జించుచున్
మొక్కలపాటుఁ జూపెదవు - మున్ను త్రికోణము లెన్నె జూపితిన్
ప్రొక్కెద నిక్క మానుమతి - మూర్ఖమనోభవదీర్ఘ దండమా.

ఉ. కాయలు గాచె నీదు తల - కాయ యహా సుకుమారవారక
న్యాయతకచ్ఛపోపమభ - గాంతరసిత్యగతాత్రమో
శ్రేయసముగ్రఘట్టనవి - శేషతరాపద నైన నింక నో
కాయజదండమా? వినువుఁ గైకొని యూరక నుండలేవుగా. 150

ఉ. పంకము లంటె నాకు బహు - భంగుల నీ కతన న్విలాసవ
త్పంకజపత్త్రినేత్రలను - బల్మిని బట్టగఁ దద్విశాలమో
నాంక గృహాంతరాళభవి - త్వాత్మజలప్లుతపాంసుసమ్మిళ
త్పంకము నీకు నంటెఁ గద - పావపు మేఁడ్రమ! యిట్లు సేతురే.

ఉ. ఎందఱి వేఁడుకొంటి? మఱి - యెందఱి పాదము లంటుకొంటి? మం
దెందఱి నాశ్రయించితి? సఁ - కెందఱికిన్ బ్రణామిల్ల జేసెదో!
కొందల మందెడి న్మనను - గొబ్బున నా మన వాలకించి, యా
బందెలమారి చంద్రి భగ - భాగ్యముఁ గోరను మారదండమా.

సీ. కమలపత్త్రస్ఫూర్తిఁ - గనుపట్టు భగములు
మించుటద్దమ్ముల - మించుభగము
లశ్వద్థపాండుద - ళాకార భగములు
పనసతొనలఁ బోలు - ఘనభగములు
దింటుఁ బూవుల - వంటిభగంబులు
సితగింజలరీతి - నెసఁగుభగము
లలపందిముట్టెల - నలెనుండు భగములు
కాకిపిల్లలనోళ్ల - గతిభగములు

గీ. పెక్కు జూపితి నీవును - నిక్కుకొనుచు
సన్నిలోడవెట్టి వెడలితి - వకట యిపుడు
చంద్రభగ మేమి! భాగ్యమా! - సైపుమా! ము
డుంగులింగమా! చాలపో - డుంగుమాని. 133

క. తులువలు వడివడి దాకగ
లకి, జినిగిన ప్రాక దెంగు - లకు వెలిచున నీ
తలబ్రద్దలగును రానిం
దలచి నిగుడబోకు మదన - దండము యింకన్. 134

సీ. కొంకేది బాఁకస - గుడిసెలు దూఱుట
పరికించిచూడక నీ - కొఱకుగాదె!
బత్తిని దొమ్మరి - తొత్తుల నిల్పుట
గొనకొని యున్న నీ - కొఱకు గాదె!
గోడిగలను గొని - గూడులగట్టుట
కొంచ కెంచెగ నీ - కొఱకు గాదె?
బాలవిధవలకు - నోలిమాన్యములిచ్చు
టరసిచూడంగ నీ - కొఱకుగాదె!

గీ. వారకన్యకలకు నేన - వారితముగ
గోకలును రూకలిడుట నీ - కొఱకుగాదె
కూళతనమాను బిల్ల నీ - కొఱకుగాదె
యోమకారోత్వమా! శాంత - మూనుకొనుమ! 135

ఉ. కేనియకంపు పెంపుగల - తేజము ఝల్లున జెల్లువారగా
గోనెలలీల దేను చను - గొండలు సిండయు దాంకవింపగా
గానుగజోలుబోలు మెయి - కంపిల బైకొని మేఢ్రదండమా
దాని వకార కొమ్ము నెగ - దాకక వ్రక్కలుసేయు టెన్నడో!

ఉ. కుక్కుటమాలికా భగన - గొల్లి నఖంబులగిల్లి మెల్ల నే
చొక్కపు మన్మథాలయము - జుంబన మెంతయు జేసి దానిలో
గ్రక్కున మోపిదూర్చి వగ - గైకొని పీల్చిన జంద్రి మిక్కిలిం
జొక్క రమింపనిచ్చుగద - సొంపుగ నో లవడా తడాలునన్.

శా. ఆభూతాకృతిచంద్రిసాంద్రతరకో - ద్యాంచత్త్రికోణంబులో
నాభోగస్ఫుటచండతాండవమహా - వ్యాపారకేళీకలా
లాభం బందెదవంచు నిక్కినమనే - లాసారె గారించెదో
శేఫస్తంభమ దాని - పొందెటుపలెన్ సిద్ధించు నీకిత్తఱిన్.

ఉ. గొల్లెవకంభ మంత నిను - గొల్లి, చోకారపు వల్లతీగల
ట్లల్లికగొన్న రోమములు - నద్రిగుహోపమ మౌ బిలంబునన్
తెల్లని కొఱ్ఱగంజి పస - మించు ద్రవించును గల్గు చంద్రి మా
రెల్లెపు డీవుసొచ్చెదవొ - హెచ్చరికన్ బహుదీర్ఘ శిశ్నమా. 239

ఉ. నీచతకోర్చి బంధుజన - నిందకు రోయక దొల్లి గార్ధబిన్
జూచియు నీవు మిట్టిపడ - జొచ్చిన నీచవలంబు దీర్పగా
లోచితవృత్తి గైకొనియు - నొద్దిక మీరగ దాని యోనిదూ
రించినాడగాదె! నిను - రిత్తగజేయక నాదు మేఢ్రమా.

చ. వినువిను, వద్దువద్దు. యవి - వేకము బూనకు. చంద్రి పూకుపై
మనసిడకంచు జెప్పినను - మానక మిట్టిపడేవు జొచ్చినన్
ఘనమగువుంగ్లుమున్ సెగయు - గడ్డలు వంటి చెడేవు మానుమీ
యనుపమరూపనిర్జిత మ - హాగజదండమ! మారదండమా. 141

వ. ఇట్లనేక ప్రకారంబుల మనోవికారంబుచేతం జేతనా చేతన జ్ఞానవిహీనుండై యాసీలాద్రిరాజన్యశతమన్యుం డుద్దండంబు గదండ నుండి గండుకొని వచ్చు కుసుమాయుధవిధునులయాచల సమాగత వాతపోతమధువ్రతపరభృతకీరశారికావారంబుల గురించి దూషింపం దొడంగె. 142

క. మదనా! మదనాశుగచయ
మదనా! చెలరేగి యేయ - నాతతశశభృ
ద్వదనా! మృదులోపస్థా
సదనా! యెదనాటెనిపుడు - శంబరమదనా! 143

తే.గీ. సకలపురుష హృదయార్తి - సంఘటించు
సాని నీచంద్రరేఖాభి - ధానమూస

కేరుచున్నది, దానిపై - గినుకమాని
తద్విరహి నన్ను నేచంగ - దగునె! చంద్ర 144

క. ఫణిరోమరేఖ యను న
గ్గణికాంగనమీఁద బోవ - గా వెఱ సమీ
రణమా! మేమయు నేచగ గా
రణమేమి? తెలుంగు సత్వ - రత నన్బుద్ధిన్. 145

ఉ. మిమ్ము జయించు మించుగల - మేలినునుం బెనుగొప్పు చేతనే
మమ్మును నోధన ప్రకట-మార్గణజాలము పాలుచేసి తా
గిమ్మన కేగె దానిదరి-జేరను, చంపకగంధి యంచునో
తుమ్మెదలార! మీరిచట త్రుళ్ళెదరక్కట! శౌర్యహీనులై.

క. ఆవెల పొలంతి గని నే
నేవల విరహార్తిచేత - గృశియించెడిచో
నీవు చెవుల్ చిందరగొన
గోవెల! కూయకుము నన్ను - గొఱతన్ వేయన్

క. పరమ పురుషార్థంబంతయు
హరియించును నేచు చంద్రి - యంచితబింబా
ధర మాని సుఖంపక. త
త్పరపశు నను నేచ నేమి - ఫల మగు? జిలుకా! 148

చ. అని యనివార్యమానమన - నాపదచే సకలప్రపంచమున్
దనువును బేరునన్ మఱచి. - తన్మహనీయవియోగవార్థిలో
మునుగుచు దేలుచున్, బరమ - మూర్ఖతచే బలవించుకొంచు, న
జ్జనపుంగవుండు కడు - సత్త్వము పెంపుదొఱంగ మూర్ఛిలెన్.

తే.గీ. అనుచు శ్రీనంబి నారసిం - హార్యవర్యు
డానతిచ్చిన, శివభూసు - రాగ్రగణ్యు
డైన వీరన విని యద్భు - తాత్ముడగుచు
బిదప కథ జెప్ప డతులిత - ప్రీతిననుడు 150

క. మారారాకారా! కారా
గారాంతర విహారణోగ్ర - కర్మఠ! పారా

వారావృతధరణీతల
వారవధూజాల! నిత్య - వర్ణితశీలా! 151

మాలిని:—హరిగుణగణ ఖేలా! యంగజవ్యాధిలోలా!
పరిచితవిటజాలా! బాలరండానుకూలా!
నిరతరచితజాలా! నీచదాసీకృపాలా!
దురితచయవిశాలా! దుర్గుణౌఘాలవాలా। 152

—♦ గద్యము ♦—

ఇది శ్రీమజ్జగన్నాథదేవకరుణాకటాక్షవీక్షణానుక్షణసంలబ్ధ సరసకవితా
విచిత్ర సలలితాపస్తంబసూత్ర కౌండిన్యసగోత్ర కూచిమంచి కుల
పవిత్ర గంగనామాత్యపుత్త్ర సూరితా నూనసమాస నానా
విధసంస్కృతాంధ్ర దేశ భాషావిశేష భూషితా శేషకవితావిలా
సభాసురా ఖర్వసర్వలక్షణసారసంగ్రహోద్దామ శుద్ధాం
ధ్ర రామాయణ ప్రముఖబహువిధ ప్రబంధ నిబంధన
బంధుర విధాన నవీనశబ్ద శాసన బిరుదాభిరామ
తిమ్మకవి సార్వభౌమ సహోదర గురుయశో
మేదుర వివిధవిద్వజ్జనవిధేయ జగన్నాథ
నామధేయప్రణీతంబైన చంద్రరేఖా
విలాపంబను హాస్యరస ప్రబంధ
రాజంబునం ద్వితీయా
శ్వాసంబు
సంపూర్ణము.

—:0:—

శ్రీ ర ను.

చంద్రరేఖా విలాపము

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ రతి సతీ - మనోహర
చారుతర స్పృహాయమాన - శష్పావృత వి
స్తారభగాన్విత చంద్రీ
నీరంధ్రా శీవ్యలోల! - నీలనృపాలా॥ 1

వ॥ ఆకర్ణింపుము తావకీనకథావిధానంబు, యథార్థంబుగాఁ దొల్లి శ్రీశివబ్రాహ్మణవర్ణాగ్రగణ్యుం డైన వీరభద్రభట్టారకేంద్రు నకు శ్రీమద్వైఖానసవంశోత్తంసం బగు నరసింహాచార్యపుణ్యాండవ్వాలి కథ యిట్లని చెప్పం దొడంగె. 2

క॥ అంతటఁ బటుఘటితగృహా
భ్యంతరమహిపానువుప్ప - బంధురబలవ
ద్ధంతయుతశయ్య నమ్మహి
కాంతుఁడు లేకున్న దాసి - కలు డాసి కడున్। 3

క॥ కళకళ మందుచు, మన మిటఁ
గొలగొల మనుకొంచుఁ జట్టు - కొని యుండఁగఁ గో
మలగతి నేడకుఁ జనెనో?
తెలియ దహా! దైవమాయ - తీరెట్లగునో?॥ 4

సీ॥ పిక్క లూనులు కాళ్ళ - పిల్లసేవకులచే
గ్రుద్దించుకొనుచుండెఁ - గొంతసేపు,
పాటకు ల్పలుకేటఁ - బాడించుకొంచును
గొల్వు దీర్చియుండెఁ - గొంతసేపు,

హితవు మీఱంగ భాగ - వతుల మేల్పోవాల
వింత కన్గొనుచుండెఁ - గొంతసేపు,
మద్దెల మ్రోయంగ - గుద్దద్రిప్పుచు నాడు
నింతి గన్గొనుచుండెఁ - గొంతిసేపు,
గీ. మంచ మెక్కి యొక్క తేఁకోడ - మదనకదన
మెంతయును జేయుచుండెను - గొంతసేపు.
తమలము మెసంగి. పొగచుట్ట - త్రాగెఁ గొంత
సే, పతం డంతె సం దేఁగె? - జెప్పరమ్మ! 5
క. ఏ లంజెయింటి కేఁగనో!
యే లీలావతిని బలిమి - నెనయించెనో? తా
నేలాగు మాయ మయ్యెను?
నీలాద్రినృపుండు కామి - నీలోలుఁ డహా!! 6
క॥ వేంకటశాస్త్రిల యజ్ఞము
పొంకము చూడంగలేచి - పోయెనో? శే దా
వంకఁ బులి మ్రింగి పోయెనో?
జంకయ్యొడిఁ జెప్ప రమ్మ - జవ్వనులారా!! 7
సీ॥ ఇంగుఁ దా వెల్వడి - యెందు వేంచేసెనో
మాసామి జూపరే - మ్రాఁకులార!
సన్నకసన్న నే - సకి గూడి యుండెనో
మా తేని జూపరే - మధులార!
వేఁపుల బట్టుక - వేఁటకుఁ బోయెనో
మా గొరఁ జూపరే - మదఁ గులాల!
యిందథ భ్రమియించి - యేటికిఁ బోయెనో
మా రాజఁ జూపరే - జాములార;
గీ॥ మమ్ము నేలిన నీలాద్రి - మనుజవిభుఁడు
పూలపాన్పుఁ బెనునిద్ర - పోయిపోయి
లేచి యొక్కరుఁడును మా క - గోచరముగ
నెచ్చట నడంగెఁ జెప్పరే - వచ్చులార!! 8

క॥ ఎల్లీ! మల్లీ! పల్లీ!
పుల్లీ! మా రాజు కూసు – పోవకె మీమీ
గొల్లెలకై రాఁకు గదా?
కల్లలు పలదింకఁ జెప్ప – గదకే వేగన్। 9

సుగంధి॥ నేలతేఁడులార! మంచి – నేస్తులార! విక్రమా
భీలశూరులార! పిన్న – పెద్దలార! గుప్పునన్
బూలపాన్పు డిగ్గి యేడఁ – బోయినాడొ చూడరే
నీలకాశ్యపీ వరుండు – నిన్న రేయి యొక్కఁడున్॥ 10

మ॥ అని గగ్గోలుగ వారు రోదనము సే-యన్. నాయకుల్ గాయకుల్
చనవర్లున్ గణికాజనంబు లనుజుల్-సామంతులుఁ మంత్రులున్
వినిశోకాకుల చిత్తులై కదిసి, త - ద్వృత్తాంత మాలించి, యా
యన నన్వేషము సేయఁబోయిరి సమీ-పారణ్యమధ్యంబునన్ 11

క॥ గట్టుల దరిఁ, బుట్టల కడఁ,
జెట్టుల చెంగటను, జెఱువు – చెంతల, బలు, పె
న్గట్టల సందుల గొందులఁ,
బట్టుగఁ బ్రవహించు నేటి – పల్లము లందున్। 11

క॥ రోయుచు హా యని కేకలు
వేయుచు, హా! నీలభూప! విస్మయముగ నీ
వే యెడ కేఁగితొ? వెస రా
వే యనుచును మోఁదుకొనుచు – విహ్వలు లగుచున్॥ 13

క॥ మూఁగి అరయంగ, నాతిని
తోఁ గూడం జనిన వేఁట – తోరపు గుక్కల్
సైగలు సేయుచు సాగగ
నా గతి గని చనిరి వార – లందఱు వెంటన్॥ 14

క॥ చని కనిరి చంద్రరేఖా
తను రూపవిలాసవహ్ని – దగ్ధశరీరున్
ఘన చింతాభావున్ నూ
తన జనిత దశావికారుఁ దన్నృపమారున్। 15

వ॥ ఇట్లు కనుంగొని సకల పరివారంబు లతనిం జుట్టుకొని యాక్రందనంబు సేయుచు నాశ్చర్యధుర్యమానసంబులతో నిట్లనిరి,

క॥ వాతము పట్టెనో? పని చెను
భూతము గొట్టెనో? మ ఱెట్టి - పాద గుట్టెనో? హా
హా! తెలియ దేమి మాయయొ
యీతఁడు పడియున్న చంద - మెంచి కనంగన్॥ 17

సీ॥ బహుళద్విజద్రవ్య - భక్షణోద్భవ మహా
పాతకంబున నోరు - పడియె నొక్కొ?
కవిమాన్యహరణ దు - ష్కర ప్రభూతాతి
కలుషంబుచే జిహ్వ - పలుకదొక్కొ?
పరసతీవ్రతభంగ - కరణప్రభవపంక
గతిదుర్బలాంగంబు - గదలదొక్కొ?
సుజనులఁ బెడఁ జూచు - చూడ్కిఁ జుట్టినకోలఁ
గడుఁగనుంగవ మూఁత - పడియెనొక్కొ?

గీ॥ వితర నిజదాసికాజన - నికరములను
బలిమిమై పట్టపగలిటుఁ - బట్టి మిగుల
సమరతులఁ దేలఁ బొడము దో - సమువనొక్కొ?
నీలనరనాథుఁ డిట్లొంటినేలగూలినాఁడు॥ 18

వ॥ అని మహాదుఃఖావేశంబున నిట్లనిరి. 19

సీ॥ కొలువు దీర్ప వసేమి - గురుతరతరుసార
భాసురలక్ష్మి వి - లాసమునను?
కూర్చుండ వది యేమి - ఘుమఘుమామోదగుం
భితసుచందనకాష్ఠ - పీఠమునను?
తేఱి చూడ వదేమి - దృఢతరలావణ్య
గణ్యపణ్యస్త్రీని - కాయములను?
పలుకరింపవ దేమి - బహువేషభాషాతి
బంధురాశ్రితబాలఁ - భాగవతుల?

గీ॥ నకటా! నీలాద్రిరాజ! భో • గానురక్తి
మాని యీ, ఘోరకాంతార • మహిని బండఁ
గారణం బేమి? యేరిపైఁ • గాఁక పూని
తేగి యిటకు వచ్చి యిట్లు ని • ద్రించె దివుడు

క॥ కేళిభవనాంతర వరి
కేలిమతల్లికాంత • కేసలశయ్యా
లోలుఁడవై యుండక
నేలపై బండ నేల • నీల నృపాలా! 21

సీ॥ విజయరామమహా • విభుఁడు పిల్వఁగఁ బంచె
రాచి రాజకుమార • లేచి రమ్ము
మెఱుకవాఁ డిదె పంది • నేంసి మాంసము దెచ్చి
కాచుకయున్నాఁడు • లేచిరమ్ము
వేఁటకుక్కలఁగాన్క • వెట్టిపంపిరి దొరల్
చూచువత్తువు గాని • లేచి రమ్ము
కొత్తపారావారు • కొలువంగ వచ్చిరి
రాచయేనుఁగు నున్న ! • లేచిరమ్ము

గీ॥ దాసి! యొక్కతె నీ పొందు • కాస చెంది
వాఁచియున్నది విసయింప • లేచిరమ్ము
సలుపుఁ గొల్పెడి పుండ్లు బూ • చులకు మందు
రాచికొన నీలనృప! వేగ • లేచిరములే! 22

వ॥ అని మఱియును.

క॥ కదలఁడు పలుకఁడు ధాతవు
పదకరముల నుండఁ జూచి • బ్రతుకునొ! లేదో!
పెదరకఁ జెప్పు మ దెట్లు
న్నదొ! యీతని కో ముడింబి - వరసాచార్యా! 23

తే॥ గీ॥ అనిన, నాతండు దగ్గఱ • కరిగి ధాతు
గతి పరీక్షించి, యితనికిఁ • గామరోగ

మంకరించిన, దీక్ష మీరు । జంకు మాని
సరగ శిశిరోపచారముల్ – సలుప, లేచు। 24

క॥ అని చెప్పిన వా రందఱు
జనితామోదంబుతోడఁ – జల్లని పను లే
ఫ్పనఁ జేయఁగ సమకట్టిరి
మనుజాధిపు చెంతఁ జేరి – మక్కువ మీఱన్ 25

క॥ పసుపును నూనెయుఁ గరపద
బిసరుహముల రాచి, విసముఁ – బిండి శిరమునం
దిను మంతి గోతిగి వడి విడి,
వెసఁ జెవి వెల్లుల్లి యూద – వ్వగమే తెలిసెన్, 26

ఆ॥ వె॥ తెలిసి యున్నవాఁడు – నలుదిక్కులను జూచి
సైగ సేయ, వారు – చల్లఅగంజి
వంటకంబు బిసికి – బోయ, మెల్లన
గుటుకు గుటుకు రనుచు – గ్రోలి సోలి। 27

క॥ తెప్పిఱి కూర్చుంటి యతం
డప్పుడు తన చంద మెల్ల – నాప్తులతోడన్
గుప్పున నేకాంతంబున
జెప్పిన విని, లంజె యెంత – చేసె న టంచున్। 28

క॥ బొక నాసి గడ్డ సెగయును
నకటా! యీ నీలవిభుని – కంటించిన యిం
టికి నొంటికి హానిగదా!
ప్రకటంబుగ బుఱుగు లురలి – వడి చచ్చుగదా। 29

క॥ పట్టుడు కట్టుడు కొట్టుడు,
గట్టిగ దల బోడిచేసి – గాడిదమీఁదన్
బెట్టుడు; పురి వెడలంగా
గొట్టుడ" నిరి యందఱొకట – గోపముమీఱన్॥ 30

వ॥ అప్పుడు నీలాద్రి భూమివిభుండు 31

ఆ॥ వె॥ దాని బట్ట బూను - తజిబీజు గనుగొని
సాని విట్లు సేయు - జనదు, నాకు,
గూర్మి మీఱ మీరు - కుస్తరిం చిటు త
తెచ్చి కూర్పవలయు - నిశ్చయముగ॥ 32

క॥ తల గొఱిగించుట కంటెన్
మొలగొఱిగించుటయె మేలు - ముగ్ధయగుట జల్
సలుపున గోర్వక యుంచిన
దిల విటులకు నింత భాగ్య - మేదీ జగతిన్ 33

క॥ సమమై రోమ రహితమై,
యమిత మృదుత్వంబు గలిగి - యశ్వత్థదళో
పమ, మై స్నిగ్ధం బై, వెలు
పమరెడు భగమిచ్చు భాగ్య - మందుకు శాస్త్రీ॥ 34

ఆ॥ వె॥ ఇన్ని లక్షణంబు - లెన్న దాని త్రికోణ
పాళి నుండు డనుచు - పాళి నాదు
నంతరాత్మ దోచె; - నయ్యది సౌభాగ్య
వతియె సుమ్ము. పెక్కు - వాక్కు లేల!॥ 35

ఆ॥ వె॥ దాని యోని తీరు, - దాని చన్నుల చెన్ను,
దాని మోము గోము, - దాని మోవి
కావి కేవి చెప్ప - గా మాకు శక్యమే?
రోమములు వడంకు - భీమరాజ!॥ 36

క॥ సిద్ధాంతివి, పండితుడవు,
సద్ధర్ముండవును, నాకు - సఖుడ వెపుడు నే
నుద్ధతి దాని రమియించెద?
శుద్ధగతిం జెప్పు శాంతి - సుబ్బన్న మాకున్॥ 37

వ॥ అని పలుకునవ్వాడు, పండితుండును నిష్ఠాగరిష్ఠుండును సుజ్ఞాననిపుణుండును హితుండును బ్రహ్మణ్యాగ్రగణ్యుండును శాంతుండును సకల జన సమ్మతుండును జతురుండును బ్రయాగనంశోత్తముండును, నగు బాపన్న, రాపన్నుం జూచి యీ పగిది వాపోవుచు

గన్నులు తేలవైచుచున్న యా నీలాద్రిమన్ను జేనిం గనుంగొని, వినయవిసంభ్రమగాంభీర్యంబులు గుంభింప గంభీర భావంబుల మెల్ల మెల్లన యిట్లనియె. 38

క॥ పరనారీసోదరుఁడవు,
పరతత్త్వవిశారదుఁడవు, - బహురాజసభాం
తరనుతకీర్తివి, వేశ్యా
తరుణీమైథునము సేయుఁ దలంపఁ దగునే? 39

సీ॥ చెఱువు చేసితివిగా - చెలఁగి బాడవ, క్రింద
సద్రాజ లెన్న స - ముద్రముగను,
వనము నిల్పితివిగా - వర్ణింప రాకుండ
వీఁక నరట్ల కు - ప్పాక నడుమ
మాన్య మిచ్చితిగా - మహిమీఁ మాలంబున
శాంతి సుబ్బయ్యకు - క్షుద్రభూమి
నా కిచ్చితివిగదా - నాలు గైదు వరాలు
పేశలగతిని వ- ర్షాశనముగ

గీ॥ వివిధసంగ్రామ జయరామ - విజయరామ
రాజశరుణాశబాహ్మణి - ర్వ్యాజలబ్ధ
సకలసామ్రాజ్య ఖనివి; ని - వకట! యొకట
పుప్పి బోగపులంజకై - పొగులఁ దగునె॥ 40

క॥ ఇల్లును నొళ్ళును గుల్లగు,
బెల్లడరెడు రాజ్యలక్ష్మి - పెంపు హరించుఁ
గుల్లావు సాని దానిన్
మళ్ళితనితమిఁ గోరి నీవు - మఱి రతి సలుపన్। 41

క॥ వద్దనుమీ, యిది కూడని
పద్దనుమీ, నాదు మాట - పాలించితివా
ముద్దనుమీయా సానిది
మొద్దనుమీ దాని దెంగు - మోహం బేలా। 42

క॥ జగ్గకవిరాజు చేతం
బగ్గయు సిరి నోవఁ దిట్లు - వడితివి చంద్రిన్
మగ్గము పెట్టిన, మొదలే
నెగ్గవయో! నీలభూప! - నృపసుమచాపా। 43

వ॥ అప్పాడ ప్పలుకులు విని కటకం బడి కట మదరఁ బండ్లు పెటపెటం గొఱికి చటులక్రోధకుటిలారుణలోచనుండై తదీయ ప్రధాన ప్రధానుం డగు నాదు భీమనామమంత్రి యతని కిట్లనియె,

క॥ ప్రభుచిత్త మెఃవ్యధనంబున?
ప్రభవించునో యట్టి నీవుఁ - బలుకక వడి ని
ట్లు భయము మాని పలికెదవు
సభలో వా రెల్లఁ గడు న - సహ్యత పడగన్। 45

క॥ ఓంభూలు చేసికొంచును
జంభంబులు గొట్టుకొనుచు - జడమతి నశుభా
రంభము లరయుచుఁ దిరిగెడి
దంభపు విప్రునకు నీకుఁ - దగ దిది చనుమా। 46

ఆ॥ వె॥ పప్పుదప్పళంబు - లొప్ప దప్పొప్పులు
సెప్పుకొంచుఁ దడక - విప్పుకొంచుఁ
జదువుకొంచుఁ దిరుగ - ఛాందసుల్ మీరలు
రాచకార్యములకు - రాగఁ దగున?॥ 47

క॥ కైశ్యం బేరా విధసకు!
వైశ్యునకున్ సమర విజయ - వాంఛల వేలా?
వశ్య యయి కులికి పైఁ బడు
వేశ్యారతి సుఖము వేద వేద్యున కేలా। 48

వ॥ అనిన నమ్మంత్రిజన పుంగవున కాతం డిట్లనియె. 49

క॥ నిష్ఠాహీనుండవు, ఘన
నిష్ఠురమాయాప్రలాప - నిపుణుఁడ, వీవే
జ్యేష్ఠ వితనిని నియోగి
శ్రేష్ఠుల లోపలను జెప్ప - చెప్పఁగ నేలా। 50

క॥ తిరుమణియు దులసిపేరులు
తిరునామధారియు బెద్ద - తిరుగూడ వెసఁగ
ధరించి ముష్టి కిస్తావె
తరలుము మంత్రాంగ ముడిగి - దాసరి వగుచున్ 51

గీ॥ బంధుడును బండితుడును గూర - పాటిరాయ
మంత్రివర్యుం, డతని దోలు - మడత వెట్టి
కొట్టి సన్యాసి జేసితి, - విట్టివాడ
పితప గుల శేఖరుని జేయు - టెంత నీకు!॥ 52

సీ॥ ఇయ్యనీయవుగదా - యెంత సత్కవి వచ్చి
ప్రస్తుతించిన బూట - బ్రస్తుతైన
నుండనీయవుగదా - చండపండిత రాజ
మండలంబును సభా - మండపమున
నిల్వనీయవుగదా - నిమిషమాత్రం బైన
నాశీర్వదించు ధ- రామరులను
చూడనీయవుగదా - వేడుక నిట బాడు
గానవిద్యాప్రౌఢ - గాయకులను

గీ॥ కూసుమతమార్గరతుడవై - కులము విడిచి
తిరుగు నీ విందు జేరి మం - త్రిత్వ మూని
త్రిప్ప. నీలాద్రిరాజిట్లు - ముప్పయయ్యె,
భీకర వ్యాజ! యాదుత్రి - భీమరాజ!॥ 53

శా॥ సామం బేమియు లేదు. సాంత్వవచ - సందర్భమున్ నాస్తిదు
ర్నామణ్యాం బధికంబు, కాముకతయు - న్నాపత్యము న్నెచ్చగా,
భీమామాత్యుండ వంచుబల్కుదురు ని - న్పృథ్విన్ యదార్థంబహో
నీ మంత్రాంగంబుచేత, నేడు చెడియెన్ - నీలాద్రిరాజెంతయున్।

క। గశిక శ్రేష్ఠుడ వయ్యో!
గణికాంగన పొందు రాజు - గాదికి దగ దం
చణుమా తము జెప్పవు, నీ
గుణము తెలిసివచ్చె. బుద్ధి - కుశలుడవు భళీ। 55

క॥ అని వారిరువురు నిటువలె
ఘనఘనరవసదృశనాద - గద్గదగళులై
కినుక వివాదింపంగా
విని చింతలపాటి నీల - విభు డిట్లనియెన్। 56

క॥ మీ రేటికి వాదించెద?
రూరక యుండుండు, చెలిమి - యొప్పారంగా
గౌరవమున నా మది గల
యారాటము దీర్ప బాప - డనసూయుడుగా?॥ 57

క। రతి చింత చేత నిప్పుడు
మతిపోయిన రీతి నుండు - మాకున్ సుద్దుల్
హితమతి జెప్పెదు, హాహా!
పతిచిత్త మెఱుంగ లేవు - బాపడ వయ్యున్॥ 58

వ॥ అని యతనిమీద కోపసంఘటితచిత్తుం డగుట గనుంగొని తత్సన్నిధి గల వార లేగుమనిన నతం డరిగె నంత భీమరాజుం జూచి యేకాంతంబున నిట్లనియె. 59

క। బాప డని నేను దనియును
నోపిక జేసితిని గాని - యొరులను జుమ్మీ
పాపమున కోడ కిమ్మెయి
బాపన్నను భీమరాజ - పటు కోపమునన్॥ 60

వ। అనిన భీమరా జతని కిట్లనియె, 61

క। అదినైన బంది బోడవో
యెదురించు పులిని బోడవో - యేన్గు బోడవవో
కదనమున శత్రు బోడవో
వదరుచు నెమ రాడు నట్టి - పాము బోడవవో॥ 62

క॥ అని భీమరాజు పలికిన
విని మనమున సంతసించి - వేడుకతో ని
ట్లనియెను జంద్రిని వేగం
బనుకూలము సేయ కున్న - హా! యెట్లోర్తున్॥ 63

ఉ॥ కోకిలకీరశారికల – కూతలకున్ గళహంస కేకినీ
భీకరనిర్భరాగ్బటికి – బెగ్గిలితిన్, మఱి చెప్ప నోప, నెం
దాక సహించువాడ, వెస – దాని త్రికోణముదెచ్చి చూపుమా
నా కెదలోని మన్మథక – నఘ్నన పావకతాప మాఱగన్। 64

గీ॥ మఱి విచారింప నది యాఁడి – మళ్ళ వేంక
టాభిధానప్రజావతి – యంశ బుట్టి,
సకలరతిబంధచాతుర్య – సరణి గనియె,
పూని వర్ణింప దాలి కే – సాని సవతు?। 65

క॥ కావున వేంకటశాస్త్రికి
నా వల పెఱుగంగ జెప్పి – నను, నాతడు తా
నావలి పని సమకూర్చును
వేవేగమే భీమరాజ! – విచ్చేయ వయా। 66

వ॥ అని చెప్పి.

చ॥ పనిచిన, నాత డేగి గనె – భంజితనీలతరాజగాయసం
జనితకరోటికూటము స – పాసఘృతప్లుతసత్ప్రలాశమాం
సనికరవర్ధమానబిల – సత్ప్రుటువహ్నిశిఖాప్రకాటము
త్యనుపమమంత్రతంత్రకర – యాజకఝాటముయజ్ఞవాటమున్

క॥ కనుంగొని తచ్చాలాంతర
మున దక్షుడు బోలె యజ్ఞ – ముగ్రంబున దా
నొనరించు వేంకటముఖిన్
జనవున గని రాజ్యకార్య – సంగతి దెలిపెన్॥ 68

క॥ తెలిపిన, మఖి యత్యంతము
బులకపు వోడము, భీమంత్రి – పుంగవ! వెస దా
దలచిన పని సమకూర్తును
జెలిమి వెలయ. నీ ముఖంబు – తెల్లిన పిదపన్। 69

క॥ దాతయు, దైవము నేతయు
నే తీరున గన్నవతడే – యెప్పుడుగానన్

నీతోడు, భీమరాజా!
యాతని వనిసేయు టుచితి - మగుఁ గద మాకున్! 70

క॥ అని రాజుగారి దంతియు
వినయంబునఁ దెలుపు మనుచు - వేఁడిన, నతఁడున్
జనియట్ల చెప్ప, నీలా
వని విభుఁడుఁ గుడారమునను - వసరుచునుండెన్॥ 71

వ॥ అనంతరంబున నయ్యారామద్రావిడ బాడ బాగ్రగణ్యుం డగు వెంకటసోమపీథి నిరతపర్యుషితాన్నదాన విథానసంక్రుద్ధసుప్రసిద్ధ వృద్ధభూమీసుర వారానివారితభూరితరదారుణభాషా విశేష దోషితం బును, ప్రచండతర చండాలసరోవర పరిసరపరికల్పితానల్పవిశాలశాలా తటతటుల కుటిలాచ్ఛమత్స్య పుచ్ఛాచ్ఛాదిత కృపీట సంపాద్య మానా హీనపురోడాశ ప్రముఖాయోగ్యవస్తుయాగభాగానురాగా రహితవిహిత మహితబృందారక బృందంబును, యథావిధివన్నిర్ఘాగిత దక్షిణాక్షీణ పదార్థపంచనాగుణనిరస్తోత్సాహసాహసధానవ్మహాసోమయాజి విరాజ తంబును, జామాత్యమూర్ఖముఖ కఠినవాక్యతర్జనభర్జనపలాయిత సకల దేశసమాగతవివిధవిప్ర ప్రకరంబును, పరమపరిహాసక పరికల్పిత స్వచ్ఛా చ్ఛాగ నాదానుమోదిత వేదితలాంతరపరిసర్తిత ధూర్తపండిత పామరజనస మూహంబును, బ్రాహ్మణార్థ సంపాదితబహుళసత్ఫలశాక పాకభక్ష్య భోజ్యదధిఘృతగుడాదిక వస్తుసోమచౌర్యక్రియా కౌశలయాత్రాయాతా తతాయి శ్రేష్ఠకుమార నారాయణశాస్త్రి విశ్రుతంబును, సంభావనా సంభ్రమాలోక నార్థసమాగతవితతవారాంగనాభుజంగ పుంగవశృంగా ర కేళీగృహాయమానశాలావమానప్రదీప్తవిశాలకాయమాన నికాయం బును, విపులాపూపక రాపోపమానపీనోపస్థస్థలవికీర్ణానేక దీర్ఘ తరశ్యామలకోమలరోమస్థామోద్ఘాటనపాటవ ప్రోల్లసద్బ్వాల నిధవావి రాజితతాంతగేహంబును. విదార్యమాణపశువిసరకళేబర సంజనితఘన తరక్షరీతక్షతజ ప్రవాహ బిందుసందోహగ్రసనవ్యసన సంభ్రమభ్రమద దభ్రశుభ్రగృధ్రకాకఘూక కంకకౌలేయక గనయగోమాయ ప్రముఖ వన్యఖగమృగజాలకోలాహల బధిరీకృత జనసమూహంబును, పరమ

నిర్భర నిర్భాగ్య దామోదర దుర్మోదర మృగయావినోదామోద ఖేల స్నీలాద్రినృపాల బాలిశదుష్కరకరాగ్ర సమర్పిత యాగఫలదానధారా పూరంబునుం గా, క్రతువు సమాప్తంబు గావించి. "జన్నంబు బన్నంబు లేకుండం గడతేరె, మఱియు పుత్త్రియు నిజముఖకళా విలాస తిరస్కృత చంద్రరేఖ యగు చంద్రరేఖను, గోమలాలంకార భవ్య యగు నా కావ్య కన్యకకును నుత్తముం డగు నీలాద్రి నృపుండు వరుం డయ్యెడు సమయంబు వయ్యె; మామకీ. భాగ్య మహిమంబు చెప్ప దరంబె!; యని సంతుష్టాంతరంగుండై చని చని 72

సీ। పూతిగంధాధార – పురఖాత డిండీర
భరితమైరేయకుం – భవ్రజంబు
గ్రామసూకరమాంస – ఖండశోరణవార
కంక వాయసగృధ్ర – సంకులంబు
మేమురఖాదనా – మోద సంపాదిత
తామ్రచూడాసహ్యా – తటతలంబు
రతిరాజసంగర – త్రుతిషిద్ధజనశుక్ల
మూత్రార్ధగేహాళీ – చిత్రితంబు

గీ। కుటిలవిటీజనసంధాన – విహితవచన
పచన రచనా నిపుణకుట్ట – నీ సహాయ
కరణ కారణ కౌలేయ – కంబు; వేంక
టాభిధా రాతిసేచ వే – శ్యాలయంబు। 73

క॥ ఇటు నటుఁ గనుఁగొని లోనికి
లోటలోటఁ జని మంచ మెక్కి – లోలత సవిత
త్తటమునఁ గూర్చుండిన, న
క్కుటిలాత్ముండు కౌగలించు – కొని యి ట్లనియెన్। 74

తే। గీ। ఎంత భాగ్యంబు చేసితి – మిరుపురమును!
కాను విడకుండ యజ్ఞంబు – కలిగెఁ, జంద్ర
రేఖను దలఁచి నీలాద్రి – ఱేఁడు మిగుల
మోహితుఁ డయ్యె, భాగ్యమా – మోద మొందవె॥ 75

క॥ నీలాద్రి రాజు మిక్కిలి
లాలిత కృశీయించె విరహ - దహనముచే, నీ
వేళం జచ్చును, వేగం
బాలోలతఁ జంద్రి నంపు - మాతని కడకున్॥ 76

తే॥ గీ॥ పూర్వమూఁకులు నీవు నీ - పుత్త్రికయును
చూమువల్ల యెఱింగి బో - జుగుల వలపు
వెల్లి గొలుపుచు బలువుగ - విత్తమెల్ల
లాగుదురు, ధాత్రి మీవంటి - లంజె లేరి?॥ 77

తే॥ గీ॥ నేఁడు నీ కల్లుఁడాయెను - నీలనృపుఁడు
కూఁతురును నీవు నేనును - గొదవ లేని
సిరులఁ బొదలెద మింక, నీ - చిన్నదానిఁ
గడఁక గైసేయు, మని చంద్రి - గాంచిపలికె॥ 78

తే॥ గీ॥ బాలరో! నీవు మిగుల సౌ - భాగ్యవతివి
యొక బోజుఁగు నోవమఱి యొక్కఁ - డుత్తముండు
దొరకె, నీలాద్రిరాజు స - చ్చరితుఁడిపుడు
నిన్ను గోరి పిలువనంపె, - నేఁడు నీవు॥ 79

క॥ ఏలాగున నలయించెదొ?
యేలాగున నీలవిభుని - వలయించెదొ? మ
మ్మేలాగున రక్షించెదొ
బోలెఁ దెగడు నీదు భగము - పుణ్యముచేతన్॥ 80

వ॥ అనిన చంద్రరేఖ యిట్లనియె. 81

సీ॥ చూపుకోపులచేత - జుంబనంబులచేత
దంతక్షత నఖక్ష - తములచేత
తాడనంబులచేత - బిడనంబులచేత
గాఢపరీరంభ - కలనచేత
నుపరతిగతులచే - గపట వాక్యములచే
దాఁబూలదాన వి - ధంబుచేత

కలవంబుఁబూతచేఁ - గారవింపులచేత
గాన నాట్య ప్రసం - గములచేత
సీ॥ మందు మంత్రింబులనీల - మనుజవరుని
లోలుగావించి కలధనం - బోలి లాగి
పిదవ జోగిగఁ గావించి - డించి
తెత్తు మీాసన్నిధికి నాప్త - తిజ్ఞ వినుఁడు॥ 82

ఆ। వె॥ దొడ్డదొడ్డ తురక - బిడ్డల నాతోడ
లందు నిరకఁ బట్టి - యడుగనెత్తిఁ
బెట్టి" లోలుఁ జేసి - వట్టివానిగఁ జేతు"
నీలనృపుఁడు నాకుఁ - జాల గలడె। 83

తే। గీ। అనిన, నీవంత నేర్పిరి - వగుదువమ్మ!
లెమ్మ! ముస్తీబు గమ్మ, శీ - ఘ్రమ్ముగాను
బొమ్మ యారనితమిఁ దీర్పఁ - గమ్మ విల్తు
చేతబంగరుబొమ్మ! యో - చిన్నకొమ్మ॥ 84

క। నావుడల చంద్రి యప్పుడు
భావం బలరార లేచి - పరిపరిగతులన్
వేవేగఁ జేయ దొడగెన్
గేవలశృంగార మొసలఁ - గీలుకొనంగన్ 85

క। నీలాద్రిరాజమోమున
గ్రాలెడుగడ్డంబు రీతిఁ - గనుపట్టి మహా
స్థూలోపస్థా భాసా
భీలతనూరుహము లన్ని - బిరబిర బెఱికెన్। 86

క అతని పెనుబాలీసుల
భాతిన్ గడుపొడవు లగుచుఁ -బ్రబలు కుచము లం
దాతత మలయాచలసం
జాతసుగంధంబు మిగుల - జాతుగ నలఁదెన్। 87

క। ఘుగఘుగసుగంధబంధుర
మగుచుండెడు దూప మింక్రియె - నానందమునన్

నిగనిగ నీలెపు తన ఘన
భగదేవత కాత్మవాంఛ ♦ ఫలియించుటకున్. 88

ఆ. వె. గొఱ్ఱెబొచ్చుకంటె ♦ నెఱసిన్నై చిఱసిలా
కుఱ్ఱ వెంట్రుకలను ♦ గూడదువ్వి
తొఱ్ఱకొప్పు వెట్టి ♦ నఱ్ఱుబిగను జాల
విఱిసిపీకుగొంచు ♦ బిఱ్ఱబిగియ. 89

క. హరి మొగము జెగడు మొగమున
హారిదళమును దళముగాఁగ ♦ నలది మహాసిం
ఘురతర నేత్రయుగంబున
గరమరుదాతంగ మందు ♦ కాటుక వెట్టెన్. 90

క. సక్కగ సింగారించిన
యిత్తడి సొమ్ములనుబోలి ♦ యెర గగ మేనన్
బుత్తడి సొమ్ములు తన కా
వత్తారణ కారణముగ ♦ బాగుగదాల్చెన్. 91

క. కంచెలలోపల గట్టి బి
గించెన్ జనుగట్టుదోయి ♦ గిరినాగులనా
డించక హితుండికుడు వడి
వంచనతో బెట్టిపట్టి ♦ నైఖరిదోపన్. 92

క. ఈలీల నలంకృతయై
యాలోల వెలింగినప్పు ♦ డాశ్చర్యముగా
నీలాద్రిరాజు బట్టం
బోలోలత మెరియు పెద్ద ♦ భూతమొ యనగన్ 93

ఉ. అప్పుడు సోమయాజులు త ♦ దాకృతి వేంకటసానియుక్తుఁడై
తెప్పలు మోడ్ప కర్మిలి న ♦ టించగని, కూతుర! నీకు దుల్యయౌ
నొప్పులకుప్ప నిప్పుడమి ♦ నొక్కెడ జూడము, లోలవయ్యు, బా
గొప్పెదు బాలలీల గడు ♦ నూనితి మెచ్చలి! యంచు మెచ్చగన్.

క. నీలాద్రిరాజు వార
స్త్రీ లోలుండయ్యెనింక ♦ జెడి వైతరిణిన్

గూాలు నిటు లనుచు దెల్పెడి
పోలిక నంభోధి గ్రుంకె । బ్రొద్దు రయమునన్. 95

క. అపకారి నీలభూపతి
యపయశో మల విష్టపముల । నలమె ననంగా
విపుల మగు కటికిచీకటి
విపులాస్థలి సంబరమున । విప్పగ గప్పెన్. 96

శా. అంతన్, దారలు దోచె నంబరమునం । దా నీలభూపాధముం
డెంతే జంద్రిని గూడ దత్తరువునం । దిం జైన సందీయు క
త్యంతంబున్ రసపాక్య లిట్లువాడమున్ । దన్వాం బటుంచున్ నభ
కాంతారత్నము దెల్పెనో యన మహా । గాఢాతిధౌతచ్ఛవిన్. 97

ఆ. వె. తాను జంద్రరేఖ । నా నెసంగుదు నంచు
సాని పుష్పితోత్తు । లోనుబ్బు,
దాని నేతునంచు । దా గోపమున వచ్చె
నో యనంగ జంద్రు । డుదితుడయ్యె. 98

వ. అయ్యవసరంబున

ఉ. వేంకటసోమయాజియును । వేంకటపాసయు శ్రద్ధులై, కడన్
బొంకపుమాటలున్ వగలు । బుద్ధులు దద్దయు జెప్పుకొంచులో
గొంకక నీలభూవిధుని । గొల్లెనలోనికి దాని దూర్చి పూ
కంకటి చెంగట న్నిలువ । గన్గొని యానరపుండు వేడుకన్. 100

ఉ. దిగ్గున లేచి దండ మిడి । ధీవర! యజ్ఞము జేసినావు మున్
బగ్గగ, మేము మన్మథ వి । పద్దశనుండీ తొలంగనిప్పుడీ
సిగ్గరికన్నె దార్చితివి, । చెప్పగ శక్యమ నీ ప్రభావ? మీ
వగ్గవి గాక లాపడవె । యారయ వేంకటసోమ పీథిరో. 101

ఆ. వె. యెద్దుమానసుడవు, । యోదా తడదువు, సో
మాదుగుటవు, నీవు । మామ వైతి,
మాకు బున్నె మెలమి జే కూరె నో! చంద్ర
రేఖ మీరు చంద్ర । రేఖ నలన. 102

క॥ నావుకు నత డిట్లనియెను,
దేవా! తావక కటాక్ష । దృష్టివలననే
కావించితి గ్రతుః; విప్రుడిది
నీవన్నియు జూచి వలచె । నీలనృపాలా॥ 103

సీ॥ కైశ్యంబు కందంబు, । ఘనగోధి చంద్రమః
ఖండంబు, భ్రూద్వంద్వ । కమ్ర ధనస్సు,
చక్షుస్సులు చకోర । పక్షు, లోష్ఠంబు పీ
యూష సరస్సు వ । యోధరములు
మాతంగకుంభముల్, । మలినరోమాళి పి
పీలికాశ్రేణి, గం । భీరనాభి
విషనిధి, కటి మహా । విపులసువేది. వ
క్త్రామరసంబు, మ । దన సదనము

గీ॥ పాండురాశ్వత్థభూరుహ । పత్ర, మిట్టి
సరస సౌందర్యవతి యగు । చంద్రరేఖ
నీకు దొరకెను. సంభోగ । విహితలీల
దక్క నేలుము నీలాద్రి । ధరణిపాల॥ 104

ఆ॥ వె॥ దీని తల్లి యీమె । నా నేరస్తురాలు, మే
మిరువురమును నీకు । హితుల, మెట్లు
సాకెదవో? యటంచు । జంద్రహస్తము దెచ్చి
యాతని చేత నుంచి । యప్పగించి। 105

క॥ ముప్పదియా ఱేండ్లది, ముం
దెప్పుడు నొక్కరుని బొంద । దేలాగున నీ
విపుడు దిద్దుకొనియెదో?
మొప్పెతనము మాన్పవలయు । ముందట పనిలో॥ 106

వ॥ అని మరియును

శా॥ కం పేపారెడు మంచిగంధమును బు । క్కా క్రొత్తపన్నీరు క
ప్రంపువ్వక్కలు నాకులున్ దబుకుతో । బర్యంక మం దుంచి తా

దంపత్యోశ్చిరకాలభోగ్య మను వృ । త్తంబుల్ మహాశస్వరం
బింపారన్ బఠియించి వేంకటమనీ । షీంద్రుండు మోదంబునన్

శా. తారామార్గము జూచి మంగళముహూ । ర్తంబివ్వ డేతెంచెగా?
యో రాజాగ్రణి! పుస్తెకట్టుమిక జా । గూనంగ నేలా? ధ్రువం
తే రాజా నరుణోయటంచు నుడువన్, । దేజంబు దీపింప ద
న్నారీకంఠమునన్ ఘటించెను సువ । ర్ణ ప్రస్ఫూరితసూత్రముగా.

క. తలబ్రాలు నోయ నవి జల
జల జాల్కాని మదనసదన । స్నిగ్ధస్థలిపై
బొలిచెను భావిసురత సం
కలి తేంద్రియ మిల్లుపైని । గప్పు ననుగన్. 110

వ. అనవరతంబున వేంకటశాస్త్రి యిట్లనియె. 111

శ్లో. యభస్యపుషిణీం చంద్రరేఖామలముఖీమిమాం
చంద్రరేఖాం బగవతీం త్వాం నీలాద్రి ప్రజాపతే. 112

శ్లో. త్వన్మందిరే బహుళ కాంచనసిద్ధిరస్తు
వంశాభివృద్ధి రధి కాస్తు శివారవోఽస్తు
బలార్కకోటిరుచి రస్తు మలేత రాస్య!
నీలాద్రిపుణ్యజనవర్య హరిప్రసాదాత్. 113

వ. అని యాశీర్వదించి యిట్లనియె. 114

క. స్మరమందిరాంగణంబున
కరదంతక్షతము లుంచి । గాఢరతుల భీ
కరభంగి జేయ కిప్పుడు
తురతుర న వ్వేనుక మెల్ల । ద్రోయుగవలయున్. 115

ఆ. వె. ఆకు పోక వెట్టి । లోకువగా బట్టి
పూకు మెల్ల నిమిరి । నూకవలయు,
డాక జేసి వేగ । దాకంగ బోవద్దు,
నీకు దక్కె జంద్రి । నీలభూప. 116

వ. అప్పుడు వేంకటసాని యిట్లనియె. 117

క. బాలసుమీ, గోలసుమీ,
బేలసుమీ, గాఢరతులఁ । బెంపేదఁ గడున్
సోలింపక తూలింపక
పాలింపుము, చంద్రి! నీవు । పాలయ్యోసికన్. 118

క. డా సిందు విడెము మరుచే
గాసిం దగ్గఱక మున్న । గా మచ్చికఁగా
జే సిందు పొమ్ము పిదపన్
నీ సేతల కెల్ల నోర్చు । నీలనృపాలా! 119

వ. అని చంద్రరేఖంజూచి యిట్లనియె. 120

క. సచ్చోడా! పబు వీకేఁడు
మెచ్చుమునకు నచ్చుమునకు । యిచ్చల నుడీగా
యిచ్చును, హెచ్చుగఁ గొలువుము,
నచ్చు యిటుల సేరబోక । నందర లేకా. 121

క. దేవేరిఁ గేకదవు స
ద్భావంబున సితేఁడు చేనఁ । బట్టిన నీ, వో
పూవుంబోడిరో! విటసం
భావనపైదలపు విడిచి । బత్తి గొలువుమా. 122

సీ. పాటపాడు మటన్న । బాడక యెలుగెత్తి
పదిరిరోదనము చే । సెదవు సుమ్మ,
కాళ్లొత్తు మని వేడ । గడువడి నొత్తక
నెదురొత్తమని వలి । కెదవు సుమ్ము.
తమలమందిమ్మన్న । దమినీక క్రిమ్మఱి
నా కిమ్మటంచు బె । సగెదవు సుమ్ము
రతికి రమ్మని పిల్వ । రాగిల్లి డాయక
యదనున గడకు బో । యెదవు సుమ్ము,

ఆ. వె. తురక దుండిగాడు, । దూదేకులియుగాడు
పసువులవాడు గాడు । బట్టుగాడు,

మనల నేలునట్టి । మనుజనాథుఁ డితండు
సెప్పినట్లునీవు । సేయు చంద్రి 123

వ॥ నావుడు నతం డిట్లనియె. 124

ఉ॥ పుత్త్రికకీలుబొమ్మ యనఁ । బోలెడు మోని చంద్రిక
హాత్తుకఁ దోడితెచ్చి విర । హార్తి హరింపఁగ జేసినావు
కుత్తమ భూషణాంబరస । ముత్కర మిచ్చెద వేగ నంచు. మో
యత్త్! వలక్షనిర్జితవి । యత్తల వేంకటనాథ జానుగ౯ 125

క॥ అన నవ్వుచు వారిద్దరు
జని రంతట నీలవిభుఁడు । జంద్రిని గని నూ
తన మదనకేళిఁ దేలెద
నని కోపల మోహ మొదవి । హస్తము పట్టన్॥ 126

క॥ తలపంచి పట్టుకంకటి
గల దండము పట్టి పనలఁ । గా నొల్లక తా
వెలవెలఁ బోవుచు సిగ్గుం
గల బాలిక నోటఁ బెనఁగఁగానాతండు౯॥ 127

ఉ॥ ముంగటికుచ్చు పట్టుకొని । మోహమునన్ దఁశయ్యఁ జేర్చి వా
రాంగన వింత సిగ్గుపడ । నర్థామే! యెందఱుఁ జిక్కె నెట్టితో
దొంగతనంపు టీ నగలు । ద్రోచి హసన్ముఖ నయ్యెఁ గౌఁగిలన్
లోంగఁగ బట్టి నమ్ము రతి । లోలువిఁ జేయుము నీకు మ్రొక్కెదన్

ఉ॥ చంద్రుఁడు మింట వంటి సర । సంబుగ నగ్నిశరాళివిస్ఫుర
చ్చంద్రిక౯గా యఁజొచ్చును । చావుఁడు బాణము లేయఁజొచ్చెనో
చంద్రి! విలాసవిభ్రమవి । శాలశరాసలీల మీఱఁగా
సాంద్రకృపాకటాక్షమునఁ । జక్కగ గన్గొని కోర్కెఁ దీర్పుమా

సీ॥ సకలభాగ్యము లిత్తు । చక్కెర కెమ్మోవి
చవులు చూపింపవే । చంద్రరేఖ!
శంబరాంతకు చేతి । శరముల కోర్వను
జక్కఁ గౌఁగిట డాఁచు । చంద్రరేఖ!

చల మేల పూనెదు! । వెంపు నిల్పఁగఁ జాలఁ
జన్ను లంటఁగ నిమ్ము । చంద్రరేఖ!
తాళజాలను నీదు । కాలికిఁ బ్రొక్కెద
స్మరమందిరము జూపు । చంద్రరేఖ!

గీ॥ కడకుఁ బోవక నెమ్మోము । ముడుఁచుకొనక
సిగ్గు విడనాడి నన్నుఁ గటా । క్షించి నీవు
కన్నెపాయంపు రతికేళిఁ । గలియ నిమ్ము
జాగు సేయక కపటపుఁ । జంద్రరేఖ! 130

క॥ నీకు నే దాస్యము చేసెద,
నాకు నె గల ధన మొసంగి, । నానాగతులన్
బైకొని రతి న న్నేలుము
ప్రాకటముగఁ జంద్రసాని! । పల్లవపాణీ! 131

చ॥ సిగ విడి జాఱ, మోమువయిఁ । జెమ్మటబిందువు లూర, గబ్బిచ
న్నొగసలు నిక్కఁదేఱ, దెగి । ముత్తెపుపేరులు శయ్యఁ జేరఁగా,
భగ మతిసార మూర, జల । వంక కళంకత జిలువారఁగా
వగఁ బురుషాయితంబున న । వశ్యము నేలుము చంద్రరేఖనో!

క॥ నా విని శరావసన్నిభ
కేవల సుస్నిగ్ధమదన । గృహము చెమర్పం
గా వాలు బెళుకు జూపులఁ
దా వలనుగ నతని మోము । తప్పక చూచెన్ 133

క॥ ఇటువలెఁ జూచిన నాతఁడు
తటుకున నదె సమయ మనుచుఁ । దమిదీరఁగఁ గౌఁ
గిట నొత్తి మోవి మధు వటు
గుటుకు గుటుకు రనుచుఁ గడుపు । కొలందిన్ గ్రోలెన్॥

సీ॥ బుడ్డికుండలవంటి । బుగ్గలు చుంబించి,
గొఱ్ఱెబొచ్చును గేరు । కురులు నిమిరి,
కప్పచిప్పలవంటి । కన్నులు ముద్దాడి,
యూద బొడ్డున కరం । బూది నిలిపి,

కొలిమి తిత్తులఁ బోలు - కుచములు పీడించి
మరగాళ్ళఁ దెగడెడు - కరములంటి
కొంగకంఠమువంటి - కుతుక గోరులవించి,
పులిబోను బోలెడి - పూకు చమిరి

గీ. వెడద కుంచములో వ్రేలు - వెట్టినట్లు
యోనిలో గాముదండము - నొత్తిదూర్చె
వెనుకకును ముంగలికి నూగు - కొనుచు నీల
ధారుణీశుండుఁ నడి వడి - దాఁక నదియు. 135

క. ములు నల్లమందు మాజుము
తిని యున్నది గాన మేను - తిమ్మిరిగొని యా
తని తాకుఁలకుఁ జలించక
తన నేసుపు కోపు జూప - దలచి కడంకన్. 136

క. భగము వికసింపఁ జేయుచు
బిగ బట్టుచు లోన జొర న - భేద్యంబుగ ద
ప్పగ ద్రోయుచు బెణకించుచు
బిగి తొడలం జుట్టి పట్టి - బిట్టలరించెన్. 137

సీ. పారదోపమపీర్య - ధారపతిత భగం
స్తనచర్మభ స్త్రికా - తాండవంబు
కక్షప్రదేశ ని - ర్గతఘర్మ సలిలంబుబు
చక్రక్రమచపేట - చాలనంబు
భూరితరాపాన - మారుతోద్ధూతంబు
ఘన కేశా దుర్గంధ - గంధిలంబు
శునకబంధ విశేష - వినమిత మేఢ్రంబు
క్రీడారచితపాద - తాడనంబు

గీ. గార్దభస్వరనిస్సర ద్గ్రామ్యవచన
మమితరోదనజలపూరి - తాననంబు
చంద్రరేఖాభిదానవే - శ్యాజలాస్య
ప్రథమ సురతంబు నీలభూ - పతి గరంచె.

వ॥ ఇవ్విధంబున సమరతిం గావించి నప్పుడప్పుడు పుంబో టిమిన్న మున్నెరికంబున నన్నీలాద్రి రాజపుంగవుపై లంఘించి హుంక రించి జంకించుచు నయులేక సంకోచంబు మాని 'ఇంక నాచేతం జిక్కితి' వెక్కడికిం బోయెదవు? నిలు నిలు, నా యువరతి చమత్కారంబు తోరంబుగాం జూపెదం బరాకుగాకు, రాకొమారా మాటాడక నా కేమి మెప్పులిప్పు డిచ్చెదవో మది నెంచుకొమ్ము" అని చెక్కిలి నొక్కి యక్కునం గ్రిక్కునం దన లంబమానపీన స్తనంబులు గది యించి నునుదొడలం గుదియించి సదలని మదంబున మదంబునం దన మదన సదనంబున నతని మేహనంబును నమోఘంబుగాం దగిలిం చుకొని ముమ్మరమ్ముగా దొమ్మరికొమ్మ గడ గడసియాడు చందం బున సంభ్రమించుచు లాగివైచు చందంబున నొత్తుచు మేను మేన హత్తింపుచుం దత్తరింపకం గొంచెపడకం దిట్టతనంబుం దెచ్చుకొని విచ్చలవిడి ముచ్చటలెల్లం నెరం జనుమిట్టల గట్టిగ బిగం బట్టి యిటట్టు బెసంగకం దడంబడక గుట్టు చెడకం జేతులు పట్టువిడక నెదురు కట్టింపు మని చేయి మూర్పు మని. యదుగు తప్పె నని మించం బలుకుచుం గులుకుచుం గోడె పాయంపు సాడింపు సాలెవాండు ఘళుకు ఘళుకు మన బలక చుదలుగ దాటించు వాటంబున నోటుపడక నీటు జూపుచు, బరిభ్రమణ వేగంబునం గరపాదభూషణ విశేషం బులు ఘల్లు ఘల్లు మది భీషణంబుగ ఘోషింప న వ్యారయోషాల లామంబు పెదవి పెదవిం గదియం దనపడుద వాడి మొన పంటం బట్టి పీల్చుచు చిట్టికుట్టు వెంట్రుకల తొట్టకొప్పు వీడి యక్కటి ప్రదేశం బున నటియింప గుండలంబులు గండతలంబునం దాండవింప గోరిద కంప సొంపునం బెంపారు కంపుమేనుల ననూనంబుగా గ్రమ్ము ముమ్మరింపు జెమ్మటసోన లతని దుర్భరతరసంపృథమాన దేహశాల్మ లీద్రుమంబు నందు దిగజారి వీరుల సివం బెత్తిన లాగున నూగు లాడు చందం గని యా ప్రజాపతిసేద దీర్చుకొని క్రమ్మఱ నమ్మరు దురంబున కెదిరించి వలవని చలమ్ము హెచ్చ బెచ్చు పెరుగు మచ్చరంబున సమదమ్ముగ నదుముకొనిన నదియు వదలక పదరుచు

గుది గొన్న తమకంబునం దలంకక నెదురుదాఁకి ధాఁకి నిద్దఱుఁ దద్దయు సంభ్రమంబును జలంబును జయకాంక్షయు మనంబునం బెనంగొన వగ్గలంబుగ నిగ్గుచు వెనుకకుం దగ్గుచు మొగ్గరించుచు బగ్గెలు సెప్పుకొనుచు జెండు చెంటుక బండబండగ దాకులాడు నెడ నచ్చంద్రరేఖ బవిటజనసంయోగ జనితచాతుర్య కళాధుర్య కావున మొగ్గవేసి యోటుపడం జేయ సమకట్టిన నాదిట్ట మట్టితేకును బవాలుగణికా విలాసినీదాసికాసంభోగ సంభృతనైపుణిగుఁ గణ్యుండు గావున వెనుదీయక ననుదొడలం దాని నడుము బిగించి మూఁ ఱొడ్డుచు దెబుకు తెబుకు మను చప్పుడు లుప్పతిల్ల బిట్టట్టుసేతల నెట్టుకొని గుట్టువదలక పట్టువట్టి నూటి దప్పకుండ గండుమీఱి మార్కొన్న మహోమంబుల డంబున, జిత్తకుక్కల విధంబున, చీంబోతుల భాతి, మాలమాసటేండ్లం బోలె, మార్జాలంబుల కైవడి, మరకంపు పెనుబాముల చందంబున, మదించిన కోడిపుంజులమాడ్కి, లకుముకుల లాగున, గొఱ్ఱెపొట్టేళ్ళ భాతి, గుంటుక దోలులీల. కొత్త చేసిన కైవడి, చిట్టాముదము గుమ్మన నేర్పున గొంకుజంకు లేక, పమరతి యుపరతి బంధంబులం దేల జిలజిల మరుజలంబును జాలుకొని తదీయశయ్యాతలంబున బడి వెల్లివిరిసి సెలయేరులై పాఱ మహామైథున సంకల్పసంభోగ క్రీడావినోదంబులు నూపి యలసి సొలసి తొడల తొడలును, బాహువుల బాహువులును, మోవిని మోవియు, మొగంబున మొగంబును, పదంబుల పదంబును. నురంబున నురంబును, భగంబున లింగంబును, గదియ గాగలించుకొని దీర్ఘ నిద్రాసమాయుక్తనేత్రులై పడియుండి రనంతరంబున. 139

క॥ తమ్ముల జక్రమ్ముల నధి
కమ్ముగ బాధించు రాజు ♦ కాంతి దొరగి వే
గమ్మున గ్రుంకెన్ దద్గతి
గ్రుమ్మరు నీలాద్రిరాజు ♦ గ్రుంకక యున్నే॥ 140

క॥ అల నీలాద్రి మహీపుం
డెలమిని జంద్రిని రమించి ♦ యెంతయు దేజో

బలహీను డగుట దెలుపన్
దెలుపు వాడమి నట్లు తూర్పు ♦ తెలతెలవారెన్॥ 141

క॥ ఇనవంశ సంభవుండై
ఘనసన్మార్గంబు దొరగి ♦ కాముకుడో నీ
లనృపతి గా దన గినుకన్
జనుదెంచె ననంగ నపుడు ♦ సవితృడు దోచెన్॥ 142

తే॥గీ॥ అంత జింతలవాటి నీ । లాద్రిరాజు
మొగము నెల వెల బోవంగ । నగుడి లేచె
చంద్రరేఖయు ముఖకాంతి । సడలి కనుల
నుసుముకొంచును మేల్కాంచి । మసలుచుండె॥ 143

వ॥ అత్తరి నా రాజోత్తముండు దానిం గూర్చి యిట్లనియె. 144

క॥ నావంటి రసికు డెందము
గేవలముగ గరగ జేసి । కేరుచు, మిగులన్
భావభవకేళి దానుని
గావించితి, నీకు సాటి । గారే సానుల్॥

క॥ నీ మొగము నీ త్రికోణము
నీ మెఱుగుం గన్నుదోయి । నీ నునుదొడలున్
నీ మోవి నీ కుచంబులు
నా మది నిక మరువ జాల । నమ్ముము బాలా

క॥ సొమ్ములు చీరలును వరాల్
సమ్మతమున నీకు నిత్తు । సత్యం, బిక నా
సొమ్మయి యుండుము విట సం
ఘమ్ములతో జెలిమి మాని । కలికీ! యెపుడున్॥ 147

ఆ॥ వె॥ సానిదానవనంచు । బూని లోలో వెచ్చ
కాంద్ర గూడ నేను । గాంచినపుడె
చన్ను ముక్కు మోవి । నున్న గొల్లియు జిక్కి
కొవ్వు గోసి వెళ్ళ । గొట్టువాడ॥ 148

క. రాయవరంబున నీ క
ల్యాయత గేహంబు గట్టి । యం దుంచెద. నీ
వే యెడకు బోక యుండుము,
నీ యండనె యుండువాఁడ । నే నచ్చోటన్. 149

తే. గీ. నావుఁడు న దిట్టు లనియెను । దేవ! నాకు
నీవు దయ యుండ జిక్కుట । కేవలముగ
సకల సామ్రాజ్య మిచ్చుటె, । సంశయంబు
లేదు. నీదాననై యుందు । మోదమునను. 150

క. నీకంటె లోని చుట్టము
నా కిచ్చెదు నాఁడు గలఁడె? । నానా గతులన్
జేకొని కాపాడుము నను
గాకర! యెవ్వరిని జేరి । నరుగక యుందున్. 151

న. అంత నంతకుమున్నె గోతియొద్ద నక్క చందంబున ద్వార
బంధమ్మునకడ గాచుకొనియున్నవాఁడు గావున వేంకట సోమయాజి
యి దంతయు నాలకించి పక్కన లోనికిం బ్రవేశించి యిట్లనియె.

క, ఇపు వినుము చంద్రరేఖా!
భ్రమరమువలె నిన్ను జేత । బట్టి, యెవనిన్
విమయింప నీయ గట్టిగ
మృష గాదని పలికె మిగుల । బ్రేమదలిర్పన్. 152

వ అయ్యవసరంబున,

సీ. ప్రాతపుట్టము గట్టి । పూత చెందిర వెట్టి
పాగ చెప్పులు మెట్టి । చేత గట్టి
కోలపోలుచు బూని । చాల మధ్యం బాని
ప్రేలుకొంచును, గూను । గ్రాల యోని
పుండ్లు కీగలు వ్రాల । జంఘ్లు బొడ్డున దూల,
గండ్ల వునులు గార, । రొండ్లు ప్రేల,

నోరు దేగుగాఁ ౹ యూరఁబేరము మీఱ,
సారె వయ్యెద జాఱి ౹ యూరఁ జేర,
గీ. దారి నెముకుచు బడబడ ౹ దగ్గుకొనుచు
నప్పుడు వేంకటసాని నీ ౹ లాద్రిరాజు
గొల్లెనకు నాతులటుపాయఁ ౹ గొనుచు లోని
కరిగి చే యెత్తి మ్రొక్కి యి ౹ ట్లనుచుఁ బలికె. 155

క, నీ బాసినతో త్రిది, దయ
చే బాసల విచ్చు చాలఁ ౹ జేపట్టు మింకన్
గాబాగూబిగఁ జేయక
నీ బంతిప కూడు గుడువు ౹ నీలాద్రినృపా! 156

వ. అనిన నతం డత్యంత రంతోషస్వాంతుండై యట్ల చేసెద నని దానికిం బీతాంబరాదికంబు నొసంగి చంద్రిమ లోకంబుగా మెలగుచుండె. 157

సీ. రతిఁ జేసి యలసిన ౹ ధృతి దాని మన్మథా
గార ద్రవం బెల్లఁ ౹ గడిగి తుడుచు,
నాఁకుఁ జుట్టి యొసంగి ౹ లది తమ్మలము సేయఁ
దమ్మగైకొని నోరఁ ౹ గ్రమ్మి నమలు
నది మదిర గొనంగ ౹ నది మంచిదే యని
తచ్ఛేషపాల యో ౹ దమున ద్రాపు
నిదురించు తఱి దాని ౹ పదములఁ దొడలు త్రి
కోణంబు సుఖముగా ౹ గ్రుద్ది పిసుకు
గీ. మెల్లనే దాని మంచము ౹ నల్లిజంపు.
లావు గుబ్బల గంధ మ ౹ లంది, నిడుద

క్రొమ్ముడిని పూవుబుత్తులఁ - గూర్చు, వలపు
గులుక నీలాద్రిభూపాల - మలహారుండు. 158

క. ఇల్లెఱుగక పట్టెరుగక
యెల్లధనము దాని కిచ్చి - యెగ్గును సిగ్గుఁ
జెల్లఁగఁ దత్పాద ద్వయ
పల్లవముల దండ మురిసి - పడి కాపుండెన్, 159

తే. గీ. పుడమిపై గూడలంజెకు - బుడ్డవేడ్క
కాడఁ నెడు మాట చంద్రరే - ఖకును నీల
ధరణీవరునకుఁ జెల్లెను - తత్కథా వి
ధాన మెఱిగించితిని నీకుఁ - దథ్యముగను. 160

తే. గీ. అనుచు దంబళి వీరభ - ద్రార్యమణికి
నంబినరశింహుఁ డతులితా - నంద హృదయు
డమల్కుఁడై చెప్పి యంతట - సముచితగతి
నతని వీడ్కొని చనె దేవ - తార్చనకును. 161

క. వాచాగోచరముగ భువి
నాచంద్రార్కంబు గాఁగ - హాస్యరసముచే
నా చంద్రరేఖ కథయును
నీ చరితయుఁ జెప్పినాఁడ - నీలనృపాలా. 162

క. ఈ కృతికి సమముగాఁ గృతి
నే కవులును జెప్పఁజాల, - రిది బిరుదము, భూ
లోకము రాజుల లోవల
నీకు దొరకె హాస్యలీల - నీలనృపాలా. 163

చ. ధరణియు మేఘమార్గమును - దారలుఁ దామరసాప్త చంద్రది
క్కరటిగిరీంద్ర శేషఫణి - కంధికిటీశ్వర కూర్మనాయకుల్
స్థిరముగ నెంతకాలము వ - సింతురు, తత్క్రియ నీ ప్రబంధ ము
ర్వర సరసోత్తముల్ కవులు వర్ణన సేయఁగనుండుగావుతన్.

క. చేటీవధూటికాకుచ
కోటీసంలబ్ధవిపుల - వంకో
త్పాటనకరఖరనఖర! ని
శాటోపమ ఘోరరూప! - యార్యమపా. 165

స్రగ్విణి. రాచిరాజాన్వయా! రామదావానలా!
యాచకస్తోమ మేఘౌఘఝంఝానిలా!
నీచవారాంగనా నిత్యరత్యాదరా!
పాచకాకార! నిర్భాగ్యదామోదరా. 166

— గద్యము —

ఇది శ్రీమజ్జగన్నాథదేవ కరుణాకటాక్షవీక్షణానుక్షణసంలబ్ధసరసకవితా
విచిత్ర సలలితాస్థంబసూత్ర కౌండిన్యసగోత్ర కూచిమంచి కుల
పవిత్ర గంగనామాత్యపుత్ర మానితా నూనసమాన నానా
విధరంగత్రిలింగదేశ భాషావిశేష భూషితాశేషకవితావిలా
సభాసురాశిర్వసర్వలక్షణ సారసంగ్రహోద్దామ శుద్ధాం
ధ్ర రామాయణ ప్రముఖబహుళ ప్రబంధ నిబంధన
బంధుర విధాన నవీనశబ్ద శాసన బిరుదాభిరామ
తిమ్మకవి సార్వభౌమ సహోదర గురుయశో
మేదుర వివిధవిద్వజ్జనవిధేయ జగన్నాథ
నామధేయ ప్రణీతంబైనచంద్రరేఖా
విలాపంబను హాస్యరస ప్రబంధ
రాజంబునం తృతీయా
శ్వాసంబు
సంపూర్ణము

కామగ్రంథమాల—నాలుగవ గ్రంథము.

శృంగారపంచకము

ఇందుగల గ్రంథములు

జాబులు
గ్రంథకర్త
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహ్మం

సరసోక్తియుక్త
కృష్ణ శతకము
గ్రంథకర్త
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహ్మం

రసికాభిలాషము
గ్రంథకర్త
కవిసార్వభౌమ
శ్రీనాథుఁడు

సరసచాటువులు
గ్రంథకర్త
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహ్మం

పూర్వకవులు
చాటువులు

చందాదారులకు మాత్రమే.
పోష్టుఖర్చులు సహా
వెల రు 1-4-0

భూమిక

మ. రా. రా. శ్రీ సెట్టిలక్ష్మీనరసింహము గారిచే రచింపఁబడిన 1 జాబులు – మొదటిభాగము. 2 జాబులు – రెండవ భాగము. 3 వరసోక్తియుక్త కృష్ణశతకము. 4 వరచాటువులు, 5 కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథకృత మగు – రసికాభిలాషము. ఇంక పితరకవులచాటువులు. ఈయైదింటి నిందు ముద్రించి శృంగారపంచక మని నామకరణ మొనర్చి 4వ గ్రంథముగా వెలువరించితిమి. కావున మాచందాదారు లెల్లరు సాదరముగా నాదరింతురని తలంచు చున్నారము. మాకు సర్వహక్కుల నొసంగి యీశృంగారపంచకమును మాచే వెలువరింపఁజేసిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి కెంతయు కృతజ్ఞులము.

స్వవిషయము:— ఆంధ్రరతిరహస్యము కొఱకు చందాదారులంద ఱాత్రముతో వ్రాయు జాబు లందుకొను చున్నారము. రతిరహస్యమున మేము ప్రకటించిన యర్థచౌశీతి కాక మిగిలిన యర్థచౌశీతి బొమ్మలు మా యశ్రద్ధవలన చెదపురుగుల పాలాయెను కనుక సంభోగసమయమున నిజముగాఁ దీయ బడిన యన్యదేశీయుల ఛాయపటముల నుండి చేయఁ బడిన చిత్రములతో నాంధ్ర రతిరహస్యమును వెలువరింపఁ దలఁచితిమి. ఇంక నారుమాసములలో 5 వ గ్రంథముగా నాంధ్ర రతిరహస్యమును వెలువరింపఁగల మని చందాదారులకుఁ దెల్పుకొను చున్నారము.

10-12-1922 }
పుదుచ్చేరి }

ఇట్లు
యస్ చిన్నయ్య.

శ్రీ ర స్తు.

జాబులు

మొదటి భాగము

మద్రమాకుమార స
తీమహితవిలాసవతిని దీర్ఘాయువుగా
ప్రేమంబున దీవించుచు,
ఆమీఁదటఁ బ్రియుఁడు వ్రాయునది యేమనఁగా.

ఉ, ఏనిమిషంబునందు నిను నేఁ గనుఁగొంటినొ యంతనుండి నా
మానసమన్యచింతలను మాని, యదేమి కతంబొ గాని, నీ
పైనె స్థిరంబుగా నిలిచి, వంతము పట్టినయట్టె మాడ్కి నీ
ధ్యానముతప్ప వేఱువిషయంబులు తోఁపగ నీయదో చెలీ. 2

చ, రమణుని నాల్కపై నొకశ సరస్వతిమాత్రమె సంతతంబు వా
సము నొనరించు నందు; రది; సత్యముకాదు, మదీయజిహ్వపై
రమణీ చిరనితనంబుగ నిరంతరమున్ వసియింతు వీవు ధ్యా
నము జపమున్ ఫలించి, మఱి నాకు లభించుత నీదు పొందికన్. 3

ఉ. ఇంగిత యొర్తె తాను హృదయేశుని డెందము పాయ దన్న పే
రొందె నటంచు లోకు లనుచుందురు, నీవును గాపురంబు నా
డెందము నందుఁ బెట్టి కదలింపవు కాలిని నిన్ను నాదు భా
గ్యేందిర వఁదునో, స్మర జయేందిర వందునో! సుందరీమణీ. 4

చ. సగముశరీర మొక్కతె కొసంగ, శిరంబునఁ దాల్చె నొక్కతెన్
తగులము కల్గి యీశ్వరుఁడు తన్వ్యో, నేనును నీ నిమిత్తమై
సగ మయితిన్, భవచ్చరణ సారసముఁ శిరమందుఁ దాల్చ నం
టేఁ గనుకఁ గైకొనంగదవె నీ హృదయేశ్వరుఁగా గృపన్ ననున్

ఉ. కన్నులు వేయి యింద్రునకుఁ గల్గుట నిక్కమొ గాదొ గాని, వే
గన్నులు నేను బెట్టుకొని గౌతమనాతిని బోలు రూపసం
పన్నను, నిన్నుఁ గందుఁ జుమి, భామిని నీ యెడ లెల్ల రాయి గా
కున్నను, నకటా! హృదయ మొక్కటి మాత్రము రాయియై
యగున్. 6

ఉ. చాలరు నీకుఁ గంతు దొరసానియు, మంతన కెక్కినట్టి యా
వేలుపుసానియున్ సరస విభ్రమరూప విలాససంపదన్,
లోలవిలోచనా, జగతిలో దొరసానులు సాను లెల్ల నీ
కాలిని గల్లు గోళ్ళ కెనగారిఁక జక్కనిచుక్క లైననున్ 7

—♦ (గొలుసు సీసము) ♦—

సీ. ఔ బళా! యో యబలా నీ కులుకులు! రూ
పునను గోవునను నిన్ బోలరు నర
లోకమున కలుకులును, వేలుపుఁ జిలుక
లకొలుకలు, నహాబళా! మదనుప
దను ములుకు లగుఁ గదా నీ కనుబెళుకు
లు ? బళీబళీ ! నీ జిలిబిలి పలుకు
లు? పులకండపలుకులు, బళీ! నీ మెయి తళు
కులు తొలి మెఱుపులకుం గరపుఁ గ

తే, గీ ళుకులు, మొగము వెన్నెలలఁ జిలుకును, పెదవి
నుండి యొదవి! మధు వొలుకును, ప్రమ్మధివిని వె
ఆకురు లసిత కాంతులతో నలుకును, ముంగు
రు లళికులమునకు సమకూరుచు నళుకును. 8

ఉ, సమ్మ సుమాస్త్రి నానగ ఘనమ్మసుమా నెరవేణి, మేను నూ
నమ్మసుమా, ముఖమ్ము నళినమ్మసుమా, చిఱునవ్వు నవ్య ఫే
నమ్మసుమా, మెఱుంగు రతనమ్మసుమా యధరమ్ము, చూపుమీ
నమ్మసుమా, మృగాక్షి గగనమ్మసుమా నునుగౌను నీ కహా! 9

ఉ. చిల్వలరాయ దూడిగము చేయఁగ వచ్చును నీదు వేణికిన్,
కల్వలవిందు నీ మొగము కన్గొని యంతన జో హుక మ్మనున్
కొ ల్వొనరించు నీదు తళుకుంగనుదోయికి గండుమీలు, నీ
చెల్వము నెన్న నల్వకును చిల్వలతేనికి నౌన చెల్వరో. 10

ఉ. కోకిలకాకలీధ్వనులకున్ గురుపీఠము నీదుకంఠ మిం
తీ, కలహంససంతతికి నీ గమనం బుపదేశకర్త, నీ
యాకృతి మేనకాదిలలతాంగులకున్ బడి పెద్ద, యద్దిరా!
నీకడ నేకదా యొరులు నేర్పులు తీర్పులు నేర్చుకోవలెన్. 11

సీ. కడుపునఁ గన్నట్టి గారాబుబిడ్డలు
మొలకతుమ్మెదలు నీ ముంగురులకు,
దరిఁ జేరి త్రుళ్ళెడి దగ్గరచుట్టాలు
గండుబేడిసలు నీ కన్నుఁగవకు
చెవిలోన మంతనాల్ చెప్పునేస్తంబులు
పదరుకోయిలలు నీ పలుకులకును,
అడుగుల మడుగులొత్తెడి పనికత్తెలు
చిగురుగుత్తులు నీదు చేతులకును,
ఆ. వె. ఒదిగి మెదిగి తిరుగు చున్నట్టి యాశ్రితు
లంచగములు నీదుయానములకు,
జాతిబందుగులు వసంతైనజాజులు
కులుకులాడి, నీదు పలువరుసకు. 12

ఉ. చాన సువర్ణదానమును సల్పును నీదు శరీరకాంతి, భూ
దానము సల్పు నీ కటి, సదా తిలదానముసల్పు నాస, యో
రా! నిరతాన్నదాన మమరాళికి సల్పును నీదు మోవియున్,
నే నిను నీవి వేఁడితిని నీవిఁక లే దనఁ బోకొసంగుమా. 17

చ. రజమును దాల్చు పుష్పనికరంబును, చెమ్మను బూను పల్లవ
వ్రజమును, తేజముం గల సువర్ణము, గాలికి నూఁగు తీఁగ ల
భ్రజనితమైన క్రొమ్మెఱుఁగు పంక్తియు నీ తనువందుఁ గూర్చి ని
న్నజుఁడటు పంచభూతనిచయంబునఁ సృజీయుంచెఁ గోమలీ. 18

ఉ. తేనె యనంటిపండ్లఁ గల తీయఁదనంబల దొండ్లపండ్లలోఁ
గానఁగ వచ్చునేని, యటుగాక యన దొండపండ్ల కెం
పైనను గల్గెనేని, సరియౌ ననవచ్చును మోవికిన్,
మానిని! నీ బెడంగు లసమానములై విలసిల్లు సృష్టిలో. 19

ఉ. తామరతూండ్లటంచును, లతాయుగమంచును, బువ్వుదండలఁ
చీ మొయి నీదు బాహువుల నెన్నుదు రన్నివిధాల నండయున్,
కాముఁడు పీకుండ నను గట్టిగఁ గట్టిన మోహపాశము
ల్గా మది నేఁ దనంచెదను గామిని, గంధగజేంద్రగామనీ. 20

చ. ఇలపయి నీదు కౌను గుఱియించి వివాదము లుద్భవిల్లఁగా,
కలదని, మింటికిం బయిని గ్రాలు నటంచును గొందఱాస్తికుల్
పలుకుదు రద్ధి కేవల మబద్ధ, మొకింతయుఁ గౌను పీకుఁ దో
య్యాలి, సఖీ, లేదు, లేదనుచు నాస్తికవాదము లిను సల్పెదన్. 21

చ. మదనునిదంతి వొటకు సమంబుగ నీవడ లేన్గు నెన్నడల్
గద, తొడ లేన్గుతుండములె, గండరుచుల్ కరిదంతతుల్యముల్
గద, మఱి యొక్క సామ్యమును గద్దది చెప్పితినేని, నీకు సి
గ్గౌవు నటంచు జంకుమొయి నూరకయుందుఁ జకోరలోచనా, 22

ఉ. లేతగులాబిఱేకుల వలెం జెలువాఱును నీ కపోలముల్,
వాతెఱ జాతికెంపననఁగ వచ్చును, సంపెంగ వాస, చంద్రులో
పాతిక నెన్నొసల్, కనులు పద్మదళంబులు. శ్రీలు కర్ణముల్
నాతి, భవన్ముఖంబు నలినంబుల వైరియె యెల్ల రీతులన్. 23

శా. పట్టాకత్తియె సుమ్ము నీదుజడ, యాపై కన్బొమల్ విండ్లె, య
ట్టిట్టుం బర్వెడి చూపులమ్ములె, యయారే! నీయొయ్యారంబులే
కొట్టన్ వచ్చిన యట్టిమాడ్కిఁగను నాకుం జూడఁ జూడంగఁ జా
పట్టెన్. నిన్ శరణంటి నన్ గరుణఁ జేపట్టంగదే యంగనా. 24

సీ. గిరగిర నీదు ముంగురుల సుళ్ళంబడి
మరలలే కుండె నా మానసంబు,
బిరబిర నీదు బిత్తరపుఁ జూపుఁదూపు
గుములు నాఁటెను నాదు గుండెయందు,
గరగర లాడు నీబిగువు పయ్యెదవల
లోఁ జిక్కుపడియె నా లోచనములు,
జరజర నీదు కేశంబులం దొరఁగు చీఁ
కటి నాకు కామాంధకార మయ్యె,
గీ. పరపరన్ గుత్తుకను గోయు కిరుసుకత్తి
ఝూచు నీదు కీల్జడ నాకు దోఁచుచుండె
ముఱుముఱన్ వెన్నెలట్లు నీ చిఱునగవును
సోఁకుచుండె నా మేఁకో సుందరాంగి. 25

చ. దిరిసెనపూవె చానె భవదీయశరీరము, నీదు నేత్రముల్
విరిసిన కల్వపువ్వు, లరవిందము నీవదనంబు, మల్లెపూ
వరుసను బోలుఁ బల్వరుస, వాతెఱ మంకెన, పువ్వుబోఁడి, నీ
దిరిసెన మబ్బు మున్ను సుమధ్యముని బువ్వులఁ బూజచేసినన్. 26

సీ. చక్రసామ్యంబు నీ జఘనప్రదేశ మొ
క్కటికే కా, దింక రెండిటికిఁ గలదు
దాడిమీబీజయము నీ దంతవితాన మొ
క్కటికే కా, దింక రెండింటికిఁ గలదు
కరులతో వాదు నీగమనవిలాస మొ
క్కటికే కా, దింక రెండింటికిఁ గలదు,
బింబరూపము నీ పెదవి చక్కఁదన మొ
క్కటికే కా, దింక రెండింటికిఁ గలదు
గీ॥ తరుణి, సంఖ్యచే రెండని ద్వైతముగను
చెప్పుటే గాని, సరిగ చర్చించి చూచు
వారి కెల్ల నభేదభావంబు తోఁచు
చుంట నద్వైతముగఁ జెప్పు టుచితమే మొ. 23

శా॥ నాగెంబా రత గాలదుద్దులును, సొన్నాటంకపుం బేసు వి
న్నాణంబా పుదుచేరిచేఁత జిగినీ నానుస్ సువర్ణంపు టొ
డ్డాణంబుగా, రకమైన నాగరము మేల్వంకీలునుస్.-కంకగాల్
రాణింపగా మహరాశివాస మన నా రాణీ, విరాజిల్లావే. 24

ఉ. కామిని, పచ్చపట్టురవికస్ బిగి గల్గ ధరించి, మేలి బా
లామణిచీరఁ దాలిచి, తళ తళ లాడెడి దుద్దు లాదిగా
హేమవిభీషణప్రతతు లెన్నియొ మేనున.బూని నట్టి నీ
గోము తలంచుచుస్ మఱపు గొందుఁగదే యితరప్రపంచమున్.

శా. జాకెట్టున్ జలతారుచీరయును భూషల్ దాల్చి, దోషాకరుగా
చేకొట్టం గలమోముతో వెలయు నీ చెల్వంబు వీక్షించినగా
వాకట్టఁ గద యెట్టివారికిని, చెల్వా విల్వకే యిత్తువో,
కాకట్టింతువొ? నీమనంబు వశ మొందం జేయుమా నాకికస్.

చ. విపులము గాఁగ కుచ్చెళులు వీమలమచ్చున శోభుచుండ పైఁ
టవరికిణిం కట్టుకొని, దగ్గఱపింజలు కల్గినట్టి స
న్నపు తెల్లరైకయుం దొడిగి, నాఁడపుగుమ్మటమట్లు నీవు నా
కెపుడును దోఁచుచుందువుగదే జగదేక విలాసినీమణీ. 27

ఉ. జాఱుగ కేశముల్ ముడిచి చక్కనిదొక్క గులాబిపువ్వు పై
జేర్చి, బాగుగా చలువచేసిన తెల్లనిచీరకట్టి, క
బ్బారవికన్ ధరించి, మెయి భారవుసొమ్ములులేని నీదు సిం
గారము కన్నవారలకు కన్నులపండుగ కన్నెమిన్నరో. 28

చ, వదులుగ నల్లినట్టిజడ, వంగి మొగంబున మూఁగుముంగురుల్
నుదుటి సిలాఖుచుక్కయు, కనుగవ కాటుకరేఖ, సన్నవై
పొదలెడి తెల్లపుట్టమును ఫుక్కిటపీడెము చేతనెఱనా
పెనవియు, నీకు పెట్టియును బెట్టనిసొమ్ములు కావెకొమ్మరో. 29

క. బాపురె! నీమొగంబునకు పౌడరు చల్లుటయేల? సబ్బుతో
రాపిడియేలమోవి? కధరంబునకుం దనులంపుఁ గెంజగిం
దోఁపగ జేయనేల? కనుదోయికి కాటుకయేటి? కో వదం
తీ! పునరుక్తిదోషమున కివ్వి యుదాహరణంబులౌఁ జుమీ.

చ. దిటముగనల్లి గుండ్రముగ దీర్చినకీల్జడ యొక్కమారు, వ్రేల్
జడ యొకమాఱు, గుత్తమగు జార్ముడి యింకొకమాఱు, మేలిము
చ్చటముడి యొక్కమారు, కడుచక్కనికొప్పుగ యొక్కమారుగా
కుటిలకచా, భవత్కచము కూర్తువు నామది చిక్కుపొందగన్. 31

చ. విరియని మల్లెమొగ్గ లొకవేళను, వీడిన యుట్టిసంపెఁగల్
మఱియొకవేళ, చక్కలి గులాబులు వేరొకవేళ, గేదగుల్
మఱియొకవేళ గాఁగ కుసుమంబులు వేణినిదాల్చి పువ్వుబోఁ
డిరో, పువ్వువిల్తునారసము కేవను నాఁటెదు నామనంబునన్. 32

చ, సగము సరీరమున్ తలఁపుచాటున దాఁచి, సగంబు వీథిలోఁ
కగపడు నట్లుగా నహరహంబును నిల్చినయట్టి నిన్ను ర
క్తిగఁ గనుచుండుటన్ భ్రమరకీటక నీతిని నాశరీరమున్
ముగుద సగంబె యయ్యెఁ బరిపూర్ణకృపం గనిపింపుమా యిఁకన్ 33

ఉ. పేశలవార్ధి, స్నానమయి పెన్నెరులం దడియార్చి మేడపై
కేశచయంబు చిక్కుతొలఁగించుచు నీవు పచారుచేయుచో,
రాశిగనున్న మబ్బులఁ దొరంగు శశాంకునిబోలు నీ మొగం
బాశ మదీయదృక్కువలయంబులకుం గలిగించు ట్రభమే, 34

శా. డాబామీఁదను సందెచీకటితతిన్ డాబొప్పఁగా నీవు ము
స్తాబై చల్లనిగాలికై దిరుగఁగా, స్వర్లోకమందుండి రం
భాబింబోష్ఠియె యేగుదెంచెనని విభ్రాంతిన్ దలంతుంగదే!
యో బాలా! నినుఁ గోరకుండెడి శుకుం డుర్వీస్థలిం గల్గునే. 35

ఉ. అద్దము ముందుపెట్టుకొని యందముగాఁ గనునీవు పాపటన్
దిద్దుచు నుండగా, తెరువదేయసి చొచ్చిన నాదుచూపులో
ముద్దియ, రెండుచెంపలక మూఁగి నొసంటకిసాఁగి చెక్కులన్
కొద్దిగ, నాఁగి, మోముపంబు గ్రుమ్మరసాగెను జావలంబునన్. 36
ఉ. గానకళావిశారదవు గావున చల్లనివేళ, ముందు హా
ర్మోనియమీవు పెట్టుకొని మోహనగాత్రిరో, జంత్రిగాత్రముల్
వీనులకొకరీతి వినిపింపఁగఁ బాడిన పాటచేత నా
మానసమందు కోర్కె పలుమారుచిగిర్చె, ఫలించుటెన్నడో. 37
ఉ. బాలిక స్నానమున్ సలిపి, పట్టుదుకూలము కట్టి నీవు దే
వాలయ సీమచేర నువవాసముచే పసివాడి ముచ్చటం
జాలఁగ గొల్పు నీ మొగము చందము కన్గొని మోహమొందగ, యా
వేళను నీదుపొందు నొదవింపుమటంచును దేవుఁగొల్చితిన్. 38

ఉ. చేతను బుస్తకంబులను జేకొని మెల్లగఁ బాఠశాలకై
యో తరళాక్షి, నీ వరుగుచున్నడ, మన్మథబాధచేత నా
చేతము వ్రీలుచుండ, నినుఁ జేసియుఁ గుట్టినయట్లు కాదయో
భూతదయాగుణం బెవను బుట్టని నీచదు వేలఁ జెప్పుమా! 39

చ. నెలఁత, కొళాయి కీవరిగి నీళ్ళను బట్టుచు నిల్చియుండఁగా,
బొళబొళ మంచు గొట్టమున బుట్టిననీళులు నీదుబిందెలో
పలఁ బడినట్టిరీతి నుతిపాత్రమవౌ నిను జూచి నామన
స్థలిని ద్రవించుకోరికలు ధారనుగట్టి స్రవించెనీపయిన్. 40

ఉ. బోటిరో, మొన్న నాటకము చూచుటకై చనుదెంచి, యచ్చటన్
బోటులలోల నిన్నుఁగని బుద్ధిమరల్పఁగ లేనివాఁడనై,
నాటక మేమియో యెఱుఁగ, నాయకివీవగు చిత్రనాటకం
బాటగ మన్మథుండు ననువాఁడగ జేసెను సూత్రధారుఁడై. 41

ఉ. సంబరమీవు చూచుటకు చక్కనివేషముతోడ బండిలో
నం బయి కాస్యమించుగ కనంబడునట్లుగ వంగియున్నచోఁ
శంబరనేత్ర. నేత్రములు నావుగవిప్పుచు నిన్నుఁజూచుటే
సంబరమయ్యె నాకు, పయిసంబర మతయు వ్యర్థమీసుమీ. 42

శా. బొట్లంజెప్పఁగ భూమిఁ దాంగి నగుచుం బుర్రెల్తు పట్టపుటే
న్గట్టి వేగుచునుండ. దీపపువెలుగందున్ నినున్ గాంచి, చీఁ
కట్లన్ నీమెఱుఁగారునవ్వులె తొలంగంజేసెనో. లేక గా
స్లైట్లేమూలకుఁ ద్రోసెనో, యెఱుఁగ కాశ్చర్యంబు కంటింజెలీ. 43

ఉ బందుగులింటి పెండ్లికయి బాలరొ నీవును నేనుఁబోయి యం
దరుఁ బెండ్లిసందడుల యందుమునింగి మెలంగఁగా, నదే
సందడియంచు నంటి మదిజ్ఞాపక మున్నదొ లేదొ! నాఁటి యా
నందము నిన్ను నేఁ గలిసినంగద భ్రమ్మరఁ గల్గఁగావలెన్. 44

చ. చిలుకలు పిల్లుగాఁగ రోదసేయుఁ, బికంబులు కూయ, షట్పదం
బులు కడు మ్రోయఁ దీవగమిపూయఁగఁ బూవులు తావులీయఁగన్
గలిసి విహారమున్ సుమవనంబుల సల్పఁగ నేర నేని తో
య్యాలి, మఱి యీవసంతము నిరర్థకమే ఋతురాజమయ్యునున్.

ఉ. ఆతపతాప మొక్కదెస, నంగజతాప మింకొకదిక్కునన్
నా తను వేర్చు చున్నయవి నాతిరో, గంధపులేపపూతలన్
శీతలమైన నీ యెదను జేరిచి తాపము బాపకున్న, నే
రీతిగ నాతెరం బగును గ్రీష్మదినంబుల నెల్ల దాటగన్. 46

చ, జలదము మూసిపెట్టి దివసంబుల రాత్రులఁ జేయుచుండ, లో
పలియదు గించుకేనియును పైకిడ నీయని వాన జోరుగా
ఇలఁబడుచుండ, వెచ్చఁదన మిచ్చెడి యింటను రేపవళ్ళు నిన్
గలిసి సుఖింపగా మదిని గాంక్ష జనించెను గామినీమణీ. 47

ఉ. నీరదపంక్తిలేమిని వినిర్మలమౌ గగనస్థలంబునన్
శారదపూర్ణచంద్రముఁడు చల్లెడి చల్లని చంద్రికల్ భవత్
స్మేరముచే నిరర్థకత చెందుచునుండఁగ, నిన్నుగూఁడి యిం
పాగసుభాంగి, వెన్నెలబయిళ్ళ సుఖించుట యింద్రభోగమే. 48

ఉ. ఇంతయు సందు లేక బిగియించిన గాఢపు కౌగలింతలన్
సంతస మీవు నా కొసఁగ సమ్మతిలన్ వలె నల్లు కానిచో.
కాంతరో. నుంచుచే వడఁకుగల్గగచేసెడి దీర్ఘమైన హే
మంతపురాత్రులం గడప మార్గము లేదు మఱేది యేనియున్. 49

చ. కుటిలశిరోజ, దట్టమగు కుంకుమచర్చలచేత రక్తిమన్
దిటముగఁ బూనినట్టి భవదీయకుచద్వితయంబు తొమ్మురుం
పటులవిధాన కట్టుకొని, మానునో యీశిశిరంబునందు ప్రా
త్పుటముననుండిపుట్టు చలి పోవున యింతుకేపాటుపడ్డటుల్ 50

ఉ. వీధినిబోవ తెప్పలను వేయకవన్ కనుగొంటిగాని, నా
బాధయెఱింగి నీదు మది భావము తెల్ప తెల్పఁ దలంపవేమి? శ్రీ
నాథుని ద్రావిడాంగనల నైజముచూపక, యేసియేసియున్
సాధనముల్ వచింపగదే సారసలోచన, గూడి కేళికిన్. 51

ఉ. ఇష్టము నీకుగల్గినటు లించుకయేసియు నీవుపల్కు ని
స్పష్టము చేయకున్నయెడ, బాకులు కత్తులునై సుమంబులే
కష్టముపెట్టు నామదిని కామిని, నీదుకటాక్షమున్నచో,
ముష్టిశరంబులన్ మరుఁడు మూలకు పాఱఁగవైవఁగావలెన్, 52

ఉ. ఏర్పకజేయకుంటివిక డే భవదీయమనంబు నీదు ని
ట్టూర్పులు, పైఁటజార్పులు నొకొక్కపుడాకనుగొల్పు, నంతటను
మార్పులు నీప్రవర్తనమునం గనుపట్టి నిరాశపుట్టు నే
నోర్పువహింప, దర్పకుఁడిఁకోర్పు వహించునె దర్పహీనుడై?

చ, అడిగినయంత నొప్పుకొనునట్టులె కన్పడి, వేడి నంత ని
య్యెడఁ గడుబెట్టొనర్తు వహా! యియ్యదితొయ్యలి నీకెకాదు, మీ
వడఁతుకజాతికంతకు స్వభావము, భావమెఱింగి నిన్ను నే
విడువకయుంటి, నేలుకొనవే, యిటు బెట్టొనరింప నేటికే, 54

చ. అభిమత మున్న యట్టు లొకయప్పుడు, లేనటులొక్క యప్పుడో
యిభగమనా, కనంబడెద వేటికె? కాంతలచిత్తముల్ జగత్
ప్రభుఁడె యెఱుంగఁగా నలయు తాసకచిత్తము తెల్పకుంట, బె
ట్టో, భయమో? యిట్లుచంపఁగనెటుల్ మనుదున్ మనసిచ్చియేలవే

ఉ. నోటను నాకు తావకమనోవిధముం దెలుపంగ నీకు మో
మోటము కల్గె నేని, మునుమున్ కనుసైఁగలు లేవె? లేనె వ్రేల్
మీటులు? మందహాసములు లేవె! యు వేవియు చేతగానిచో,
చీటులు వేవె? పంపుటకు చేటులు లేరె? యుపేక్ష యేటికే. 56

ఉ. సిగ్గును గొంకునుంగలుగు చేడియ లుండరు? వారు నీవలెన్
దగ్గఱ చెంత చేరఁగనె దాఁగఁగ తుఱ్ఱునఁ పాఱిపోదురే?

ఇగ్గతి యిప్పుడైన, మఱియెట్లుగ కౌఁగిట నుండనేర్తువో?
దగ్గిన నూఁకుముక్క వనితా, యెటుతుమ్మిన నిల్వనేరుచున్ 57

ఉ. సిగ్గునఁ గొంకు చుంటివొకొ చిన్నవయస్సును జేసి వెన్కకున్
తగ్గుచు నుంటివో? చతురతన్, మఱియున్ మురిపించు చుంటివో
బొగ్గును జూపుచుంటివొకొ! ముద్దియ, మత్కృతమైన దెద్దియో
యొగ్గు ఘటిల్లెనో? దయవహింపుము, దోసిలియొగ్గి వేడితిన్ 58

ఉ. గుట్టును నేనుదాచనని కొంకుచునుంటివో? యట్టులైన, నే
నొట్టును బెట్టుకొందు వినుమో చెలి, నామది కాముఁడమ్ములన్
గట్టిగ గ్రుచ్చిచూచినను గన్పడకుండెడి లోతునందు నేఁ
బెట్టి, భవత్స్వభావమును బ్రీతిని గాంచెద దైవసాక్షిగన్, 69

మ. నెలఁతా, కాళ్ళకుగఁగ నేఁ దిరిగితిన్, నిల్వంబడంగా, నదే
నిలజొంటింజుమి నిల్వబత్తెముగ, నే నిద్రింపనే, లేదు రా
త్రులయందిట్లుగ నాశ్రయించినను, నాతోఁ బల్కనుం బల్క, విం
దలిబాధన్ సగమేని వడ్డయెలన్, స్వర్గంబె సాధింపనా. 60

ఉ. రోజనకొక్కరీతిని సరోజముఖీ, చరియించుచుందు, న
వ్యాజకృపావిశేషము నొకప్పుడుచూపెద, నొక్కయప్పుడే
దే జగడంబు పెట్టుకొని యొద్దకునైనను జేరనీయ, వ
న్నా! జవరాండ్రచిత్తగతులన్న, క్షణక్షణముల్ నిజంబుగన్ 61

ఉ, సమ్మతి నీకు లేదని విటమ్ముగఁ దోఁచిన. లేదటంచు స్ప
ష్టమ్ముగఁ జెప్పకుండ ననుఁ జంపగ నేటికి. చెప్పినంత, ప్రే
మ మ్మొదవింపఁగాఁగలుగు మందులు మ్రాకులు నెల్లఁదెచ్చి న
శ్య మ్మొనరించుకొందు వనజాస్య, యవశ్యముగాఁగ నిష్ణితన్. 62

శా. అంగీకారములేనిచోఁ దెలుపరాదా? పామునున్ చావకుం
డగాఁ, గఱ్ఱయు సైతమున్ విరుగకుండగా నిటేలా? ప్రసూ
నాంగీ, నీవిరపేక్ష తెల్పఁగనే, నిన్నర్థించు కష్టంబు నా
కుం గోపంబునుఁ జూపుకష్టమిఁక నీకు, గల్గకుండుంగదా. 63

ఉ. దూతికతోడ నీకడకు తోయ్యలి, నేఁగబురంప. దానిసన్
బూతులుతిట్టి గోలితఁట! బుద్ధిహీనతయే, మఱోకృతో
ఈ తెఱఁగౌ రహస్యమును నేనువచించుట; తప్పువచ్చె నేఁ
జేతులుమోడ్చి మ్రొక్కితిని, జేసినదోసము సైఁచితొలుమా. 64

శా. సంకేతస్థలి కేనుముందుచని, యో ప్రాణా, ఇంకెన్నత్తువో,
ఇంకేవత్తువో?" యందు కాచుకొని, నీవెన్నింటికిన్ రామి "ఆ
టంకంబేదియొకల్గి మానితివో, యిష్టంబుడమిన్ రావో?" యన్
శంకంబొందితి, మాకుకాగకలుని రాశల్ చేయ న్యాయంబకే? 64

ఉ. రాతిరిరాఁగ ప్రొద్దుటను రమ్మని ప్రొద్దుటరాఁగ నింక నే
నీదోతతి రమ్మటంచు, నిటులోతరుణీమణి, నన్నుఁద్రిప్పుటే
తియ్యఁకే! యేదోయొక నిర్ణయమహా సమయంబుతెల్పినన్
చేతులు నేను గట్టుకొని చేరనె, యెట్టియకాలమై న్. 66

ఉ. కోకలుకోరెవో, నగలుకోరెదో, కానుకలేవికోరెదో.
మూకలుఁకోరెదో, చెలియరో, తెలయంగను జేయకీవు న
న్నికరింతిన్ శ్రమంపఁజెచ దేమిటికే? పలిజున్ను నేఁయయున్
శోకములెల్లఁజూచి తృటిలోఁ గొఁవచ్చెద నీవుకోరిఁన్. 67

మ. ఉవిదా, యక్కర తీరునంతవఱ కేవో యచ్చికల్ బుచ్చికల్
చెవికిష్టంబునఁబల్కి, యావెనుక నిఁ చేరంగ నేరానో య
న్న విచారంబును బెట్టుకోవలదు, మేనం బ్రాణముల్నిన్నినా
ళ్ళు విధేయుండనునీకు, నావలపు నేండ్లుంబూండ్లు తగ్గించునే. 68

ఉ. మక్కువనీకు కద్గసన మాత్రముచేత లాభమేసు? నా
యక్కర దానఁదీతెనఁకొ? యక్కట, నీవిదు ముద్దులబ్బెనో?
అక్కవనిన్నుఁ జేర్చుకొనుటబ్బెనో? నీమధురాధరోష్టమున్
నొక్కుట యబ్బెనో! మఱి మనోహారి, పట్టిప్రియం బిదేటికే. 69

ఉ. వారికి వీరికిం దెలియ వచ్చునటంచును జంకుచున్న, నో
నీరజనేత్ర, యెన్నఁటికి నేనియుఁ గార్యము సానుకూలమా

నే? రమణీజనంబులకు నిండుగ సాహసముంచు సందు; తే
దారియొచూపి, నాదుసరదా కొఱ దావడకుండఁ దీర్పుమా. 70

శా. పాతివ్రత్యము కల్గుదానివలెనే భావించుచున్ నిష్ఠలున్
నీతుల్ పల్కిన, ముద్దరాల వనుచున్ నిన్నెంచురే? యెన్నియో
చేతుల్ చూచిన జాణవంచెరుఁగనా? చెల్వా, యిదేరీతిగా
చాతుర్యంబులు చూప కేలుకొనవే సంప్రీతిచేతస్కవై. 71

చ. మగఁడు మనంబునందు ననుమానము పొందెను గాన నన్నురాఁ
దగదని వార్తపంపితివి, తప్పుకొనన్ మిషగాని, నిశ్చయం
బుగ మదిలోననీవు వలపుం గలదానవయేని, భర్తక
న్నుఁగవనుకప్ప నేరవె మనోహరి, యింతటిజాణ వయ్యునున్, 72

శా. గోడల్ గొందులుదాటి, జంకుమటి న్ంకుగొ లేక, కన్దోయికె
వ్వాఁడింపై కనిపించినన్ సరియె యవ్వానిను యథేచ్ఛను రతి
క్రీడం దేల్చిన ప్రౌఢవీవని ధరిత్రిన్ నీదువిఖ్యాతి వి
న్నాఁడను; నేఁడు ననున్ వరింతువని యున్నాఁడను పుపుబోఁడిరో 73

ఉ. చెప్పెద నింటివారి కనిచీకటినన్ బెదరించ దేల? యే
తప్పును మోపి చెప్పెదవు? తావకహాసము చూడఁగూడదో
యొప్పమటంచు వేఁడవగదో? యటు చెప్పెదుగాని, ముందుగా
తిప్పలుపెట్ట కేలుముగదే జగదేక విలాసినీ ననున్. 74

చ. అతివరో. యింటఁదెల్పెదనటంచును నన్ బెదరింపఁబోక, నీ
వు తెలుప, నేనుమాన, తగవున్ వినువారలె తీర్తురుగాక, యె
ట్లు తొలుత నాశపెట్టితివొ, లోఁకువమైతి నటంచు నెట్లునా
హితము దీర్ప మానితివొ, యాసకలంబును బైకి చాటెదన్. 75

శా. పాపంబీవనియంచు నన్నిపుడు చేపట్టంగ రావేమి? నీ
కే పాపంబయి, నాకుకాదె, నరలోకంబీవొంద, నేనొందుదుం
దాపం బచ్చటఁబొందఁగా వలయు నన్నుం దాపమిచ్చోట లే
నే? పూఁబోఁడి భయంబు పోవిడిచి, నన్నేలంగదే సత్కృపన్. 76

ఉ. పాపమటంచు నన్నుఁబరిపాలనచేయు కొప్పవేల! తా
రాపతి నేలినట్టి గురురామకుఁగలగని పుట్టిపాపమున్
గోపకుమారు గోపికలు కూడఁగ కల్గనియట్టిపాప మో
నీ పువుఁబోఁడి నీకొక తెకే యువుకబ్బు నె యబ్బురంబుగన్. 77

మ. అతివా, అంగననమ్మరా, దనెడి పద్యంబెన్నడో మున్ను చి
న్నతనంబందు పఠించినాఁడను, నను నమ్మించి నమ్మించి, యి
ట్లుతుదన్ నీవొనరించు మోసమిప్పుడు డాలోకించుచును, దానికిన్
స్తుతికా, దక్షరలక్షలీయుఁదగునంచున్ నేడునే నెంచితిన్. 78

చ. నెలఁతరో, క న్నెప్రాయమున నీవు మదంకము నెక్కి, నీమచం
కల గిలిగింతగొల్పుచును, కాయము నెల్లస్పృశించి బుగ్గ ము
ద్దులుగొనుచున్, ననున్వలచితివో వగలాడి! యటన్నవ్వి "నా
వలపుల కాంత"నంటి; వల వాక్యమునిక్క-ము సేయుమియ్యెడన్. 79

ఉ. ఈడుకునీవువత్తువన, నింటనుగల్గిన వారు నిన్నుఁగా
పాడుమ చేడియాఁ బయట పాదమువెట్టఁగ నీనివేళ, ఇన్
చూడఁగ నేనుబడ్డశ్రమచూచితివేనియు, నివ్విధైన నా
వేడుకదీర్పకుండుదువె వేవురుకాఁపుగ కూరుచుండినన్. 80

ఉ. ఎన్నటికింక నీవెదిగి యీడుకువత్తువొయన్న వాంఛతో
కన్నులనీదు సొట్టవ మొగాదిగిఁజూచుచు వత్సరంబులే
నెన్నుచునుండ, నిప్పటికినీవు రజస్వలవైతి, వింక నో
కన్నె యుపేక్షమాని వడిగా మదపేక్షను దీర్చిపోవుమా. 81

ఉ. సుందరి, పెద్దదానవయి శోభిలుకాలమునందు నొంటిగా
నందు లభించినంత, కనుసైగలు, నవ్వులు, మేనిరాపులున్
తొందరపాటుముద్దులును దొంగతనంబుగ మాచ్చుకొన్న యా
చందము నీకొకించుకయు జ్ఞప్తియులేనటులుంటి వియ్యెడన్. 82

చ. తెలియఁగలట్టిదారి మనమిద్దఱమొంటిగ తొరసిల్లఁగా,
చిటునగవొప్ప నీభుజముచేననుఁ జెచ్చెరఁ ద్రోసికొంచునీ

వరిగిప నాటిచందమును నందము డెందమునందు నాటుటన్
మఱవకయున్నవాడను సుమా కుసుమాంగి సుమాస్త్రినాగరా

ఉ. అంటెనొ నీకు నూత్నముగ నచ్చట నేదియొ? భాగ్యవత్తవా
రింటికిఁ బోయి వచ్చిన యిటీవల బాల్యపు నేస్తకానిఁన్
కంటను జూడనైతివి, ముఖాముఖమైన, మొగంబు వాల్చుకొం
చుంటివి, బాల్యకాలపుప్రియుల్ కనిపింతురె భర్తవచ్చినన్. 84

చ. పొరుగున కీవువచ్చుటను బుణ్యమువండెను నాకటంచు సం
బరపడుచుండ నన్నుఁగన వైకినిరా, నొకవేళ వచ్చినన్
శిరమును వొత్త, వత్తినను, జేసినసైగకు మారుచేయ, వీ
విరుగునఁ జేరినట్టిఫలమే కనిపింపక యున్నదో చెలీ. 85

సీ. బొట్టు పెట్టమి మచ్చకట్టకుండఁగఁ దేట
వై ముచ్చటం గొల్పు మోముతోడ
నగలు క్రిందను మీఁద దిగవేతుకొనమి వ
ల్పొందక జిగి గల్గు నొడలితోడ
నూని వాడుకను మానుటఁజేసి జిడ్డును
బొరయుకయున్న పెన్నెఱులతోడ
రవికలేమిఁ దెలిచీరను స్పష్టమగా నటు
కనిపించు మేని పొంకంబుతోడ

గీ. తరుణీ, యిప్పటి బాలవితంతురూప
మే! వెనుకకంటె నెక్కువ హితముగొల్పె
భర్తకంటెను నీకువభర్తనాచు
నెక్కువహితంబు కూర్చు నే నింకమీఁద, 86

మ. విధవాత్వంబున కీవు చింతిలకుమీ వీకేళలింగంబుగా
రు ధరన్మీఁకొరకేజనించి రలవారున్ దారిచూపింపకు
న్న,ధృతిన్ మానఁగబోకు, నీకుదయ యున్నంజాలునో బాలికా
వృధగా నీమొల్లప్రాయమును గడవకానీయంజుమీ యెన్నఁడున్. 87

ఉ. బొట్టును బెట్టుకోఁ దగిన పుణ్యము పోయెనటంచుఁ గుందకే,
ఇట్టులు లేఁతప్రాయమున స్వేచ్ఛలభించుట భాగ్యమే గదా!
ఎట్టివిధంపులోప ముదయింపని యట్లుగ, నీకు బొట్టునుం
బెట్టి ప్రియంబునం బిలుఁతు ప్రేయసి, రాఁగదె నాదువ్రక్కకున్.

సీ. ముంగురుల్ నొసటిపై ముసరితుం పెసలారఁ
గను నీవు నాట్య మాడిన తెఱంగు
వీనులఁ దేనెల సోనలఁ గురిపించు
చను నీవు పాట పాడిన తెఱంగు
కరకంకణముల నిక్వాణ మనుక్షణము గ
ల్లనఁగ నీవభినయించిన హొరంగు
తూపుల రూపున చూపఱ హృదయముల్
కలగించు నీదు చూపుల మెఱుంగు

గీ. మేళముల తోడి వారకామినులతోడఁ
గూడి నీవున్న యట్టి యందును గనుంగొ
నంగనె యనంగుఁ డేచఁ గడంగె; నంగ
నామణీ నీమఱుంగు నొందంగ నిమ్ము

శా. కొక్కోకంబును నేర్చి, వాక్కులను టక్కుల్ పెక్కుగా నేర్చి వే
శ్యోత్కర్త్రివ్వతె నీకు సాటియగు నోహో! వేశ్యలందేనియున్
రొక్కం బెంతయునర్ఘ సరే యొసగెదన్ రో చేడగో, నన్నికన్
చొక్కింపంగదె, నేర్పులెన్నికలవో చూపించుచున్ నుక్కువన్. 9

ఉ. కాంతలె మాయకత్తె లనఁగా వెలకాంతయు మాయకత్తె లం 10
చింతరో, వేఱె చెప్పనలెనే? యిది స్పష్టముగా నెఱింగియున్,
స్వాంతము నందు నిన్ వలచి వచ్చితి, తక్కిన వేశ్యలట్లె కా
వింతువొ, నమ్మకంబు నొదవింతువొ యీపయిఁ జూడగా వలెన్.

మ. మగవారల్ వశమౌట కెల్ల గుటికల్ మందుల్ ప్రయోగింతురం
ట! గుణంబిచ్చునటంచు నాకెవియొ పెట్టంబోదు వేమోనుబీ;

వగలాఁడీయటు పెట్టుకున్నపుడె యోర్వఁగ రాని యీ బాళిసిం
డెఁగదా? పెట్టిన, మన్మథుండసువులేనిన్ నిల్వంగానిచ్చునే? 92

సీ. చవిచూపితివెకాని చాన, నీయధరసు
ధల్ పల్మాఱులుఁగ్రుచ్చి త్రావనైతి,
ఆనించితివెకాని యతివ, చెక్కుటమోవి
ననుకొన్నరీతి ముద్దాడనైతి.
స్పృశియించితివెకాని చెలి, నీయురోజముల్
గట్టిగా పలుమారు పట్టనైతి,
తగిలించితివెకాని తరుణి, మేఁ మేను న
ల్లికగొనఁగాఁ గౌఁగలింపనైతి,
గీ. మచ్చుచూచితివెకాని మగువ, ప్రథమ
నిధువనంబౌటఁ దృప్తిజనింపఁగా ర
మింపనైతిని, గాననేయింపుమై పు
నస్సమాగమనంబునకు నింతగఁ దపింతు. 93

ఉ. కౌఁగిట నిన్నుఁజేర్చుకొనఁ గల్గెడిభోగము నింద్రభోగముం
గా గణుతింతు, నెంతనినుఁ గౌఁగిటఁజేర్చినఁ దృప్తికల్గదే.
దో గజరాజయానా? యిఁకనొక్కవరిన్, మఱియొక్కమాఱు, త
ద్భోగము నేనుబొందఁదలఁతున్ వినువుంగవ కట్లొసంగుమా 94

ఉ. కాముకవృత్తిపై రకరకంబుల భామలతోడ నేస్తమో
కామినీ మున్నుసల్పితివిగాని. యొకర్తుకయోని నేర్పునన్,
గోముల, నిన్నుబోలఁగలకోమలి కన్పడలేదు, నేనిఁక
కామునిసాక్షిగాఁగ నినుఁగాక మఱొక్కతె నొల్లనెన్నఁడున్. 95

ఉ, ఓ ఫణిరాజవేణి, మనమొండొరుమోములు చూచుకొన్న వే
ళాఫలమో, మఱేమిరొయొ, బళా! నినుఁ గన్నులఁగన్నదాదిగా
సాపుగ నన్యకామినుల సంగతికిన్ మనసొగ్గదాయె, ద్వై
రేఫము వేఱుపువ్వులఁజరించునె, నీరజమే లభించినన్. 96

చ. జలజదళాయతాక్షి సరసంబునకుం బొలయల్కయుండఁగా
వలయునటంచు నల్గితివొ? వ్యర్థపుఁగోపము తెచ్చుకొంచు, నీ
పులుకకపల్క కీరశరణి యూరకయుండుటనీతికాదు, నన్
సిలిచి. యథాప్రకారముగఁ బ్రేమనుగౌఁగిటఁ జేర్చుకోఁగదే. 97

ఉ. ఇంకొకకామినిన్ మరగి యిప్పుడుపోవుచునుంటివటంచు నో
పంకజనేత్రి! యట్టియపవాదమునాపయి మోఁపెదేల? యి
ట్లింకులుగొన్న మోహమునవిప్పుడెకా, దిఁక నెప్పుడున్ భవత్
కింకరుఁడన్, మఱింకఁ దొలఁగించుకొనంగదె నీదుశంకలన్. 98

శా. ఏమాటంకములెన్నికల్గినను నిన్నే నేను, వన్నీవు కాం
తా! యిన్నాళ్ళును నాశ్రయించుకొని యున్నా, మింతో యంతో సుఖం
బే యెల్లప్పుడుఁ బొందినారముగదా! యిట్లున్న యన్నాళ్ళనున్
హాయింగూర్పఁగ నిన్నవేఁడుకొనెదన్. దైవంబు, ప్రార్థించెదన్, 99

సీ. మంగళం బగుఁగాక మానినీ తారకా
సఖములౌ తావకనఖములకును!
మంగళంబగుఁగాక మగువ, చక్రవతి
బింబమౌ నీదునితంబునకు!
మంగళంబగుఁగాక మహిళామణీ, కోక
రాజములౌ నీయురోజములకు
మంగళంబగుఁగాక మదిరాక్షి. శశికళా
సదనమౌ భవదీయ వదనమునకు!
గీ. మధువుగ్రోలియౌ మోవికి మంగళంబు
మల్లెపువులగు నవులకు మంగళంబు!
మరులు గనులగు కనులకు మంగళంబు!
మధుకరులగు ముంగురులకు మంగళంబు!

ప్రథమ భాగము సంపూర్ణము.

—0—

 # జాబులు

రెండవ భాగము

నందన సమసుందరుఁ
డైన మనోహరునకుఁ బ్రియురా లనురాగం
బూని కవుంగిట గాఢము
గా నణఁచుచు మ్రొక్కి, చేయఁగల విన్నపముల్.

ఉ. కంటికి నింపుగాఁగ నినుఁ గన్నది యాదిగ కామబాధచేఁ
గంటసమయ్యె నా బ్రతుకు, కంటికి నిద్దుర రాకయుండె, ఆ
కంటికి నన్నమైనఁ దినఁగా వెగటయ్యెను, నిన్నుఁ గానమిన్
గంట యుగంబు కైవడిని గప్పుచున్నది ప్రాణనాయకా. 2

చ. అల దినమందు నా సమయమం, దల, చోటున, నీటుగోటు, లిం
పులు పలు సొంపు, లందమును బొల్పగు చందము, షోకుఠీకు. లే
పులుబలుకోపులుంగల యపూర్వపు నీ చెలువంబుచూచి, నా
తలఁలు నీవయిన్ నిలిచె, తపవరో! యెటు త్రిప్పుకొన్ననున్.

సీ. లేఁత వెన్నెలవలె బోలిన ఛిఱునవ్వుతో
మెఱియుచునున్న నీ ముద్దుమొగము
కర్ణరంధ్రములద్దుగా రాఁగ నిల్చిన
గతిఁ బొల్చుచున్న నీకన్నుదోయి,

వలరాజు పూర్తిగా వంచిన విండ్లనై
ఖరిఁ జెలువారు నీ కమ్మబొమలు
మోవి తేనియ మీఁద ముసరు తుమ్మెదలల్లు
మిసమిసలాడు నీ మీసములను
గీ. నీవెడఁదఱొమ్ము మఱియు నీనిడుఁదభుజయు
గమ్మ నీవడల్ నీరొయిడల్ గాంచి మది
రించి, తపియించుచుంటి నో ప్రియుఁడ యెట్టి
గతిగఁ బ్రోతువో? యిఁక నాదుగతివి నీవె. 4

ఉ. చక్కదనంబునన్ సరిగ సంపెఁగ మొగ్గయు, తమ్మిపువ్వు, నీ
ముక్కు, మొగంబు వానిఁగని మోహముపొందితి, నాదుప్రాణముల్
దక్కకయుండ, సంపెగఁలుఁ దామరలున్ మదనుండు నాపయిం
గ్రక్కన వేయసాగె, ననుఁ గాపుము నీమనుగిచ్చి నాయకా.

ఉ. సంపెగమొగ్గతో తగవుసల్పెడిముక్కును, మల్లెమొగ్గలన్
చెంపలగొట్టు పల్వరుస, సింగములన్ బెదరించు మధ్యమున్
కెంపును నీరసంబనుచు గేలియొనర్చెడి మోవిదగ్గ, నీ
వింపుఘటింతువోయి హృదయేశ్వర, నాకనుదోయి కెప్పుడున్. 6

ఉ. తుమ్మెదతెక్కుతోడ తులఁతూఁగఁగజాలెడు నీదుమీసమున్,
తమ్మిల నేను నీకనులు, తల్పునుబోలె వెడందమైన నీ
ఱొమ్మునుగాంచి, మోహము నెఱుంగని నామది యిప్పుడక్కటా
కమ్మరిసారెలోపల తగుల్కొనునట్లుగ నాయె నాయకా. 7

ఉ. నాపెనుమోహమంతయుఁ గనంబడునట్లుగ మాటిమాటికిం
జూపులఁ దెల్పుచుంటి, ననుఁజూచుచు నవ్వుచునుంటి వీవునున్
నాపయికూర్మిపుట్టి యటునవ్వితివో, యటుగాక నాదు సం
తాపముగాంచి హేలవని నవ్వితివో, యెఱుఁగన్ మనోహరా. 8

చ. సరిగను, మోడిగాఁగ, సరసంబుగ, తేలికగాఁగ, నోరగా
చుఱుకుగ, నన్నుఁజూతు నల చూపులభావము నే నెఱుంగ; నల్
లెఱవక, యించుకే తెఱచి లేఁతగ పూర్ణముగాఁగ విప్పి సుం
దరముగ నవ్వుచుందు, వలనవ్వులభావము నాకు నేర్పరా. 9

శా. నీవెవ్వఁడవు, నేనెవర్తె? నహహా! నీమీఁదనీమాడ్కి నా
భావంబేటికి నిల్వ, కల్వవిరికిన్ పద్మారిపైరీతి! యా
పూవుంబోఁడిక దూరపుంజెలిమి దాఁ బొందక నాకబ్బునో?
నీవున్ నేనును బూవుఁదావియుబలెన్ నెయ్యంబుమైనుందుమో. 10

చ. ఒకరికిమెచ్చుగొల్పుసొగ, సొక్కరికంటికి నచ్చదోయి నా
యక భవదీయరూపము మదక్షులకుంబ్రియమైనయట్టి పో
లికగనె, నాదురూపమున లేని విలాసము లేని నీదుకం
టికిఁగనిపించుత, న్మరుఁడు నేర్పుమెయిన్ ఘటియించుమాయచే! 11

ఉ. ఒక్కొకకాంత కొక్కొకప్రియుంగనునంతకు లోకమంతయున్
నిక్కముగా నెడారివలెనే కనుపట్టును, కన్నదాదియున్
చక్కని నందనోపవని చందమునంగనుపట్టు, నీవునా
దృక్కులపడ్డయంతటనె, దిక్కులు పుష్పమయంబు లయ్యెరా 12

ఉ. ఓరమణుండ, స్త్రీపురుషులొండొరులన్ సమవాంఛ నేలఁగాఁ
బో "రదిజన్మవాసనయొహో" యని పెద్దలుపల్కలేదె! తా
గోరిన పూరుషుండు తనుఁగోరుటకంటెను భాగ్యమున్నె? నిన్
గోరితి, నీవునాకు ననుకూలుఁడవౌదువొ, లేదొ, యక్కటా! 13

చ. వలపెదలేనియట్టి మగవానిపయిన్ మనసుంచి, వానితోఁ
గలయఁగ గోరుకంటె నరకంబిక స్త్రీలకు వేఱెకల్గునే!
తెలియనినీపయిన్ నిలిపితిన్ మది, నీవయి నీదుచిత్తమో
చెలువుఁడ నాదుభాగ్యమిదె చేతులుమోడ్చితి యేలుమావనన్. 14

మ. వలపుం దాఁతురు గాని, పూరుషులతో వాయెత్తి స్పష్టంబుగం
దెలుపం జూడరు స్త్రీలు, నాదువలపున్ నేనాపుకోలేక, ల
జ్జిలకుండన్ వెలిఁ బెట్టుకొంటి ననుచున్ సిగ్గయ్యె, నెమ్మోమునిం
కిలలోఁ జూపఁగలేను, దాఁచుకొననిమ్మా నాధ నీగుండెపై.

ఉ. కన్యనొ యన్యకామినినొ కావలెనంచుఁ దలంపఁ బోక, సా
మాన్యగ నెంచి ప్రాపకము మాటతలంపుము నన్నుఁ దక్క నే
నన్యుల కంటనైన నరయన్ రతివేళనె వేశ్య నౌచు నన్
ధన్యునిగా నొనర్తుఁ, గులనారు లెఱుంగని యట్టినేర్పుతో. 16

మ. నినుఁ జూడన్ వలెనంచు, వీలయినచో నీతోడ సంభాషణం
బు నొనర్పన్ వలెనంచు, వాకిటనె తేపున్మాపు నేఁ గాఁపురం
బొనరింపం దొరకొంటి, మోహమున నోహో! సాహసం బెక్కువా
యెను: నే నే ననుదెంచి, పైఁ బడెదజుమ్మా నీవు రాకుండినన్.

ఉ. నిన్నుఁ గనంగ, నామనము నిక్కముగా సెగపొంత వెన్నయౌ,
"వెన్నవలెం గరంగు నలవేణుల కౌఁగిటఁ జేర్చుటే సుఖం,"
బన్న వరూధినీ వచన మారసి, నన్ వరియింపు, మట్లుగా
కున్నను, నామన స్సుడుకునో నవమన్మథ, మన్మథాగ్నిచే. 18

మ. మగరాజా, బిగువేల? బ్రహ్మభవదాత్మం జేసెనా సోమరా
యిగ? నేనే మగవాడనై, మఱియు నీవే కాంతవై, నాపయిన్
మిగులన్ మోహముచేతఁ గ్రాఁగుచును నీవే యున్నచో. నూరకీ
వగిదిన్ బెట్టొనరించి నీయునురులన్ బాలాటకుం జూతునే.

ఉ. నమ్మిక మైనదాన ప్రియనాయక, నాహృదయంబు నీకు నే
నమ్మెద రమ్ము నీదయను, నయ్యది చాల ప్రియంబటంచు బే
రమ్మును బెట్టి నీవు కొసరం దొడఁగన్, వయిపెచ్చుగా మఱం
గమ్ము నొసంగెదన్ వదలఁగా వల దింతటి చౌకబేరమున్. 20

చ. అవసరముండి నేఁబలుకుమన్నను బల్కవు. పంచదార చి
ల్క వంటర! నిశ్చయం బగు శుకంబుగ నాభుజపంజరంబునన్
వివిధవినోదవాక్కులను వీనులవిందుగఁ బల్కుచున్ వసిం
తువనిన, నీకు నాపెదవిదొండనుతిండిగఁ బెట్టెదం బ్రియా.

చ. వనిత దనంతఁ దా వలసివచ్చినఁ జుల్కనయంచు. నన్నుఁ జు
ల్కనగను జూడఁబోకుమురా. కాదని చుల్కగఁ జూడ నెంచుకొ
న్నను, పురుషాయితంబులను నామెయిభారముగాఁగనుండఁ బో
దసి యయినన్ ననుం గలయరా వలరాయనికేళి నాయకా.

చ. మగఁడన కంటకింపగుచు మక్కువగొల్పు నతండెయంచు ము
న్నగవును దెల్పెఁదార, యలతారకుఁ జంద్రుఁడునోలె నీవు నా
మగఁడవు త్రాఁడులేని యనుమానము తీఱఁగ, బాహుపాశమున్
బిగువుగ నాగళంబునను బ్రేమను గట్టఁగదోయి నాయకా.

సీ. ముద్దాడెదను రార మోహనాకార నన్
ముద్దాడ నీకు మోమాటమైన,
పెదవి నొక్కెద రార ప్రియనాయకా నాదు
పెదవి నొక్కుట నీకు బిడియమైన,
కౌఁగిలించెదరార కామినీమార నన్
కౌఁగిలించుట నీకు కష్టమైన,
సరస మాడెద రార సరసుఁడా, నాతోడ
సరసిమాడుట నీకు శంకయైన,

కటకటా! నోటవ్రేల్ వెట్ట కఱవలేని
కరణి నున్నావుగాని, యొందఱి పెదవుల
గఱచినట్టి భుజంగశిఖామణి వౌరా!
ఎట్టిపుట్టలో, నేపాము యెవరికెఱుక?

శా. నీసౌందర్యము గాంచి యాశ వడితిన్ నీ చిత్తమేతీరో నీ
మీసం బట్లుప్రిరన్నమై తనరు నో? యారీతిగాఁ గాక, నీ
మీసం బట్టులు వక్రిమో యెఱుఁగ; నీమీసాలలో నవ్వులున్
నా సందేహము వృద్ధిచేసె; నది మాన్పం జిత్తమిమ్మాప్రియా,

ఉ. నాయక, నీవు నన్ వలచినాఁడ వటంచును నాకుఁ దెల్పఁగా
నే, నొడలెల్ల జల్లుమనియెన్, వలిగాలికి తీవకైవడిన్;
కాయము దాల్చినందులకుఁ గల్గె నదృష్టము నేఁటి: కింక నా
ప్రాయము ధన్యమయ్యె; నిటుపై మఱి యే దెటులైననున్ సరే

ఉ. ఎన్నఁడు నీకు మోహముదయించునో నావయినంచు నుండగా
ఇన్నిదినాల కద్ది లభియించెను కాంతల ప్రాయమున్ననో
క్రొన్ననవంటి దోయి 'యిదిగో' యన నాఱునెలల్ గతింప కుం
డ, న్నను ధన్యురాలిఁగ నొనర్పఁగ రాఁగదవోయి నాయకా,

ఉ కోకలు గోర, రూకలును గోరను, సొమ్ముల బెట్టఁగోర, నే
శోకముగోర నీకరుణ సోకుటయే పదివేలు నాకు, నీ
రాకనె కోరుచుండెదను రాకను జెందొవ గోరుమాడ్కి న
వ్రాకలు నన్ను బెట్టకుమురా. కలకాలము నేలరాకృపణ. 28

చ. తనప్రియుఁ గూడకుండ వసుధం గులకాంతకు నత్తయంచు. మా
మని, మఱియాడుబిడ్డలని యడ్డులు గంగకు నొడ్డులట్లుగా
కని కనినాదు కాఁపురము గంగను దింప తెగింపు పుట్టెను, గం
గను శివుఁ డేలుకొన్నటులుగా నను నేలెద వన్నచో ప్రియా.

చ. పురుషవరేణ్య! స్వాతికయి ముత్తెపుఁ జిప్పలరీతి నాకనుల్
త్వరపడుచుండె తావకవిలాపము కన్గొన స్వాతిబిందువుల్.
కురిసినగాని ముత్తియపు కోవ జనింపదు శుక్తులందు ని
న్నరయనికాలమందె యుదయంబగు నాకనులయందు ముత్యముల్

మ. నిదురన్మాని మెఱుంగఁగా నలికికేన్ నీవచ్చుదారుల్ పడిం
బది నాకాలుఁ గన్నులం బఱపి, రమ్మా, నాకు కన్పించుగా,
ఎదురుం జూచుచు నుంటి 'ఇల్లలుకఁగానే పండుగా?' యంచున
వ్వెదవేమో? యొకయిల్లెగా, కలికితేన్ ఫిధిన్, మఱిన్వాడయున్.

ఉ. మందులు మంత్రముల్, వలెనె మా మన చిత్తము మెత్తఁజేయు నీ
సుందరమందహాసములె చొక్కఁగఁ జేసెడి మందులౌ, భవ
చ్ఛందనశీతలోక్తులె ముదంబిడు మంత్రము లౌనుఁ డెందమా
నందముఁ బొందఁ గన్ గలిపి నవ్వుచు కేరుచు నుండరా ప్రియా.

చ. రమణుఁడ. నాదు మానస సరస్సుదరిన్ వలరాజు నీదు మీ
స మనెడి మేలిగాలపుకొసన్ ననుమోవియెరం దగిల్చి నే
ర్పు మెఱుని వేటలాడఁగను. మోసమెఱుంగనిదైదె మదాత్మమ
త్స్యమకట! యందఁ జిక్కువడి యట్టిటు కొట్టుకొనంగఁ జొచ్చెరా.

శా. నాకున్ నీకున్ గొంత యున్నదని నానారీతులం బేసులన్
లోకుల్ వెట్టిరి, వాదు రాఁదగిన డెబ్బల్ వచ్చె, హో దెన్నఁడున్
కాకుల్ లోకులనంగఁ బోకు, జనవాక్యంబద్ది కర్తవ్యమే,
కైకొమ్మా ప్రియకాంత గాఁగ నను నేకాంతంబునం గాంతుఁడా.

ఉ. రోసముకల్గినట్టు లతిరూక్షముగాఁ గను నన్నుఁ జూచుచున్
మీసముద్రిప్పె దేమిటికి? మేటిమగండవె యైన జంకులే
కో సుకుమార, రమ్మ తనుయుద్ధము నందు పెనంగి చూత.మా
యాసమటంచు ముందెవర మందుమొ వారలె యోడినట్లగున్.

ఉ. వ్యాకులమేల? వల్లభ, పరాంగనఁగూడినఁ బాపమంచు తా
టాకులలోన వ్రాసిరనియా? యల వ్రాతలెటున్న, నేమిరా
నీకును నాకు బ్రహ్మమును నిక్కముగాఁగను వ్రాసియుంచె, నే
పోకలఁ బో యినన్ జరుగుఁ బోతుద కాతనివ్రాఁత రీతిగన్.

ఉ. వాసనచూడ నట్టి ప్రవసంబు న టించును గొప్పలేల? వి
న్నాం, సరసాళులకు వలపునం దనియించినదాన; పీవునన్
వాసిగ నిచ్చి పూవులనొ వ్రాలినతేటివి యూటచేత, ఏ
దీ; సరసుడ, నా పెదవితేనెరుచుల్ చవి చూచి చెప్పుమా.

మ. అనురాగం బెదనీకు నావయిని లే దన్నట్టి లోపంపు మా
టను బల్కంగనుబోకు; కుంకుమశోడం గూడి వాసించు చం
దనపుంబూతల నెట్టినైన యురముం దాఁకించిన నిన్ కౌగిలిం
తును ప్రాణేశ్వర, దాన నీ హృదయమందున్ రక్తికల్గుంజుమీ.

శా. ఆకాంక్షన్ నిను నేఁ గనుక వలచి నిద్రాహారముల్ మానుటం
జేకూరెన్ శివరాత్రి జాగరణసంసేవాఫలంబున్, విశు
ద్ధైకాదశుపవాసపుణ్యఫలముం; ప్రాణేశ, కైలాసమున్
వైకుంఠంబునుగాఁగ నీ కవుఁగిలిన్ వాంఛించి నేఁ గాంచెదన్

చ. ముడుపులు గట్టుకొంటి, మఱి మ్రొక్కులు మ్రొక్కితి, దేవుఁడెవ్వఁడె
క్కడఁ గనఁబడ్డ నీ గులిమి కల్గఁగఁ గోరి: లభింపదాయె నా
ముడుపులు నీవె కైకొనుము, మ్రొక్కులుఁ గైకొను, మీవె నాడు దే
వుఁడవు, దయాస్వభావుడవు ప్రోవుము నన్నిక జీవితేశ్వరా.

చ. ఇలవయి నాఁడు దాచు జనియింపఁగరాదు, జనించె నేనియున్
వలపును బొందఁగూడ, దనవా, కలపొందిన, లోనఁ గుళ్లఁగా
నలయునె కాని దాని మగవానికి జూపఁగరాదు; చూపినన్,
చెలువకు రోఁత యై బ్రతుకు ఛీ యనిపించుఁ గదా మనోహరా.

చ. వదనము నైనఁ జూప; విదివాడఁట రా? "యిటరార" యన్న నీ
"నదెయిదె" యందు; విద్దిమరియాడఁటరా? స్ఫుటరాగమూనునన్
కదియవు: భార్యకౌగిటనె కైదటరా? కట! రాతిగుండె దా
ల్చెదవు; మదీయసంగమము చేదఁటరా? విటరాజశేఖరా. 42

సీ. కంటిని కన్నులు కఱవు దీఱఁగ. సుమ
శరు ధిక్కరించు నీ చక్కదనము
వింటిని రతిశాస్త్ర వివిధరహస్యంబు
లెఱింగిన నెఱజాణ వీవ యనుచు
అంటిని "కరుణామయా, నీకు నే దక్కి-
తిని, నీవె నాకిక దిక్క"టంచు
ఉంటిని, "నీకృప యొకనాడు గాకున్న,
నొకనాఁటికైన నాకొదవు" ననుచు,
గీ. వింటిని శరాళిసంధించి విషమబాణుఁ
డొంటిని జూచుక్కసం గొట్టుచుండె, వాలు
గంటి, నిదే కేలుమోడ్చి నేగతుల వేఁడు
కొంటిని, గవుంగిటంగప్పుకోఁడె గాఁడ.

ఆ. వె. నిన్నుఁ గన్న మొదలు నిముసముఁన్ మగనితో
అంకుతన మొనర్చ జంకుపుట్టె
నన్నుఁ జెట్టవట్టె నాదుపాతివ్రత్య
విధిని నిలుపు మయ్యవిటవరేణ్య 44

ఉ. హేయపుమాట లన్యులన నీ, కులబంధువు లెల్లరున్ వెలిన్
వేయగనీ, చెలుల్ విడువనీ, పతి మున్నగువార లల్లరుల్
చేయగనీ, భయంపడను. చిత్తము నీకయి దాఁచియుంచినా
నోయిమగండ, వేరు మనముందను రమ్ము యథేచ్ఛగానికన్.

ఉ. సామి, యిదేమిపాప! మొక జాబునకైన జవాబు వ్రాయ వే
మీ! మృదులాంగుళంబులకు మిక్కిలి కష్టమటంచు వ్రాయ లే
దేమొ? యిదొక్కకష్టమని యింతభయంపడుచున్న నాయుర
స్సీమను జందనద్రవము చిక్కగ రాయుటకేమి యందువో!

ఉ. చిత్తజరూప నీవు కృపనుతను నాకిపుడంపినట్టి నీ
యుత్తరమందినంతనె, ప్రియ నిన్నుఁగన్నటులాయె, జన్మమే
నెత్తుట రిత్తపోక, ఫలియించిన యట్లునాయె, నేలపై
హత్తక మిన్ను ముట్టినటు లాయెను, చింతలన్నియున్.

తే. గీ. అక్షరము లమృతకణంబులౌచు మాట
లమృతపుం దేటలౌచు, వాక్యంబు లమృత
ధారలౌచు, నా జీవనాధారమయ్యె
నీవు వ్రాసిపంపినచీటి నీటుకాడ.

ఉ. కంటిని నీదుజాబు వగకాడ, కనుంగవ కద్దుకొంటి, జె
క్కిటను జేర్చుకొంటి, నలు వ్రేవల ముద్దిడుకొంటి, మానసం
బంటగ నొత్తుకొంటి, శిరమందిడుకొంటిని, దుంటవింటివాఁ
డింటను బంటుగాఁగనిక నేలగ నుంటిని నేఁటినుండియున్.

ఉ. సామిగ, నన్ను రమ్మనుచు జాబును బంపితి, వట్లుసేయ, న
మ్మొమ్మ! మరియింక నేమయిన నున్నదె? యెందఱకైన నేను కన్
బ్రాముదు? నారహస్యమును పైఁబడకుండగ నీవుదాఁచెదో
యేమనియుంట గోర్కెగల దేని దలంపకుమిట్టి కోరికల్.

ఉ. వింటివొ, లేదొ? పైకడుగు పెట్టగఁగూడని క్రొత్తకోడలన్
వెంటనె నీదు కోరికకు వీలొదవించుట కెట్లునేర్తు? పు
ట్టింటికి పోవు నంతవరకించుక యోపికపట్టితేన, నా
వంటిది యాటకత్తెల ధ్రువంబుగ లేదనిపింతు కాంతుఁడా. 51

ఉ. చాలును జాలు పూరుషుల సంగతి, యే సతులేని మీవయిన్
బేలతనంబునన్ మనసు పెట్టిన, వారల గుట్టు వీధిలో
నాలవనాటి కుండుగద! నానదునోటను నూవుగింజయున్
బాలిక, మీక, గోలవగు బాలను గానుర గోతిలో బడన్. 52

చ. సరసుఁడవయ్యు నన్ను వెతసల్పఁగఁ జెల్లునె! చిన్నవాన నే
మెఱుఁగను సిగ్గుదీయు, కవి యెన్ని విధంబుల పాటపాడినన్,
మఱిమఱి ముట్టడించెదవు మామకచిత్తము నీదుపాటలం
గరఁగునొ! నీదు పుణ్యమగుఁ గాని, నను విడుమయ్య జారుఁడా

చ. ఎవరిఁక నిన్ను నమ్మఁగల? ఇంటికి నింటికి ముగ్గువెట్టినా
వవసర మంతయుం గడచి నంతటనే సుడిపెట్టినాఁడ; నె
ల్లవిభులు నూతనప్రియులు లీలాస్థలి న స్నటులే చరించు చుం
టి నవుర! నీదు చెల్మికిని నీకును దండము జారశేఖరా. 54

మ. ఒకరా, యిద్దఱ, ముగ్గురా, మొదట నెంతో నీవు నమ్మించి గొం
తుకలం గోసిన యాఁడువారు! పదులున్ నూర్లుం గదా? వారు చా
లక, నన్గోతిని ద్రోయ నెంచితివొ? బేలం గాను, నా మోహ మా
పుకొనం జాతునుగాని, యెన్నఁడును నీపొత్తొల్ల జారాగ్రణీ

శా. నీపైనే తమయాశలెల్లఁగల కన్నెల్ వేనవేలో ప్రియా!
ఆపై నేనిఁక నేల! మీ చెలిమి కేనడ్డంబుగా వచ్చినన్,
పాపంబబ్బును, వారలన్ వదలి, నాపైనే తమిన్ నిల్పి, న
న్నే పాలింపుమనంగ న్యాయమగునా? నీవైనఁ బాలింతువా?

చ. విభుఁడ ననున్ వరించుమను విన్నప సంగతి, యివ్విధమున్న యీ
రభసము తగ్గినంతటన రాకెడపెట్టితివేని, న్యాయపుం
సభలకు నెక్కనేఁదగవు సల్పక మానను నిశ్చయంబుగా,
ఉభయుల మాప్రతిష్ట పడకుండెడు మార్గము చూడుమిప్పుడే.

శా. న్యాయంబైన తెఱంగు నేఁ దెలిపెదన్, నాకీవు నీమానసం
బియన్ వచ్చును, మానవచ్చు నది నీయిష్టంబె యయ్యాఁ, గాని వి
న్మా, యాదిన్ మనసిచ్చి, యావెనుక మానంబోవ, నేనొప్పుకో
నోయీ నాయక, చక్కగా మొదటనే యూహించి నన్గోరుమా.

చ. పరవశమయ్యె నాయొడలు, భాగ్యవశంబున నిన్నినాళ్ళకున్
దొరకిన నీదుపొందున. మనోహర యయ్యెడనొత్తుకొని మేల్
పరుపున మెత్తనౌవిరుల పైనెపరుంటిమొ, చాపమీద ని
ర్వ్యర మెడమీద గుత్తపుగవంగిట నుంటిమొ నేనెరుంగరా.

చ. ఒడలిని చేతితో నిమిరి, యొయ్యన చెక్కులు ముద్దులాడి, నీ
తొడం వసింపఁ జేసి, తమితోఁ బ్రియవాక్కుల బుజ్జగించి, నా
జడుపుడుగంగఁ జేసి రతిశాస్త్రము నేర్పిన యొజ్జవౌట నీ
కడఁకువతో నొసంగితి ప్రియా గురుదక్షిణగాఁగ గాఁగిలిన్.

ఉ. నీదుకవుంగిలింతలును నీ గిలిగింతలు, నీదు వేసమున్
నీ దరహాసముల్, వగల నేర్పులు దీర్పులు, నీ సయాటలున్
నీ నయగల్లు మాటలును, నీమురిపెంపులు బుజ్జగింపులున్
నేఁ దలపోయుచున్ మఱవనేరనురా ప్రియ, నీదుకూటమిన్.

సీ. కను విప్పి నను నీవు కనుఁగొనం దెలికల్వ
విరులు జల్లునరాలు కరణిఁదోఁచు
మోవి విప్పి యొకింత నీవు నవ్వినఁ బండు
వెన్నెలన్ మునిఁగిన విధము తోఁచు,
పలువిప్పి తీయు పల్కులు నీవు పల్కిన
అమృతధారం రోగినట్లు తోఁచు,
కేల్గన విప్పి కౌఁగిట నీవు నను జేర్ప
స్వర్గంబు నందున్న సరణిఁ దోఁచు,

ఆ. వె. మనసువిప్పి నీవు మన్నింప, నాదు జ
న్మంబు ధన్యమైన మాడ్కిఁ దోచు
నీదు పొందు కంటె పైదలులకు లేదు,
లేదు, లేదుభాగ్యమో దయితుడ.

సీ. నీ పల్కులను విన్న నిమిషమందే నాకు
జల్లునఁ గన్నీరు చిమ్ముచుండు,

నీ కేలుతాకిన నిముసమందే, తను
వెల్లను నాకు జజ్జల్లుమనును
నీవు ముద్దాడిన నిముసంబునందె, చె
క్కులు మిక్కిలిగ నాకుఁ బులకరించు,
నీకౌగిలిం గన్న నిముసమ్మునందె, డెం
దమ్ము దట్టమ్ముగా జెమ్మగిల్లు,
ఆ. వె. నిన్నుఁ గూడి నపుడె నెమ్మేను కంపించు
చేత లుడుగు గనులు మూతవడును.
హృదయ మదరఁ దొడగునది సుఖమో, కష్ట
మో, యెరుంగజాల నోయి సామి. 63

సీ. పలుమారు నిన్ను ముద్దులుఁగొంటి, నీదు చె
క్కిళ్ళు కందు నాశంకింపకుండ,
ప్రియమారగా నీదు పెదవి నొక్కితిని, బ
ల్మీన నాటునంచు మోమోటపడక.
గాఢంబుగా నిన్నుఁ గౌగలించితిని, నీ
యురము నొచ్చునటన్న యూహ లేక,
కసితీర నీతోడ గలిసి పెనంగితి,
నలయుదు వనియును దలఁపబోక
గీ. మున్ను నీ పొందుకై వాచియున్న దాన
నౌట, సివ మెత్తినటుగా నైతిఁ గాని
యింతయొత్తిడు కలిగింప నింక మీఁద,
బెదరు మాని క్రమ్మఱను రాగదర స్వామి. 64

చ. హృదయములోన భావముల నెల్లను దెల్పఁగఁ బోవ, భీతి నా
పెదవులు దాఁచియుంచి మన ప్రేమకు సద్దుగవచ్చె, వాని నీ

పెదవుల బిగ్గఁ బట్టి వలఁపీడ లొనర్చుచు శిక్షచేయరా
యెవరును మానుచుర్ మణితభేదములన్ హితమున్ ఘటించురా,

శా. స్త్రీవశ్యంబు లెఱింగి, నామనను స్వాధీనంబు గావించు నో
న్యాపం చెంచెద? లేనిచో నెచట నైనన్ నావలెన్ సర్వమున్
నీవేయంచు దలంచి, యొక్కమగవానిన్ నమ్మికొన్నట్టి స్త్రీ
లీ విశ్వంబున నుందురా? చెప్పుము, నీవేయోయి ప్రాణేశ్వరా.

చ, తనివి జనింపకున్నయది తావకరూప మదెంత చూచు చు
న్నను, పలుమారు చూతు నవినం, జనుదేఱక యుంటివీవునన్
విను, నదుపాయ మొండు వినిపించెదఁ బూర్తిగ నిన్నుబోలు చ
క్కని మగవాని నొక్కరుని గాంచుము నావలనన్ మనోహరా.

సీ. అల్లంతదూరంబునందుండియే నేను
విన 'ఈలలన్' వేసికొనుచు వత్తు,
వెవరినో పిలిచి బోయెడివారలం బిల్చి
నటు గట్టిగను చప్పటు చఱచు,
వింటిగుమ్మమునకు నెదురుగానిలుచుండి
కేంద్రించి యుమియగా కేకరింతు,
నేను గన్పడినంతనే స్పష్టముగను జే
తులనెత్తి నాకు సైగల నొనర్తు

గీ. వెవరు చూతురో యనియు నూహింపవేర?
మాయురే పండువంటి నా మనువునకును
నీళ్ళుపోయకయున్న చో, నీవు నాకు
రంకుమగడవు కావటర! విటకాడ. 68

చ నలువురిలోన నన్నుఁగని నవ్వుచు నిల్తువు, కంటిసైగలం
దలఁపు లెఱుంగజేసెద వెదం జెయిచేర్చి శిరంబు వంతు, వూ

గ్బులు నిగిడింతు, వోష్ఠమును ముద్దుల కొగ్గెద, విట్టులైన, నె
ట్టులు మనగుట్టు నిల్చు? మగఁడున్ బసివట్టుఁగదా మనోహరా!

చ. గడె కొఁకజాబు నంపెదవు, కప్పడకున్నను మాటిమాటి కి
క్కడ కరుదెంతు, వింతతమకంబున వేగిరపెట్ట నాకెటుల్
గడచును? నీవు కోరిన ప్రకారముగా నను రేబవళ్ళు నీ
కడఁ బడికావులుండుమనఁగా, వశమా? మగనాలరా ప్రియా.

చ. రమణుఁడ, నేను రామికిఁ జిరాకును జెందకు. కత్తికోత కా
డు మగఁడు బ్రహ్మరాక్షసునటుల్ ననుఁ గాఁచియెయుండు నెట్లుగా
సమయము చిక్కునో యెఱుఁగ, సందొకయించుక కల్గెనేని, నీ
సముఖమునందు వ్రాలుదును చప్పున రెక్కలు దాల్చియైనను౯.

ఉ. ఇంచుకయోని పై కరుగ నీయవు. పై మగవారిఁకోడ భా
షించుట కొప్ప, విల్ వెడలఁ జేరవలెన్ నిను, పుస్తెకట్టి పో
షించుమగండు నీ యమలు చేయదలంపడు, నీకు లోఁగినా
నంచును, నింత లోకువటరా యొనరింతువు జార శేఖరా!

ఉ. అమ్మక చెల్ల! కంచు పదునైనది నీ మది యం చెఱింగి, నా
సమ్మతి యెల్లఁ జంపుకొని, సాధ్య మసాధ్యము నెంచ కీవు న
న్నెమ్మెయిఁ ద్రిప్పకొన్న నటులే తిరుగాడుచు నుంటి, నిట్లుగా
నమ్మితిఁగాన, నెన్నడును నన్నెడబాయకుఁ బ్రాణనాయకా.

చ. "వలవదు నీదుచెల్మి, మగవారల నమ్మఁగరా" దటంచు నేఁ
బలుకఁగ, నమ్ముమంచు పలుబాసలుఁ జేయుచు నాదుసమ్మతిన్
బలిమిని బుచ్చుకొంటి, విటు పైఁ గద నీదు నిజం బెఱుంగఁగా
వలె? వగకాడ, "నమ్మి చెడువారలే" రనుమాట నిల్పరా.

ఉ. అసలు పుట్టునట్టులుగ నచ్చికబుచ్చిక లాడి, యెన్నియో
బాసలుచేసి, యూవయి సెబాసు! మొగంబును జావవైతి వో

యీ సరసుండ, మోసము సహింపను నీవిటు కృష్ణవేషమున్
వేసిన, భామవేషమును వేసి జడన్ నినుఁ గొట్టెదంజుమీ 75

చ. సరసుఁడవంచు నిన్ గని పసందొనరించితిఁ గాని, సందులం
దిరుగు పదారవిందములు నీవన, నెందుకు మోహమొందుదున్!
దిరిగెడికాలు నీ దయినఁ దిట్టెదు నట్టిది నాదునోరు, వే
గిరి మరుదెంచి, ముద్దుల బిగింపుము నాపెదవుల్ మనోహరా.

ఉ తప్పిద మీవు చేసియును దప్పులు నాపయి మోఁపి చప్పునం
జెప్పక లేచిపోతి వతిచిత్రము గా! నిను నేను వేఁడుకో
న్నప్పుడె రాఁ దలంచితివొ? నట్టుగ బెట్టుగ కూరుచున్న, నే
నొప్పను నీవె ముందుగఁ బ్రియుండ, ననున్ బ్రతిమాలుకోవలెన్

ఉ. ఏమిటి నేను తప్పు ఘటియించితిఁ గన్నుల నెఱ్ఱజేసి న
మ్మోము ముడించి పోవుటకు? ముక్కున నింతటికోపమా? యిదే
ప్రేమకు లక్షణంబా? యిటు బెట్టొనరించినఁ దాఁళఁజాల, రా
రా మఱి యల్క పెండ్లికొడుకా! బ్రతిమాలితి నేనెముందుగా

ఉ. ఆఁడుది యల్గినం బురుషుఁ డామెను దేర్చుటపోయి. నావయిన్
నేఁ డిటు నీవె యల్గుటయి నేను నిను బ్రతిమాలుకొంటయుం
జూడఁగ వాడవాడలను సుందరు లందఱు నవ్వుకుందురా?
మోడిని మాని రాఁ గదర మ్రొక్కెద నీదు పసిండికాళ్లకున్

ఉ. అట్టి విశేషమోహమున నాఁడుదియు న్మగవాఁడునుండ, గన్
కుట్టును ముండదైవమునకున్ మన యిద్దఱిప్రేమఁ జూచి, యి
ప్పట్టున నన్యదేశములఁ బటఁగఁ జేసెను నిన్ను దేవుఁ! డే
నెట్టు భవద్వియోగము సహింపఁగఁ జాలుదురా మనోహరా!

ఉ. లేచిన దాది నిద్రకయి లేచినగాఁకను నిన్నుఁ గూర్చి యా
లోచనయేకదా? కలలలో నినుఁ జూచుటయేకదా? నినుం
జూఁచిన దాఁక తాళననుఁ జూడగ వీలుఘటిల్లినంతనే
వే చనుదెమ్ము, క్షేమమును వెంటనె వ్రాయుము యోయినాయకా.

చ. ఉదయమునుండి రాత్రివఱకో ప్రియ, నిన్ను గుఱించి నేఁబదిం
బదిగఁ దలంచుచుండెదను, బాపమెటుల్ వలబాఱు మందువో
గద? యొకమారు నే నెటులుగాఁ బలబాఱుట లేను. నన్ను నీ
వు దలఁచు చుండువో, తలఁపవో వయివింతలలోన మున్నుమున్?

ఉ. ఆ వయిచోట కుల్కు జవరాండ్రును జక్కనిమాయలాండ్రునుం
గాఁపుర ముండ్రు, వారలు వగల్ కురియింతురు, లేనిమోహముల్
జూపుదు, రిచ్చకంబులకుఁ జొత్తురు, వారలమాయ లందు నీ
వేపగిదిం దగుల్కొనక యిచ్చటికిన్ మరలంగ వత్తువో! 83

ఉ. ఆ నెన, రా సమాదరణ మానల, హాయభిమాన, మా ప్రియం
బానయ, మిన్నియుఁ సతతములంచుఁ దలంచుచు పొంగుచుంటినే
గాని, హఠాత్తుగాఁగ మన కాఁపుర మిట్టులు తెల్లవారునం
చే నెఱుఁగన్ దినంబులిఁక నెట్టుల దాటుదు నాకువల్లభా 84

ఉ. కన్నులనీటిచే కరఁగి. కాటుక రేఖలు నాదు చెక్కులం
దున్నవి నీవు నిర్దయఁ బ్రియుండ ననున్ విడనాడినంత నుం
డి, న్నిరతంబు నే బడిన నెవ్వగ నియ్యవి లేఖలౌచుఁ దె
ల్పు న్నయనంబులం దెఱచి, పూర్ణకృపం దిలకింపు నాదెసన్

ఉ. కోరినపూరుషుండు సమకూరెను, గోరిన యట్లతండు నన్
గూరిమిఁ జూచుచుండె, రమణుల్ మఱియెవ్వరు నాకు సాటి? యం
చూరక నేను గొండవఱునుండఁగ, నన్ విడనాడి నీవు నా
కోరికలెల్ల నేలకును గూలిచినాఁడవు నిర్దయాత్ముఁడా 86

చ. వలచితి నిన్ను, నీ వలపు వాంఛ యొనర్చి గడించితిన్ నినుం
గలిసితి, నీవు నన్ కలియఁగా సుఖవార్థిని మునిఁ తేలితిం
జెలువుఁడ, జన్మ సార్థకత చెందితి, నీవెడఁబాసి తంచుఁ జిం
తిల, నలనాఁటిసౌఖ్యమె మదిం దలపోయుచుఁ దృప్తిచెందెదన్

చ. [illegible]చితి వారు వీరవక విశ్వము నీకొఱ కట్టి నన్నుఁ బో
పడి[illegible]వా? యొకప్పుడును వీడను టన్న ప్రమాణవాక్యముల్

విడిచితివా? నగరాజసుతులు నిన్నను సిగ్గును నన్నభీతియున్
విడిచితివా? సరే, విడిచిపెట్టము దోసెడు నీళ్లు నాకు నై.

మ. పిటరాయా, మఱుమాయమాటలను వేవేలాడి మున్నీవు న
న్నెటులో రుప్పుఁగఁ జేసినాఁడ, వది నేఁడేమయ్యె? మానాన్నకేము
చ్చటగా నిన్నటు విధిఁ బెట్టితి? వెడఁగ జంకైనను బుట్ట లే
దటరా? యప్పుడె క్రొత్తవింత చెడి యాహా! ప్రాఁతరోతయ్యెనా

ఉ. వేళ లభింపదాయెనని, వీలుఘటిల్లక యున్నదంచు, ని
ల్లాలికి కోపమంచు, మిషలన్ వచియించెద వేర నా పయిన్
జాలి నశించె నన్నదె ని బద్ధిర నీకిపుడొక్కచొక్కపున్
బాలికయే తటస్థ మయినన్ గ్రహింపక మానుకొందువా?

చ. మనసు నొసంగనో మిగుల మక్కున చూపనో! భక్తితోడ నీ
పనుపు లొనర్పనో? హృదయపద్మములోపల నిన్ను దేవుఁగా
ననుదినమున్ స్మరింపనో! ప్రియా ననుఁ బాయుట కేమిదోష మే
నొనరించితిన్ ప్రమాద మొగియో ఘటిల్లిన సైఁపఁజెల్లదే?

చ. కుతుకము గల్గె మున్న ననుఁగూడుట కాతమి యెల్ల నిప్పుడ
ద్భుతముగఁ బోయె నో ప్రియుఁడ! దూరపుకొండలు చేనునై నఖ
క్షతముల నున్నపాయుటనో? కాక తినం దినగారెలందుఁ జే
దు తగులు నట్లుగా నరుచి దోఁచెనో నామధురాధరంబునన్

చ. ఒడఁబడకుండ నే బిగిసియున్న దినంబుల నాదు పొందుకై
పడఁగను రాని పాట్లుపడి వల్మరునన్ బ్రతిమాలుకొంటి. వి
య్యెడ మొగమైనఁజూప విదియేమిఁ యక్కఱ తీరినంత, నె
క్కడప్రియు లన్నపాట వగకాఁడ, యథార్థము చేసినాఁడవా

ఉ. నొచ్చు నటంచు నీ పెదవి నొక్కఁగనైతిని, నొచ్చునటంచు నిన్
గుచ్చి కవుంగిలింప మదికోర్కులుతీఱఁగ కాల మున్న దం

చిచ్చు యడంచుకొంచుఁ జరియించుచు నుండఁగ, నింతలోననే
తెచ్చె వియోగ మయ్యయొ! విధిన్ మఱియెవ్విధిఁదిట్టుదుం బ్రియా

మ. సరసుండై సరిగాఁగఁ బెక్కుసతులన్ సంప్రీతి శ్రీకృష్ణుఁ డొ
క్కరుఁడే నల్వుఁగఁజాలె, తక్కురుల కక్కార్యంబు శక్యంబె! "యు
ద్దఱి పొందేలర? మద్దువ" ద్దనిన, మున్ దర్పంబు వివాడి య
ద్దిర! నేఁడింటిథయంబు నొక్కమిమగాఁ దెల్పంగ నెట్లొప్పుదున్

మ. ఎలమిన్ నీవిటులుండ, నేసవతి యో యేరాలొ యీనూని క
న్నులలో నిప్పులు పోసికొంచు మన పొందుంబాపె, నీకౌఁగిటం
గులుకం గోరియొ? దాని నాయుసు రిఁకం గొట్టన్వలెన్ నాథ! నా
వలెనే యద్దియు నీకు దూర మయి తీవ్రగ్లాని పొందన్ వలెన్॥

శా. నీవింకొక తెమీఁద రంగువడి దానింగూడి యుప్పొంగుచున్
వేవేభంగులఁ గ్రింద మీఁదఁబడ మీస్వేచ్ఛావిహారంబులన్
నేవారింపగనుగాని, యొక్కటి మదిన్ సక్కంబుగా నెంచుకొ
మ్మావంతైనను నీకు నాయుబును లేదన్నటులుండన్ వలెన్

ఉ. వింటెసి వింటి నీకిపుడు వేఁడుకకత్తెయొకర్తు క్రొత్తగా
వంటవమయ్యెనంట! యటులౌటను నన్నెడఁ బెట్టి తంట నా
యింటికి రాకయుండ నవియే మొలలోఁ జెయివెట్టియాఁపెనో?
వెంటనె యాఫలం బనుభవించెద. వుండర నీవుధూర్తుఁడా 98

ఉ, ఓరి, ననుం ద్వజించి మఱియొక్కతెకుం దగులాట మైతివా?
కూరిమి మీరలిద్దఱును గుల్కఁదలంచితిరా? సరే మిమున్
దూరము చేసి, నాసవితి తుళ్ళడఁగించి కలంవకున్న నా
పేరును బెట్టి పిన్నిఁకను బిల్వకురా సరివారి గోపలన్. 99

ఉ. మంగళ మేను నీకుఁ బలుమారును గోరెద, నీవు నన్ను నే
భంగిఁగఁ జేసినన్ సరియె, పాలనుముంపుము, నీళ్ళముంపు, మా
సంగతితోడ నాకొకప్రసక్తియు లేదు, శుభాంగ, నిత్యమున్
మంగళ మౌతనీకు, జయమంగళమున్, శుభమంగళంబునున్. 100

జాబులు రెండుభాగములు సంపూర్ణము.

సరసోక్తియుక్త

కృ ష్ణ శ త క ము

గ్రంథకర్త:

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహ్వాము.

—• సరసోక్తులు. •—

— (౦) —

'రామాయణము రంకు, భారతము బొంకు'

'బూతుమాటలాడితే, కాని పూకు సంకెళ్ళు పడతవి'

'బూతులేదు; ఆతులేదు; కాలెత్తవమ్మా కఱ్ఱ వెడతాను'

సరసోక్తియుక్త

కృష్ణశతకము.

శ్రీరమణీకళత్ర, సర
సీరుహపత్రవిశాలనేత్ర, వి
స్తారకృపారసంబునఁ బ్ర
జాపరిరక్షణ మీవొనర్ప భూ
భారము వృద్ధి కాగ, నది
పాపఁగఁ గృష్ణుడ వై జనింపవే?
'నేరక వచ్చినన్ కఱుపు
నేరుపుతోడనె దించుకోవలెన్',

క. హరిహరి! 'గాడిద మొద్దయె
గరుడస్తంభంబు' గాగ గాడిద కాళ్లన్
శిర మిడె వసుదేవుం డది
యఱచిన నీకారి గల్గ నని శ్రీకృష్ణా.

క. ప్రియమున దేవకి కనె ని
న్నా, యశోదకు నేగతిం దనూజుండవు నీ
వయితో? "దెంగులు గుట్టిము
నియుఁ బిల్ల దివాణము' దను విధమున గృష్ణా. 3

ఉ. అంగన లెల్ల గొడ్డు ముసలమ్మ యశోద కుమారు గాంచె నం
చుంగమలాయతాక్ష, నిను జూడగ పారిరి యద్భుతంబు హె
చ్చంగ 'విచిత్రవిప్రునకు చన్నులు పుట్టగ నివ్వ నందు, వం
చాంగపుబ్రాహ్మణుండు పారులు జూచుచు నవ్వి నట్లుగన్.

ఆ. వె. నీదుబొడ్డు తమ్మివి వికించి యుంట నీ
బొడ్డుకోయ, నతని మొడ్డ తెగునొ?
"బొడ్డుకోయ, బోయి మొడ్డ కోసిన యట్టు"
లనుచు జంకె దాది యబ్జనాభ. 5

తే. గీ. కంసువంపున నిన్ జంప గా దలంచి
యరుగుదెంచిన పూతన యాదిగాగ
నసురవితతి నీచే గూలె నౌర! 'దొంగ
జోము దెగించుకొను' టిదే నోయజాక్ష. 6

తే. గీ. చక్కని యొయ్యారి యై వచ్చి చన్ను గుడుపు
పూతనను నీవు గూల్చ బెన్ఖ్యాతి వాగుచు
మడిసె. 'ఇల్లాలి యొడిలోని మర్మ మంటి,
విప్పిచూడ చుల్లులుగల చొప్పన హా'. 7

మ. ప్రకటంబౌ సుడిగాలి చందమున నీకై త్రెక్కెత్తి కొంపోవుచున్. చం
పకయున్ నొంపకయున్ దురాత్ముడు తృణావర్తుండు నీకై ధూళి
గళముల్ గప్పెను, 'దేంద్రుడనా కొడుకు దొంగన్ లేడు; దొంగన్ లే,
డిక బూ కెల్లను పాడుచేసె' నను టిట్టెకాదే? దామోదరా!

ఉ. బాలుడ వైనకాలమున బల్లను గొల్లనెలందు లుట్టిపై
వేలగ కట్టు చెట్టు గల వెన్నను నింటికి మంద్రచొప్పనం
గ్రోలగ నీకు దృప్తి గలుగుం గద! 'ఇంటికి నొక్క యీక. యి
ల్లాలికి నొక్క గొంగళి' గదా? నవనీతహరా. పరాత్పరా. 9

ఉ. పెట్టిన యట్టి గొండెములు వేసిన బీగము లట్లె యున్న, నె
వ్వట్టున నీవు నీజనని పరిక్కనె యున్నను బాలు మాయ నా
నట్టిని! "మూద్ర ముద్రితాలె నుండగ, ముగ్గురుబిడ్డ లెట్లులో
పుట్టి" రటన్నమాటయిది పోగడు నీధ్వజ. యో యధోక్షజా

చ. దుడుకుదనంబునన్ బడవ దొంతుల మీగడ లీవు పూర్తిగా
గుడిచి పరున్న వేల యగు కోడలిమూతికి దుద్ది, దానిన
వ్వ డడచెనత్త! దొంగకొని పోయిన వారికి దెంగులే, కడం
దడకను దీయు నాతిపిని తప్పను చొప్పద నందనందనా. 11

ఆ. వె. నీదు చిన్ని బొజ్జ నిఖిలలోకము లెట్లు
పట్టె? అత్తపూకు ప్రతిగింజ,
మామమొడ్డ దొడ్డ మంచపుకోడను
నట్లుండె, తల్లి యరయ కృష్ణ. 12

చ. మునులమనమ్ములందు, సిరి మొద్దియునందు కవుంగిటన్ సత

మ్మును మునుకట్టి పొందు నిను మాతతోడ యశోదతోట బం
ధన మొనరింప నెంచెనట దాన భయంపడినాఁడవే హరీ!
"చిరిఁగినపూకు దొంగ యొకఁ సీ జనుపుం గనునే" యొ కప్పుడున్?

శా. రాకాసుల్ నిను వేనవేలు బరిమార్పన్ బృంద యందుంటచే
నీ కేళిసమయంబు లందొకొక్కఁడే నిన్నా ఖలుల్ దాఁకరే?
కాకుల్ గల్గినయూర వేకులను నేకం, గాకియే తెంచి తాఁ
బూకుం బొడ్చె' న టన్న సామెతగతిన్ భూమీదవా, మాధవా

క. నినుఁ బరమాణుసమానుని
జన కుక్షిని నిలుపుకొనఁగఁ దలఁచి జనుఁడు మిం
గె నహా! గం పంతటివృ
షనా గాడిదమొడ్డ చిక్కుకొను నెము రారీ! 15

క. కరంముదిగిన మొడలను
కంఠంబును దెగ దటన్న సామెత యోగ్యై
కుంకా, యేమయ్యె జకుడ
కుంటితగతి నిన్ను (గోల) కూలినవేళన్ 16

చ. మదమున నిన్ను బట్టిపరి మార్చ నెదం దలఁచి కాళియుం
డెమరుగొనంగ, వానితల లెల్లను బిప్పిగ నీవు కాళ్ళతో
జదువగ లేదె నీవు? సర సంబునకున్ సరసుండుగోవ, జ
న్ను దలఁగి కన్న వోపుట కినుంగొన నిట్టిదె? గోపడింభకా. 17

— మత్తకోకిల —

ఊతవండ్లకు బెట్టు నెక్కఁగ, నెత్తుపైములు నాటిన
ట్లీత లాడ గళిందజానది నీవు మున్జగ గాళియుం
డీతముల్ ఎఱుగంగ దెంగఁగ నెంచు నిన్ నడిబట్టి, యా
హా! తుదన్ పగనొంచె శేషశయాన యోగరుడధ్వజా 18

గిలకకు నీకునున్ దిగిన కేవలబాలుని నిన్ను బిల్చి, నీ
తళుకు మెఱుంగు చెక్కిలి ముదంబున నొక్క, స్తనద్వయం బుర
స్థలమునఁ గ్రుమ్మి, రాధ రతి సల్పఁగ, అవ్వకు దూల తీఱిన
ట్టులు, మనుమండు నేర్చిన యటులు గనుపట్టెను గాదె మాధవా?

ఉ. మాధవ, పక్కలో నులకమంచముపై నిను వేసికొంచు తా
బాధలు చిన్నటంబడియె, బాల్యమునం బుప్పఁ బాన్పు మీఁద ని
న్నే తవురేకిఁ జేర్చికొని యోగ్యతయు మున్నగు సౌఖ్యములు గనన్
రాధిక తెచ్చు నుచ్చయును, హైకను జేయు యటన్న నైఖన్
ఉ. కోంచెపుపాల్య మందెగసినుం డగుమం గసి దీప రాధికన్
దంచెను చిన్నికృష్ణుఁడు మునింబోనఁ గూర్చుచు నన్నగార్త చా
టించిన యల్లు ధాత్రిఁ బ్రికటించెను. పూకను చెప్పుచేసి వా
యించుట" యన్నమాట కిదియే యగు కారణ మ్రిధారగా
చ. వలు విరహాంపునొప్పులకుఁ బాల్పడి మోహముగన్న గోపికల్
కటకట! నీవు ప్రక్కఁబడఁ గాఁ గనుఁ గోరియు, వస్త్రహీన లై
తెలుసునఁ పికాఁ గన్పడఁగఁ దద్దయు జంకరి "మంత్రసానిముం
దటనె యుపస్థ దాఁచిన" విధంబున గోపవధూమనోహరా 22
తే. గీ. 'పదివి నెల్లిషి చేయెత్తి నాకు మ్రొక్క,
చేలముల నిత్తు', నని నీవు చెప్ప, గొల్ల
పడఁతులకు "పూకులోఁ బుంకు, బావగారి
నైవ్య" మను సట్టు లాయె నో వారిజాక్ష 23

— ♦ రత్నావళి ♦ —

"అమ్మఘువుజాతరన్ మానినచో నాపద వాటిల్లు నటంచుఁ
నెమ్మది భయపడనేల? "పూకు పెండ్లికి నగరకలకి పుణ్యంబాజా
నుమ్మా, మొడ్డ పెండ్లికి ముఖలింగపుసాన్నాయిను" మ్మనుటయిదియే
నమ్మా." డని నీవు గొల్లలన్ మాన్పు, నగము నెత్తితివే శౌరీ
తే. గీ. వ్రజ సంరంభమున జాల వాన కురిసి
తుదకు. 'నత్త, నీకొడుకు గండోళిగాఁడె,
పత్త మీఁద చేతిని వేసి పల్కకుండు
నను నటులె చేసె, కృష్ణ, నీ వది నత్త! 25
తే. గీ. వనజనాభ నీ మొగముసొంపునకు వలచి,
పడఁతు లెందఱో నీవయిఁ బడిరి "మొగము
తేట పూకుకు చేటను మాట గలదు,
మొగము తేట మొడ్డకును జేటగుట క్రొత్త 26

ఉ. అవ్వలిమాట మాచుకొనరా! మగరాజుల కేమి? మొద్దకుఱ్ఱ
బువ్వులు మల్లెఁ బెట్టుకొని పోదురు ఎన్ జతగూడ యుండినన్
ద వ్వగు కాఁపురంబుఁ సదా తలవంపులు మీకుఁగల్గుకో
జవ్వనులారః" యన్నను భ్రమదల్ వినరా రమావరా! 27

తే. గీ. గొల్లతలు శైశవమున నీ బుల్లిపండు
గుడిచి, ప్రియంబునన్ మోవి కొఱికిరి. యను
శాల. ఆసలున కసగోష పానము, మఱి
వట్టికన్ శిశ్నపాన మన్ నరుస మార్చి 28

చ. గాలు తిమిరెంపుఁ గ్రామమున, నైఁబడ వచ్చిన గొల్లయన్నమి
న్నలఁ గనగూడుచున్. ముదమునన్ యమునాతటభూములందు వ
ద్రిలుదు గావె నీవెప్పుడు? దెంగఁగ నేర్చెనమొడ్డగ్గి శ్వరే
ఖల నిరతమ్ముఁ గాంచు నను పోలిక సుందర గోపబాలకా 29

ఉ. ఉద్ధవసుత్రఁ గొల్లెతల యొద్ద పరుండి, భగంబులం గనన్
బుద్ధియు. ఎంతి వారవలి మోమయినన్ గటు లాటఁగా గుణం.
లిద్దరన్ జడంపఁగని యెప్పుడి నీకహా? వ్రాకఁ జూచినన్
బుద్ధియు, గుద్దఁజూడ గుణయుడె మది కన్నడి టఱ్ఱయించితో
క. పెరిగితి గొల్లల నెన్నను,
మరిగితి నా గోపకులముల! మఱి వే కేలా!
ఇరు గమ్మ నండిపెట్టఁగ,
పోరు గమ్మయు దెంగిపెట్టు గాల్కి యిదె హరీ 31

ఆ. వె. "పత్తి దేవళంబు, పై సిండ లింగంబు,
గంపు లోని సాడె యమ్మ తె' మగను
నాదు శిశ్నభక్తుప" కటంచు గోపకాం
తలకుఁ జెప్పదువుగదా? ముకుందా 32

శా. కాళిందీతట సైకతంబుల రతుల్ గావించి నీవో, వ్రిజ
స్త్రీలెల్లం దుడువంగ నీయరుగదా దేహంబు లందంటు తి
ద్దూళుల్, ద్వద్వమరాంఘ్రిచిహ్నముల నొందుం గావునన్ శ్రీహరీ
బో తే! 'అంకుమగండు వీఁపు తుడువం' డం చుల్లసం బాడుచున్

ఉ. వేణుకగాంచి నీవు వనవీథిఁ జెలంగి చనంగ, గొల్లపూ
బోఁడులు నీదు వేషమున బూనుచుఁ గొందఱుఁ, గొందఱతివులై
క్రీడసెయునప్పుడంటట! హరీ, విరహంబున నేమిలాభమో!
బోఁడియు బోఁడియుం గలియ బూఁడిదరాలు వటం చెఱుంగరో!

ఆ. వె. బృంద యందుఁ దిరిగి పెనుగానిన్ సాధింప
నేగ కారె! కంసి నృపతి చేత
కాని నగఁడు పూతుపైని గృద్ధివయ్యల్లు
నీవు పిలలఁ జెఱచు నిలిపె కృష్ణ 35

చ. అవయము గోపికాజన సహస్రముతోడను రాసకేళిఁ గోఁ
దవరుచు బృంద నున్న నినుఁ దా మధురన్ వధియింపఁ బిల్వ బం
పిన యల కంసుఁ డీల్గె గద! నెంగున గర్వ కొరుని తీసి గు
ద్ధను దిగ గొట్టుకొంటను నీ దర్పన మిద్దె సుదర్శనాయుధా. 36

తే. గీ. అదనువాకు వస్త్రగంధమాల్యాదులు లభి
యింపగ గ్రహించి కుబ్జతో నింపున రమి
యించి, కంసుని బరిమార్చ నేగితి వహో
ఆడవిలో చెంగి యాకున దుడిచి నట్లు. 37

శా. ఓరీ బాలకా, వజ్రకర్కశమదీయోరస్థలం బైన గ
న్గోరా పోరక పోర యంచు మను చాణూరుం డనన్, వానితో
నీరేజేక్షణా, పూకు పూకెదురు, పైనింగ దోసె డన్నట్టులే
రారా రావు లోసర్వ? పోరగను రా రా, యంచిలం గూల్పవా.

తే. గీ. దుష్టులగు వారు నీకు బంధువులెయైన,
నవని గూల్పవె వారి? మేనత్త కొడుక,
మెల్లగా దొంగరా యన్న మిన్న కుండు
నట్టి వెర్రియు గలదె కంసాసురారి. 39

ఉ. గోకులభూమికిన్ మగుడఁగొబ్బున రామిని నీదు రాకకున్
రాకకుఁ గల్వలట్లు ప్రతిరాత్రియుఁ జూచుచు మన్మథజ్వర
వ్యాకులలైన గొల్లజవరాండ్రకు నక్కట! మిక్కుటంబుగా
పూకునఁబోటు, బుఱ్ఱినలువుం" గలిగెన్ మధురాపురీచరా

తే. గీ. మిగల మఱుగుజ్జు గాన నివ్వోలఁత మేన

నగువభాగంబు కంటెను దగువకుబుచ,
నాడె మగువాయరాలికి నడుమ బొక్క-
టంచు నెగనెత్తవేకుబ్జ నబ్జనాభ? 41

చ. ఘనతరులైన మాగధముఖప్రతికూలనృపాలపాళిచే
దినదినగండ మాటను మదింగని, రాధ వరాధరామృతం
బనయము గ్రోలు చుంటువట! అత్తనుదెంగిన నాయువెక్క-వో
నని యెడిమాట నిక్క-ముగ యాదవశేఖర, రాధికావరా. 42

ఉ. "ఇక్క-డయుద్ధమేల, జయ మేటికి? పీనిని నాదువెక్క-నే
కుక్క-ను బోలె త్రిప్పి ముచి కుందుని జేర్చిన జచ్చు, 'గొట్టగా
నక్క-అలేదు, తిట్టుటయు నక్క-అ లే, దని పట్టి వట్టలన్
నొక్కి-నయట్టు కాలయవ నుఁ వదెయింపవె? యో చతుర్భుజా.

తే. గీ. పెంచి యుళను రాధిక నీకు పెండ్లిచేయ నిన్ను; రాధికం,
బాసి యాకన్న నీల్గదొడగె, పెంచుకోదియె యుత్తు
పొడిచి నట్టి లీల దయమాలి, యోవనమాలి మున్ను. 44

చ. రమణుడ, నన్నుజేకొనగ రమ్మని రుక్మిణి వ్రాసిపంప, నా
కమలదళాక్షి నాకరణి గైకొని, యచ్చెలిమిన్నయన్న మీ
సములను నున్నగా గొరిగి సైతము వచ్చితి వౌర పీవు గో
కు మనిన, చన్నుపట్టుకొను కుర్రతనంబునుజూపి కేశవా. 45

ఉ. చేవ దలిర్పఁగా దనదు చెల్లెలిఁ జైద్యున కిత్తునంచు సం
భావన రుక్మి చేసినను, మాగధముఖ్యనృపాలు రడ్డినన్.
కేవలశౌరి పీ వనుటఁ గేవల మిందిర యైన రుక్మిణిఁ
దేవిగఁ గొంటెఁ గాదె హరి! దెంగఁగఁబోయిన, అంతులజ్జనా?

తే. గీ. చాలురా చాలు, బావమీసలను గొఱుగఁగూడదని బలరా
ముందు, కోపపడఁగ అట్టె వదలితి రెండవతిట్టు, సగము
పెట్టి మేనత్తవాపి యన్నట్టు కృష్ణ 47

చ. తమిఁ దనయన్న మీస మొకతట్టునఁ బోయెనటంచు రుక్మిణీ
రమణి విచారమొంద నది క్రిమ్మఱ వచ్చుట యెంత యంచు హా
స్యము నొనరింపవే? మగఁడుచచ్చె నటంచును మొత్తుకోఁగ అం
కుమగఁడు చన్నుఁబట్టి పిసుకుంగదె? యంగజరూప, శ్రీపతీ 48

ఉ. దక్కగపోయె రుక్మిణి వృథాగ నటంచును జైద్యుఁ డేడ్వఁగా,
మిక్కిలి రుక్మిదుఃఖపడె మీసము దక్కక పోయెనే యటం
చక్కట! ఇల్లు కాలిన దటంచు నొకం డొక ప్రక్క నేడ్వ, వే
ఱొకఁడు సుల్లకాలెనని యొక్కెడ నేడ్చినటులు, జనార్ధనా

మ. తనభక్తిన్ దినవాథునిం దనిపి సత్రాజిత్తు మాణిక్యముం,
గొనితే, నయ్యది సత్యకెంబెదవిరంగుం గల్గుటంగోరి, దెం
గును నీవ్వారక తెచ్చుకొంటివిగదా! గూ దెల్లగానున్న గూ
దను దెమ్మం చడుగన్ మఱేమియగు? నో దామోదరా శ్రీధరా

తే. గీ. ఓ హృషీకేశ, దెంగఁగానొప్పకొనెదో, మొడ్డఁగోసికొమ్మనెదో
యన్ పోల్కి సత్య పారిజాతంబు తేకున్న ప్రాణములను
విడుతునన్నఁ, దెచ్చితివది పుడమి కదిర! 51

తే. గీ. తాను వేడఁగా నరకవధం బొనర్చి తనివి మోమోటమును
లేక, యమరతరువుఁగూర్చి వజ్రినితో పోరొనర్చె కృష్ణ
ఒడ్డు గడప మొడ్డనుజూపు టున్నదెగద? 52

తే. గీ. గర్వమున బాణుఁ డధికుతోఁ గలనుకోరు కొనఁగ, నీచేత
బాహువులు కూలెగృష్ణ! గొప్పకుందొప్పికాలుచుకొనఁగ, వేగి
నంతకెరువునుమంటయు వన్నయట్లు

ఉ. చేతులు వేయి నీకగుటచేతనె మేటిమగండ వౌదె? వృ
ద్ధవ్రతల మం దొకించుకయు దెంగఁగఁజాలని యట్టి మొడ్డె యౌ
రా! తెగ బారెడంచు విన వా? యని యుల్లస మాడి సాణుఁడన్
శాతశరాళి నొంచితివి సారసలోచన, పాపమోచనా 53

చ. నినుఁ గని, శంఖచక్రములు నీవలెనే దరియించి, నీగతిం
గొనకను వాసుదేవుఁ డను నామము కద్దను పౌండ్రకుండిలన్
మును తెగటార్చె, నెమ్మివలె పూరుడుపిట్టయు గుడ్డు పెట్టఁ జొ
చ్చినయెడల పూకు బ్రద్దలయి చచ్చుఁ, జచ్చునుగాదె? యచ్యుతా

ఉత్సాహ

బిట్టు భక్తితోడ నిన్ను భీష్మముఖులు కొలచి క
న్నటి మోదమున రవంతయైన దానెఱుంగమిం,
దిట్టె సభను నన్ బురాణపూరుషా

పుట్టుకుంక యే మెరుంగు పోటునందు గల రుచిన్?

శా. పంతంబున్ విడు. నూరుతప్పులను గావచ్చెంజుమా, నిన్నిఁకన్
ద్రుంతున్ వే శిశుపాల హేయ వృత్త కాతులు పీకుకో. కంచెకా
యంతేలు కంతులు పుట్టుఁజుమ్మని యనంతా, నీవె వారించినన్
గంతులు మానని వాని పళ్ళెరమునన్ ఖండింపవే వింతగన్!

చ. మచ్చరమార నిన్ను బలు మాఱవమానమొనర్చు చైద్యుపై
దెచ్చెర పళ్ళెరం బొకటి చేతను గైకొని నీవు వేయగా
నచ్చెను వార జచ్చెనుగదా! గ్రహచారము చాల కున్నచో,
కచ్చను గల్గు మొద్దు భుజ గం బయి చంపును గాదె శ్రీహరి.

చ. మిగులగ గల్మియిత్తు వని మిత్రుడు రాగ, కుచేల, నాకు నీ
యగ గొని తెచ్చితే యడుకు? అంచు భుజించితి వౌర కృష్ణ! ఇ
ట్లొగురుచు దెంగుచుంటి, విపుడేమియొసంగెదొ? యన్న మెప్పుగో
ల్పగ, తలగుడ్డ యిత్తునని భావన చేసితి వన్నయట్లుగన్, 59

ఆ. వె. పిడికె డడుకులిచ్చి యడుగుల నొత్తించుకొని, కుచేలు డొందె
గొప్పతనము "పాత్ర డబ్బునిచ్చి, పత్తను జినుగంగ
దెంగు టిదె, కదా యనంగ జనక? 60

ఆ. వె. అల్ల సురేంద్రఖాండవము నగ్ని దహింపగ గోరి నిన్ను దా
దొల్లి సమాశ్రయించ, నరు తోడను పాయ మొసంగి, ఖాండవం
బెల్లను గాల్చ నీ వతనిని కీయగ లేదె యనుజ్ఞ? అత్త పూ
కల్లుడు దార పోసె నను నట్లుగ నాయె గదా గదాధరా!

ఉ. పుట్టము లొల్వ బుట్టములు పుట్టగ నీకృపచేత గృష్ణ. కిం
కెట్టులు మానభంగ మిపు డీ మెకు నే నొవరింప జాలుదున్!
పెట్టిన యంతయున్న యదె పెండిలి కూతుర, యన్నయట్లు క
ప్పట్టి నటంచు కౌరవు డుపాయము శోచక మానె శ్రీహరీ.

ఉ. హెచ్చుగ వద్దు, పాండవుల కేవురి కొ క్కొకయూర లెక్క నే
యిచ్చిన జాలు కౌరవ పతీ యని సంధిని నీవొసర్పగా
వచ్చిన ధిక్కరించి చెడె వాడు మొకల్ చెడి మొద్దు చేతికిన్
వచ్చినటుల్ ఘటిల్లెను దివాకరవిక్రము, యోత్రివిక్రమా.

ఉ. తల్లి సహోదరుండొకడు తప్పుతుడొక్కడు, నైన లోకమం

అల్లరి బావ గంసు, నరకాసురు, దున్మెంపవె? కృష్ణ, బంధువులం
దెల్లర గూల్చగా నరున విరాగికలు చెప్పుట బ్రహ్మే
తల్లిని దెంగు వట్ల పిన తల్లియు తప్పుసమానయే సుమా.

ఉ. తాతలు తండ్రు లన్నలును, దమ్ములు పుత్రులు తోడివారు జా
మాత లెదుర్చుటం 'దొలిస మర్తనె గూద' య లన్న రీతిగా
చేతుల విల్లు వ్రానుటకె? చిత్తము గొల్లని సవ్యసాచికిన్
గీత లుపన్యసించి మది ఖేదముఁ బాపితి పార్థసారధీ.

ఉ. దొంగతనంబునం బసుల తోఁకలకుం బసివాండ్ర జుట్లు లం
టంగనుగట్టి యల్లరి యొనర్చిన నీకు నృపాలకోటిలో
సంగర ముద్భవిల్లు నటు సల్పుట శ్రోత్రమె? పానిపాపకున్
దెంగులు నేర్పఁగా వలెనె? దీనజనావన, భవ్యజీవనా.

తే. గీ. ఈవు కురుయుద్ధమున జక్రిమెత్తననియు, శాంతవునిమీది
కెత్తితివే చక్రిహస్త? 'మాటలకు నాతుల కభేద' మాట,
మాటమంటివేమొ? నిల్పుకొన. నీకైన వశమె.

శా. "భంగిందెల్పెద ద్రోణుఁగూల్ప 'పడె నశ్వత్థామ' యంచంతమా
తందం బన్నని ధర్మనూనునకు బోధంజేసి, సత్యంబు మా
ర్చంగా నాతిడు బంత, నీవతనికో, శాస్త్రప్రకారంబుగా
దెంగం, బుట్టును గుక్కపిల్ల" లన లేదె? ధూర్తగోపాలకా. 68

చ. గదగొని భీమసేనుడును గాండివముంగొని క్రీడి నిల్వగా;
కదనమునందు నీ వెపుడు గాచెదు పాండవసేన గర్ణు పొం
దొదవుట జేసి గెల్వగ సుయోధను డూహయొనర్చె నద్దిరా!
ఇదె కద, 'బుడ్డనమ్ముకొని యేటను బడ్డ' విధంబు మాధవా.

క. తొలుతటిజన్మమునందుం జెలియలగు సుభద్ర సతిగఁ జేకొంటిగదా
బళిర! మనుమేఁ? నీకుఁ దలతమ్మఁడు, గుద్దబావ, తాండవకృష్ణా

ఆ వె. వనజభవునికైన వర్ణింపరాని నీమహిమయందుమాధమానసుండ
నెంత పొగడ నేర్తునేన్? దోమ దెంగఁగ నెంతపాడు కార నెంత! కృష్ణ

ఉ. నాకొలదిమది వనంతంబై కస్పడు నీదుమహిమ నంతయు నిలువం
జేకురునె, పిల్లిపూకున రోకటిఁ దూర్చి నట్టి రూపునఁ గృష్ణా! 72

క. ఆద్యుఁడ, విశ్వేశ్వరుఁడ, వత్యధికుడవు, నిన్ను గొల్వ బ్ర

పాన్న ద్యము రాళినేర్ప. రటులయ్యనుఁ బూర్వముగానిభక్తితో
ఉద్యమ మే నొసఁగ్చితిని నుల్లము నీకిడ, గొల్లిగిల్లినై
వేద్యము పెట్టికల్లు లరవిందదళాక్ష యెటుల్ గ్రహించెదో

క. ఘనుఁడ వగునీకు నేమదినయంబును సల్పు సేవయల్పమయినఁగై
కొనుమా, కొండంతటి దేవునకున్ సిండంతపత్రి పోల్కినిగృష్ణా

చ. కమలదళాక్ష నీపయిని కాంక్ష మదీయమనోబిసప్రసూ
నము నిపుడే సమర్పణ మొనర్పఁగ వచ్చితిఁ, బాపవాంఛిత
భ్రమరసమాకులం బగుటఁబట్టి గ్రహింపఁగ మానెదేమొ? పు
ణ్యమునకుఁ బూకొసంగునెడ, నాతులుగల్గుట కల్గి నట్లుగా

క. ఆత్మనొసఁగు వాఁడకె పరమాత్మా! మోక్షమని నీకు నర్పించితినా
యాత్మను, హాత్మేపైపా చూత్మేలవడాయటన్న చొప్పిదియెకదా?

క. చేతమున దైవభక్తి ప్రభూతం బగువేళ నిన్ను బోలిన దైవం
బితటి నాకులభించుట, అఁతులలోఁ దేనెపట్టి నట్లయ్యె హరీ 71

తే.గీ. ఎన్నడో నీపదధ్యాన మేను సలుపుచున్న, ప్రతినిమిషంబును
నన్నుఁబ్రోవడాయ రమ్మందు ఇచ్చుట డబ్బుగాని,
ద్రొబ్బుటొక జాము నరయు, నో తోయజాక్ష 78

క. దానతపోజపఫలములు, నెమ్మెనిపవిత్రత, యువస్థ మినహా కన్యా
దానంబు రీతి వ్యర్థములే, నీపదభక్తిలేనియెడలన్ గృష్ణా 79

మ. జనులీలోకపు దుచ్ఛసౌఖ్యముల నిచ్చంగోరి లుచ్ఛాప్రవ
ర్తనులైనన్ మఱవంగ, వాకలకు నంతం బందు రాకుండఁ ద
ప్పను జుమ్మక్షయమోక్షసౌఖ్యచయముల్ మాట్టోలికింబూకునా
కిన ముప్పావల కమ్మి చిక్కెడు భంగిన్ దేవకీనందనా 80

తే.గీ. నీదు సేవచే నాకు జనించుపుణ్య గణము చెడుఁ, జెడుకోర్కెలఁ
గలిగెడిఁ దురితములచే అవ్వతియు గంధంబు తాత
బుడ్డకున్ సరి యనియెడి పోల్కిఁ గృష్ణ 81

చ. అనుపమతావకాంఘ్రియుగళాధికచింతన బాపబుద్ధి నె
మ్మనమున బుట్ట దట్లయిన, మామకచిత్తమఘౌఘు మందునే
మునిగెను, గొడ్డుపోతునకు మొద్దులు దండుగ యన్న యట్టిరీ
తిని, పురుషోత్తమా, నను మదంగరుణించి, యఘాళి బాపమే

మ. "ఇది నాయింద్రియవర్గమట్లగుటచే స్వేచ్ఛన్ మెలంగింతు," నం
చు దలంపగను, బాపురే! విహితు డంచున్నీవు నెక్కించుకో
న్న, దిగంజారుచు గుద్ద దెంగె నను చం దానన్ బడంద్రోసె ను
న్మదలీల నన్నె మదింద్రియంబులు, ముకుందా, రమ్మిక న్దాప్పగన్

— స్వ గ్వి ణి —

దెంగుచున్నన్, సదా దెంగుచే, మాని వే
యంగ, లింగండు తె య్యంచు లొంగం డికే
భంగిగా నిల్చు నీ పైని నాయాత్మ? నే
"దెంగనా, మాననా దేవకీనందనా?

క. ఏటికి నిను దలవగ నఘు
కోటి దొలతు ననెడిబిగుదు గొంటివయో! మో
మోటుమునకు బోవగ, గడు
పౌ లొనుగనె? పాప వే మ దఘముల జక్రి? 65

— ర త్నా వ ళి —

మ. భవబంధంబుల యందు జిక్కువడి నే బాపంబులం జేసినన్
భవదీయాశ్రితరక్షణత్వబిరుదే పాడై చనన్ నీవు పా
పివిశేషంబుగ నంచు వీడకుమి నన్ పెండ్లాముపై గోవము
ద్భవిలన్ చుల్లన్ గోసికొన్నట్లు యశో దా. శ్రీయశో దాత్మజా,

ఆ.వె. "గుడ్డివాని కెపుకు మొడ్డమీదని లోక
మెటులో, యటులె జ్ఞాన దృష్టిలేని
నాకు బాపమంబె లోక మయ్యాంబికే
యునికి బోలెజూపు నొసగు కృష్ణ. 89

యాదవాన్వయాంబోధిచంద్ర, చంద్రాభనిర్మలయశస్సాంద్ర
నాదు మానసంబున బుట్టిన యజ్ఞానము పోవ్రట దుర్లభహా
"గూదకు రాసిన యారికతవుడున్ గుంజినన్ వదల" దనురీతిన్

నీదయాప్రవాహమున నెపుడు నానిచి, యేగతి దోలగించెదవో?

ఉ. చాల నఘాళి నామనము స్వల్ప దొడంగగ, నింద్రియంబులన్
వీలగు నంత దోడుపడి వెంటనె వర్తిలు ఉత్తమంపుటి
ల్లాలెప్పుడైన నూరు వెడ లంగనె, యూరిని గల్లుచుల్ల ల
బ్బాలకు సారికావడుల భంగిని వచ్చును గాదె యచ్యుతా.

ఆ.వె. ఒడలు సోమరితన మొందింప మదిపాప
చింతగొలుప, నీదు సేవ మరతు
కుక్క గూడ పట్టుకొని లాగ, అత్తయు
సిగను బట్టిలాగు పగిది కృష్ణ. 91

ఉ. అంబుజనాభు నందు మన మా, వినయంబునుబూను, మన్న స
త్యంబుగ ధూర్త లక్షణమ దంచును బూనదు డెంద, మేమిక
ర్మంబొకో సాదుతాగ్రిగర సమాదిగ యన్నసహించదమ్మయాం
బం బొవరించు న న్నలు కృ పన్ వినయం బొనగూర్చు శ్రీహరీ.

శా. ఊహాతీతము నీమహత్త్వమది య త్యుత్కృష్టమే యైనను
సాహంకారులు దేవతాధముల మా హాత్మ్యంబె వర్ణింతు రెం
తే హాస్యంబున! మాచకమ్మ చనుదో యిం గాంచి సన్యాసిగా
డాహా! చంకలు గ్రుద్దుకొన్న గతి సత్యాచిత్తసత్యప్రియా. 92

తే. గీ నీకు నన్యదైవతముల కే కరసిని
పోల్క గలుగంగ నేర్చును? బూతుపిల్లి
గడ్డకు మరి గాడిద మొడ్డకు నెట్లు
సామ్యమగు వార్ధిశయన యో జలజనయన. 93

ఉ ఇచ్చనుగోరు వాంఛితములెల్లను దైవతధేనువట్లుగా
నిచ్చలునిచ్చునిన్ విడిచి, నీచులు పైబడి బాధపెట్టగాం
జొచ్చెడి క్షుద్రదేవతల జూచి భజించెద రో ముకుంద, పా
లిచ్చెడి యావు నమ్మి పయికెక్కుచు దెంగెడియెద్దు గొన్నటుల్

ఆ. వె. ఆతనుజనక పాపతతిం బాపుకొన నీదు
సేవలేదె, క్షుద్రదేవసేవ

గాసిలంగ నేల? క త్తిలేదే యీశ
కొలుకు పూకుకాల్చుకొనఁగనేల?

తే.గీ. దేవదేవ, చిన్నాలును లేవు, సాతి
కలుములేవు! సిండను నీళ్ళైకారె నన్న
భంగిక్షుద్రదైవముల గొల్వంగ ముక్తి
యీరు సిరి యీరు మదిక్షోభయే ఫలంబు 96

ఉ. ఏ కడనేనిరౌద్రగుణమే వహియించిన క్షుద్రదేవతా
నీకములన్ భజించినను నిక్కముగాఁ దమరౌద్రభావమే
కాక మ జేమి చూపుదురు? కంసవిమర్దన, యోజనార్దనా
పూకునుబూజసేయుటకుఁ బోయిన నిత్తునెచూపు నత్తఱిన్

చ. అసదృశభక్తిపన్ శ్రితజనాళిని బ్రోచెడి నీకునల్ప పూ
జ సలుపఁ, దృప్తిగాంతు, వుపచారశతంబుల క్షుద్రదేవతల్
పినరును నంతసంపడరు, పెట్టనిపోయని యన్నుగండె పి
త్తసిరుగ చెంగుచుందును గదా! మురళీధర. రామసోదరా

క. నినువమ్మితినావున, నా
మనమున నుగుణములకొలుకు, మాటికి వెదుకం
జన దో కౌస్తుభధర, యా
"స్తసిశల్యపరీక్ష" కాఁగఁ జాలదుటనుమ్మీ. 99

ఉ. నా మన సెట్టి దుర్గుణగణంబులతోడను నిండియున్న, న
న్నోముదు ల క్ష్మి నీవుఁ, దనయుం దలిదండ్రులువోలె నెంతయుఁ
బ్రేతు, స నా ర తంబుమిమువీడకయుండెదఁ "కుక్క టెంక" నాన్
స్వామి, నృ సి ం హ పుణ్యపురుషా, దయాపయోనిధీ.

స ర సో క్తి యు క్త

శ్రీ కృష్ణ శతకము

సం పూ ర్ణ ము

ర సి కా భి లా ష ము

గ్రంథకర్త:
కవిసార్వభౌమ
నా థుఁ

పీఠిక

పూర్వకవీంద్రులచే రచింపఁబడిన గ్రంథము లింక నెన్ని యెన్ని యెక్కడ నెక్కడ నడఁగియున్నవో యెవరి కెఱుక! ఈవైశాఖమాసమున మాబంధువులలో నొకరి యింటనైన వివాహమునకు సింహాచలపుటడివారమునకుఁ బోయి యుండి యక్కడనొక శ్రీవైష్ణవ గృహస్థునింట బ్రాఁతతాటియాకుల బొత్తములను దిరుగవేయుచుండ నాకు "రసికాభిలాషము" అను నీచిన్నిపొత్తము లభించినది. కవియెవరో తెలియుట. "వీధినాటకము" కూడ దీనితోఁ గలసి యున్నందున శ్రీనాథుఁడాయని యనుమానించి, కవితాశైలియుఁ గల్పనాప్రౌఢిమయు శృంగారరసవిస్తరతయు నాయనుమానమును బలపఱుపఁగాఁ జివరనుజూచి, గద్యము లేకపోయినను దుదిపద్యము చక్రబంధమగుటఁబోల్చి, యందు "శృంగార శ్రీనాథ" యను పేరేర్పడుటచే శ్రీనాథుని గ్రంథ మేయని సిద్ధాంతము చేసితిని, గ్రంథమంతయు సావకాశముగాఁ జదివిన వెనుక 38, 39, పద్యములవలన మిగిలిన కొంచెము సంశయమును నిర్మూలమైనది. శృంగారమన్న విషప్రాయముగాఁ జూడవలయునని చెప్పు నిప్పటియాంధ్రులకు శృంగార భూయిష్టమగు నీపుస్తకము రుచింపమి విదితమే. కావున దీనిని బ్రచురింపఁగూడదని మొదట నిశ్చయించితిని. శ్రీనాథకవి యంతటివాని గ్రంథముల లోకమున వెల్లడిచేయుటకుఁ జేయకపోవుటకు నొకరియిష్టము కాదనితలఁచి తుదకుఁ బ్రచురింప నిశ్చయించి విశాఖపట్టణమునందలి శ్రీశారదాముకుట ముద్రాక్షర శాలాధికారులగు మ. రా. రా. విన్నకోట అప్పలనరసింహ శ్రేష్టిగారికి జూప వారు దానిని దామే ప్రచురింపఁ గోరి తీసికొనిరి. దీనిని నవీన కవియే యొకఁడు రచించి ప్రచురించినచో విమర్శకు లెట్లు దూషించియుందురో దేవునికే తెలియును!

శ్రీనాథుని వీధినాటకము లోకమునఁ బ్రచురమయ్యు నీరసికాభిలాషము కానందులకుఁ గారణము లేకపోలేదు. ఇందుఁ గవి యుద్దేశించిన నాయిక గొప్పరాజులయింటిదనుట నిశ్చయము. 8 వ పద్యమునందలి "యందని మ్రానిపండు" నను మాటయు, 49వ పద్యమునందలి 'భోగినీముదిత' ననుమాటయు దానికి నిదర్శనములు. శ్రీనాథునికి కోరిక తీఱినట్లు కాని తీఱు ననునాసయున్నట్లు కాని యెక్కడను గనఁబడదు. ఈమె యెవతెయో! యెక్కడిదో? కన్య కాదని 21 వ పదమునదలి "పరకాంత నిన్ను" ననుమాటయు, జారచింత గలదని 19 వపద్యమునందలి "భుజంగుల పాలౌ, ననుమాటయు దెల్పుచున్నవి. రసికుఁడగు శ్రీనాథుని యభిలాషమేమయ్యెనో?

"కవిసార్వభౌముఁ"డని సార్థకబిరుదము గాంచిన శ్రీనాథుని కవిత్వముఁ గూర్చి నేనిక్కడ వేఱుగాఁ జర్చింపవలసిన యవసరము లేదు. అయినఁ గవి దీని నెట్టి వయసున వ్రాసినాఁడో యాలోచింపవలసియున్నది. ఈతఁడు యౌవన దశను స్త్రీలోలుఁడై విచ్చలవిడి దిరిగెనని చెప్పుదురు. ఆకాలమున నే వీధినాటకమునందలి పద్యములఁ జెప్పెననియు వాడుక, రసికాభిలాషముకూడ నప్పటిదే అయినచో నది నూనూఁగు మీసాల నూత్నయౌవనమున"నే విరచింపఁబడియుండును అయిన నొక్క బాధకమున్నది. 89వ పద్యమునఁ " కవిసార్వభౌమని" పదము వాడఁబడి యున్నది. ఈబిరుదము శృంగారనైషధము వ్రాసిన వెనకనే యాతనికి రాయలచేత(?) బాదుకొల్ప బడినట్లువిందుము. ఈపద్యము తరువాతఁ గలుపఁబడినదేమో!

రసికాభిలాషమున శ్రీనాథుడు తెచ్చిన కల్పనలను కొన్నిటిని జూర్వకవు లలోఁ గొంద ఱిటీవల నుపయోగించిరి, అందుచేత వారిలోఁ గొందఱియొద్దనైన నీగ్రంథ ముండెనని తోఁచుచున్నది. ఎందఱు శ్రీనాథుని కల్పనల దొంగలించిరో, యెందఱికిఁ గ్రొత్తగా నాతని యూహాలే తట్టినవో చదువరులే నిర్ణయించుటకు వానినిక్కడఁ జూపిం చుచున్నాను.

i కూచిమంచి తిమ్మకవిని నడివీథిలోఁ గౌగలించిన వృద్ధవేశ్య

"చ. చతురులలోన నెంతయును, జాణ వటంచును నేను కౌగలిం
చితి, నిటుమాఱుమో మిడఁగఁ జెల్లునె యోరసికావతంస!"

యన్నప్పుడు "అ
ద్భుత మగునట్టి బంగరపు, బొంగరపుంగవఁ బోలు నీకుచ
ద్విశయము తొమ్మునాటి యల, కింపున దూసెనటంచుఁజూచితిస్"

అన్న ప్రతి వచనముయొక్క సమయస్ఫూర్తి నెంతమునగదా! ఇందలి 29 వ పద్యముఁ జూడుడు.

ii తాను బ్రక్కనుజేరగా మొగముఁ ద్రిప్పి పన్నుండిన వేశ్యగూర్చి కాములింగఁడన్న

"మ. కరబింబాధరముం బయోధరములు, న్వక్త్రాళికంబు ల్మనో
హరలోలాక్షులుఁ జూప కవ్వలి మొగం, బైనంత నే మాయె? నీ
గురుభాస్వజ్జఘనంబుఁ గ్రొమ్ముడియు మాకుంజాలవే? యంగక
ద్దరి మే లిద్దరిఁ గీడు నుంగలదె?, యుద్యద్రాజ బింబాననా!"

అను పద్యమునందలి భావము దీనిలోని 40 వ పద్యములోనిదే, ఇందు "సౌందర్యం గంగాఝరి, యని చెప్పి యంతకుల కనుగుణ్యముగా భావమంతయు నడు పుట విశేషము.

iii "సీ. బింబోష్టియని నీవు, పెనఁగ రాకు కుశంబ!
సాంకవగంధి యాపంకజాక్షి"

యను రసికజనమనోభిరామమునందలి పద్యము చాలకఱ కిందలి 8 వ పద్యమును బోలును.

iv రంభాద్యప్సరస కాంతలనామములు తారాశశాంకాది ప్రబంధముల శ్లేషింపఁ బడుటకుఁ బూర్వమే యిందలి 46 వ పద్యమున నట్లుపయోగింపఁ బడినవి.

v మనుచరిత్రలోని "మీాటినయంత నిచ్చు చనుమట్టు" లను మాటయు విజయవిలాసములోని "మీాటిన విచ్చు చనుదోయి" యనుమాటయు క్రొత్తది కావని యిందలి 6వ, పద్యము తెలుపును.

vi. ఆలాగున నే "జగతి నెంతటి యుపకారి శంబరారి' యన్న విజయ విలాస పద్యభాగము దీనిలోని 11వ పద్యముననున్న "యుపకారియగుంగద శంబరారి!' యను ।దానిని జూచి వ్రాయఁబడినదా యనిపించును,

నాకు లభించిన ప్రతి మిగులఁ బ్రాఁతదైనందునఁ గొన్నియెడలఁ జినింగి పోయినది అట్టిచోటులఁ బోయిన మాటలను నేనే పూరించితిని. అట్లుకల్పఁ బడిన భాగము లేవో శ్రీనాథవిరచితభాగము లేవో శైలులవలన దెలియుట సులభముగాన వానిని వేఱువేఱుగా జూపలేదు.

దీని ప్రతి మఱియెవ్వరియొద్దనైన నున్నచో నాకు బంపినయెడల రెండవ కూర్పునందైన నిందలి లోపముల సవరింతును.

విశాఖపట్టణము. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము. బి. ఎ.
1. ఆగస్టు 1905 రుక్మిణీకల్యాణ నాటకగ్రంథకర్త.
మిసెస్సీవియన్ కాలేజిలో నుపాధ్యాయుడు.

కృతివిమర్శనము

రసికాభిలాషము—ఇది యొక్కటే యాశ్వాసముగల చిన్నప్రబంధము. ఈపుస్తకము విశాఖపట్టణనివాసులు రుక్మిణీకల్యాణ నాటకగ్రంథకర్తలు పట్టపరీక్షయందు కృతార్థులు నగు మ.రా.శ్రీ. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి పీఠికతో పిన్నకోటఅప్పలనరసయ్య శ్రేష్టిగారి శారదామకుట ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితమయి ప్రకటింపబడియె. ఆసెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు కడచిన వేసంగి సెలవులలో బంధువులయింట వివాహము నిమిత్తము సింహాచలపుటడి వారమునకు బోయి యుండగా నక్కడ నొక శ్రీవైష్ణవుని గృహములో నీపుస్తకము వారికి లభించినదట. ఈగ్రంథము శ్రీనాథుని వీధినాటకముతో గలసి యొక్క తాటియాకుల పుస్తకముమీద వ్రాయబడి యుండుటచేతను గ్రంథాంతమున చక్రబంధ పద్యమందు శృంగార శ్రీనాథ యనునామము గనంబడుటచేతను గవిత్వముకల్పనలు రసవంతముగ నుండుటచేతను గద్యములేకపోయినను శృంగార నైషధము, కాశీఖండము, భీమఖండము, హరవిలాసము రచియించిన మహాకవి శ్రీనాథుడే దీనిని రచియించెనని యాలక్ష్మీనరసింహము గారు పీఠికలో సిద్ధాంతముచేసిరి. కాని యాసిద్ధాంతము మాకంత యుక్తియుక్తముగ గనబడలేదు.

మే మెన్నిసారులు వారిపీఠికను మూలగ్రంథమును శ్రద్ధతోఁ జదివినను శ్రీనాథుఁడీగ్రంథమును రచియించియుండఁడనియు విషయాసక్తుడయి పడుచు తనపు గర్వముచేత నోడ లెఱుగక తిరుగు ధూర్తవిటు డెవండో తనదుపాండిత్యము మెరయ నీపద్యముల నల్లియుండవచ్చునినియు మాకుం దోచుచున్నది. ఇట్లు మాకుందోచుటకు గల కారణముల గొన్నింటి నీక్రింద నుదాహరించుచున్నారము. గ్రంథాంతము నందు గద్యముగాని గ్రంథారంభమునందు కవివంశాదులు కాని లేవుగదా? అందుచేత పైన మూహాలుచేసి కవిపేరు కనుగొనవలయు ననుట స్పష్టము- చివర చక్రబంధములో నేర్పడు శృంగార శ్రీనాథ పదముల చేత శ్రీనాథుడే గ్రంథకర్తయని మన మూహింపదగదా? అట్లూహింప వీలులేదు- శ్రీనాథునకు శృంగార శ్రీనాథుడని యొక్కడను ప్రసిద్ధిలేదు- శృంగారమువారు శృంగారకవివారు తెనుగు దేశమందు వైష్ణవులలోను నద్వైతులలోను ననేకులున్నారు- వారిలో నెవరయిన శ్రీనాథనామము గలవాడొకడుండవచ్చును- అతడే తనదునభిలాష బహిరూపకముగా బయటికి వెల్లడించి

యుండవచ్చును. అంతియేకాని కమలనాభామాత్యపౌత్రుడు. మారయామాత్య పుత్రుడు నగు మహాకవి శ్రీనాథుఁ డీగ్రంథకర్తకాఁడు, అదిగాక శ్రీనాథుని గ్రంథము లన్నిటినుండి తన లక్షణగ్రంథమునకు లక్ష్యపద్యములను దీసికొనిన యప్పకవిగాని కూచిమంచి తిమ్మనామాత్యుఁడుగాని యడిదము సూరకవిగాని మఱి యితరలాక్షణికు లెవ్వరు గాని యీగ్రంథము పేరయినఁ దల పెట్టకుండుటకుఁ గారణ మేమి? ప్రాచీన మహాకవుల కెవ్వరికిం దెలియని యీగ్రంథము నేఁడుకొత్తగా శ్రీనాథునిదని యొకరు చెప్పినంతమాత్రమున జను లొప్పుకొన వచ్చునా?

ఆకారణముల నటుండనిచ్చి యిందు ప్రశ్నింపఁబడిన యంశమును విచారింతము. ఒక రసికుడు వివాహితయయి భర్తతోఁ గాపురము చేయుచున్న యొక కులకాంతను మోహించి నఖశిఖపర్యంతము నామె సకలావయవముల వర్ణించి యామెతో గూడినట్లు స్వప్నములఁ గాంచి యాస్వప్నములఁ దలంచుకొనుచు విరహతాపము నొందుచు నామె చక్కఁదనముదలంచి యూట లూరుచుండుటయే యిందలి కథాంశము. పరకాంత, కన్యయైనఁగాదు, వేఱొకనిభార్యయగు దానిని వలచి, వంచినందులకు సిగ్గువడక పైపెచ్చు బూతుపద్యముల వ్రాసి శ్రీనాథుఁడు విరహతాపము పొందెనని చెప్పుట పరమభాగవతోత్తముఁడు నైష్ఠికుఁడు నగు శ్రీనాథునికీర్తి పాడుచేయుట, శ్రీనాథునకే గాదు, ఈపద్యములు తనవని యెవఁడు చెప్పుకొనునో వాని కప్రతిష్ఠయే గాని ప్రతిష్ఠ కాదు, అందుచేతనే కవి గ్రంథమునందు మొదటనైన జివరనైన తనపేరు విస్పష్టముగ వేసికొనుటకు సిగ్గుపడియెను. మఱియుఁ జక్రబంధమునందున్న శృంగార శ్రీనాథపదములు కేవల మొక పురుష నామమును దెలియఁజేయవు శృంగార శ్రీయనగా శృంగారలక్ష్మి. దానికి నాథుఁడు శృంగార శ్రీనాథుఁడు గ్రంథము దుర్నీతిభోధకమగుటచేతనో మఱియెందుచేతనో కవి గద్యవేసికొనుట మానినప్పుడు తనపేరు వేరువిధముగాఁ దెలయఁజేసికొనుట కిష్టపడునా? ఇష్టపడకపోవుటచేతనే తానొక శృంగారనాయకుఁడ ననుమానము మాత్రము సూచించెను. అందుచేత నది యొక మనుష్యునిపేరుగా గ్రహించుటకు వీలులేదు. శ్రీనాథునకుఁ గవిసార్వభౌమ బిరుద మున్నదనియు నాపదమిందుఁ బ్రయోగింపఁబడుటచే నతఁడే దీనిని రచియించెననియుఁ బీఠికలో వ్రాయబడినది. కవిసార్వభౌమ బిరుదమ నేకులకుగలదు. కూచిమంచి తిమ్మనామాత్యునకు లేదా? ప్రతికవియు నాలుగుపద్యము లల్లినతోడనే తాను కవీశ్వరుఁడ ననియుఁ గవిసార్వభౌముఁడననియు బుస్తకములలో బ్రయోగించుకొనుచుండును. కావున కర్తృత్వము శ్రీనాథున కారోపించుట కదియొక కారణముగాదు.

ఇందుపద్యముల శైలియుఁ గవిత్వచాతుర్యము నించుక శోధించిచూతము, కల్పన లెక్కఁడనోగాని తరచుగాఁ బ్రౌఢముగాలేవు శైలియు శ్రీనాథుని శైలితో

నెంతమాత్రముం బోలదు. శ్రీనాథుని గడుసుతనపు పోకడ లిందెక్కడను గాన రావు, అదియునుంగాక యీ గ్రంథ మాధునికుఁ డెవ్వఁడో రచియించెనని స్పష్టముగ చెప్పుటకు తగిన యుదాహరణములు కొన్ని కానఁబడుచున్నవి. పదునేనవ పద్యమునందు "తయారుగానె తగు" నను పదమున్నది. తయారన్నది తురక మాట గాని తెలుఁగుమాట కాదు. ప్రాచీనకవు లెవ్వరును ముఖ్యముగ శ్రీనాథుడు నిట్టి పదముం బ్రయోగించినట్లులేదు. ఇట్లే నలుబదిమూడవ పద్యమున 'ఖయిదు బాహుపాశములఁ గట్టవే,' అని యున్నది. ఇదియును శ్రీనాథాది ప్రాచీనులు ప్రయోగింపని హిందూస్థానీ పదమే. పంతొమ్మిదవ పద్యమునందు 'నాకుంగూడ నాభాగ్యమెట్టుల నేనాఁటికి గల్గునో' యని యున్నది. 'నాకుంగూడ', ఇట్టి ప్రయోగము లాధునికుల గ్రంథములలోనే గాని ప్రాచీనుల గ్రంథమునందుఁ గానఁబడవు. ఇందు 'గూడ' యను పదము సముచ్చయార్థమగు 'ను,' వర్ణకమునకు బదులుగ నాధునికులు ప్రయోగించుచున్నారు. ముప్పదినాలుగవ పద్యములో లజ్జిలినాఁట యని యున్నది, లజ్జిలినాఁడ నని యుండవలయును గాని నాను యని యుండుట పొసఁగదు. ఇట్లు శ్రీనాథుడు ప్రయోగింపడు. ఈ పుస్తకము నందలి నేఁబది పద్యములలో నిట్టి వింకం గొన్ని యున్నవి. గ్రంథవిస్తరణభీతిచేత నిచటను దాహరింపక యుంటిమి, పూర్వోదాహృతము లయిన ప్రయోగములంబట్టి చూడ నీగ్రంథ మెవఁడో నవీనుఁడు రచించి యుండవచ్చును గాని శ్రీనాథాదులగు ప్రాచీను లెవ్వరును రచించియుండరని నిశ్చయముగ తోఁచుచున్నది. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు వ్రాసినపీఠికలో శృంగార మన్న విషప్రాయముగఁ జూడవలయునని చెప్పి నిప్పటి యాంధ్రులకు శృంగార భూయిష్ఠమగు నీపుస్తకము రుచింపమి విదితమే యని యొక చోటను, దీనిని నవీనకవియే యొకఁడు రచియించి ప్రకటించినచో విమర్శకు లెల్ల దూషించియుందురో దేవునికే తెలియునని వేరొక చోటను వ్రాసిరి. ఈనాటి యాంధ్రులలో నెవ్వరు శృంగారమన్న విషప్రాయముగ జూచుటలేదు. శృంగారము పేరుపెట్టి యిచ్చవచ్చినపచ్చిబూతులు వ్రాసినవారి కబ్బముల నీనాటి వారు విషప్రాయములుగ జూచుచున్న మాట నిశ్చయమే. శృంగారరసమునకు నాగరికులు జనువ సిగ్గువడు మృదువు దప్పిన వాక్యమునకు భేదము తెలిసికొనలేక యీ లక్ష్మీనరసింహముగారిట్టి వెఱ్ఱివ్రాతలు వ్రాసినందుకు మేము తద్దయు విచారించుచున్నారము - కాళిదాసాదులగు సంస్కృతకవులు కవిత్రయము నాచన పింగళి సూరన్న మొదలగు తెలుఁగుకవులు శృంగారరసము వర్ణింపలేదా? ఆశృంగార రసము నీనాటి యాంధ్రులాదరించుటలేదా? పురుషులయెదుటం జదివి తలవంచుకొనవలసిన బండబూతులుగల కావ్యము గాని రసము శృంగారరసము గానేరదు- ఇట్టి గ్రంథముల నాదరించుట నాంధ్రభూమిలో విమర్శకులుం జేయరు, ప్రాచీనులు రచియించి

నంతమాత్రమున నిది వంద్యముగాదు. నవీనులు రచించినచో నింద్యముగాదు. బూతు లెప్పుడు నాగరికదూష్యములే యగును. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు తాము పీఠికలో వ్రాసిన యుక్తిప్రతిఘాతము లనుకొని శ్రీనాథుఁడే యీ గ్రంథకర్తయని సిద్ధాంతముచేసి తెనాలిరామకృష్ణుడు, చేమకూర వెంకటకవి, కూచిమంచి తిమ్మకవి, ఆంధ్రకవితాపితామహుఁడు మొదలగు మహాకవులందరు నేబదిపద్యములకంటె నెక్కువలేని యీబూతుల ప్రబంధములోనుండి కొన్నికల్పనల దొంగిలించినారని వ్రాయుక సాహసించిరి. ఈగ్రంథము మూల పడక దొరకక ప్రకటించిన సాహసమే తాము యీసాహసములు గూడ చేయవలయునని తెలియుకున్నయది. ఆమహాకవు లీగ్రంథమునుండి తొలగించినారనుటకంటె నవీనుఁ డెవ్వఁడో యీగ్రంథము రచించి మంచి కల్పనలు తోఁపమి నీగ్రంథచౌర్యమునుజేసి యుండునన్న బాగుండును. గ్రంథము ప్రాఁతదగుటచేఁగొన్నితావులయందు శిథిలము కాఁగా సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారక్కడక్కడ నాయాభాగములు తాను బూరించితి నని యును శైలులం బట్టి భేదములు తెలియును గనుక నట్టిభాగములకు గుర్తులు వ్రాయలేదని పీఠికలో తెల్పియుండిరి. మాబుద్ధికిఁ జూడ గ్రంథమంతటను నొక్క శైలియే కనబడుచున్నది గాని వేర్వేరు శైలులు కనఁబడుట లేదు. కవిత్వశైలిం దెలుపుట కిం దుదాహరింపవలసిన మృదువయిన పద్యములు లేకుండుటచే మానితిమి.

ప్రతివిమర్శనము

రసికాభిరామము—శ్రీమనోరమాపత్రిక 1907 సం॥రం ఆగస్టునెల సంచికలో ప్రబంధమునుగూర్చి వ్రాయఁబడినవిమర్శనమందు శృంగారనైషధాదుల రచియించిన మహాకవి శ్రీనాథుఁడు రసికాభిరామము రచియింప లేదని వాదింపఁబడినది. అందులకీఁబడిన హేతువు లెంతయుక్తియుక్తములో యీ క్రిందుగ విమర్శింపఁబడుచున్నవి.

i చివర చక్రబంధములో శృంగారశ్రీనాథనామ మేర్పడుచున్నదను మారయామాత్య పుత్రుఁడగు శ్రీనాథునికి శృంగారనాథుఁ డను ప్రసిద్ధి లేదు గనుక నితఁడు వేరు కవి యఁట! చక్రబంధములో నాయక్షరముల నామమే యిముడ్చ వలయును గాని యింతకంటె నెక్కువగాఁ గాని తక్కువగాఁ గాని వలను పడదనుట బంధకవిత్వము చేయు వారికందరకుఁ దెలిసినవిషయమే కావున శ్రీనాథపదమునకు ముందు మూడక్షరములు చేర్పఁబడవలయును. నైషధమునకు శృంగారనైషధమని పేరు పెట్టియుండుటచే శ్రీనాథునికి శృంగారపదముపైగల నభిమాన మైనదని స్పష్టము గదా! అదిగాక తాను వ్రాయుచున్నది శృంగారభూయిష్ఠము తానొక ప్రసిద్ధుఁడగు శృంగార నాయకుఁడు. అందుచేత "శృంగారశ్రీనాథ" మని వాడియుండఁగూడదా? తక్కిన కారణముల వలన శృంగార నైషధ గ్రంథకర్తయే రసికాభిరామ గ్రంథకర్త యని తేలుచున్నదె మొదల శృంగార శబ్దమున్నదన్న హేతువుచేతనే యనుమానించుట కూడునా? శృంగార శ్రీనాథపదమునకు శృంగార శ్రీనాథుఁడు. శృంగారనాయకు డని యర్థము స్ఫురించుచున్నదని విమర్శనమందు సెలవీఁబడినది. అల్లుతన నామమును శ్లేషించుటయే శ్రీనాథుని యభిప్రాయమేమో అట్లయి యుండునవియే శ్రీనాథప్రణీతము మాత్రమే యని కాక ముఖపత్రము మీఁద శృంగారశ్రీనాథప్రణీత మని యచ్చొత్తింపబడినది. అదివిమర్శకులు తిలకించిరా? కారణమేమని యూహించిరి లేక తెనుఁగుదేశము లోని శృంగారమువారు శృంగారకవివారు మొదలగునింటి పేరులవారిని వైష్ణవుల యందు నియోగులయందు నెవరుచుఁ గూరుచుండిరంచున వీరికి ముఖపత్రమును జూచుటకు నావకాశము లేకపోయునా? ప్రౌఢకవి మల్లన్న యన్న పేరు విన్నయెడల వీరలు ప్రౌఢమువారు ప్రౌఢకవి వారు వైదికులయందు ద్రావిడులయందుఁ దెలుఁగు దేశమునందుఁ గానవచ్చుచున్నారని వ్రాయుదురేమో!

ii కవిసార్వభౌమ బిరుదము రసికాభిరామమున బ్రయోగింప బడినను

సహితము ప్రయోగింపఁబడినదే. ఈరెండును గలసి యాలోచించినచో నీగ్రంథము శ్రీనాథునిదన్న యూహాపరిరింత బలము కాదా! ఆసంగతిగూర్చి విమర్శకు లేల సన్న సన్నగా నూరకుండిరి! తమవాదమునకు విరుద్ధముగా నుండు దానిని విడుచుటయా విమర్శకలక్షణము! కవిసార్వభౌమబిరుదము మనేకులకుఁ గలదట! శ్రీనాథునికిని గూచిమంచి తిమ్మన్నకవికిని గాక యితరులకెవ్వరి కున్నదో విమర్శకులు సెలవిచ్చిన వినెదము. కవిసార్వభౌమబిరుదమును శ్రీనాథనామమును గలిసి ప్రయోగింపఁబడుటచే మనము కూచిమంచి తిమ్మనను విడిచి శ్రీనాథునినే తీసికొనవలసి వచ్చునుగదా? ప్రతికవియు నాలుగుపద్యము లల్లినతోడనే తాను కవిసార్వభౌముఁడనని పుస్తకములలోఁ బ్రయోగించుకొనుచుండునట? ఈవిమర్శకులు నాలుగుపద్యములు అల్లియుండిరేమో? కవిసార్వభౌములమని పుస్తకములలోఁ బ్రయోగించుకొనిరా! పోనిండు. విమర్శక సార్వభౌములమని యైనఁ జెప్పికొందురా? వారు గాక పోయిన, నట్లు ప్రయోగించుకొనిన వారిపేరులు కొన్ని సెలవిచ్చెదరా! నాగను శాసన ప్రబంధ పరమేశ్వరాంధ్ర కవితాపితామహాది బిరుదములుగూడ నాలాగునే యితరుల నుపయోగింపఁబడెనా! మరియొకటి. గ్రంథము దున్న అబోధకమగుటచేతనో మరియెందుచేతనో కవి గద్య వేసికొనుట మానినందున మరియేవిధముగాఁ గూడ నతని కర్తృత్వమును తెలియఁజేయుట కిష్టపడి యుండడని వీరి నిష్ఠాగా చేయుచున్నారు. కవి గద్య వేసికొనుట మానెనని యెవ్వరికిఁ దెలియును? ఇప్పుడు లభించిన ప్రతిని వ్రాసికొనినవాడు గద్య విడిచిపెట్టి యుండవచ్చును. గద్య వేసికొనలేదు పో, రసికాభిరామము గద్యావసర మున్నంత పెద్దగ్రంథము? వీథినాటకమునకుఁ గవియే గద్య వేసికొనెను! మన్నీలబోధక మని మానెనన్నచో, గూచిమంచి జగ్గకవి తన చంద్రరేఖావిలాపము మన్నీలబోధక మనియే కాబోలు దానియందుఁ గద్య వేసికొనెను.

iii శ్రీనాథుని గ్రంథము లన్నిటినుండి తమలక్షణ గ్రంథములకు లక్ష్యపద్యములఁ గైకొనిన యప్పకవి మొదలుగు లాక్షణికులు రసికాభిరామము పేరైనఁ దలపెట్టి యుండుటకుఁ గారణమేమని విమర్శకులు ప్రశ్నించుచున్నారు. వీరు లాక్షణికుల మూలము గ్రంథములో నెన్నియో తారుమారు చదివినట్లు! అనగా. గ్రుడ్డిసారము డెబ్బదిపదునొకండు మారులు చదివినను తెలివిలేని విద్యార్థికది యెట్లు పనికివచ్చును” శ్రీనాథుని వీథినాటకము లోకమునఁ బ్రచురమయ్యె. రసికాభిరామము కానందులకు గారణము లేకపోలేదు. ఇందుఁ గవి యుద్దేశించిన నాయిక గొప్పరాజుల యింటిదనుట నిశ్చయము” అని పీఠికలో స్పష్టముగాఁ దెలుపఁబడి యుండఁగా. వీరి కుశంకకింక నవకాశమేది? అదియేల వీరుచూడరైరి! చూచినచో నేల ఖండింపరైరి! వ్రాసినది తిన్నగాఁ జూచి యర్థము చేసికొనగలశక్తి వచ్చిన వెనుకనే విమర్శనముల వ్రాయుట మంచిదేమో. పోనిండు కారణము చెప్పఁబడలేదే యనుకొందము

అయినను దశలక్షణ గ్రంథముల చెప్పకవ్యాదులు పద్యము నుదాహరింప మానినంతనే పూర్వగ్రంథముల గూర్చియను మానము పడుటకూడునా! మనుచరిత్ర, పండితారాధ్యచరిత్ర, శాలివాహన సప్తశతి, పల్నాటివీర చరిత్ర, యనుగ్రంథములనుండి మాత్రము నాయుదాహరణముల గైకొని గ్రంథసూత్రము చేసితివని శ్రీనాథునివి కావనుచున్నామా? భోజరాజీయము, విజ్ఞానేశ్వరీయము, మార్కండేయపురాణము, ప్రబోధచంద్రోదయము, కువలయాశ్వచరిత్రము, భానుమతీపరిణయము మొదలగు నెన్ని గ్రంథముల నుండి యప్పకవి మొదలగువారి పద్యము లుదాహరించుట మానలేదు? లాక్షణికులు తమకవసరమైన లక్ష్యముల బూర్వప్రబంధము లన్నింటినుండియు దీసికొన వలయునా?

శైలి శ్రీనాథుని శైలితో నెంతమాత్రమును బోలదట! శ్రీనాథుని యేశైలిని బోలదు? వీధినాటకమందలి శైలితోడనా? శృంగారనైషధమందలి శైలితోడనా, హరవిలాసమునందలి శైలితోడనా? ఒక్కకవియే వేరువేరు ప్రాయములందు వ్రాసినయెడల కవిత్వమునకు వేరువేరు శైలులు వచ్చును. కవిబ్రహ్మయను పేరుతిక్కనకు వచ్చుటకు దగినట్టుగా భారతభాగము నాంధ్రీకరించిన తిక్కయజ్వ సోమయాజి కాకపూర్వము రచించిన నిర్వచనోత్తర రామాయణమును జూచిన, నది యాతనిదా యనుపించును. కవిరాజమనోరంజనము పిల్లలమఱ్ఱిచరిత్రమని పేరు వచ్చునంత ప్రౌఢముగా రచియించిన కనుపర్తి సుబ్బన్న చిన్నతనమునందు వ్రాసిన యనిరుద్ధచరిత్రమును జూచిన, నదియాతనిదాయనుపించుచున్నను, చామకూర మంచి పాకమునఁబడినదని మెప్పుడు గాంచునట్టి విజయవిలాసమును విరచించిన వెంకటకవి యంతకు బూర్వము చేసిన సారంగధరచరిత్ర చూచిన, నది యాతనిదాయనుపించును. ఈసంగతులను మనస్సునందుంచుకొని యుండినచో విమర్శకులు శైలిపోలదని వ్రాసియుండరు. రసికాభిలాషము శృంగారనైషధాదులవలె సంస్కృత భూయిష్టము కాదు గాని కొంతవరకు వీధినాటకకవిత్వమును బోలుచున్నదనవచ్చును, వీధినాటకము వ్రాసినవయస్సునకును భిన్నమైన ప్రాయమున వ్రాయబడి యుండినచో వీధినాటకశైలికంటెం గూడ దీనిశైలి భిన్నమైయుండవచ్చును. శ్రీనాథుని గడుసుదనపుఁబోకడ లిందెక్కడ గానరావట! శ్రీనాథుని గడుసుదనపుపోకడల కేమిగాని నైషధాదులయందున్న గడుసుఁదనపుఁ బోకడలేవో రసికాభిలాషమునందు లేనిచో దృష్టాంతములతోఁ జూపి, తమవాదము హేతువులతో సిద్ధాంతీకరించుకొనక వట్టిమాటలమాత్రముచేత గాలక్షేపము చేసిన యీవిమర్శకుల గడుసుఁదనపుఁ బోకడను మాత్రమెంతైనను మెచ్చవచ్చును. ఆలాగుననే కల్పన లెక్కడో కానితరుచు గాఁబ్రౌఢముగా లేవని …రుమాటమాత్రముచేతనే స్థాపింప జూచుచున్నారు! కాదన్నవాఁడు కరణ, మన్నట్లు వ్రాసిన

యీ వ్రాతలవలనఁ బ్రయోజనమేమి? రసికాభిరామము శ్రీనాథునిదని హేతువులతోఁ జెప్పినను జనులొప్పుకొనఁ గూడదట! కాని యీవిమర్శకులేమి చెప్పినను, చెప్పినంత మాత్రముననే యొప్పుకొనవలయునుగాబోలు! 1. 2. 26. 27. 50. పద్యములు దప్ప రసికాభిరామమునందు గల్పనలులేనిపద్యములు వీరు మరియెన్ని పాదులుమూలములు చదివియైనను జూపగలరా? వానిలోని కల్పనలు మాత్రమే ప్రౌఢముగా నున్నవని వీరియభిప్రాయమా, లెక్కించిన వేలకావో కారణసహితముగా వీరు నిరూపించినగదా తిరిగి యేమి చెప్పుటకైన వీలుండును!

5. రసికాభిరామమునందు శ్రీనాథుడు ప్రయోగించి యుండడనియాధునిక ప్రయోగము లున్నవట! ఈసంగతి పోల్చుకొనుట కుపయోగించిన కుశాగ్రబుద్ధిని మరికొంత యుపయోగించి వీరు నీసంగతి కూడ గ్రహింపలేకపోవుట చిత్రముగా నున్నది శిథిలములైన స్థలముల గ్రొత్తగా బూరింపబడిన భాగములు కుండలీకరింప వలసినయవసరము లేకుండ సులభముగా బోల్చుకొనగలుగుట కచ్చోటుల నెల్ల వీరైనవరకు నాధునికప్రయోగములతో చేయబడియుండగా "మాకునెక్కడ జూడ గ్రంథమందంతట నొక్కటే శైలియే కనబడుచున్నది కాని వేర్వేరు శైలులు కనబడుటలేదు" అని వీరువ్రాసిన నదియెంతహాస్యాస్పదముగా నున్నదో చూడుడు. ఆధునిక ప్రయోగములు జూపగలుటచే శ్రీనాథునిగ్రంథము కాదని స్థాపింపఁగలిగితి మని వీరుసంతోషింతురేకాని. క్రొత్తగ బూరింపఁబడినభాగము లున్నవే, యీ నవీనప్రయోగము లందలి వేమో యనుసంశయము కూడ వీరు పొందరైరే. పాపము, తమయుక్తి యుపహతమగునని వీరియుత్సాహమునకు భంగము కలిగినందులకు విచారింప వలసినదే. " లజ్జలినాను " అనునది కేవలమసాధు వని వ్రాయుచున్నారు. "ఉన్నాడను, అనుదానికి ఉన్నాను,, అనునది రూపాంతరమయినట్లు ,, లజ్జలినాడను, అను దానికి, లజ్జలినాను" అను రూపాంతర మగునట్లు రూపాంతరము గలదు. ఆధునికప్రయోగములు గలవు. కావలసినచో మనోరమాపత్రికాధిపతులచే రచింపబడి మనోరమయందు ప్రచురింపబడిన ప్రసన్నయాదవనాటకమున 21 వ పుట చూడుడు. అందు "బ్రతికినాను" అనురూపము బ్రయోగింపబడినది. ఇది సాధువైన నసాధువైన బ్రకృతాంశమున కొక్కటియే. శ్రీనాథుడిట్లు ప్రయోగించియుండడన్నదానితో నిర్వివాదముగ నేకీభవింపవచ్చును విమర్శకులు కష్టపడి యుదాహరించిన ప్రయోగములం బట్టి చూడ, నీగ్రంథమునందు గ్రొత్తగా బూరింపబడిన భాగములే నవీనుడు రచించినట్లు తోచును కాని గ్రంథమెల్లను శ్రీనాథాదులగు ప్రాచీను లెవ్వరయిన వ్రాసి యుండరని తోచవలసిన యావసరములేదు.

6. శ్రీనాథుడు పరమభాగవతోత్తముడట. నైష్ఠికుడట ఇట్టిగ్రంథమును వ్రాసియుండడట యాత్రకొరకు వచ్చెడి సకలజాతుల నాతులను

జూచి వర్ణించుటయే గాదేమి, సింహాచలము వంటి పుణ్యశైలముమీద సంతతమును గూర్చుండిన మహానుభావుడు పరమభాగవతోత్తము డనవలసినదే. నీళ్ళరేవులకు వచ్చెడి మంగలి, చాకలి, తెలికలపడుచులను సయితము వలచినవాని, వారిచేత శ్రీకాళీకేశ్వరవర ణములనై నొట్టు వేయించుకొనిన ధన్యాత్ముడు నైష్ఠికుడనవలసినదే. "ఈతడు యౌవనదశయందు శృంగారనాయకుడై స్త్రీలోలుడై తిరిగె" నని యొకపాటను, "అవసానదశయం దిష్టకష్టముల కెల్లను గారణము యౌవనదశయందు గామవశముచేత స్వేచ్ఛగా విహరించి దేహమును ధనమును బోగొట్టుకొన్న పాపఫలము తక్క వేఱొక్కటి కానరా" దని వాటియొకపాటను. ౨౨ పుటయందు వ్రాసిన రావుబహద్దరు వీరేశలింగం పంతులువారి విమర్శకుల నాటియెఱుంగరు కాబోలు! "విభవవిలాసము లేక వేశ్యకాంతలఁ బేరధరసుధాసధారలం గ్రోలు", చుండినను గాళహస్తీశ్వర మహాత్మ్య గ్రంథకర్తయగు ధూర్జటి మాత్రము పరమభాగవతోత్తముఁడును నైష్ఠికుఁడును గాఁడా? లేక, "ప్రముఖ్యులనిం గాయుఁడనంగ గాదు వెంచం బగ కాంతలఁ గూడెనే నిజము", నని విమర్శకుల యుద్దేశమా? శ్రీనాథుని గాఢప్రసిద్ధి సంబద్ధమైనదని విమర్శకులు లేనైనం గారణములుచూపి పరమభాగవతోత్తముఁడును నైష్ఠికుడు ననిన బాగుగానుండును. రసికాభిలాషము వ్రాయుసరికి శ్రీనాథుఁడు శృంగారనాయకు డనుట స్పష్టము. శృంగారనాయకుడనని తెలియజేసికొనుటకే తన నామమును శ్లేషించుచు శృంగారశ్రీనాథపదము నుపయోగించియుండును. రసికాభిలాషము శ్రీనాథునిదని చెప్పుటవలన నాతని కీర్తి పాడగునేమోయని విమర్శకులు జడియ నవసరములేదు. వీధినాటక మాతనిదని చెప్పుటవలనకంటె నిప్పుడెక్కువగా నాతనికీర్తి పాడు కాదు. రసికాభిలాషమున బూతు విస్తారముగా నున్నదని శ్రీనాథుడా గ్రంథమునిదని తెలియఁజేసికొనుటకు సిగ్గుపడెనను నుట యాలోచనలేని వ్రాత. ఈమాత్రపు శృంగారపద్యములనతడు తక్కిన గ్రంథములలో వ్రాసియేయున్నాడు— వీధినాటకములోనిదని యొప్పుకొని యుదాహరించిన "కుసుమ బట్టిన చీరకొంగు", "కంచుకి కేళిసల్పెడు ప్రసూనమునన్", మొదలగు పద్యములు బూతులేనివా? అగు కమలనాభామాత్య పౌత్రుడు మారయామాత్య పుత్రుడు నగు మహాకవి! శ్రీనాథుడు రచించినదే కదా! ఒక్కశ్రీనాథుడే యన్నమాట యేమి? శృంగారాశు శ్రీనాథకవి", యని వ్రాసిన శతావధాని తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవుల కీమాత్రము తెలిసినది కాదు కాబోలు. వయస్సు ముదిరి తరువాత గ్రంథములలో వ్రాసిన శ్రీరంగ నీతులు వృద్ధనారీపాతివ్రత్యమును సూచించునని యెఱుగక వీరిట్టి వెర్రివ్రాతలు వ్రాసిరి. కాశీఖండ భీమఖండ గ్రంథకర్త యగుట మాత్రముచేతనే శ్రీనాథుడు సతతమును బరమభాగవతోత్తముడును నైష్ఠికుడు నయినచో, "భువనైక మోహనోద్ధతి సుకుమారవారవనితా జనతా భువ తాపహారి సంతత మదు౯ా ప్రబంధముల

వ్రాసిన సంస్కృతాంధ్ర కవులెల్లరు నిప్పటిమనకు బూతుగా దోచు నీమాత్రపు శృంగారమును వాడిచేయున్నారు విమర్శకులు గ్రంథపరిశోధన చాలకయో చదివినది మరచియో కాళిదాసాదులగు సంస్కృతకవులు కవిత్రయమువారు పింగళి సూరన్న మొదలగు తెలుగువారు శృంగారరసము రసికాభిలాషములో నున్న దానికంటె దట్టముగా వ్రాసిరని చెప్ప సాహసించిరి. అయినగాని నాటిలో సయితము నీగుబ్బల నుబ్బించిన నీయౌవన ప్రాదుర్భావముననే నిందించుకొను మన్నమాటలు పెట్టిన కాళిదాసుని శృంగారము వీరికి రుచించినది. పురాణకవులగు కవిత్రయము వారిమాటకేమిగాని ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నుల సమాగమము మొదలుకొని నాటకత్యాగులను విజృంభించి వర్ణించిన పింగళి సూరన్న శృంగారము వీరికి రుచించినది స్త్రీవర్ణనము నఖశిఖపర్యంతము నొక్కయవయవమైన విడువకుండజేసి రతివర్ణనము సయితము మానని తక్కిన శృంగారప్రబంధ కవుల శృంగారమెల్ల వీరికి రుచించినది గాని యేమి హేతువు చేతనో పాప మీరసికాభిలాషము సంగతి శృంగారమున్నమాత్రము వీరికి వదల కంటగించినది పేరు పెట్టుట ఎందులకు గాని నవీనులలో సంఘ సంస్కారులైనవారు సహితముచేసిన శృంగార రసికాభిలాషములోని దానికంటె నేసినారే! గాని నవిమర్శకు లంత నాదరింపరు? పూర్వోదాహృత కవుల గ్రంథములు సర్వకళాశాలాధికారులు పరీక్షలకు గూడ నియమించుచున్నారే. విద్యార్థులు తలవంచుకొనియైన జదువనే చదువుచున్నారే. శృంగారభూయిష్టములని తలపక వైజయంతీవిలాస విజయవిలాస ముఖ్యప్రబంధముల నాగరిక పత్రికాధిపతులును ముద్రింపించి ప్రచురించుచున్నారే. అవిమృశ్యకృత్యముల గూడ నవిమర్శకులేల యూహింపజాలకరు? శ్రీనాథునిదన్న హేతువు చేత రసికాభిలాషమును మూలనడగ ద్రొక్కక ప్రకటించుట యొక సాహసము కాదు కాని. ఈవిమర్శకులకు పేరుపెట్టియు పెట్టని విమర్శనము వ్రాయుట సాహసమే. వెనుకముందు లాలోచింపక తొందరపడి వ్రాసిన యీ విమర్శనమును జూడగా నిది విమర్శనాకౌశలముచేత నొడలెఱుంగక యున్న ధూర్త విమర్శకుడెవ్వడో వ్రాసియుండవచ్చునని తోచుచున్నది. కవిత్వశైలిం దెలుపుటకు నుదాహరింపవలసిన మృదువయిన పద్యములు రసికాభిలాషమున లేవట? యిక నెన్ని మాసారులు చదివినను లాభింపకుండుట కిది నిదర్శనము. లాభించి యుండినయెడల 1. 2. 8. 10. 17. 26. 32. 45. వ పద్యము లుదాహరించిన నష్టములేదని తెలిసికొనక పోయియుండునా? అంతు రెండుశైలి తెలుపుటకీదిగువ నుదాహరింప బడుచున్నవి.

ఉ. మత్సరితాపసాంబుజప • మంచితవక్త్రి • నకోకపల్లవాం
చత్సరిభాసితాంఘ్రిని. ర • సాలసమూహర, మస్తకాంగి. నీ
యుత్పలనేత్ర నిన్నుఁ గను • చున్న కొలదిని హెచ్చుఁ జొచ్చె నో
యుత్పలగంధి! పంచశరుఁ • డూనశరంబులనిష్ఠురోక్తనా! 16

ఉ. నీమొలనవ్వు నాకు విషము • నీ మొయి నాకు యము నాద యంగ గం
గాయము నాసరస్వతులు • గాహృదయంబున నిశ్చయించితిన్
మాయురే! పుణ్యభూమిని సు • మా! నినుఁ జేసిన వారి కెల్లనున్
మాయుమనోజతాపములు • మానిని! నన్నుఁ జేరఁ దీయుమా. 17

విశాఖపట్టణము.
1వ సెప్టెంబరు 1907 సం॥ సెట్టిలక్ష్మీనరసింహము

శ్రీరస్తు.

రసికాభిలాషము

శ్రీపుత్రసతీసన్నిభ
రూపవతీ! మదవతీ! మ ♦ రుఁడు తనపూవుం
దూపులనా? నీవాలుం
జూపులనా? నన్నుఁగొట్టు ♦ చు న్బాధించున్?॥

సీ॥ కొదమతుమ్మెదచాలు ♦ నదలింపఁగం జాలు
కప్పుదోఁ దనరు నీ ♦ కొప్పుతోడ,
వెన్నెలలం జల్లి ♦ నిలసిల్లుజాబిల్లి
గోముతోఁ దనరు నీ ♦ మోముతోడఁ
బదను వెట్టిన మారు ♦ బాణమ్ముల న్మీఱు
నేపుతోఁ దనరు నా ♦ చూపుతోడఁ
దాఁగను మొండుగఁ బండు ♦ దొండపండును నుండు
కావితోఁ దనరు నీ ♦ మోవితోడ,
తే॥ గీ॥ సందెవేళను మేడపైఁ ♦ జల్లగాలి
కొఱకు విహరించు నిన్ను గ ♦ న్గొన్న యంత
నీపయినె కడు దృఢముగా ♦ నిలిచియుండి
నాకు వశము గాకున్నది ♦ నామనమ్ము॥ 2

ఉ॥ సుందరి! పంట నొక్కఁటను ♦ జొక్కపుమోవి సుధారసంబు, చే
తం దుడుకారఁ బట్టఁ బలి ♦ తంపుఁజను ల్వెలియొగ్గు కుంభముల్,
సందిటఁబట్టి నిల్పఁగను ♦ సన్ననికౌ నల మిన్ను; గాన నీ
'వందనిద్రామానిపండు' వని ♦ యాసను మానను పొంద నయ్యయో!

చ॥ పిడికిటఁ బట్టనిట్టటులు ♦ బిట్టుగ మిట్టిపడంగఁ జొచ్చునీ

దుడుకుఁజనుంగవం బలెనె - తొల్పుచునాహృదయంబు గూడనో
క్కెడను నడంగ కున్నయది;-యియ్యెడ గుబ్బల నాదుఁగొమ్మునం
దడఁగఁగఁ బట్టి యుంచు, తగి - నట్టిదె యాయ్యని జట్టి పట్టఁగన్॥

సీ॥ చెలువ! నీచక్కని - చెక్కిలి నొక్కి మ
క్కువ నేను నొక్కించు - కొనుట యెపుడొ?
రమణి! నీ మధురాధ - రమ్మును గొఱికి మ
క్కువ నేను గొఱికించు - కొనుట యెపుడొ?
కొమ్మ! నీ యొమ్మునా - యొమ్మునం గ్రుమ్మి మ
క్కువ నేను గ్రుమ్మించు - కొనుట యెపుడొ?
కాలత! నీ నెమ్మను - గౌగిటం జేర్చి మ
క్కువ నేను జేర్పించు - కొనుట యెపుడొ?

ఆ॥ వె॥ తెలువ, నిన్ను రతులఁ - దేలిచి నేను దే
లించుకొనుట యెపుడొ? - లేమ, నేను
నీవు ననెడుభేద - మే విధంబున లేక
యుండఁ గలుగు టెప్పు - డొకొ యింక?॥

ఉ॥ కాముఁడు మనస్థలిని -గల్గిన ధైర్యధనంబు నెల్లనో
కోమలి దొంగిలించి యిటు - కుంజనుకొండలసందు నందుఁబా
నీ మెఱుఁబాఁతి పెట్టెనుగ-దే ననుఁ జూచుకొనంగ నీయు మా
నీమను; సంశయస్థలులఁ - జేతులఁ గ్రుమ్మెద, గోళ్ళఁ ద్రవ్వెదన్

మ॥ "అహాహా! నీ కచ పుంగజాతగుణము, - న్హాసంబు చంద్రప్రభ.
స్నేహితాళులు ల్పవనాశ్వముం గెలిచె, 'న - న్నన్, నన్ను బాధింపనా
కుహాను లాస్పని రిదె గిరీశసమన ♦ త్నోజా, తమోవేణి! యో
యహిరోమావళి! ప్రోవరమ్మ, నినుఁజూ-మ్మా నెమ్మదిన్నమ్మితిన్॥

సీ॥ నీ కుచు ల్నిమురనే - నెమ్చ నంతకె హేమ
నాస! తుమ్మెద నన్ను - గాసి పెట్టు;

నీ పల్కుల న్విన - నేర్చుదన్కనె సంకు
మదగంధి, చిలుక న - న్బెదర - జేయు,
నీ గళస్వర మెన్న - నేర్చుపర్యంపమె
రామ, కోయిలనన్ను - రా పోనన్చు,
నీ నెన్నడలఁ జూడ - నేర్చుదాకఁనె ఘన
వేణి, రాయంచ న - న్వోతల ముంచు,

ఆ॥ వె॥ మరునిరాజ్యమునకుఁ ♦ గరుణ న న్పట్టాభి
షిక్తుఁ గాఁగ నీవు ♦ చేయునటకె
మరునిబలఁగ మిట్టి ♦ మాడ్కిని నన్ను బా
ధింప చుండు నో ర ♦ తీ విలాస॥

చ॥ మదనుధనుర్గుణంబు ♦ మార్గణపాళి పయి స్తనుస్సు పై
మది నుదయించునాదుపగ ♦ మానఁగ నంగజసంగరంబున
న్మదవతి, నీదుకొప్పొడిసి ♦ మాటికిఁ బట్టుకొనంగ, నీయెడ
ల్పదిగ నల్కం, నీపెదవిఁ బంటను సారెకు నొక్కఁ గోరితిన్॥

ఉ॥ మత్పరితాపమంబుజస ♦ మంచితవక్త్రి, న్నశోకపల్లవాం
చత్పరిభాసితాంఘ్రిని, ర ♦ సాలసమాధర, మల్లికాంగి, నీ
లోత్పల నేత్ర, నిన్నుఁ గను ♦ మనన కొలందిని హెచ్చఁజొచ్చెనో
యుత్పలగంధి, పంచశరుఁ ♦ డానుశరంబులనిగ్గువో కదా?॥ 10

చ॥ కవు లెటు లన్న నేమి? యుప ♦ కారి యగుం గద శంబరారి? ని
న్గవుఁగిట బిగ్గఁ జేర్చుకొనఁ ♦ గా నుబుకుం కలయట్టి నీదు చ
న్గవ నడిభాగమం దిముడఁ ♦ గాఁ గడుఁ గష్ట మటంచు నెంచియే,
తవురఁగఁ దూపులం బఱిపి ♦ తద్దయు గ్రుచ్చెడు నాయురస్థలిన్॥

చ॥ విరహపువేఁడిచే మిగుల ♦ వేదనఁ బొందుచు నున్న వాఁడ, దు
ష్కరముభరింపఁ స్సనగవుఁ ♦ గప్పురముం, జనుతమ్మి మొగ్గలుం,
గరకిసలంబు, లూర్పువలి ♦ గాలులు, బాహుమృణాళము, ల్నిరం

తరమును నేసఁ జేర్చెన గ - నా ముగుదా, యుపశాంతిగాంచుచున్॥

చ॥ బిగువును బింకముం దనర - బిట్టుగ లోపలఁ గ్రుమ్ములాడుచు, నా

వఁగ మఱియింత ద్రోళ్ళిపడఁ, - బైకిక భేదము లేనియట్టులే

యుగపదు నీదునిబ్బరపు - టబ్బురపుస్నిగుబ్బ; లావనే

నగ నగు? "మిథనంబె గుణ - నథన," మట్టులు చేయనీయుమా॥

ఉ॥ తైకముడి స్సడల్చి కడు - జంపిలు నీ బలితంపుఁజన్నుల

న్నా కర మందుఁ బెట్టుమని - నం, కరమం దవి పట్టు నంపెనో?

శోకముడి స్సడల్చి పలు - పంగవ్రునుం గయికొంట కష్ట మే

మో? కమలాక్షి! "సూక్ష్మమున - మోక్షము" గల్గినరీతిగాఁ గుఱా.

మ॥ కనకాంగీతిలకంబ, కుంభకుపరా - గంబుం బయిం బూసికొం

చును నే లాస్వదన చేయు బ ల్లరిద్రిడెము - చ్చు, గ్గానె నీ నిస్తుల

స్తనము? ల్వాలఁ దయామయాలోనె తగు, జే - తంజిక్కునే? కంచుకం

బును విప్పంగ నొకప్డు పట్టు గల నేమోనే బ్రయత్నించెదన్॥

శా॥ కాంతా! మీటినయంత విచ్చు కటులే - కన్పట్టును న్నీదు చ

న్నంతయు ల్బట్టికొనంగ మిట్టి పడున - న్నా! నాలిముచ్చు ల్గదా?

యేంతో సిగ్గున జాటుగా బయటలో - నే యున్న యట్లుండియు

న్నంతైనం దము నెవ్వరేని గన బి - ల్చుం బట్ట రండం చహా!

ఉ॥ నీ యెలనవ్వు, నీ కచము - నీ మెయిచాయయు నారయంగ గం

గాఘమునానరస్వతులు - గా హృదయంబున నిశ్చయించితిన్,

మాఘము రె! పుణ్యభూమివి సు - మా! నిను జేరినవారి కెల్లను

న్మాయు మనోజతాపములు; - మానిని, నన్నిక జేర దీయుమా!

చ॥ పొలతిరో! నీదు మోవి ఫలి - ము. న్వచనాంబుకణంబు, లూర్పుగా

లు లె నిరతంబు గ్రోలు మను - లోపల చెలువంబి చూచుచు

న్బలితపుగుబ్బగుబ్బలుల - పై దప మే నొనరింతు; గూర్మియ

గ్గలముగ నీవిమోక్షమును - గల్గగ జేయుమ నాకు నీవికన్॥

మ॥ కలికీ! పుష్పవిలుకాని క్రొమ్ములికి, ని-క్కంబిద్దె నాగారుచీ
సౌలభ్యోగ్ర పయి పెట్టుపుట్ట లగు జు-మ్మీ నీ కుచమ్మీ! లబ్బఁగ
గులపాణా సని చెప్పగా వలెనె? నా - కుంగూడ నా భాగ్యమే
ట్టులి కేనాటికి గల్గునో యెఱుగ కి - ట్లు ల్వేదనం బొందెదన్॥

చ॥ అటు నిటు జక్రపాలనము-నందు సితాంబుసుచంబు లున్ననుం
గటకట మధ్యనాభిసుడి - గల్గుటచే నిటుపేద యయ్యె నీ
కిటకట లాడుకొను; పరి - కింపవు కొవ్వుస బాధ బెట్టెదం
గటవెని గుచంబులు. న్మ్రాతియు - గాను సుజ్ఞింపగ ముష్టి బెట్టెదన్॥

మ॥ పరకాంత నిన్నుబల్మి బట్టుకొనగా - భావించుపాపంబు నా
కరము ల్పైకొనంగ దాపకకటా - తూర్మచక్రమం దెల్లడం
గమగ, స్న్ని క్కుచద్వశైలముర పై-నిక జేర, నీసుస్మితా
మరకోల్లాసనో మును గుణా - గ్రంబు గల్గింపుమా॥

సీ॥ గొప్ప దౌ నీ కవ్వు - గొప్పచీకటిని గ-
గమ్ముల కొప్పనగా - రాజనేదు.
గమ్మ నే నీముద్దు - గమ్మానిసుధను బొం
దుట గల్గిన స్వర్గ - సుఖంపు నేదు
గుబ్బ లౌ నీ కుచ - కుంభముల గ్గోళ్ళ
నునిచిరం బుబుషసిం - హుండ నేదు,
సన్నపౌ నీ కౌను - చిన్నను విడువ కె-
న్నండును బట్ట ఘు - నుండనేదు.

తే॥ నీ॥ నింక వేయును నేల? నీ - వెప్పుడు నన్ను
మదనకదనంబున న్మెచ్చి - మనసిరాజ్య
మునకు బట్టంబు గట్టెదో - నొందు నాదు
జన్మ మపుడె సార్థకత ని - శ్చయము గాగ॥ 22

చ॥ భ్రమగొని మోవిబింబమును - బంటను నొక్కఁశుకుంబు, జన్నుకుం

భము లను గోళ్ల నిచ్చెమొయు – వచ్చిన గేసరిడింభకుండు, సం
భ్రమమున వేణిసర్పమును – బట్టుకొనంగ వినాయకుండనుం
జుమి. యిటునీమహాం దొదవు–చో నిరతమ్ము నను బ్రహ్మచారినే॥23

శా॥ ఏలా యో బలుసోయగంబులకు దీ – పీ! జాలముం జేయ? నే
నే లీల న్విరహాబ్ధి నీదుమును? ని – న్నేలాగునం జేకుర్తు?
జాలిం జూపకయున్న మన్మథశరా – సారమ్ముచే మున్గదం?
దేలింపం గదె గుబ్బకుండలను గుం – డె న్నోర్చి పి నన్నీయెడన్॥ 24

సీ॥ నలుదిక్కులం జీక – టులు గ్రమ్మ గబరీభ
ర మ్మను హాలాహ – లమ్ము చెదర.
మిగుల బోంకంబుగా – బిగిగబ్బిగుబ్బల
న్వాలిగాన్గు సంభము – ల్వాలికి దోప,
నడ్డంబుగా బాహు – లను నట్టి వేలుపు
ద్రూకులే గొమ్మలు – పైకిలేవ,
నెల్లెడ న్వెన్నెల – ల్చల్లుమ జెలుసగ–
వనెడు చంద్రప్రభ – జనన మొంద.

తే॥ గీ॥ వసుస నిల్లు నీ సౌదర్య – వారధి రతి
మథనమును నొనర్చి యధర – మధురసుధను
బొందు టెన్నడో? యో జగ – న్మోహినీ! భ
వత్కరుణ లేక యది పొంద వశమె నాకు? 25

చ॥ కనికర మించు కేనియును – గల్గినదానవు కా నటంచు ని
న్ననగ గలనా? దినంబు లల – నా, కల లందున నైన రాత్రులం
గనబడి నన్ను దన్పుదువు – గా? పది వే లదె, "లేని మామక
తన్నుగడు గ్రుడ్డిమామ యయి నన్నయ" మన్నది యున్న దేకదా
సీ॥ ఎదురొత్తు కులుకు గ – ద్గద మొత్తు పలుకును
నలరెడు రతిసమ – యంపువెరవు,

జెలరేగు కురులును – య్యేల రూగుసరులును
నింపాను పురుషాయి – తంపుహాసవు,
నర డిందుచూపు జం –దర చెందురూపును
దనరు చున్న సురతాం – తంపుదేజవు,
పిడశాలు పైకప్పె – మ్మడి జాఱుకోకయు
దగ బాన్పుపై నుండి – డిగెడుమురవు,

తే॥ గీ॥ గలలలోపల బలుమారు – గాంచి కాంచి,
కాంక్షిదీఱ నిన్నాఱేమఱి – కౌగలించి,
యంతలో నిద్రమేల్కాంచి – యెంతో వంత
గాంచుచుందు నిన్నాసకొ – మించు బోణి! 27

చ॥ కలనొకమారు నీవు ఆవి – కధరియింపక జిల్గుబయ్యెదం
దొలగగ ద్రోయ నిక్కజను –ద్రోయి ఖచిక్కసగ్గమ్మనాయుర
స్థలి సపదూఱి చిక్కనడి – చచ్చిన రా నటు! నూత్నపార్వతీ
శులని లెనజ్జియుంపు నట – చోద్యముగా మన మెల్లకాలమున్

చ॥ ఇక మఱియొక్కమారు నిను – నే బిగియారగ గౌగలింపగా
ఎకపిక లాడు నీ చనులు – వీపున దూసిన వంట! నేవికా
సకను 'విచిత్రపుద్విజునే – నీపున జన్నులు పుట్టె!' నంచు దా
నికి నెడనవ్వు నవ్వుచును– నిద్దుర లేచితి, నంద జే మనన్ 29

చ॥ మఱియొకమారు వెల్లకిల మంచముమీద బరుండి వంట! నే
దొఱగగ నీదుపయ్యెదను – ద్రోయగ బుస్సున నూగుటారు పా
ము, రపిక విప్ప వాడిమొన ముక్కులతో జనుజక్కవల్ననుం
గఱవగ వచ్చెనంట! యది – కన్గొని భీతిని మేలు కాంచితిన్ 30

చ॥ ఎలమి మ ఱొక్కమారు మన ♦ మిన్వరముం బసివార మైకలం
బలుమరు నాటలాడు నెడ ♦ బాలరో! నీదు నితంబసైకత
స్థలములమీదికొ ననెడ ♦ సన్నని పుల్లను నేనుగాంచగా

గలుగమి నీవుకోడి యిడ - గల్గినిగ్రుస్సిట చుమ్మి నీచనుల్! 31

ఉ॥ "తీయనిమోవితేనె కసు - బెంచెడు నా రసుచీసుబాగు దా
నో యెలనాగ, దూరమున - నుండగనే కని వెన్కవు న్వడిం
బోయెను భీతిచేత బల - ముం గల దయ్యెను వేణిసర్ప, ము
ట్టో!" యని మేలుకొంటిని సు - ఖోక్కతతి న్వినుచాసినన్వగర్

ఉ॥ వేళ్లోకస్వప్న మందు నిను - వేడుక నేను గవుంగలింప, వే
మాఱును నాశరీరమున-మాయుడు నాటిన మోహబీజము
లీఱనిచెమ్మటం దడిసి - లేచె గడుం బులకాంకురంబు లై,
నాఱును బోసి యమ్మరుడు- నాటినవాడట వాని గ్రిమ్మజెర

ఉ॥ ఇమ్ముగ సవుసాదరస-మెల్లెడ నిండిన నీదు చెక్కుట
ద్దమ్ముల నామొగమ్మె సుర-తమ్మున నేగని, వేళ యెవ్వరో
యు మ్మెయి నిన్ను ము ద్దిడి ర-టంచును బట్టగ బోవ నీకపో
లమ్ములె చేత జిక్కెనట! - లజ్జినా నట నీవు నవ్వగర్!

ఉ॥ "అక్కట! తాము చక్రవిజ-యంబును బొందిన నంచు నీ చను
ల్నిక్కుచు నిగ్గుపీగుచును-నిల్చుచు నున్నవి, చేత జిక్కిన
న్నొక్కుడు" నన్న 'గోళ్ల గద-నొక్కుడు; నాదుతనంబు గాని నీ
గొక్కబలంబె?' యంటి విక-నొక్కకలం గలహంసగామినీ॥

స॥ ఉపరతి నీవు స స్గలసి ♦ యొకకల న్నలుపంగ బూన నా
విపులలువకు మందుగడు ♦ వేడుకతో నలరాచబిడ్డ డె
ల్లప్పుడును ద్రిప్పుబొంగరము ♦ లట్టులనే కనుపట్టె నీదు పొం
కపుజనుదోయి, జాలెవలె ♦ గద్దొన నయ్యెను నాదు మాయురే!॥

శా॥ భామారత్నమ! నీ విశోక్కకల బుం ♦ భానంబు గావించుచో
నా మైనీ జడలోనునుండి సుమనం ♦ తానంబు రాల న్మరు
జ్యాము క్త ప్రసవాశుగంబు లని నే ♦ నాకంపముం బొందగా
ప్రేమన్నీ చనుడాలులం గరములం ♦ బెట్టంగలేదా కలన్?॥ 37

మ॥ మగలా గీ డోకస్వప్న మందు నొనరిం - ప, న్నేను సొంపార బై
కెగయం జేతుల రెంట నీదుచనుదో - యిం గట్టిగా బట్టగా
నగి, గోవర్ధనమందరంబులను శ్రీ - నాథుండు నే డొక్కసా
రిగ మోసెంగమ?, డంచుబల్కితివి సం - ప్రీతాత్మవై నాతిరో 38

మ॥ చెలియా! యెన్నియొ యింద్రజాలముల నే ర్చెన్నీ చనుల్పొందనం
బలదంగా హిమనంతము, ల్పసువు పూ-య న్మేరువు లుక్కుంకుమం
బొలయంగా నుదయంబులు, న్మృగమం - బొప్పారగా నంజనం
బు!, అటుపై, 'గవిసార్వభౌముడ వెయా - బా. మ్మంటివిన న్నంగలన్

మ॥ పొలయల్కంగలతోన నీ నవలిమో-ముం గాగ బన్నుండ, 'నీ
బలుచ న్నిప్పులు మోముదానురయు దిగ్ -ప్వస్సోగ్నులు నైన్యకత
స్థలులుం గొప్పనునాచు లేవె మణీ ?, నీ - సౌందర్యగంగాఝురిం
గలదే యీాదరి మేలటన్న ?, దని ప- ల్కం గోపమున్మానవా? 40

చ॥ పడతిరో! పూవుముల్కులను - బల్మెఱు మారుడలంత పెట్టగా
నడలుచు నిన్ను జేర నను - నద్రిర! నీ బలితంపుగుబ్బలం
బొడుచుచు బాధ పెట్టుటకు - బూనితి. నిద్దియె ముల్లు పుచ్చి కో
ఱడచినచంద,! మన్న నగ - నా? తగవా కలతోన నేనియున్? 41

ఉ॥ చక్కని పెన్గొడ ల్పిగుపు - జన్మొగడ ల్మెరిపెంపునెన్నడ
ల్గ్రిక్కన గాంచి, స్వప్నముల - గంతునిదంతి నటంచు నెంచి నీ
వుక్కరినాకు నోడమని - సోడుటయు న్నమకూను నంచు నో
చక్కెరబొమ్మ! విన్నతమ- సంగర మందు జయింతు వేమఱున్॥ 42

ఉ॥ నీదు శిరోజనీలముల - నీ యధరాధర పద్మరాగము,
న్నీదు నఖాళివజ్రముల - నేను హరింతు న టన్న గూడ నీ
ల్గాదని కర్కశ స్తనశి - లామయ మా బిగువుంగవుంగిటన్
ఖైదుగ బాహుపాశముల - గట్టవె న న్నల లందు సుందరీ?॥ 43

సీ॥ ఘనవేణి! నీ కొప్పు - గగనంబు నం దెల్ల

నున్నది నిండ యటం - చొక్కమాఱు;
శశిముఖ! నీమోము - చంద్రిక ల్పల్లె న
ల్దిక్కులం దంచు వే - ఱొక్క మాఱు;
నగకుచ నీ చను - ల్జగతీతలము మోపి యు
చున్నవి యంచు నిం - కొక్కమాఱు;
సుమగాత్రి! నీ మేను - ప్రమదావనుల నెల్ల
నున్నది యంచు మ - ఱొక్కమాఱు;
ఆ॥ వె॥ మఱియు నింక బెక్కు - మాఱులు నీ బలు
తళుకుగన్ను లెల్ల - కొలకులందు
జెలగు చున్న నంచు - జిత్రంబుగా నేడు
గలల యందు గంటి - గలువకంటి. 44

సీ॥ తొగఱేని గననీదు - నగుమొగం బాదిని
గనిపించి కిసలము - ల్గానిపించు
గమలము ల్గన నీదు - కరముల దొలుతను
గనిపించి కిసలము - ల్గానిపించు;
గిసలము ల్గన నీదు - కెమ్మోవి మొదటను
గనిపించి తేనియ - గానిపించు;
దేనియ గన నీదు తీయపల్కులు ముందు
గనిపించి యమృతంబు గానిపించు;
తే॥ గీ॥ నమృతము గనంగ నీ మంద - హాసముపరిద
మమున గనిపించి తొగఱేడు - మఱల్ల మొం
గమ్ము గనిపించు; నీ రీతి - గలలలోన
నెటుల జూచిన గనిపింతు - వీవె నాకు! 45

సీ॥ రంభ గూడినభంగి - రాగింతు నీ తోడ
లనురక్తి నిమిరిన - యట్లు లైన;

హేమ గూడిన లీల - నెంచెగ నీయొడ
లాసక్తి స్పృశియించి - నట్టులైన;
దార గూడినరీతి - దలతును నీగోళ్ళ
వర్తితో ముద్దిడి - నట్టులైన;
హరిణి గూడినమాడ్కి - సనుకొందు నీచూపు
లనురాగమున జూచి - నట్టులైన;

తే॥గీ॥ స్వప్నములయందుగాన న - చ్చలపొరద
టంచు, పొందు నేను భా - వించుచుందు;
గానిచో నీకు నప్పరః - కామినులకు
"హస్తిమశకాంతమ్ము" సు - మా సుమాంగి! 46

సీ, కూర్మబంధమున - కూడుదునో భామ!
సింహవిక్రమము నా - సింతు లేమ!
గజబంధమున రతి - గావింతు మదవతి!
ద్రోణబంధము మది - నెంతు యువతి!
ధనురాఖ్య బంధంబు - నొనరింతు మరుదంతి!
యర్ధచంద్ర మొనర్తు - నందు నింతి!
భ్రమరబంధంబున - రమియింతు గరియాన!
మాయూరమున నుంతు - మనసు చాన!

తే॥గీ॥ కలలలోపల నీదు మీా - గాళ్ళ గాను
జన్ను గనను, గన్ను గనను - గన్ను బొమల.
నెన్ను దురు, ముంగురుల, బలు - పెన్నె ఱులను
గాంచి యాబంధముల నీకు - గాంతు ననుచు.

చ॥ అబలరో! కామశాస్త్రపుర - హస్యము లెల్ల నెఱుంగువారిలో
ప్రబలుడ నంచు నెంచి బహు - భంగుల నవ్వులతేడు కూడ బూ
గుబురుల బూజ సేసె నిది - గో! మఱినీవును నిస్తులస్తన
స బక యుగంబు నా యురము - దాకగ దండలవేయుమా మొదన్.

నాగపాశ బంధము

చ॥ అమరఁగ భోగినీముదిత - వైతనుచు న్గడ జూడఁ దోఁచు, మా
న్యముగ భుజంగుడన్, - మది గనంగ దళం దగినారనే చుమీ!
శ్రమ విడ, నింక నోము నను - జానుగఁ జెల్వగునాగపాశబం
ధమున రతుండ నో మహిళ, తాళనె చుమ్మిక నీ భుజం జెలీ.

చక్రబంధము

శా॥ కన్యా! శృంగిసమానబంధురకుచా! - కల్యాణసుశ్రీరామా!
ధన్యా! గానకళాధురందర! కళా - తంత్రాసమానాచరా,
జన్యేరమ్మదజైత్ర సుందరకటా - తూ, యిద్దియో ధర్మమా?
మాన్యాత్మా! కడు బాధగల్గె, నను లే - మాటన్నరా జూడుమా॥

ర సి కా భి లా స ము

సమాప్తము.

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహ కృత

సరసచాటువులు:

తే॥ సీ॥ పూర్ణశశిసమమై మోము - పోలిచెనొ?
కుసుల పేరి మబ్బులు దగు - లోకనియె నడ్డు;
స్వాతిమిన్న నాతోఁడ ని - న్న మగలాగు
కృశోకమున సల్ప దానిపై - కొన్నయపుడు॥

తే॥ గీ॥ కను, ప్రియా, తలుపయాళి యీ - యాకలువపూకు
ఱంగటం గని, యందు మ - రందమొడ్డ
గిల్లఁ నెంతొప్ప నం చుల్ల - సిల్లుచు, నది
గ్రోలి నిదుర పొందెం గలు - కుచునచటనె॥

ఉ॥ "ఇంతలు చన్ను లుండ మఱి-యెవ్వరి గూడెదు భాసురాంగి? యే
కాంతమునందు నున్న జవ - రాల; ద్రవం బడి వెక్కతీయులా
గింతయు గాక, నీ వెఱుగ - వే మరు డిచ్చిన దారి చొప్పు? నీ
వింత భయంబుమై నుడుగ - వెల్లిద పాదువు; మాట లేటికిన్॥"

ఉ॥ "సిక్కదు, దోప నేల? తను - లీకులరత్నమ, యింక నీపయిం
జిక్క ఘనంబు నీకు; విను, - చిత్తజుదండము జప్పరించెగో?
చొక్క బరాంగిమధ్యముల - చూఱల బాటిలు వేడిచేత బెం
పెక్కదజేసి, దాని మను - నింటను దూఱిచి యాదరించెదో?"॥

సమస్య:- చన్నుల వంక జూపె జల-జాస్యవిటుండు తొలంగి పోవగన్.

ఉ॥ "క్రొన్ననవిల్తుగేళి గవ - గూడగ నియ్యెలనో టనోనికిన్
నిన్నివు దేగుదె మ్మనుచు - నే గబు రంపితి; సంత, నా చెలుల్
తిన్నగ సిన్నెరంబున క-దే! చనుదెంచుచు నున్నా" రటం
చన్నులవంక జూపె జల - జాస్య విటుండు తొలంగి పోవగన్॥

సమస్య:- యో నిరతంబు జేయు నను - డొందదు పాపము. బొందు
పుణ్యముల్॥

ఉ॥ మానక 'రామ, రామ,'యని - మానసమందు శివుండు నిత్యమున్
ధ్యానము జేయుచుండు; నల - తారక నామము జిత్తమందు శ్రీ
ధ్యానియమంబులొప్ప గను-దాను బునశ్చరణంబు నందొ, వేయో
నిరతంబు జేయునను - డొందదు పాపము, బొందుపుణ్యముల్॥

సమస్య:- 'భగమును నీవు పెట్టగను - బానముచేసినవాడనే' యనన్॥

చ॥ దగ గొని దుస్ససేనుని యె - దం గల నెత్తురు గ్రోలు భీముడం
తఁ గురుపతిం గనుంగొను ను. - 'ప్రాణసమున్, ప్రాణితిన్ మునూ

రగసదృశుండు వీని రుధిరం బనినన్ విషమే; విషంబు దు
ర్భగ! మును నీవు పెట్టగను బానము చేసినవాడనే,' యనెన్॥

సమస్య:- దెంగన్సుత్తువ చాల దంచు రమణిం దేర్చెన్ రతిక్రీడలన్॥

శా॥ అంగంబుల్ విటుబొయ్యనం గ్రమముగా - నంటంగ రోచేడె 'నా
భింగేల్పెట్టెద? వేది యెందొ సరిగా - వీక్షింప లేవే?' యనం
గం, గాంతుండు పకాలు మంచు నగుచుం - గన్దోయిచత్వారమొం
దెం; గన్నుత్తునచాల' దంచు రమణించె - దేర్చెన్ రతిక్రీడలన్

సమస్య:- రంభ త్రికోణమధ్యమున రత్నము భాసిలె నద్భుతంబుగన్

ఉ॥ జంభవిరోధి కోడిని ని ? శాచరు లాతని పంపునన్
దంభము మాని రంభ-మరు ధామమునం దల లుంచిమ్రొక్కుసం
రంభమునందు నూడి, యొక - రత్నము లోపట జిక్కెనందుచే
రంభ త్రికోణమధ్యమున రత్నము భాసిలె నద్భుతంబుగన్

క॥ ధనకాంతమ గల గణికా
కనకాంగులతోడ జిత్త - కార్తి దిసగు స్త్రీ
శునకాలను దక్కెడనో.
తునికోలనొ తూచి. సరిగ - దూగగ వచ్చున్॥ ౧౦

చ॥ ఖగపతి తెచ్చు చున్నపుడు - కాటి సుధాలవమే పొగాకుగా
జగతిని బుట్ట వొందెనను - సంగతి సత్య మటంచుదా మెఱుం
గ గలుగు చంద్రుడుగాదె గణి - కామధురోష్ఠసుధారసంబు ద్రా
గగ గమకించు నట్టి విట - కాని, బ్రడట బుట్టుడి చుట్ట వాసనన్॥

ఉ॥ విత్తులనుండి చెట్లు ప్రభ - వించుట యున్నదిగాని. పండ్లె యు
త్పత్తిని బొందు టబ్రమము గ - దా? వనమాలిసుతుండ స్త్రీలకున్
హృత్తట మందు జిన్నపుడె - రెం డిసుమమంతలు విత్తు లుంచగా,
గ్రొత్తవయస్సు నాటి కవి - రూ పగు గుత్తపు దబ్బపండ్లుగా॥

క॥ మదను డను స్వర్ణకారుడు
పదకము చెలి తొడలి నడుమ - బాగుగ నిడి. యే

యదుకుం బెట్టినో? పగిలిన
దది సీల బిగింపు లింక - నవరర మయ్యెన్॥

చ॥ మొగములుమాసమందునొక - మూడుదినంబులుదక్క స్త్రీలకున్
మిగిలిన యట్టి రోజులను - మెచ్చొదవించును వీడ్యవున్నిగిన్;
భగములు మూడు రోజుల నె - పాపము! తద్విధ మైన వీడ్యవు
న్నిగిని ధరించు చుండుః విధి - చేసెను దాదృశపక్షపాతముల్॥

ఉ॥ ఏతఱి మన్మథుండు తన - యింటి పయిన్ నును తేంట్ల కావుగా
రాతిరియుం బవల్ నిలిపె, - రా గమకించు భుజంగతండమున్
'హా! తను, 'హాతు హా!' తనును -'హా!' తను! నయ్యవిందుచేతన్
యాతులు గాగ మాటిపవి - యాదిహకారము లోపహా గదా

తే॥ గీ॥ మారు డాత్మదండంబును - బూరుషుల ప
రంబు గావించి ,నిజమదిం - రము రమణుల
నశము చేయంగ, నయ్యది - వచ్చి యిందు
జొచ్చుః నలవాటు మాన్పుట - సులభమగు నె?।

ఉ॥ చిత్తము నందు సంభవము - చెందిన మన్మథుడంను నిల్వగా
నొత్తెడు గగ్గె గర్కశప - యోధరభూధరకర్షణంబునం;
గ్రొత్త నివాస మేర్పఱచు - కొంటకు నూపుల కేగి. యచ్చటన్
బెత్తెడు కొంప నుండియును, - బిండు నతండు సమస్తవీర్యముల్।

తే॥ గీ॥ ఊరుల నడుమ మన్మథు - డుండ నీడ్లు
కట్టకొనె; దానిపై దొలు - కొరు కప్పు
తతి ప్రబలి ద్వారముల గప్పు - దండములను
దొలగ ద్రోయుండనుచు బురు - షులను బంపు।

చ॥ ఘనతర కార్యముల్ సలుప - గల్గ ప్రయోజకు లైనవారికిన్
వెనుక సహాయు లుండుదు క - నీస మొకిర్వరెమేని;*బ్రహ్మదే
వుని గతి సృష్టి సల్పుటకు - బూనిన శిశ్నము వెన్కనండముల్
దనరుట గాదె యా పనిని - దా నొనరింపగ నేర్పు జక్కగన్

మ॥ నెలకున్ ముప్పది జీతమున్ గొనుచు నెం- తే స్వేచ్ఛగా నున్న వే
  శ్యల బియ్యేల, దదర్ధజీవితములం -దాట్కిరిగులం జేసి శు
ష్కలుబియ్యేల్ గని మొక్కుకాల మనుదెం - చెంగాదె? యాకారమే
  విలువం దెచ్చు నటంచు మాట డిప్లొ- బియ్యేలు?బియ్యేలుగా

(బియ్య (ఓ(ఢమున) - భగను: బియ్యే (B. A.): ఆక్టింగు
(**Acting**) ఛాయము కానిది; అకారము - ఆయన్న యకారము;
(రూపము)

ఉ॥ లోహములం గడాని, యిహ - లోకపు గింజలతో బటాని, జ
  ఘన్యాతదాయకాఖిలప - దార్ధచయంబున జీనియున్, జగ
  న్మోహనులందు సాని, కవి-పుంగవు లందు శతావధాని, స్త్రీ
  దేహమునందు మోనియు ప్రతిష్ఠను గాంచెను (శ్రేష్టతన్ భువిన్॥

క॥ జాకెట్టున గల వాచీ
  పాకెట్టున జేయి పెట్టి, - "పడతీ, వాచీ
  లేకెట్టులు టికెట్కులు
  నీ కెట్టులు కలిగె ?" నంచు - నెయ్యుం డడిగెన్॥

  జాకెట్టు (**Jacket**) స్త్రీలుతొడుగుకొనుజుబ్బా; పాకెట్టు
(**Pocket**) జేబు: వాచీ (**Wach**) జేబుగడియారము)

ఉ॥ స్త్రీల చనుల్ మితంబు లయి-ప్రీతినిగొల్పును; బట్ట రాని బొం
  డా లయిన్ విలుల్ నిరసన - నం బొనరింతురు వానినిన్: టెనిస్
  బాలునుజేతబట్టుకొని - బాలకు లాడుదు; రట్లు గాక ఫుట్
  బాలును గాళ్ళదన్నగ గ - డంగుదు, రెందరు గల్గ నందఱున్
  బాలు (**Ball**) బంతి: టెనిస్ (**Tennis**) ఫుట్ (**foot**) కాలు

ఉ॥ కాముడు కుట్టువాండ్ర చెలి - కాడెయగెన్: మగవారిప్రేమతో
  గోటాలు లారయన్, రవిక - కుట్టు పుటు క్కనిపించు; నట్టు లే
  భానుల వంక బూరుషులు - భ్రాంతిమెయింగను లెత్తిచూడ. బెం
  డ్లానులకన్న బట్టనులు - ట ప్పనిపించును జప్పచప్పనన్॥

(పెంట్లూము- (**Pentaloom**) షరాయి: బట్టను- (**Botton**) గుండీ

చ॥ దొరలటు నున్నగా. సుషువు-దోపగ, మీసము గడ్డముల్ మహో
త్వరగను షేవు చేసికొను - భర్తల గన్గొని భార్య, "లక్కటా!
హరిదల మంచు; బూడిద యటంచును, మాకిక నేల? మీదురే
జకులను దెంచి," యందకు, హసన్ముఖులౌచును వారుపొందనన్

(షేవు (**Shave**) క్షౌరము; రేజరు (**Razor**) మంగలికత్తి)

ఉ॥ క్షౌరము కాంచెదున్ సివిలు - సర్వీసులోన ప్రవేశమైన వా
రి వదనముల్: భువిన్ మిలట - రీ పని వారికి మీస లెప్పుడుం
డువిదియె యంచు సూనశర - దారుణసంగర మందు నుండు వ
ట్టివి గనుకన్. భంగములకు - సీసగ మీసము లుండు చెంపలన్

(సివిలు సర్వీసు) (**Civil Service**) యుద్ధసంబంధము కాని
కొలువు: మిలటరీ - (**Military**) యుద్ధసంబంధమైన కొలువు,

శా॥ చెల్వొప్పన్ షాపున బట్టకై చెలియ వాంఛింపన్, "సతి,పూర్వపున్
వల్వాకావులె?" నంచు భర్తను సం- ప్రశ్నించె; నింగ్లీషునం
దెల్వం గల్గిన భార్య, "పూర్వపుది కా-దే,నగ్రొత్తదిన్ వచ్చునా?
మెల్వం బోలును మీకు పీనిసులు తే - పున్ మాపు నంచున్!

(షాపు (**Shop**) దుకాణము: వల్వా (**Vuivca**) యోని:
పీనిసు (**Penis**) శిశ్నము: పూర్వపున్ వల్వాకావలెన్ వెనుకటి రకపు బట్టయా కావలయునని భర్త యడిగెను; పూర్వపు యోని కావలయునని భర్త యడిగినట్లు; ఇంగ్లీషు చదువుకొన్న భార్య యొక యర్థముతీసి, యొకసక్కెము చేసినది,)

చ॥ తవితను నేర్చుకొన్న గణికం గనుచున్ రసికుండు, "చెప్పు మొ
క్క విషయమున్ మొగంబును భగంబున గల్గిన దేది?" యన్న న
య్యువతి యెఱుంగదయ్యె; నత - డుత్పల పద్యముఖాక్షరాళి నా
ల్గనదియు జేర్చినన్ భగను - గాదే గణం?' బనిపక్కనవ్వుచున్

ఆడగ బొంగరాలు గల - వంచుచు బిల్చులు లోనికిం బడా
జేసుల మేనయల్లు గొని - యేగి, యటం జనుబొంగరా లెదం
గాడెతునట్లు మోపి, గసి - కన్ మఱిదింప గదోయి" యంచునుం
గూడెను వానితోడనొక - గుబ్బిత నేస్పల నెల్ల నేస్చుచున్॥

ఉ॥ ముప్పదియేండ్లు నాకు; బదు - మూడవ యేడుది మాదుచెల్లి నే
మిప్పుడు బూటకూళ్ళ నుతి - కెక్కినవారము; దబ్బకాయయో,
చెప్పుడు, నిమ్మకాయొ, తమ - చిత్తము వచ్చిననుండు; రాత్రికిం
దప్పక రండటంచనున్ నవవి - తంతు వొకర్తుక బాటసారులన్॥

ఉ॥ వంటల బాపనక్క కడు - వంగుచు పడ్డన చేయ విస్తటం
జంటిమొనల్ పండె; బడిన - "జాలును; మాడినయూనడెంబులన్
రెంటెని రెండుప్రక్కల న - రే! యిటు వేసితిరే." యటం చనెం
గొంటెతనంబుగాగ నొక కుఱ్ఱడు, ప్రక్కకు గన్ను గీటుచున్॥

ఉ॥ "ఆమ్మన నాటి వీపునకు - రోసతి చన్నులు దూసెనో యనెం
దిమ్మకవీంద్రు; డోమదవ - తీ, పరమాద్భుత మొప్ప నీ యురో
జమ్ములు ఆమ్మచుట్టునకు - సాగుచు, వీపున నిట్టటున్ సమా
నమ్ముగ ప్రాకుచుం, జనువె - నల్ వెనుపూసను డీకొనంగదే॥

ఉ॥ తగ్గక క్రిందనుండి సరి - తాకునుగా నెదురొత్తు లొత్తియున్,
బిగ్గ గవుగలించియు, న - భీష్టము తీఱక మిండగాని ధా
దిగ్గున ద్రోసి; పైకొని, ర - తిన్ సివ మెత్తిన బాలరండకున్
విగ్గెడలంగ గుం డపుడు - వెల్వడె నూరు ఫిరంగి గుం డటుల్॥

(విగ్గు **Wig**) ఆడువేషము వేయునప్పుడు వేసికొను తల
వెంట్రుకలతోడి టోపీ)

ఉ॥ "పూర్వసువాసినీ, భగము - పుష్కలరోమమయంబు నీకు; నా
శర్వుని లింగ మట్లుగ నె - సంగెను నీదు శిరంబు; సంతతుం
బర్వన నేగి వాడి గల - మంగలికత్తిని దెమ్ము; దానితో
సర్వము జక్కనౌ, నిచటి - శస్త్రము లచ్చట బెట్టుటే కదా?"

చ॥ కనుఁగవ యంట చెల్ల, దలి - కంబున గన్ గల శంభుఁ జెప్పఁజో;
జనుఁగవ యంట యా విధవ - చావయెడన్ సరిపోవ; దామె ను
న్నని శిరమే రతిన్ విటజ - నంబుల చేతుల నుండు జన్నటుల్:
స్తనములజాగళ స్తన వి - ధంబున బొందిన దామె కందుచే.

ఉ॥ ముట్టుతఁగోడ గూడి, యెల - ప్రొద్దుచు నింటికి సందుగొందులన్
గుట్టుగ బోవు నట్టి యను - గుం జెలికాని నొకండు గాంచి, 'పున్
జెట్టికి నైనటుల్ రుధిర - సిక్తము లైనవి నీదువస్త్రముల్;
గట్టిగ మారసంగరము - కల్గినదా?' యని నవ్వె బిగ్గరన్।

చ॥ వెలదిరో, రంభ కన్న, విరి - విల్తుని పొల్తుకకన్న వన్నెచి
న్నెలు గల యన్నుమిన్న వని - నిన్ వినుతింతు న టన్న, నీభగ
స్థల మెట పుచ్చియున్నదొగ-దా యని జారుడు? నీమొగమందునం
దొలసెడు నంత నున్నదన - మున్నదె చెప్పుమ నీ భగంబునన్॥

మ॥ శివదీక్షాపరురాలు జంగ మది తా - శ్రీ వైష్ణవ స్వాముల
గవ గూడంగ దొడంగె వారలకు లిం - గా లుండుటం జేసి, వై
ష్ణవులున్ దాని స్తనద్వయంబు గనుచుం - 'జక్రాంకితంబయ్యె; నిం
క వృథాశంక య దేల?' యంచు గలియం-గా సాగి రక్కాంతతో

ఉ॥ అంగజకేళి గోరి యొక - యన్యవధూమణి శయ్య జేర, జ
న్నుంగవ బట్టుచుం; బెదవి - నొక్కుచు మక్కువతో, విటుడం నీ
విం గడకొత్తి; రోమచయ వి స్తృతయోనిని గాంచి నంతనే
మంగలిదావాని యంగనయె - మంచి దటంచు దలంచె నాత్మలో॥

ఉ॥ జామి ఫలంబు గోయ వెల - యొకరుక జెట్టు నెక్కఁగా,
భూమి విటుండు నిల్వబడి, - బోటిరొ, జామిని రావియాకు నా
కీ మొయి గానిపించె, నన - నింతియు గాబర కచ్చుపోసి. 'పో.
నీ మొగ!' మంచు బల్కెదన - నెచ్చెలు లెల్ల బకాపకన్నగన్

ఉ॥ కొండలు సంచలించె, నిది - గో! గగనంబు వడంకె నంచునుర్వి
దండి నున్నయట్టి వృష - ణంబుల వాడు రతంబు నందు పై
నుండిన భామ చన్కవును-లూగుచు నుండుట గాంచి పల్క, 'బ్ర
హ్మాండము లల్లాడు రతి - యప్పుడు,' కనె నామె నవ్వుచున్

ఉ॥ చన్నులు లేని యట్టి వెల - చానను మిండడు, "గుండెనీకు నా
కన్నను యున్నదో నెలత!-యోని కడన్ మఱియెట్టులున్నదో?"
యన్నను, "నీదుమూతి యటు-లయ్యదిపూర్తిగనుండె, నమ్ముమా
కన్నము కద్దు; మీసమును - గ" ద్దని నవ్వెను వేశ్య పక్కునన్।

ఉ॥ "పాకొక కొమ్మ పెట్టినను- భామిని యయ్యది పూయుగుంగదా?
పూకును దీర్ఘముం గలుప - బోవగ నేమగు?" నన్న జాణతో
"లోకులు వ్యర్థమంద్రు రతి - లో దెగబారెడు దీర్ఘమైనదే;
నీ కటువంటి దున్నదే? య - నన్ వెలజవ్వని బిగ్గ నవ్వుచున్॥

ఉ॥ ముద్దులసాని చెల్లి మొగ - ముం గని నవ్వుచు మిండగాడు 'నీ
యుద్దము దెచ్చి చూపగదె' - యన్న దదగ్రజ 'యద్ది కొద్దిగా
బ్రద్దలు వేసె నో ప్రియ! భ వన్ముఖమందు గనంగ, నీ
కిద్దఱి మోము లున్న యటు-లే కన నౌ' నని నవ్వె గెవ్వునన్॥

ఉ॥ చందురు నీ మొగంబునకు - సాటిగ బల్కెడి వారు దానిలో
గందును గాంచ లేదొ? గణికామణి-నీదు భగంబు సాటి సే
యం దగు, నంచు జారు డన - నచ్చెలి, యందలి సార మెల్ల నీ
కుం దెలియంగనౌ, నగు న- గున్ విబుధుండ వనన్ స్మితంబుతో

ఉ॥ 'రాజుల జూచితిన్! రసిక -రాజుని జూచితి! గాని శెట్టిగా
రూ! జగ మందు మిమ్ము నెన-రున్ సరిపోలరు మీరలే బృహ
ద్బీజము పేరి కొండ్లమును - బెట్టి భగంబునకున్ భయంబునం
బూజ నొనర్తు' రంచు వెల-బోటి వచించెను వృద్ధవైశ్యుతో॥

ఉ॥ బచ్చొక డొక్క- రోపడతి - బ్రాపకునై మును చేసి, ప్రేమతో
నిచ్చె సమూల మైన తన - యెల్లధనంబు; బడంతి వానికింతి
బచ్చెసెగం దగిల్చె, నల - బచ్చు, "మొదల్ చెడి మొడ్డచేతి కిన్
వచ్చె,' న టంచు నేడ్చు సెగ బాధను గచ్చనుజేయిదూచ్చుచున్

ఉ॥ "నాయది నాకు; ముప్పదియు - నాకుము; చెల్లి దియునాకు"మన్నగ
న్దోయిని నెఱ్ఱచేసె వెల - తోయ్యలిపై సరసుండు; "తల్లి ము
న్నీయిలు మాకు ముప్ఫ్వరకు-నిచ్చెను; నాదెయనంగ బోకు మో
నాయక! యంటి," నంచు వెల - నాతి నిసుత్తరు జేసె నాతనిన్॥

క. "పనస తొనసనుండి తొలగిం
చిన దానసె చెలియ, నల్ల - చీమల నెల్లం?
"జనుదెంచు నేమొ మగుడగ
ననంటిపెం డీపు పెట్ట - నటపిటూకాడా."

మ॥ తలక్రిందై తపమాచరించుచును గాం - తారత్నమా, నాకడం
గల డత్యద్భుతసూపు; డాతని వి - విక్రం బౌస్థలిం బెట్టగా
వలయున్; పీకడనున్న కొండగుహ నీ - వా?"యంచుబుగ్యాంగిం చ
దిలకించెన్ విటు; డామె "హరాని నడనె-త్తిన్ నోరుదన్నా?"యనెన్,

సరసచాటువులు - సంపూర్ణము.

పూర్వకవుల

చాటువులు.

ఉ॥ చేతికివచ్చునవస్తు వేడ ♦ జేసితి, వాపులు శత్రులైరి, యే
గీతినినైన గార్యమొన ♦ రించెద నన్న నొనర్ప నీవు, నీ
చేతికి సాగి నంత పని ♦ జేసితి వింతియెకాని, యింక నా
యా తొకటైన బీక గల ♦ వా? గ్రహచారము! దుర్విచారమా!

ఉ॥ కూటమినొక్క నాటికి త్రి ♦ కోణసహస్రములన్ బెకల్చ నీ
ధాటికి ముజ్జగంబులును ♦ దట్టకమబ్బులు మంచుకొండలున్
సాటికి నిల్వగా గలవె, ♦ చాలు శ్రిమంపుమి జృంభణంబు, నీ
వేటికి లేవ బూనితివి? ♦ యీ నడిజామున నోప్రజాపతీ!

క॥ ఆ కాంతామణి యుపరతి
కాకాశము వణకె దార ♦ లల్లల నాడెన్
జోశై దగిరులు కదలెను
భీకరముగ దమము చంద్ర ♦ బింబం బంటెన్॥

క॥ సుదతీ! నీ కుచగిరు లిటు
కదళి వడిన్ గూలినట్టి ♦ కారణ మేమే
చెదరి గిరు లైన గూలవె
కదసి వడిన్ గ్రింద ద్రవ్వ ♦ గా! చెలుకుండా!

క॥ పట్టితి రెండుకుచంబులు
పెట్టితి మఱి తొడలసందు ♦ పెటపెట లాడన్
పట్టులు గంతులు వేయగ
గట్టిగ గొట్టితిని జుల్లి ♦ కండగ మిగులన్!

ఉ॥ ఊరులు బట్టి రా దిగిచి ♦ యున్నతమైన కుచద్వయంబుపై
చీరె తొలంగ దీసి సతి ♦ జేకొని బిగ్గన గౌగిలించి తా
గోరినకోర్కె దీర్చుకొని ♦ కోమలి పొందక యున్న యట్టి యీ
సౌరును దెల్పుడీ సురత ♦ సౌఖ్యము జెందిన జాణ లందఱున్॥ ౬

ఉ॥ ఆ కనకాంగి వంగికొని ♦ హంసలరీతిని ముగ్గొనర్పగా
వాకిట నున్న యొక్కవిట ♦ వర్యుడు గాంచి తదీయ యోనిపై
కోక తొలంగ దీసిసతి ♦ గూడి హుటాహుటి దెంగుచుండగా
తాకెఫిరంగిగుండు వలె ♦ దుడ్డు లతాంగికి బొడ్డుక్రిందికిన్॥ ౭

ఉ॥ అంగన లెందఱైనగల ♦ అందఱుపూకులు గల్గువారె నీ
కుంగల నైనగాని సరి ♦ గూడిన జాణలు లే రటంచు నిన్
దెంగిననాకు దెల్పి రది ♦ తెల్లము శిశ్నము గల్గినందుకున్
దెంగిన నిన్ను దెంగవలె ♦ తెం పలరంగను నీలవేణిరో॥ ౮

తే॥ గీ॥ చిన్న వయసుది పై నెక్కి ♦ పెదవి నెక్కి
యల్లతావున చెయివేసి ♦ మెల్లదీసి
మదనమందిరమునను దా ♦ నదుముకొనియు
వత్తివలె నున్న ముదిమికి ♦ మొత్తుకొనియె॥ ౯

ఉ॥ కోరిక లుప్పతిల్ల మది ♦ గోరిన యట్టి కళావిశేషముల్
చారుతరంబులన్ రతుల ♦ సల్పగ నేర్చిన యట్టిజాణ యీ
వారవధూశిరోమణిని ♦ నంతులు వేసుక దెబ్బతీయుడీ
మీరును మీరుమీరె మఱి ♦ మీరును మీరును మీరలందఱున్

తే॥ గీ॥ పన్నగం బాడ నక్షత్ర ♦ పంక్తి నీడ
గగన మల్లాడ కులగిరుల్ ♦ గ్గలసి యాడ
చంద్రమండలమున జల ♦ స్రావ మొదవ
నుపరతి యొనర్చె నప్పుడ ♦ య్యుత్పలాక్షి॥ ౧౧

ఉ॥ మాపును రేవు దీని కొక - మైథున మెక్కుడదేశ్ దీని యు
ద్ధాపనశక్తి నూనదు పరి - తాపము సళ్ళదు ముండమోహపులన్
జూపు మటన్న మూపిటికి - జూ పెదనన్నను యోర్చి నిల్వ దీ
పాపపు నేఘ్రిదండ మొక - పట్టున శాంతిని గొంద దీశ్వరా! ౧.౨

క॥ ఇంగిత మెఱుగని తోత్తును
దెంగిన నపకీర్తి వచ్చు - దేహము నొచ్చున్
పింగుకు పడశము పట్టును
గంగాధర దానిపూకు - గాడ్దెలు దెంగా॥

ఉ॥ జంగమురాలి బట్టి నొక - జంగము వంగగ బెట్టి యోనిలో
లింగము బెట్టి క్రుక్కి యద - లించుచు నొక్క తాకు తాకన్
లింగ సమున్నివాయె గురు - లింగ మహేశ్వర జంగమయ్య యో
యంగజభంగ సాంబ గురు - డా యను దాకిన తాకుతాకునన్॥

ఉ॥ నీతి యొకింతలేక ధరణీస్థలి నెవ్వడు ద్రోహి లేడనే
హేతువు మాని నమ్మి చెడి - హీనత నొందిన నాకు నేనె యీ
చేతన ముంచగా నిపుడె - సిగ్గున గుద్దయు నోరుమూయ నీ
చేతులు రెండునాకు దయ - చేసిన దేవుని సన్నుతించెదన్॥

ఉ॥ కాగల కార్యముం జెరుప - గా యువనీశులు కొందఱెన్ని యో
వాగి యభద్దములెల్లలికి - భంగిమొనర్ప దలంచు చుందు రా
బాగును మాన్పజాలదు స్వ - భావము వెల్లడి యూరకెగాని సం
భోగపువేళ నడ్డుపడు - సోమరి శప్పము లడ్డుపోలికన్. ౧౬

శృంగారపంచకము - సంపూర్ణము

హాస్యగ్రంథమాల—మూఁడవ గ్రంథము.

సంస్కృతమున

కాళిదాసప్రహసనమ్

ఆంధ్రానువాదము.

లంబోదర ప్రహసనము

హాస్యరస ప్రహసన రాజము.

గ్రంథకర్తలు.

మహాకవి కాళిదాసు

ఆంధ్రానువాదకుడు,

హాస్యకళానిధి.

1922

చందాదారులకు మాత్రమే
పోష్టుఖర్చులుసహా
వెల రు 1—8—0

మొదటికూర్పు

500 ప్రతులు.

పీఠిక.

ఈప్రహసనమును మహాకవికాళిదాసుచే రచియింపఁబడెనని కొందరును యవాచ్యము లుండెను గాన నింకెవరో రచియించి కాళిదాసవిరచితమని వ్రాసియుండిరని కొందఱు నీమధ్య వాద ప్రతివాదనలు మిక్కుటముగా జరిపిరి. ఇందుకు పర్యవసాన మేమియుఁ దేలినదికాదు. భోజరాజు కంఠములో నొక వ్రణము పుట్టినని, యెక్కువగా నవ్వినగాని యావ్రణము పరిపక్వమునకు రాదని, వైద్యులు సలహా నీయుటవలన కాళిదాసీప్రహసనమును రచించి, వినిపింప భోజరాజు మిక్కిలిగా నవ్వుటచే నాతని కంఠమునం గల వ్రణము పరిపక్వమునకు వచ్చెనని, యనాదినుండియు ననుకొనెడి జనశ్రుతిని బట్టియు, డిండిమప్రహసనముకూడ నిట్లే యవాచ్యములతో నుండుటవలనను ప్రతాపరుద్రీయము మొదలుగాఁగల నాటకముల యందు హాస్యరసపోషణమునం దవాచ్యములే యుండుట వలనను పూర్వకవులు హాస్యరసమున నవాచ్యములే వాడి యుండుట వలనను నీప్రహసనము మహాకవి కాళిదాసవిరచిత మని మా యభిప్రాయము.

మావలన "హాస్యకళానిధి"యని బిరుదము నందిన నాథునిక కవివరుం డొక్కరుఁ డీప్రహసనమును నాంధ్రమున ననువదించి లంబోదర ప్రహసనమని నామకరణ మొసర్చి మాకుఁ బంపి తన నామమును ముద్రింపవలదని కోరుటవలన "హాస్యకళానిధి" యని మాత్రము ప్రకటించితిమి. సంస్కృతమునను గాళిదాస ప్రహసన మొక వైపునను ననుసరించిన లంబోదర ప్రహసన మొక వైపునను ముద్రించి తమసన్నిధికిఁ బంపితిమి. కావున 1, 2, గ్రంథముల మాదిరిగా నాదరింతురని దలచుచున్నారము.

పుదుచ్చేరి,
15—8—22

ఇట్లు
యస్. చిన్నయ,
సంపాదకుఁడు,

శ్రీ ర స్తు.

కాళిదాస

ప్రహాసనమ్.

—♦ నాన్ది ♦—

శ్లో. లంబోదరస్య విగళత్కటి సూత్రలంబీ
కౌపీనపార్శ్వవిసృతో మదనధ్వజోఽవ్యాత్,
యం సంభ్రమా దుపనమ న్నురగభ్రమేణ
చంచ్వా వికర్షతి షడాననయానబర్హీ.

అపిచ—

శ్లో. అల మఖిల సురేంద్రై రస్తు ఛత్రప్రదం వో
గురుతర మతిదీర్ఘం కుంభకర్ణస్య శేఫః
అహని నిశి చ యస్యోజ్జృంభణే వింధ్యబుద్ధ్యా
కలశజ మృషి ముచ్చైః క్రందత శ్చంద్రసూర్యౌ.

[నాంద్యంతే సూత్రధారః॥ సామాజికా నవలోక్య సాదర మంజలిం బధ్వా]

శ్లో. కస్యాశ్చి త్పవనామయేన గురుణా స్తబ్ధోరుజానోర్భృశం
వృద్ధాయా నతపూర్వకాయ మవశ్యమ్యాలంబ సూత్రత్యజ
తత్కాలాగతదీర్ఘ మేహనరట త్పృష్ఠాధిరోహాత్ఖర
క్రీడారంభజవా దవాఙ్ముఖ మధః పాతోత్సవః పాతువః॥

[ఇతి పుష్పాంజలిం వికీర్య నేపథ్యాభిముఖమవలోక్య] మారిష! ఇత స్తావత్
(ప్రవిశ్య పారిపార్శ్వకః) భావ! ఏషోఽస్మి!

సూత్రధార—అపి శ్రుత మాజ్ఞప్త మార్యమిశ్రైః?

పారిపార్శ్వకః—కథమివ?

సూ—అయి భరతపుత్ర! కదాచిత్ప్రభృత్యదృష్టచరం ప్రహసనం నామ రూపకం ప్రదర్శ యేతి.

శ్రీ ర స్తు.

లంబోదర ప్రహసనము

—♦ నాంది ♦—

చ॥ వదపసివచ్చి షణ్ముఖుని — వాహమయూరము పామటంచు పె
న్మదమున దానిడాసి తన — ముక్కునఁ బోటిడ వ్రేలుగోచియం
దొదగకఁ బైకి నెక్కెడు మ — హోదరుఁడౌ గణనాథుమొద్ద సం
పదలనొసఁగి మిమ్ములఁ శు— భస్థితి నెప్పుడు ప్రోచుఁగావుతన్॥

మ॥ దినమున్ రేలును లేచి వింధ్యగిరిగా — దీపించి యజ్జార్క మా
ర్గనిరోధం బొనరించి కుంభజుని మ్రొక్కఁజేయు నాకుంభక
ర్ణుని లావౌ నిడి మొద్ద భవ్యమగుకా—న్పుల్ మీకు నీనుండ సం
దునకై నవస్వనిలింపులంగొలుచు వృ—త్తుల్ మీకుసభ్యోత్తములు॥

సూత్ర—[ప్రవేశించి] సభికులను సాదారముగా జూచి దోసిలొగ్గి.

ఉ॥ జానువు లూరువుల్ బిగియఁ — జాలగ వాతముచేత భూమిపై
నూని కరంబులన్ ముసలి — దోర్తుక మూత్రము జార్చుచుండ వ
చ్చో నొక గార్దభం బరచు — చున్ తన శిశ్నము లేపియెక్క నా
బానిస బోర్లఁగాఁ బడ న—పార ముదంబిడు మీకుసౌఖ్యముల్॥

[పుష్పాంజలిం జల్లి తెరవంక జూచి మారిషా! ఇటురమ్ము.]

మారి—[ప్రవేశించి] భావా! వచ్చితిని

సూత్ర—బాగు! చల్ల పెట్టినతోడనే పచ్చసెగ తగులుకొన్నట్లు మాటలోనే వచ్చితివే! కాని యార్యమిత్రుల యాజ్ఞ వింటివా?

మా:—ఏమని?

సూత్ర—"ఓయీ! భరతపుత్రుఁడా! యెన్నడును జూచియెఱుంగని హాస్యరసబంధు

పా—[సహర్షం] భావానుగృహీతా స్మః.

శ్లో. ఆబాల్యాదపి దీర్ఘం
యచ్ఛిన్నం ప్రహసనం త్వయా,
ప్రదర్శయత దేతేభ్యో
దృష్ట్వాఽమీ హర్షమాప్నుయుః.

సూ—యుక్తముక్తం భవతా; పరంతు పునరేవం న శక్నోమి బృహద్భుజ తయా నర్తితుం, అతస్త్వయా సహాయభూతేన సహ కథంచిదపి నృత్యన్నావర్జయామి సామాజికమనాంసీతి మే నిశ్చయః.

పా—

శ్లో. తాడయన్నూరుయుగళం
తావక శ్చలితాంశుకః,
లంబమానోఽండకోశస్త్వాం
నృత్యంత మనునృత్యతు.

సూ—తర్హి త్వత్కృతాం భూమికాం గృహాణాయ. సంప్రతి హి—

శ్లో. ఏష వ్యాజో భవతి నాగరికో న హీంతి
కిం గంధవాహవివశా సహకారవల్లీ,
అభ్యేయుషోఽధరదళగ్రహణాయ పార్శ్వం
పుంస్కోకిలస్య వదనే నిదధాతి పుష్పమ్.

పా—భావ! సమ్యగుపలక్షితో వసంతాగమ ఇతి. యతః.

శ్లో. విలసతి కిల వ్యాకోచాసన్న చంపకకుట్మలే
ప్రతిఫలతి మే నూద్యత్కం కేళిపల్లవశోణిమా,
మదవసదవస్వాదావస్థావిజృంభియదృచ్ఛయా
రహసియువతేర్యూనో నాసాగ్రలగ్నమివార్తవమ్.

సూ—తదిదానీమ్

శ్లో. శృంగారాద్భుత మేళనేన రుచిరో
హాస్యోరసోఽస్యాం కృతౌ
[illegible]

మారి—భావా! యనుగ్రహింపఁబడితిమి.

క॥ చిలునాట నతిముదంబున
విరచించిన ప్రహసనమును ♦ వెలిఁ బుచ్చక యే
చిరకాలముంచి తిఁకఁ జూ
వరు లలరఁగ నాడుటెంతో — భావా! మేలా!.

సూత్ర—బాగుగాఁ జెప్పితివి కాని నాకొక పెద్ద యవరోధమున్నదోయి! చిన్నప్పటినుండియు నేను నాట్యమునందసమర్థుఁడనే, పట్టలు క్రిందికిజాతి దబ్బకాయగుత్తులవలె వ్రేలాడుచు నీతలయంత లావుగ నుండుటచే యీడ్చుకొని తిరుగుటకే కష్టమగుచుండ నాట్యము కూడజేయఁగలనా? అయినను విచారములేదు నీసహాయమున నెట్లో సభ్యులమనముల నాకర్షింపగలను.

మారి—[నవ్వి] ఇక నేమి కాగలయును? బాగుగానే యున్నది కాదా! నాతో నీకు బనియేలేదు.

తే॥ గీ॥ కట్టుకొన్నట్టి ధోవతి — కదులువటుల
తొడల రెండింటి నటునిటు — తడతడ మని
తాకి వ్రేలాడు నీబుడ్డ — తాండవించు
ని న్ననుసరించి నాట్యము — నెరపుగాదె?

సూత్ర—ఇదియును యుక్తియుక్తముగనే యున్నది. అటులైన వేషములు వేసికొనుటకు త్వరపడవలయును. ఇప్పుడు

తే॥ గీ॥ అధరదళమాన గమకించు — నట్టి ద్విజుని
యరసికతఁ గాంచి గంధవా — హమున వివశ
యగుచు సహకారవల్లిక — యలరు తనదు
సుమము నోటికందించుఁబుం — స్కోకిలకును.

మారి—భావా! వసంతఋతువు ప్రవేశించినట్లు బాగుగా గుర్తించితివి. ఎట్లన?

తే॥ గీ॥ ప్రోలవికసించు సంపంగి — మొగ్గయందు
ప్రతిఫలించిన కెంకేళి — పల్లవంబు
స్వేచ్ఛగాఁ బూకు నాకెడు — విటుని నాసి
కాగ్రలగ్నా ర్తవము వలె — నలరుచుండె.

సూత్ర—అందుచేత నిప్పుడన్నియును సమకూడినవి.

సీ. అలరుశృంగారంబు — నద్భుతరసమును

శ్రోతారో రసికా వసంత సమయే
మందానిలాందోళితైః
ఉన్మీలత్సహకారకోరకకులై
రావోదయం తే దిశః

తదావర్జనాయ సామాజికమనసా మహామేవ వక్రనాసస్య భూమికా మాధాస్యే, త్వద్భగినీ తు గృధాస్యః.
సా—అహం పునః కస్య?
సూ—తచ్ఛిష్యయో ద్వితీయస్య కాసరస్య
సా—కః పునః ప్రథమస్య జంబుకస్య భూమికా మాధాస్యతి?
సూ—కిం న పశ్య స్యనుజం మమ గృహీతజంబుక భూమికం రంగభువం ప్రవిశం తం? ఏష కిల—

శ్లో. గండతి ప్రచండాంకలలాట దేశ
స్తాంబూలపర్ణైకకపోలభాగః,
వామేకరే నాగలతాదళాని
వహం త్సమాయా త్యపరత్ర పీటీమ్.

తదావా మప్యనంతరకరణీయాయ సజ్జీభవావః॥
(ఇతి నిష్క్రాన్తౌ.)
ఇతి ప్రస్తావనా॥

శ్రీరస్తు

కాళిదాసప్రహసనమ్.

[తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టో జంబుకః.]

జం —

శ్లో. గృధ్రాస్య సమం గణికయా సురతద్వయేఽపి
పట్వ్యా గురుం కలితవిభ్రము మా ప్రభాతాత్,
నీత్వా నిజం భవన పశ్చిమసికాగ్నిహోత్రి
హోమాయ నిర్వృతమిదం హృదయం మదీయమ్.

ఇతఃపరం కౌసరం నామ పతీర్థం నవీత్థాహాశాయ గుహ్యకం త్వరిత మాదిశామి యతః ప్రభాతప్రాయా శర్వరీ. తథాహి —

శ్లో. స్నాయంతే వరమాతృగంధపిశునా
స్సమార్జనీధూళయః
కక్షిస్థాపితజీర్ణ తల్ప మబలాః
కాశ్చి ద్విజం త్వాపగామ్,
శోధ్యంతే దృఢదిగ్గజాగ్రజనో
దంతాశ్చ కర్ణాదిభిః
విశ్రాంతాః కరధారిణోరుముసలా
వ్రీహీ నవఘ్నంతి చ.

శ్లో. కాశ్చిత్ స్త్రియః కరగృహీతకరీషపిండా
నిర్యాత్యగారబహిరంగణశోధనాయ.

ప్రశ్నోత్తరకాల ♦ వాలంబనందగు
ప్రహసనుని కథ ♦ వర్ణ్యము కద !
అఖిలజారగుండె♦లల్లార్చుబుద్ధియా
నాటకంబున కథా♦నాయిక కద!
మందానిలాందోళి ♦ తేందీవరాది స
త్సౌరభ ప్రేత్రవా♦సరములు కద!
గీ॥ విప్రగ వచ్చిన వీరెల్ల ♦ వేత్తలుకద!
ఇంక సభ్యుల మెప్పించు♦టెంత, నేను
ప్రహసనుఁడ నగుదు, నీ ♦ భగ్నవిగ్రహ
యగుచు రావలె' నిక మారి♦షా! పద! పద! ॥

మారి:— నే నెవరి వేషముల్కి?

సూత్ర:— ప్రహసనుని శిష్యులలో రెండవవాఁడగు కాసరుని వేషము.

మారి:— మొదటివాఁడగు జంబుకుని వేష మెవరు వేయుదురు ?

సూత్ర:— జంబుకవేషము ధరించి రంగస్థలమునం బ్రవేశించు వాఁ డమ్మ నింక నీవు చూడ నేరవా ? వీఁడు.

ఉ॥ చందనపుం ద్రిపుండ్రము ప♦సందుగ దిద్ది లలాటదేశ మం
దందముగాఁ గపోలతల♦ మందునఁ దమ్మను వామహస్తమం
దుందళముల్ ధరించి వల♦తోరవుచేతను పీటఁ దాల్చి వాఁ
డందుల నేగుదెంచె మన ♦ మాత్మవిధిం బచరింపఁ బోదగున్ ॥

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన

శ్రీరస్తు

లంబోదర ప్రహసనము.

(ప్రవేశము—జంబుకుఁడు.)

జంబు—

చ॥ వెలిగతి లోరతమ్ముల స♦మీన విలాసల నాసగొల్పు రో
నెలఁదుల మేలుబంతి విట♦వీరుల చేఁ బుపృబంతి గృధ్రిశో
గలసి నిశీథినిం గడపి ♦ కామిని నింటికిఁ బంపినాడ న
గ్నులనిఁక నిష్ఠమెగొలువఁ ♦ గోరెదు నా మదిసంతసంబునన్॥

అప్పుడే తెల్లవారవచ్చుచున్నది నా సహపాఠకుఁడగు కాసయని గుసవు కొఱకు నదీతీర్థమును దెమ్మని నియోగింతును. (అంతట కలయఁజూచి,)

సీ। నలుదిశల్ వ్యాపించె ♦ నరమూత్రగంధ సం
కలితపూచీపురు♦కట్టదుమ్ము
నదికున్ముఖం బైరి ♦ మదవతుల్ చివిఁగిన
మైలపక్కలఁ జంక ♦ మడతబెట్టి
శోధింపుచుండిరి ♦ సాధుసన్యాసులు
తమచేఁ గలుగు దం♦తముల గార
దవఁజొచ్చిరి శాలి♦ధాన్యంబు విధవలు
కరములఁ బెద్ద ♦ రోఁకళ్లఁ బూని
గీ॥ అంగణము లూడ్చి శోధింప ♦ నావుపేడఁ
బట్టుకొని కొంద అతివలు ♦ బయనమైరి
కలశములఁ బూని కొందఱు ♦ మలవిరేచ

తదిదానీమ్—

శ్లో. చారు శ్రీమాంబుచలదాయతకర్ణపాశం
సీత్కారవల్గదధరం సదనారవిందమ్,
వ్రీహిప్రముగ్ధవక్త్రజో విధవాజనస్య
సంకల్ప కేళిసమయే యుతయః సర్మంతి

(కతిచి త్పదాని గత్వా శ్రవణ మభినీయ,)

శ్లో. ప్రీతిస్నాన్ననవిసర్గతద్విజగణావ్యాజక్షణాకర్ణితం
మిథ్యాన్యావక్త్రతావకుంఠనపటా నున్ముక్త వేదీతలమ్,
గాయం త్యంగణసీమ్ని పల్లువిలయైః హాస్తైః కృతాస్ఫాలనం
శాలాన్తాః ప్రథమస్తు మంగళగానే హార్యస్థితా యోషితః.

ఆశ్చర్య! మాధుర్యమ్!!

శ్లో. సత్యేతరా శ్రుతిపథం దమితా గిరశ్చ
దాసాం వినోదపద మేతి మనోవికారమ్,
నిర్వస్త్రనోభ నరసాగ్రనితంబచేలా
దూరం గతా కులవధూ రపి కిం బ్రవీమి?

అస్తా మేన దన్యతో గమిష్యామి నాద్యాపి ముంచతి తమ; ప్రపంచో నయనపదపీమ్.

ఆపిచ —

శ్లో. సాంధ్రీభూతతమస్సు కుంజకుహరేష్వంతర్నదీగ్రామయోః
పాత స్సన్నతు ముపాగతై రభిమతైః స్సాకం విటశ్రోత్రియైః,
పనీయూహరణాయ పక్ష్మలదృశో యాంత్యో లభంతే క్షణం
నిక్షిప్తాంశుకపేటికోదకఘటం చౌర్యోపనీతం రతమ్.

అస్తు:-ఏతదభిప్రాయేణ విస్వస్తాయాం కాసరోఽయ మలాబూస్తనాఖ్య ద్వారవేది మధిశయీత. తత్రైవ రోచతే గమనమ్. అలాబూస్తనీ త్వపర్యాప్తం న మఘమా మస్యాః.

శ్లో. వేశ్మద్వారి మహోత్సవేషు లిఖితుం యా రంగవల్ల్యా తయా
ప్రక్రాంతా కుచయో ర్ద్వయం నిపతితం వ్యాలంబి లుంపేదితి,
పార్శ్వద్వంద్వనివిష్టబాలకకరవ్యాకృష్టపష్ఠోడయా

కావున నిప్పుడు.

చ॥ సురుచిర ఘర్మబిందువులు ♦ స్రోతలమ్ములఁ గ్రమ్మ సితస్ఫురితిం
గరము రదచ్ఛదంబదరఁ ♦ గందిన మోములతోడ ధాన్యముల్
గరిమలదింపు గ్లాని తమ ♦ కంబున మానసమైథునంబులన్
వరలువితంతులన్ దలఁపుఁ ♦ దార్చి చరింతురు యోగిబృందముల్॥

(కొంచెము నడచి, వినుట నభినయించి చూచి)

ఉ॥ కన్నె సమర్తకై విపణి ♦ కాంతలు చెంతల బూతుపాటలన్
జెన్నగు కంకణాలదర ♦ చేతులఁదట్టుచు బాడుచుండఁగా
విన్న ధరామరుల్ పదికి ♦ వే నియమంబుల కేఁకతేక నా
తిన్నెల సంగవస్త్రికలఁ ♦ దీర్చి దొంగముసుంగునిద్రకై॥

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము

తే. గీ. వెలసతుల యుట్టిబూతులు ♦ వినుచు విటులె
యూతిపడుచుండగా దూరమందుఁ బోవు
కులసతుల పూపబోటూరి ♦ యలరు తోడల
సందు కోకలు తడిసె నే ♦ మందు నింక.

ఇది యిటులుండనిమ్ము. నేను మఱియొక చోటికిం బోయెదను, ఇప్పటి కిని కన్నుల గప్పిన చీకటి తొలఁగలేదు. ఆహా! ఇచ్చట నింకొక మహోత్సవము కంటఁబడినది.

ఉ. ఊరికి నేటికిన్నదును ♦ నున్న లతాగృహాలంబు చీకటిన్
వారిజనేత్రలంబుహార ♦ ణంబునకైఁ జని బిందెదించి య
వ్వారిసిఁ దానమాడుటకు ♦ వచ్చు నభీప్సిత విప్రజారులన్
జీరి మనంబులన్ దనివి ♦ సెందె వాఃటాపటీదొంగులాటలన్.

ఈవింత లిట్లుండుఁగాక! కథనమైన యలాబూస్తని వీధియరుఁగుమీదనే తప్పకఁ గాసరుఁడు పరుండియుండనోపు! అచ్చటికుఁ బోయెద. (ఆలోచించి) అలాబూస్తని యను నామము దీనికి చాలదు.

మ. భవనద్వారమునందుఁ బాదువుల నో ♦ ప్పందీప్పమేల్ గ్రుంగ్గులన్
భువిపై వానఁగ్రవేలుచంద్రుఁ డెఱుపుం ♦ బోయుంచుఁ బార్శ్వంబులం
దవిపెకిం బిగలాగ బొలకుల నా ♦ యు తంబు గావించుటల్

(గత్వా విలోక్య)

కథ మయం కాసరో నిద్రాతిశయా న్నాత్మావస్థా మవబుధ్యతే? అత్రహి——

శ్లో. విక్షిప్తప్రతిసంహృతాఙ్ఘ్రి మసకృత్క్రీడావినమ్రాననం
పశ్యంతి స్మితపల్లుగండఫలకం నార్యః ప్రలోళిం గతాః,
య స్యోత్తానశయస్య మందిర బహిర్ద్వారే గళద్వాససో
వస్త్రాంతస్థిత తైలయంత్రముసలవ్యామోహకృ న్మేహనమ్.

యావ దిమ ముద్బోధయామి. సఖే! గుర్వాచమనార్థం నదీతీర్థాహారణాయ భవా నుద్యమ్యతామ్.

(ఇతి కరేణ తం ఘట్టయతి. తతః ప్రవిశత్యుత్స్వప్నాయమానః కాసరః.)

కాసరః—అయి కరభ! చరణం తే భక్ష్యామి.

జం——(స్వగతమ్) అహో! శ్రోత్రియ పుత్రేణ ప్రబుధ్యమా నేన హాసః స్మర్యతే. (ప్రకాశం) అయి సఖే! ప్రబోధసమయే మాస్తు కరభస్మరణమ్.

కా——(ప్రబుధ్య దృశౌ ప్రమృజ్య వాసః పిధాయ) కిం సఖా మే జంబుకః?

జ——అహ మస్మి సఖే! కిముత్స్వప్నాయమా నేన భవతా కరభో దృష్టః?

కా——(సభయం, స్వగతం.) కరభచరణ ప్రహారామర్షాత్క మపిసుప్తోఽహమ్. స కిలవిలలాప తత్కి మనేన కరభవృత్తాంతో విది తస్స్యాత్? భవతు ప్రచ్ఛాదయే యాదృచ్ఛికం మేదురాచారం. (ప్రకాశం) అ స్త్యేతత్స్వప్న దశాయామ్.

జం——(విలోక్య) కాసర! కిమిదం తవ లలాటే పటుఖండబంధనం?

కా—— (స్వగతమ్) ఇతః పరం యామిక దృష్టముష్టైకదేశస్య చోరస్య సమావస్థోఽస్మి (ప్రకాశం, సఖేదం) వ్రణపట్టబంధః.

జం——కుతో లలాటే వ్రణమ్?

కా——(స్వగతమ్) ఏష దాస్యాః పుత్రః ప్రాణా ననుత్పాట్య న ముంచతి. భవత్వేవం తావత్ (ప్రకాశం) సఖే! కోపవశా దుపాధ్యాయో లలాటే

(నడచిచూచి) తమ్ముఁడా వెఱుఁగక కాసరుఁ డెట్లు నిద్రాపరవశుఁడై యున్నాఁడు. ఓరీ! నీ శిశ్నము కాలిపోను! కాఁడావత్తివలె పైకిలేపి వెల్ల కిలపరుండి కట్టుబట్టను నిద్రావశమున తలక్రిందఁబెట్టుకొని యుదయమైనను మేల్కొనలేదు. ఈ త్రితెల్లవారు వఱకును యలాబూస్తని తలుపుఁదీయని హేతువున నిద్రపట్టక నింతకుముందే నిద్రించెఁగాఁబోలు! (నవ్వుచు)

చ॥ కను నిగుడించి సిగ్గున మొగంబును వంచుచు మాటికొరజూ
పున గని మందహాసమున • బుగ్గలు రంజిల వీనినేగుచన్
వనితలు ద్వారవేదిపయి • బట్ట తొలంగి పరుండియుండగా
స్తనుబయి కెత్తు కోఁకలి యుఱంపగు చుల్లనుజూతు రిచ్చమై!

(సమీపించి) ఈతని లేపెదను. సఖుఁడా! సఖుఁడా! కాసరుఁడా! గురువుగారి సంధ్యావందనముకై నదీజలము ను తీసికొని రావలయును. వేగ మేల్కొనుము. (చేతితోఁదట్టుచు) ఈ ముండకొడుకు నాకరస్పర్శమును యలాబూస్తని కరస్పర్శమనుకొని నిద్రకండ్లతో బడితవంటి తన శిశ్నమును నాకుఁజెట్టి నొక్కుడు గదా! (అని మోసరిల్లును)

కాస:— (పలవరించుచు మేల్కొనుచున్నాఁడు) ఓ గాడిదా! నీ పాదములకు మ్రొక్కెదను తిన్నకుము.

జంబు:— (స్వగతము) ఆహా! శ్రోత్రియబ్రాహ్మణపుత్రుఁడు నిద్రనుండి లేచుచు హరిస్మరణముఁ జేయుచున్నాఁడు. బాగు! బాగు! (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! ఉదయమున మేల్కొనుటతోడనే గాడిదను స్మరించుచున్నావేమి?

కాస:— (మేల్కొని కన్నులు నులుముకొనుచు బట్టకట్టుకొని) ఓహో! నా మిత్రుఁడగు జంబుకుఁడా?

జంబు:— ఔను! నేనే. స్వప్నమున నీకు గాడిద కనఁబడెనాయేమి?

కాస:— (భయముతో స్వగతము) అయ్యో! నేను గాడిదచే తన్నులుదిని యా కోపముతోడనే నిద్రించి, పలువరించితిని కాఁబోలు! రాత్రి జరిగిన వృత్తాంతమంతయు నీతనికిఁ దెలియలేదుగద? అగుగాక; ప్రమాదవశమున జరిగిన నా దురాచారమును గప్పిపుచ్చెదను. (ప్రకాశముగా) అగును. స్వప్నమందేమో జరిగినట్లు నేను గాంచితిని.

జంబు:— (చూచి) కాసరా! ఇదియేమి? నొసట కట్టుఁగట్టితివేమి?

కాస:— (స్వగతము) చోరీవస్తువులతోఁగూడ పట్టువడిన దొంగయొక్కగతి నాకుఁ దటస్థమైనది. (ప్రకాశముగా) కఱుపునకుఁ గట్టుగట్టితిని.

జంబు:— లలాటున నేమికఱుపు?

కాస:— (స్వగతము) ఈ లంజకొడుకు నాప్రాణములుతీయక విడుచునట్లు న

జా—

శ్లో. న త్వం విద్యాగ్రహాశక్తో
నాశుశ్రూషు ర్న మత్సరీ,
న కదాపి దురాచారః
కోప స్త్వయి కథం గురోః?

కా—(స్వగతమ్.) నేదానీం మే పలాయనం యుక్తం, తత ఏవం బ్రూయామ్.
(ప్రకాశం, సామర్షం.)

శ్లో. గురో ర్మయి న కోపోఽస్తి
లలాటే దృశ్యతే వ్రణః,
అతః ఖరపదాఘాతో
నిశ్చయో యది నిశ్చిను.

జా—(స్వగతం) సత్యమయం కాసర ఏవ; యతః ఖరపదప్రహార ముపాధ్యాయ శిరసి నిక్షిపతి. (ప్రకాశం) సఖే! కిం బహునా? సత్యం భణ.

కా—నాహ మలాబూస్తనీం కామయే, నైవ మాం కాచావతి.

జా—(విహస్య) కథ మసంబద్ధ మాలపితు ముపక్రాన్తః! కామ యతాం నామ సా!, కిము తేన లలాట వ్రణస్య?

కా—కిం తవాపి గోప్య మస్తి? తర్హి శ్రూయతామ్. పూర్వేద్యు రహం క లలాబూస్తన్యా కృతసంకేతోఽస్మి. తతశ్చ—

శ్లో. సంకేతస్థల మాగతా నిశి నదీతీరే తమోమగ్నమే
సాఽయాసీ ద్రజకం విపట్టకరభా స్త్వేవం గతా మద్గిరా,
తద్భ్రాంత్యాఽహమపి ప్రసీద లలనే! కస్మాన్న మాం జల్పసీ
త్యాశ్లిష్యం కరభం జఘాన సపదా ఘాతే మమాసీద్వ్రణః

త మేవం సఖే! మమ దురాచారం నాన్యత్ర భవాన్ ప్రకాశయతు
(ఇతి. పాదయోః పతతి.)

జా—(ఉత్థాప్య) కాసర! బాఢం న ప్రకాశయిష్యామి; కింతు శుద్ధాచారస్య తవ సత్యా వపి రూపవత్యాం గృహిణ్యాం కథ మనురాగ ప్రవృత్తి

జంబు--

తే. గీ చదువుఁ జక్క గ్రహింతు వ - త్సరివి గావు
నిరత శుభశ్రీఘుఁడవు ధర్మ - పరుఁడ వఖిల
క్రమగుణవంతుఁడవు నిన్న - కారణముగ
గురువు కోపించి యీరీతిఁ - గొట్టులేల?

కాస--(స్వగతముగ) నే నిపుడు పాఱిపోవుదమన్నను మంచిపని కాదు. (ప్రకాశముగా కోపముతో)

క. గురుఁ డలుఁగఁడుగద! నాపై
బరువగు కాఱుపొందు గానఁ - బడుఁగద! నొసటన్
ఖదమిట్లు తన్నెనని మది
గుఱితించితివేని నమ్మ - కొను మిఁక సటులే.

జంబు--(స్వగతము) నిజముగా వీఁడు గాడిద పేరునకుఁ దగినవాఁడే గాడిదతన్ను గురువుపైఁ బెట్టుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) కాసరుఁడా ఇన్నిమాటలేల? నిజము జెప్పుము.

కాస--జంబుకుఁడా! నేను దానిని గోరలేదు. ఆయిలాబూస్తనియే నన్ను రమ్మనినది.

జంబు--(నవ్వి స్వగతముగ) ఇదియేమి? అసందర్భప్రలాపము లాడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) ఇది నిన్న వరించి వంచు కాక లలాటమున వ్రణమునకుఁ గారణమేమి?

కాస--ఇఁక నీకడ రహస్యమేమున్నది? నిన్న రాత్రి యలాబూస్తనితో సంకేతముఁ గావించుకొంటిని పిదప.

శా. సంకేతంబగు నేటియొద్దనుఁ దమ - స్సంఘంబునన్ నాతి యా
వంకంజాకలి గాడిదన్యోమిక మ - ద్భ్రాంతిన్ జని న్యానితో
'నింకన్మ్రుచ్చుటఁ దెల్పు వేల నను దే - వీ!' యంచు నేగాడిదన్
శంకన్మాని కవుంగలింపఁ దడా - ల్నంటన్న నామోముపై.

ఈ నామురాచారమును నీ వెచ్చటను వెలిఁబుచ్చకుము. (అని పాదములపై బడును)

జంబు--కాసరా! లెమ్ము నే నితరులతోఁ జెప్పనులే. (లేవదీయును) కాసరాఁ నీవు పరిశుద్ధాచారుఁడవు గదా. నీకు రూపవతియగు భార్య యుండగా నీ

జం— (స్వగతం) ఇదమపి మే కౌతుకం [illegible]. (ప్రకాశం) కుతస్త్వత్తస్యా మనిపా[illegible]సః ?

కా— (సక్రోధం) [illegible] సోవ స[illegible]హార్చా [illegible] నాపి ఫాలి విశ్వాసః

జం— కథ మియ మన్యగామి[illegible]తి జానాసి ?

కా— బహూని చిహ్నాని సన్తి, శృణు తావ దిద మేకమ్.

శ్లో. భార్యా కశ్చన మాం ప్రతార్య [illegible] శంకే తథా నేయముం
ప్రాప్తే జాతు గృహాన్తరం నిశి స్వసా విప్రోష్య సా జాతీ
లీనా క్వాపి నియ[illegible] దేవ [illegible] తామాగ్రహ్య గో మేక రే
లగ్నో దీర్ఘ స్మశ్రు ముఖ్యస్సురసః కన్యాపి కామధ్వజః.

జం— (విహస్య) కిం త్వయా కరలగ్నస్య పీడా సముత్పాదితః

కా— నహి హి. సముత్పాటితుం [illegible] యావ [illegible] తావదేవ వజ్రదృఢేన ముష్టినా [illegible] వక్షః పరిహృత్య నిష్క్రమ్య స[illegible] పలాయాంచక్రే.

జ— తస్మా యుక్త మస్యా మతిశ్చాప [illegible] సఖే! కౌలాచార మేవ ప్రవిశ. యత స్సైదికాచారో [illegible] తదాహు [illegible]చార్యాః—

శ్లో. వైదికాచార విభ్రష్టః
కౌలాచారం సమాచరేత్.
కౌలాచారపరిభ్రష్టో
రౌరవం నరకం వ్రజేత్ ఇతి.

కా— (సకౌతుకం) సఖే! కిం త్వం తత్రోపని[illegible]? యదేవం [illegible] -

జ— న కేవల మహం గురు రపి నౌ వక్రనాన యుగా

కా— కథం పాషండ ఏవ వావయో గ్గురుః ?

శ్లో. వేదిశ్రౌతవిధి స్సతి వ్యవహితః మృష్టదర్శనీకః
కర్మాణి శ్రుతిచోదితాని కురుతే కాలేషు యోగ్యైః క్రమైః
అన్యో నాస్తిభు వీస్మృతో ద్విజ ఇది న్యాతస్త్వతా ప్రత్యయం
పాషండేపతు వక్రనాసయుమి[illegible]నసర్వో వదు[illegible] పండితాః.

(ఇతి రోదితి)

జం— కుత స్త్వే రుదితం ? న న్విదానీం కౌలమతం ప్రవేష్టుకోఽపి తవ ప ఏవ

జంబు—(స్వగతము) బాగు! బాగు! కథాసందర్భ మానందకరముగ నున్నది.
(ప్ర) కాశముగా, ఏమీ? నీభార్య యుత్తమస్త్రీ కాదా! ఆమెయందు నీ కవిశ్వాసమేల?

కాస—(కోపముతో) నీభార్యను మతిమాలినచే విమయించుకొనుచున్నదని తెలిసిన నీకు దానిపై నేల్లించుదును?

జంబు—అటులైన నీభార్య నెవ నైన విమయించుట నీకు దెలిసినదా!

కాస—అబ్బో! ధర్మసత్రము. ఒకటి గూన నేల! అనేక నిదర్శనము లున్నవి. దిని యొక గాథ వినుము.

మ॥ ననుఁగన్లప్పి మదీయభార్య నొకఁడే—న్యాయమంబుగా దెంగునం
చనుమానించి మృషా ప్రసంగము చెప్పెం — మ్యాకాల్రి కేపచ్చియుం
టను జేంగవు దీపమార్పి ఇది. నేను డంపాగనో మూలను జే
తిని కేకా గొని తే బగల్లి వృష్టము — పత్నియు మనో మొప్పటన్

జంబు—బాగు! చేతికి నొరకనే శిక్ష వూడ బడికి పోనవయు తవా?

కాస—లేదు. అంతవరకు జరుగలేదు. ముందువేసె తెల్లవారిపోవు నంతలో వాండు నారోము పైనోకట్టి గుద్దుదు ప్పోపోయెను.

జంబు—ఇదియా వృత్తాంతము? అటులైన నీభార్య నమ్మదగినదికాదు. వైదిక భ్రష్టుడ వయితివిగాన నీకమండి నీవు కాలాచారము ననుసరింపుము. పెద్దలు కూడ నిట్లుపదేశించుచున్నారు.

తే గీ. వైదికాచార మందు వి — భ్రష్టుడైన
వాఁడు కౌలమునిమ్మను జే — ర్పంగఁ దగును
తన్మతంబున భ్రష్టుడై — తనరు వాఁడు
రౌరవం బను నరకంబుఁ — జేరఁ దగును.

కాస—(సంతోషముతో) నాకుఁ జెప్పుచున్నావు నీవందు జేరితివా!

జంబు—నేనే కాదు, మనగురువగు వక్రనాస యుయియును.

కాస—ఓకీ! దొంగగుండడాడును వక్రనాసయుని పామండుఁడా?

ఆ. వె. శ్రౌతవేత్త వేద — శాస్త్రంబుల్ జదివించు,
స్మృతులెఱుంగు కర్మ — తతి నొనర్చు
నిట్టివిప్రవర్యుఁ డిల నొండు లేడన్న
దొంగవాడు నమస్త్న — భంగ ఁయనె. (అని పద్యును)

జంబు—అపాత్రుఁడా! కాలతము జేయుట గూడ నశజే గురుమగునుగు ...

కా—తథాస్తు. (ఇతి నిష్క్రాంతః)

జం—ఇహా మపి గురో రగ్నిహోత్రహోమా దనంతరం శాస్త్రపాఠావసరం ప్రవేక్ష్యే (ఇతి పందాంతరే స్థిత్వా, శ్రుతి మభినీయ) కస్యేదం రుదిత మాకర్ణ్యతే! (పురతో౽వలోక్య) సవివాసద్గృహా భ్యంతరో దీర్ఘదంతః క్వ చన రథ్యాకోణే నిషాద్య పర్యంక బంధనివేశితజానశిఖా స్తకో రోదితి భవతు, ఉపసర్పామి (తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టో దీర్ఘదంతః)

దీర్ఘదంత—

శ్లో. తైలాభ్యంగన మలంభయం శుభతరై రంభోభి రస్నాపయ
సస్నేహం శుకతుండకోటికుటిలాతామ్రై ర్నఖై రాలిఖం
ధూపై శ్శశ్వ దధూపయం సురభిలైః కాలాగురూత్థై రహ
యామేకా భృశ మాయతా మమ శిఖా త్రైతి హృత్తామతి.

జం—(ఉపసృత్య) ఆర్య! కే నేదలక్కృతం?

దీర్ఘ—కిం వత్సో౽సి జంబుకః? తర్హి శ్రూయతాం. వత్స! యజమాన స్యాగ్నిహోత్ర భపసకోణేదీపోజ్వల మనఘుతత మసివితత్యశయ్యా ద్వితీయపత్న్యా సహానిసీథే శయతావానస్మి.

జంబు—తతస్తః

దీ—తతశ్చ

శ్లో. దృష్ట్వాతంగృభమాగతం మయిభియాశయ్యాంవిహాయాచిరా
దూర్ధ్వజ్ఞా వుపవిష్టవ త్యవసనే గత్వా కుసూలాంతికం,
వక్రేణాఖుధియా బిడాలహతకో జగ్రాహ మే మేహనం
మయ్యానిందతి తత్ప్రికర్షతి దదాజ్ఞాకో౽స్మి కోలాహలమ్.

జం—అయి మహాపాతకిన్! బిడాలహతక! త్వ మే వ్యాస్య శిఖాచ్ఛేదాయ విధినా పృష్టో౽సి? తత స్తతః

దీ—

శ్లో. తతశ్శిఖాం మే కుపిత శ్ఛిత్వా
వేదీగతం స స్వథితిం గృహీత్వా
అస్తా మిదం సా మమ భాగ్యరేఖా
యదుజ్ఝితం మేహన మప్రలూనం.

జంబు—స కేవలం తవ, కింతు పురసుందరీజన మదన సుందరాణామ్.

శాస—అట్లే (అని విష్కంభించును)

జంబు—నేనుగూడ గుండు హోమాదికర్మల నిర్వర్తించి, శాస్త్రపాఠము చెప్పు సమయము (బతిక్షింపెద కొంత వడచి, వినుట నభినయించి) ఈ రోదనధ్వని యెవ్వరిదై యుండును? (ముందునకు జూచి ఓహో! గురుతుల్యుడగు దీర్ఘదంతుండు వీధి యరుగుమూల గూర్చుండి కోయబడిన జుట్టును తొడపై బెట్టుకొని యేడ్చుచున్నాడు ఏమిది? కనుగొందుగాక. (సమీపించును)

దీర్ఘదంతుడు—(పరివేదించి)

శా. తైలాభ్యంగన మాచరించి, పరిశు—ద్ధస్నానముం జేసియున్
లీలన్ ప్రేమముగుబ్బ—చల్లకునకు పో—ల్కింగల్గు నాగోళ్ళతో
కేలన్ దివ్యసుగంధధూపముల వి—క్షేపంబుచే నార్చునా
ప్రేలుంగ్రొమ్ముడికో సిపోయె నకటా!—భేదిల్లునాప్రాణముల్.

జంబు—(సమీపించి) అయ్యా! ఈ యాపత్తు నీ కెవరివలన దటస్థమైనది?

దీర్ఘ—నాయనా! జంబుకుడా! నీవేనా? వింటివా? యజమానిగారు గడుకంతుని యగ్నిహోత్రగృహములో నొకమూల దీపపుగాంతినిగూడ కప్పివేయుదగిన కారుచీకటిలో నతని రెండవభార్యతో బరుండియుంటిని.

జంబు;—తరువాత

దీర్ఘ—మేము రసకందాయపు బట్టులోనుండగా నతడు నగరినుండి తిరిగివచ్చి రెండవ భార్యనుగూర్చి యనుమానించి, మేమున్న చోటికే వచ్చెను.

మ. అతఁడా యగ్నిగృహంబుఁజేరఁ గని భీ—తాత్మండనై శయ్యావీ
డి తదంతంబునగాదె క్రింద మొలమొం—డిన్గొంతుకూర్చుండ నా
యతమై ప్రేలెడు నాదుచుల్ల నెలుకా—యన్భ్రాంతితోఁజావుపి
ల్లి తటాల్బట్టఁగ నేను మొఱ్ఱోయనఁజె—ల్లెన్నాదు గాఢత్వముల్.

జంబు—ఓసీ! తిక్కమాలినపిల్లీ! నీవే యీమహాత్ముని సిగదఱుగుటకు ముఖ్యకారణముగా బ్రహ్మచే సృజింపబడితివి. తరువాత;

దీర్ఘ—

గీ. భగ్గుమని లేచి వేదిపై—స్వధితిఁ దీసి
కోమలంబైన నా జుట్టు—గొటిగిరైచె
నిది యిటుంచుము నా భాగ్య—మిది వయస్య
కోయ కించెను నా నా చుల్ల—కాయ నతఁడు.

జంబు—అది నీ భాగ్యమనుట కంగీకరింపను- ఇంక పురమందరకీ త్రికోణముల మహోద్యమని చెప్పవచ్చును.

దీ—వత్స! యుక్త ముక్తం;

శ్లో. ప్రరోహంతి శిఖాలూనాం శాఖానీవ దినేదినే.
ఏ తు లూనాశ్శిరస్సు తేషాం కాఽపి శేషప్రరోహతి.

[నైపథ్యే]

భో భో పతితారః!

శ్లో. శ్రోతవ్యాన శాస్త్రసిద్ధాంతపక్షాః
దుఃఖధ్వంసం గౌతమో మోక్ష మాహ,
అజ్ఞానధ్వాంతాయ మోకే ఽదనే
స్వాత్మానందస్ఫూర్తి రిత్యామనంతి.

జంబు—ఆర్య! వ్యాకరణవిదాయం శాస్త్రాణి సంరయతి. తత్ర గమిష్యా మహం.

దీ—అహా మమ పుణ్యవిస్తృమి ప్రసాదముత్పన్నా సప్రాప్త శిఖాచ్ఛేదనదుఃఖ మపా హితుం. (ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

జం—ఏష కిల—

శ్లో. ఫాలే వక్షసి దోర్యుగే చ ధవళం
భస్మత్రిపుండ్రం వహన్
కర్ణే దర్భపవిత్ర ముక్తవలయః
ధౌతాంబరాలంకృతః
పర్యంకే వినికీర్ణపుస్తకగణః
పట్టాంశుకోద్భాసితః
శాస్త్రార్థం పఠతాం పురః కథయతి
శ్రీవక్రనాసో గురుః.

(తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టో వక్రనాసయమీ.)

వక్రనాసయమీ—
భో భో పతితాః:

శ్లో. శ్రోతవ్యా న శాస్త్రసిద్ధాంతపక్షాః
దుఃఖధ్వంసం గౌతమో మోక్ష మాహ;
అజ్ఞాన ధ్వాంతాయ మోకే ఽదనే
స్వాత్మానందస్ఫూర్తి రిత్యామనంతి.

దీర్ఘ—నిజము పలికితివి; నా శిష్యునకే భగము వాటిల్లినచో. హాయిగా శోయించు కొనుచున్న యూరిలోని యాడువాండ్ర భగము లన్నియు గోటు ఘోటుమని పూజాపునస్కారము లేక బూజుపట్టి పావా? ఎదిగాక.

తే. గీ. గాటిగినను జుట్టు శాకిని — ...

చుండునేగాసి మనుజుల — చుల్ల కాయు

నతికివైచిన మలుల నె — న్నాళ్ళకైన

మొలచు టది యెక్కడైనను — కలదె సఖుడ.

(నేపథ్యమున)

విద్యార్థులారా!

చ. వినుడు సమస్తశాస్త్రముల — విశ్రుతపక్షతదీయఖండనల్

సునిశితబుద్ధి గౌతముండు — శోకవిమిష్టి మోక్షమంచు నా

కొసియె నవిద్యవాయుటయు — గొందఱు మోక్షమటంచు బల్కిరా

త్మను ఘనమోదమౌంగనుట — మాత్రమయంమురుగొందఱిద్ధరన్.

జంబు—(విని) అయ్యాడా! వక్రనాసుడను వు పాఠ ములం చెప్పుచున్నాడు. నే నటకు బోయెదను.

దీర్ఘ— ప్రియమిత్రునితో జెప్పకొని దుఃఖమాన్పుకొనుటకు నేనుకూడ వత్తును

(ఉభయులు నిష్క్రమింతురు.)

జంబు—(ముందుజూచి) వీడు.

సీ. ఫాలనస్థల — బహులందె ... భస్మత్రిపుండ్రములున్ — బాగ

గిద్ది దక్షిణకర్ణా — ... పవిత్రం

బలంకృతిగ భద్రముగ బెట్టి బహువైన తీరు ... — బస్థలం

బు నొ...తెల్ల ...దీర్ఘకక్షి పురుపిస్తృతము

లైన — భుజశీర్షములయందు చక్రముదాల్చి — శస్త్రమునుదాల్చి

గీ. పుస్తకపుంగట్టలను దన — ముందిడుకొని చదువుచున్నట్టితన

శిష్య — సంతతులకు నెల్ల శాస్త్రములను బోధించునదుగొ.

నీ సఖుండగు శ్రీ వక్ర — నాసుడుండు॥

వక్ర—(ప్రవేశించి) విద్యార్థులారా!

చ. వినుడు సమస్తశాస్త్రముల — విశ్రుతపక్షతదీయ ఖండనల్

సునిశితబుద్ధి గౌతముండు — శోకవిశిష్టి మోక్షమంచు నా

కొనియెనవిద్యవాయుటయు — గొందఱు మోక్షమటంచుబల్కి— రా

త్మను ఘనమోదముంగనుట — మాత్రమయంమురుగొందఱిద్ధరన్.

(స్వగతం) మమ తు మతమేతత్—

శ్లో. లోలాక్ష్యాస్స్మయమానాయాః
గృధ్వారుంధత్యా కరాంబుజాత్,
నీవీమోక్షా ద్భృతే మోక్షో
నాన్యః కశ్చన విద్యతే.

అపి చ—

శ్లో. ఆఘ్రాతం మదిరానుగంధి రుచిరం
గృధ్వా ముఖాంభోరుహం
తస్యాః కించ నిశేయ మాశు గమితా
తైస్తై ర్విహారక్రమైః,
స్నాత్వా ప్రాత రథ స్వయం ప్రయుతవ
త్కృత్వాఽగ్నిహోత్రాదికం
శిష్యాః స్వాతయతా మయా జగ దిదం
హంతేతి సంధీయతే.

వక్ర—కిం సర్వై రవధృత శ్శాస్త్రసిద్ధాంతః?

శిష్యాః—అవధృతశ్చ సోఽయం, మనుగృహీతా శ్చ వయం.

వక్ర—సర్వే శ్రుతార్థం పరిచింతనార్థం వివిక్తదేశ మాశ్రయంతు, కాపరస్తు నదీజలమానీయ వ్యగ్రహృదయో ఝుడితి నిష్క్రాంతః, న జానే తస్యహృదయవైయగ్ర్య కారణం సద్వృత్త శ్చే దిహ ప్రేషయితవ్యః.

శిష్యాః—తథా. (ఇతినిష్క్రాంతాః)

వక్ర—రేరే! హృదయ!

శ్లో. తాం మాం ప్రభాత ముపభుజ్య సరోరుహాక్షీ
మక్షీణసౌఖ్యజలధౌ వసి గాఢమగ్నం,
అస్మిన్ దినేఽపి న భవిష్యతి కిం తదైవం?
రాత్రౌ కుతో వ్రజసి తాప మకాండ ఏవ?

(విమృశ్య) నాద్యాపి నర్మసఖో దీర్ఘదంతో జంబుక, ప్రియశిష్యో వాఽప్యాగత కేన. వాసల్లపిష్యన్ దినశేషం నేష్యామి?

జం—ఆర్య! దీర్ఘదంత! నిలూనశిఖం మస్తకం త్వా మనకు ర్వాత్రభవతో వక్రనా సయమిన స్వమీప ముపసర్పామి

(తనలో నా మతమిది)

తే. గీ. చీరవిప్పుటకై నేను — చెంగులాగ
వెనరిచూచుచు నవ్వుచుఁ — బెనఁగులాడు
చుండ, గృధ్రికరంబు నం — దుంటి కట్టు
చీర ... డి పీకు టదె మోక్ష — సిద్ధినాకు.

మఱియు

సీ. మది గాపరీమళ — మహితగృధ్రిముఖాంభోజంబు సోఁకు
మూరు కొనుచు — పల్చని రేక లో — పల బిగించిన
గుబ్బ చిన్ని చన్గవ నెదఁ — జేర్చి కొనుచు — బహు
సాంద్రనీలశి — ప్పసమావృతం బైన పూకును దని
వార — నాకుకొనుచు — క్రిందమీదను బడి — క్రియుమం
చము జవ్వమని యూగఁగను దెంగు—లాడుకొనుచు
గీ. తెల్లవారిది యుదయుస — త్కృతులఁ దీర్చి — యగ్ని క్రేలిచి
శిష్యవి — ద్యావబోధ — మాచరించెడి నా చేత — నఖిలజగము
మోహపాశానబద్ధమై — పోలిచె సహహా!

(ప్రకాశముగా) అందఱకు శాస్త్రసిద్ధాంతము తెలిసినదా ?

శిష్యులు—తమ కటాక్షమువలన తెలిసినది.

వక్రి—అటులైన చదివిన పాఠములను జింతఁజేయుటకై వివిక్తదేశములకుఁబొండు కాసరుఁడు నదీజలముం దెచ్చియిచ్చి వ్యగ్రహృదయుఁడైపోయి మరల నగపడ లేదు. మీకు గనపడినచో నిటకుఁబంపుడు. అతని చిత్తవికారమునకు గారణ మరయ జాలకున్నాను.

శిష్యులు—చిత్తము. (అని నిష్క్రమింతురు)

వక్ర—ఓ హృదయమా!

తే. గీ. ఉదయ మగుదాఁక రే యెల్ల — ముద మెలర్పఁ
దృప్తికరముగ గృధ్రిని — దెంగి దెంగి
కానివేళల నిట్లు కం — గారు పడెదు
మఱల దొరకదా యీరాత్రి — మైథునంబు.

(ఆలోచించి) నా నర్మసఖుఁడు దీర్ఘదంతుఁడు గాని శిష్యుఁడగు జంబుకుఁడు దాని యింకను రాలేదు. ఎవరితో మాటాడి పగలు గడుపుదును.

జంబు—ఆర్యుడా! దీర్ఘదంతా! బోడిగుండువకు ముసుగువైచి గురుని సమీపించుము.

కీ--శక్తై వానర! (ఇత్యాహ్వయతి.)
వర్రి--తీక్ష్ణదంత! పరిష్వజస్వమాం.
తీ--(పరిష్వజతి.)
జం.--గురో! నమస్తే
వర్రి--అభిమతేన యుజ్యస్వ
జ.--ఆర్య! గడుకంఠక్షతేన శిఖాచ్ఛేదే వ్యాకులమనా తీక్ష్ణదంతః
వర్రి--కిమనేన వ్యాకులోఽసి,

శ్లో. అజ్ఞాత్వా వనితోపమంత్రణ మవి
జ్ఞాయాంధకారే గతిం
భీమం యామిక మప్రతార్య మహతీ
ర్భిత్తీ రనుల్లంఘ్య చ,
అప్రాప్యాపి శిఖానికృంతన మనా
రుహ్యాధికం సాహసం
కః ప్రాప్నోతి పరస్త్రియా నిధువనం?
మార్గో విడానా మయమ్.

తీ--సత్య మే వేదం మయా తు మూఢేన న్యధారుదతం,
జం--ప్రియసఖ స్త్వ మిదానీ మార్యస్య,
వర్రి--(తీక్ష్ణదంత స్యాతకుంతన మపాస్య శిరః కరేణ పరిమృశన్) అయే తీక్ష్ణదంత!

శ్లో. అధికపృథులనాసాకైతవా దగ్రభాగే
సతత మపి ముహాంతం చర్మదండం దధానః
వితతపృథులరోమచ్ఛేదజశ్లక్ష్ణభావో
వృషణ ఇవ మదీయో వర్తతే మస్తకస్తే.

తీ--అస్తు కో దోషః? భాగ్య మేవ పరిణతం మదీయప మస్తకస్య భవదీయవృషణేన సామ్యగిరా. ఏవం--

శ్లో. ఘుసృణసలిలస్నానోపక్రాంతకుంకుమసౌరభ
వ్యతికరవతి స్వరాంభోజచ్ఛదోదరసోదరే
శమమభవితుంస్వస్యాస్యామ్యక్ ప్రవేష్టుమివాన్తరం
మదనసదనే ప్రాంతే గృధ్రా రతేషు విచేష్టతే.

దీ—(అట్లు చేయును)

వజ్రి—ఓహో! దీర్ఘదంతుడా? నన్నాలింగనము చేసికొనవోయి.

దీ—(ఆలింగనము చేయును)

జంబు—గురువర్యా నమస్కారము.

వజ్రి—అభీష్ట సిద్ధిరస్తు.

జంబు—దీర్ఘదంతుని చూచితిరా? గడుకంతుడు తన జుట్టును కోసినందులకు మిగుల పరితాప పడుచున్నాడు

వజ్రి—మిత్రమా! ఇంతమాత్రమునకే విచారపడుచుంటివా?

సీ. తెలియంగావలయుం గాం- తల బిగ్గ చందంబు తేలు పాముకక

రే-త్రిరుగవలయు - బంధింపవలె గస్తి- వాని కన్నుంగన

నత్తైన గోడల - నెక్కవలయు - నాశ్రయింపంగవలె-నధిక

సాహసికతం గోయించుకొనవలెం - గ్రొమ్మిడియును .. జీర్ణింపం

గావలె - సెగసవాయిలతోడం దినియోగ్యవలెం జెప్పు - దెబ్బలైన

గీ॥ నేర్పులెన్నింటినో యిట్లు - నేర్వకుండ - సౌఖ్యతమముగం

బరసతి - సంగమంబు - దొరకుమన్నంత దొరకునా - హాతున

కైనం - దెలంగుకా యిది విటులకు - దీర్ఘదంత

దీర్ఘ—వీరన్నది నిజమే. బాలవిధవకు ప్రజాపతిని ప్రయోగించనతోడనే గర్భమై నటుల దాచలేక నే నేడ్చుచున్నాడను. అంతకన్న వేరేమియు లేదు.

జంబు—నిజముగా నీవిపుడాత్యునకు బ్రియమిత్రుడ వైతివి

వజ్ర—(ముకుగుడీని చేతితో దల దడవుచు) ఓయీ దీర్ఘదంతా!

తే. గీ. కచములను గోసివైచిన - గుడుసుశిరసు

ముందు నాశిక యను ముప - మొద్దంబాల్చి

చెలువుండా! పెద్ద దగుట భాసిల్లు చుండెం

గమమైనట్టి సావట్టె - కాయ చాయు॥

దీర్ఘ—అగుగాక! నీవృషణములు నా శిరస్సును బోలి యుండుటకన్న నష్టమే మున్నది? దబ్బకాయగుత్తి వలె వ్రేలాడు నీవృషణము పవిత్రవస్తువు కదా! తగులంకొని యానందములం గ్రుమ్మనట్లు ఉమ్మటంగో నీవు గమ చింతివో! లేదో! కాని యిది,

చ॥ జలకను లాడుచో సలిల - సంకలితాననరుహాంబుమాఘరీ

మళియుత హేమపద్మవళి - యుంజలమై పొంపపాసు పూకు ప్ర

క్కల నిటు పట్టు దొరుచుచు - కామరసంబు దాని పూకులో

వలకొటులైనం దూరెడు ను - పాయమునియ్యది చూచుమిత్రమా

వక్ర—(సహర్షం) దీర్ఘదంత! క్వ పున రత్యాత్ర సులభం తవ చాటుపాటవం!
తథాపి గృహీతపరిసంగేన స్మారితం శృణు పూర్వేద్యుర్మే వృత్తాంతం!

దీ—సఖే! వక్రనాసయమిన్! అవహితోఽస్మి.

వక్ర—

శ్లో. యావ ద్వ్యామదృశం మదంసయుగళన్యస్తోరురం భార్యకాం
ఖట్వాయా ముపవేశ్య కామసదనం తస్యా లిహే జిహ్వయా,
తావ న్మహ్యం మదా దివ ప్రముదితో ధూర్తాధిపత్యం సఖే
తస్మాత్తాంబుమహాభిషేకవిధినా దేవః ప్రసూనాయుధః

దీ—సత్యం ధూర్తాధిపత్యే భవానభిషిక్తః

జం—అయ మేవ జాజా త్యస్మద్గురు స్తృతీయపురుషార్థస్య పారమ్యమ్.

వక్ర—(సాపలేపం) శృణు దీర్ఘదంత! శిఖాచ్ఛేద ఇతి కృత రోదనకళత్రయామి
ల గూఢం రాజపరిగృహీతా మపి గృహిణీం.

దీ—అస్త్వేతత్; ప్రకాశే సతి మహత్కష్ట మేష్య తీతి విభేమి

జం—దీర్ఘదంత! కుతస్త్వం బిభేషి? శ్రోతవ్య మార్యవచనమ్,

వక్ర—తదిదానీమ్,

శ్లో. పశ్చాత్కంబళరజ్జుభి ర్మమ భుజావాబధ్య లూత్వా శిఖాం
ఇంగాలేన ముఖం విలిప్య తిలకాం స్తత్రైవ కృత్వాఽసితాన్
పార్శ్వోద్ధూతపలాశచామరకరై ర్హైకాలికైః ప్రాన్వితం
మాంరథ్యాసు నృపః ప్రదర్శయతి చేత్స్యాన్మే కిదాసిర్భృతిః?

[ప్రవిశ్య కాసరః]

కా—భవత్వేవమ్!

జంబుకదీర్ఘదంతౌ విహస్య) కాసర! కి ముచ్యతే?

వక్ర—మూర్ఖ! కి మాత్థ?

కా—న కించి దసత్. స్వేనైవ కించి దామంత్రితం,

వక్ర—కాసర! కిం తత్కథయ?

కా—

శ్లో. 'భవ న్త్వేవం నచన్నఖ్యాః పాషండ ఇతి దేశికే'
పృచ్ఛేయం రహసి ప్రాప్తే గురుమేవ బిభేమికం?

ఇతి

వక్ర—(స్వగతమ్) అనేన కాసరస్య హృదయస్థ మత్రైవ కారణం (ప్రకాశం)
జంబుక! ప్రకటితా ఖలు పాషండతా కిం కాసరేణాస్మాకం?

వక్ర--(నవ్వి) నీవాక్యచాతుర్య మిట్టి విషయములం గాక మరెక్కడ కానివృద్ధి సంగమపరిశంకచే గలిరాత్రివృత్తాంతము జ్ఞప్తికివచ్చినది. వినుము

దీర్ఘ--సంసిద్ధుండ నైతిని, చెప్పుము.

వక్ర--ప్రియురాలి తొడలను నా భుజముపైం బెట్టుకొని మంచముపైం గూరుచుండి భగమును తనివిదీర జూచుచుండగా మన్మథుడు సంతసించి ధూర్తాధిపత్యమున నన్ను బట్టాభిషిక్తుని జేసెనన, నాసకియ మూత్రోదకము జర్రున నాశిర ముపై కురియించినది.

దీ:-- నిజముగా ధూర్తరాజ్యాధిపత్యమును వహించితివి.

జంబు--గురువుకన్న కామపురుషార్థ పారవేత్త మరియొకడు లేడనిచెప్ప వచ్చును.

వక్ర--(గర్వముతో, దీర్ఘదంతా! జుట్టు గొరిగించుకొన్నందులకే నీ వేడ్చుచున్నాడవు గాని, రాజుగారి లంజకే నేను రహస్యంగా తోక బెట్టుచున్నాడను, చూచితివా!

దీ-- హాయిగా! నీ యిష్టమువచ్చినట్లు విషయించుచున్నానని పొంగిపడుచుంటివి కాని, యీ సంగతి రాజునకు తెలిసినచో ముప్పు వాటిల్లునేమో అని భయపడుచున్నాడను.

జంబు--దీర్ఘదంతా! ఎందులకు? నీవు భయపడు టెందులకు గురువుగారి మాట వినవోయి!

వక్ర--అట్లు రాజునకు దెలిసినచో నాకు

తే. గీ. శిరసు గొరిగించి చేతులు – విఱిచి కట్టి
బొగ్గుమసి పూసి సున్నపు – బొట్లు పెట్టి
యీడ్చి, వీధులం ద్రిప్పించె – నేని తేని
యుగ్రలిపి దెంగు తప్పదు – కొప్పశిక్ష.

కాసరుడు--(ప్రవేశించి) -టులేకావలయును. అటులేకావలయును.
(జంబుక, దీర్ఘదంతులు నవ్వి) కాసరా! యేమనుచున్నాడవు?

వక్ర---మూర్ఖుడా! యేమంటివి?

కాస---గురువేమియులేదు, నే నేదో మనస్సులో నాలోచించుకొనుచు పలికితిని:

వక్ర-కాసరా! ఏమది?

కాస---నా మిత్రుడు జంబుకుడు మన గురువు పాంషండుడని చెప్పెను. ఆమాట రహస్యముగా గురువునే యడిగెదను. నా కేమి భయమా! అట్లడుగకున్న మీరుపాడిన "శిరసు గొరిగించి" పద్యము ప్రకారము చేయవచ్చునని అంగీకరించితిని.

వక్ర---(స్వగతముగా) అదియే యీతని హృదయ వికారమునకు గారణము. (ప్రకాశముగా) వత్స! జంబుకా! నేను పాషండుడనని కాసరునితో చెప్పితివా!

జం—— నహి నహి.

శ్లో. త్వయి వైదిక మూర్ధన్యే
కో వా పాషండతాం వదేత్ !

న హి సంభావ్యతే జాతు
శీతతా జాతవేదసి.

కా——(శ్రుత్వా సక్రోధం) రేరే గురుద్రోహిన్! జంబుక! వయోధనేయ! మాం ప్రతి పాషండ ఏవ నా గురు రిత్యుక్త్వా సంప్రతి విప్రలంభయసి. తదహా మత్పదయా స్త్వేవ శిరో హనుమా న్నిష్పీడయామి తే వృషణమ్,
(ఇత్యంతికే యా మాక్షిపతి)

డీ.—కాసర! మా కుప్య,

జంబు—(విహస్య)

శ్లో. భార్యాం యథ న్నిప ఏరో భవతా గృహీతం
నిష్పీడనాయ పదపద్మజ ముర్ధ్వలకాగ్రం
వ్యామాచయే య పదా మహ్యఘునా ఽండకోశం
ముష్టిం నిపాత్య తవ వక్షసి సజ్జకల్పమ్.

కా——(సభయలజ్జ ముపసృత్య, స్వగతం) కథ మావిష్కృతా ఽనేన భార్యా జారి ణీతి? తదయం మయా న కోపయితవ్యః యదాహుః—' మన్త్రభేదం న ప్రకాశయేత్" ఇతి, (ప్రకాశం) సఖే! జంబుక క్షమస్వ మే దురుక్తం, మా ప్రకాశయ పునః రన్యల్లలాట వ్రణనిమిత్తం చరితం.

డీ——(స్వగతం) కిం తద్భపితు మర్హతి? అస్తు ప్రతారయామి కాసరం. (ప్రకాశం) కాసర! త దహం జనామి,

గా——సలజ్జం జంబుక మాఖు మవేక్ష్య కథ మస్మై కథితం దివాస్వాను రాగ నిమిత్తం కరభచరణఘాత మలాబూ స్తన్యాః?

(సర్వేఽపహసంతి కాపరస్తు సలజ్జస్తిష్ఠతి)

వక్ర—క్రోధ మారోప్య జంబుక! శ్రోత్రియపుత్రి శుభాచార శ్చైత్యేతావంతం కాలం శిష్యత్వేన గాసరో మయా గృహీత; సంప్రతి సభార్యస్యాస్య వృత్తాంతశ్రవణేన పాషండమంద ప్రవేశాశ్రమం పరిత్యజేయం.

గా——గురు రేవ మాం? ఇతి రోదితు మారభతే?

జం—ఉత్థాయ సఖే, రోదనేనాలం, వ్యాఖ్యాతా మరతాధద్వయ మితి గురుం

జంబు-లేదు. లేదు.

తే. గీ. ధరణి వైదికలోకమూ - ర్ధన్యు నిన్ను
నెవఁడు పాషండుఁడవని వ - చింపఁగలఁడు
భయదఘాజ్వల్యమానాగ్ని - చయమునందు
శైత్యభావంబు నూహించు - జడుఁడు కలఁడె?

కాస(—కోపముతో) ఓరీ! గురుద్రోహీ! లంజకొడకా! ఇంతకుముందే మన గురువు పాషండుఁడని చెప్పి యిపుడు తప్పుకొనుచున్నావా? చూడు. ఆంజనేయుఁడు దక్షయజ్ఞమారుని మెడ నిలిమినట్లు నీ వృషణములం దివిచి వైచెదను. (గూడ్డనూడఁ దీయును)

దీర్ఘ—కాసరా! కోపింపకుము.

జంబు-వట్టకాయ వదలెదవా? చచ్చెదవా? వెనుక చెప్పెదో.

ఉ. ఇంపుగ నీదు భార్యను ర - మించెడు జారునిమేఢ్రదండముం
దెంపఁగఁజూచు నిన్నతఁడు - దిమ్ముగ నొప్పున గ్రుద్దిపోవు నా
పెంపునవాడుబీజముల - పీడక గట్టిగనొక్కదేని నిం
జంపెద వట్టకాయ విడు - మా! యమలోకము నీకు డగ్గఱెన్.

కాస—(భయలజ్జలతో తొలఁగి పనలో) వీఁడు నాభార్య యంకుఁబోతని యందఱితోఁ జెప్పలేదుగదా! వీనికి కోపము గల్గి పరాదు. తన గుట్టెఱిగిన వానితోఁ గలహింపరాదను పెద్దలమాట వ్యర్థము కాదు. (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! క్షమింపుము. ఎఱుఁగక చేసితిని మొగముపై గాయము మాట మాత్రము వెల్లడింపకుము.

దీర్ఘ—(స్వగతము) ఈవృత్తాంత మేమైయుండునో! అయినను వీని నూఁడి చూచెదను. (ప్రకాశముగా) కాసరా! అదంతయు నేనెఱుంగుదును లెమ్ము.

కాస—జంబుకా! నన్ను గాడిదలన్నిఁ యా యుదంతమంతయు యెలాబూస్తని వీరినితోఁ జెప్పినదా యేమి?

(అందఱు నవ్వుదురు. కాసరుఁడు సిగ్గునఁ దల వంచుకొనును.)

వక్ర—(క్రోధమున దెచ్చుకొని) జంబుకా! యోగ్యుఁడనియుఁ శ్రోత్రియుఁ డనియుఁ గాసరుని శిష్యునిగాఁ జేర్చుకొంటిని. ఇప్పుఁ డీతనియొక్కయు నీతని భార్యయొక్కయు చరిత్ర తెలిసినది. పాషండమతమునఁ జేరఁదగిన యీతని నిఁక విసర్జించెదను.

కాస—(ఏడ్చును)

జంబు—ఏడువకుము. ఈ రెండపరాధములను క్షమింపుమని గురువునకు మ్రొక్కుము

కా—ఇతః పరం త్వద్వచనం నాతిలంఘే. శపామి చ మమ వరమప్రేమాస్పదాభ్యాం యలాబూస్తనీ స్తనాభ్యామత్యాయ తాభ్యాం గురు శ్మాత యథా పరి గ్రహిష్యతి తథా యతిష్యే.(ఇత్యుక్త్వా గురుం ప్రణమతి)

వక్ర—వత్స! ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ! ఇతఃపరం పామ డో భవ! న మర్ష యేఽహం. ఏవం చే న్నిర్భయం యాభస్యా దలాబూస్తనీత్వయా.

జంబు- ప్రవేక్ష్య త్యయం పామండతాం.

కా—(సహర్ష ముత్థాయ, గురోః తిష్ఠతి)

వక్ర—జంబుక! కః పునరస్య భార్యాం యబ్ధవాన్?

జంబు—కో వా న జానే.

వక్ర—యాకిలి-

శ్లో॥ భిత్త్యేలావృతహేమచందనతరుం
దేవేన కౌతుహలాత్
ఉత్కీర్ణేన మనోభవేన తరుణీ
యూనాం గృహీతుం మనః.

దీ—సఖే! నాహమ ప్యస్యా యద్భారం జానామి కిం త్వహమేకదా నిశీథే—

శ్లో॥ ఆరోప్యాంక మిమా మురోజకలశా
వాలింగ్య రోమాంచితా
వాజిఘ్ర న్వదనారవింద మసఖే
బింబాధరాస్వాదనమ్.

కా—(సక్రోధం), కిం త్వమేన మే భార్యాజారః? తతః శిఖాంతే పోథ్లుం ఛామి (ఇతి కరాభ్యాం మస్తకం గృహీత్వా సవిస్మితం కేనాప్య నవ మేవ కృత్తా శిఖా?

దీ—కాసర! కృతం విచారేణ అపరాధవా నధ స్త్విష్టతి.

జం—(సభ్రూభంగం) కాసర! మాస్త్వితః ప్రభృతి తవ స్వపవదారవివేకః,

వక్ర—సఖే! దీర్ఘదంత! రక్షితవా నసి కాసరం దుస్సహా ద్వైదికాచార మహాంధ కారమాపతనాత్, ఉపభుంక్ష్వానిస్సపత్న మస్య గృహిణీం భవిష్యం త్యస్యాపి కతిర యుతకయా గృహిణ్యా.

కాస—ఇది మొదలు నీ యాజ్ఞను నీపాదసాక్షిగ నాకు పరమ ప్రేమాస్పదమువై ప్రేలాడుచుండు ఆలాబూస్తని స్తనము లుసాక్షిగ మీఁదను, గురువు నన్ననుగ్రహించునటులఁ జేయుము. (గురునకు నమస్కరించును)

వక్ర— వత్సా! లెమ్ము.

తే. గీ. ఇంత నాదయఁ గోరితి — వేని పరమ
పూజ్యపాషండమతమును — బూను మింక
నిర్భయత నా యలాబూస్త — నీ భగంబు
నిచ్చవచ్చినగతి విష — యింప వచ్చు.

జం— గురువర్యా! పాషండమతము సంగీకరించును. ఈతని గజాక్షింపుము.

కాస—(సంతోషముతో లేచి గురునిప్రక్క నిలువఁబడును.)

వక్ర—జంబుకా! వీని భార్యను దెంగిన వాఁడెవడు?

జంబు—ఎవ్వడో నే నెఱుగను.

వక్ర— కాని యది మిక్కిలి చక్కనిచిన్నది.

తే. గీ. అతనుఁడేలనవవల్లిక — లల్లుకొనిన
పసిడిచందనపుఁదీవె — పలవఁ దుంచి
పసుచువారల హృదయము — ల్బలిమిఁబట్ట
కోరి నిర్మింపఁ బోలు నీ — కోమలాంగి

దీక్షు—నేనుగూడ మామూలుగా దాని విషయించు విటు నెఱుంగను. కాని నే నొక నాఁటి నడురేయి

తే. గీ. వలిదచనుదోయి పులక పు — ష్పములఁబూయఁ
గౌఁగిటంగ్రుచ్చి కలికి నం — కమునఁజేర్చి
మోముదామరపూవును — మూరుకొనుచు
నధరపానంబుఁ జేసితి — నాసతిర.

కాస— (కోపముతో) నాభార్యకు రవుకుగడవు నీవేనా? చూడు నీ జుట్టును గోసెదను (తలఁడడిమి) ఇదేమి! క్రొత్తగా బోడిగుండు చేయించితివే!

దీక్షు— కాసరా! విచారింపకుము. అపరాధము జేసినవాఁడు క్రిందనే యున్నాడు లెమ్ము.

జంబు—(బొమముడితో) కాసరా! ఇది మొదలు నీకు స్వపరదార వివేకమక్కరలేదు.

వక్ర— సఖుడా! దీక్షుదంతా! దిక్కుమాలిన వయిదికాచార బంధమునుండి వీని నుద్ధరించితిని. నీచిత్తమువచ్చినట్లు నిర్భయముగ నీతని భార్యను కొట్టుకొనుము కాసునకు గూడ నిక వేలకొలది లంజలు దొరకుదురు.

కాస– (స్వగతం) ఏకైవ షూమాల మలాబూస్తనీ. (ప్రకాశం) పంత ఇతుమాచారం నానుమవ్యంతే.

జంబు–గురుం వినా కే పున రన్యే సంతః

కాస–(సహాసం) సఖే! వక్రనాసయమిష్ట? త్వద్వచనస్య పారితోషికవస్తు ప్రదానకలాపే భవత్వయం మమ సమాకుంచిత పంచాగులీ క్షేపః (ఇతి శిరసి పాతయతి)

జంబు–(విహాస్య) దీర్ఘదంత! సహా కుంచితపంచాగులీపాతిధ్వని రేవ మే గురో శ్శిరసి కాసరపాషండమత ప్రవేశకల్యాణ వాద్యఘోష ఇవ.

వక్ర––(సానందం) సఖే! భవత్కృతో౽యం పంచా.గులీ ప్రయోగః.

శ్లో. వీక్ష్యోపరితమధ్యే
భావమ్యతి మాంశు మే జిత స్వ మితి.
గృధ్యాత్య కృతం హి మార్ధి
స్మరయతి పంచాంగులీ క్షేపం.

కా–జంబుక! పత్యవచనో౽పి.

వక్ర—వత్స! కాసర! కిం మాం పాషండం మన్యసే?

కా—(సవినయం) కీదృశస్తర్హి భవాన్!

వక్ర—వత్స! కుద్గాచారో౽స్మి. స్వమతకీత్యా వయిదికమత ప్రవిష్టాను పాషండా ఇతి విదాంకుర్వంతు. తావతా కానోహానిః? పశ్య!

శ్లో. సర్వాంగమ్యా యోషితో హ్యాద్య మాసం
శక్యం భోక్తుం నామ యావ ద్యథేష్టమ్,
శక్తిః తూజ్యా శాంభవీ జీవితాన్న
సౌఖ్యం భూమా స్వర్గలోకాత్తుభూరి

కా––కుత స్తర్హి వయిధిక మతానుష్టానం!

వక్ర—జనావర్జనాయ, తదేత దంధపరంపరయా జనద వయిదికాచారద్వేషి,

కా— అనుగృహీతో౽స్మి

వక్ర—వత్స! అద్యైవ కుకవికార్యేగృహీత్వా సహ దీక్షాం ప్రవిశ,

కా—కస్యోపదేశేన!

వక్ర—మత్కల్పస్య దీర్ఘదంతస్య.

కా—కుత ఏతం!

కాస—(స్వగతము) నా ప్రాణమున కలాబూస్తని యొక్క—తె చాలును. (ప్రకాశముగా) సత్పురుష లీయాచారమును హర్షింతురా ?

జంబు—గురువరంబె సత్పురుషుఁడైన లంజకొడుకెవ్వడు ?

దీర్ఘ—(సంతోషముతో, వక్రి)వాసా! నీ వచనచాతుర్యమునకు బహుమతిగా నీ మొట్టికాయను గ్రహింపుము. (మొట్టును)

జంబు—(నవ్వి) దీర్ఘదంతా! నీ మొట్టికాయధ్వని కసవి పాషండమత ప్రవేశ మహోత్సవమునకు మంగళ ధ్వని యైనది

వక్రి—(ఆనందముతో) నీ మొట్టికాయ,

తే. గీ. నారి యుపరతి సలుపుచోఁ – నాకుఁ గాను
జలము వేగమె జల జల – జారిపోవ
నోడిపోతివి ఛీ! యని హుంకరించి
తరుణి మొత్తిన దివ్యదు – తలఁపుఁ దెచ్చె

కాస—జంబుకా! నీవు నిజమే చెప్పితివి.

వక్రి—నేను పాషండుడని తలచుచున్నాడవా ?

కాస—(వినయముతో) తమ రట్టివారో తెలియకున్నది.

వక్రి—నేను పరిశుద్ధాచారము గలవాడను. తమ మత ప్రకారము శుద్ధవిధవలు నన్ను పాషండు డనుకొందురు గాక. అంతమాత్రమున నేమియు హానిలేదు.

సీ. పరుసహావియులేక – వాంఛ గల్గిన యెల్ల కామినీమణులఁ బెం–
గంగవచ్చు। కడుపు పట్టినయంత – కల్లు మాంసంబును
మెక్కి–తందనము లాఁ – ద్రొక్క–వచ్చు। స్నానసంధ్యాజప – శ్ర
మములెల్లను శష్పతుల్యంబుగా దిగఁ – దుడువవచ్చు। జగ
జ్జనకమాతనా – శాంభవీదేవిని నారాధనము జేసి – యలరవచ్చు
గీ. కోరుకొన్నట్టి సకల–మనోరథముల ననుభవింపంగవచ్చు
నీ – యతులమతము – నందుఁ జేరిన స్వాపురా – నంద మెల్ల।
భూతలమున నందె మనఁమిక – బొందవచ్చు.

కాస—అటులైన నీ కీ వైదిక కులానుష్ఠానము లెందుకు ?

వక్రి—అంధపరంపరగా కౌలమతముతో ద్వేషించుజనులను మోహపెట్టుచుటకు.

కాస—మహాప్రసాదము. ధన్యుడనైతివి.

వక్రి—నేడు శుక్రవారము గనుక భార్యతో దీక్ష యందు ప్రవేశింపుము

కాస—ఎవరి యుపదేశమున ?

వక్రి—నాతో సమానుడగు దీర్ఘదంతుని యుపదేశమున

కాస—ఎంతటిశర !

శక్ర—శృణు తావత్! అస్మిన్నాచారక్రమే శిష్యేణ గురవే గృహిణీ దేయా న కేవలం సా, భగినీతనయా ప్రభృతయశ్చ [illegible]దనేన [illegible]కారేణ ప్రథమం గృహీతా తవ గృహిణీ.

కా—ఆర్య దీర్ఘదంత! తర్హి గచ్ఛావః

దీర్ఘ—శక్రనాస! గమిష్యామి కీర్తిం మయి స్థాపయతు భవాన్ (ఇతి ద్వౌ నిష్క్రాన్తౌ).

కాళి—వత్స! జంబుక! సంప్రతి వసన్తోత్సవ శ్చలతి దేవస్య కారుణ్యనాథస్య లక్ష్మీపతేః తద్దర్శనాయ సమేష్యతి గృధ్రీ తత్ర గచ్ఛావః

జం—తర్హి మే కర మవలమ్బ్య పాదుకాద్వయ మిద మధిరుహ్యతాం.

కాళి—(తథా కృత్వా కథం పశ్చిమద్వారపథ మవతీర్ణో భగవాన్ హరిః! యస్య శ్రూయతే వహ్నియన్త్రశతాత్కారః; (ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

జం—అత్రైవ హరినామావళీ ర్గాయద్భి ర్భాగవతపరిజనై స్సహాస్తే స్థూలకాయో నామ మస్కరీ నమస్కరోతి భగవన్తౌ కైటభాన్తకం. కిం చ—

శ్లో. విమలవసనావకుంఠిత
ముండితశిరసః ప్రరూఢపులకాంగ్యః
హరినామ బాలవిధవా
భాగవతాః గాయతో ఽనుగాయన్తి.

కాళి—పశ్య! జంబుక!

శ్లో. సంబాధం విధవానాం
ప్రవిష్టవా నేష తరుణభాగవతః
భుజకూర్పర భాగాభ్యాం
ప్రిమృశతి పార్శ్వస్థయోః స్తనౌ వధ్వోః

కథ మత్రైవ ధృతస్వాదః కాసరస్య ప్రేమభూమి రలాబూస్తనీ!
— [illegible] దేవదర్శనాయ.

వక్రి—అట్లనుకరాదా ! మా యాచారక్రమము నందు ముందుగా శిష్యుడు తనభార్యను గురువునకు సమర్పించుకొనవలయును. ఒక్కటియే కాదు. గురు సన్నిధి ధు సమర్థతఁ గలిగి కోపనముగలవాడై కోరి నందల నక్కచెల్లెండ్రను కుమార్తెలను గూడ నొప్పగింపవలెను. కనుక ముందుగా నీ భార్యను విసర్జించి యున్న పాత్రత మీ దండే గనుక నీవని యుపదేశమును గ్రహింపుము .

కాస—అయ్యెడా! దీర్ఘదంతా! మనము పోవుదము రమ్ము.

దీర్ఘ—వక్రినాసా! చెప్పుచున్నాను. నాయుంమ దను యుండఁజాలెదను.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

వక్రి—వత్సా! జంబుక! కారుణ్యనాథుని వసంతోత్సవము జరుగుచున్నది. కావున గుడికి తప్పక రాఁ గలదు. దానిని చూచుటకై సనముగాన పోవు దము రమ్ము.

జంబు—సరే! నా చేయిఁ బట్టుకొని పావుకోళ్ళను దొడుగుకొనుఁడు.

వక్రి—(ఆప్రకారముగాఁ దొడుగుకొని) అగ్ని యంత్రసాక్షాత్కారము వినఁబడు చున్నది. భగవానుఁ డిప్పుడే పశ్చిమద్వారమున వేంచేసెను.

(ఇద్దరు నడచు చున్నారు.)

జంబు—ఇదిగో! యిప్పటు హరికీర్తనలఁ బాడు భాగవతులతో స్థూలకాయుఁడను సన్యాసి కైటభమర్దనునికి నమస్కరించుచున్నాఁడు. నా చియు కృ విచిత్ర మేమోగాని, సన్యాసుల కట్టె పిడిగాళ్ళవంటి బాలవిధవలె తట పడుదురు. గురువర్యా.

తే. గీ. తలను నున్నఁగ గొఱిగించి — చలువసైను
ముసుఁగు వైచిన విధవలు — పులక లొప్ప
భజనఁ జేయుచున్న యీ — భాగవతులఁ
గలసి పాడు చున్నారు — గాంచినావె!

వక్రి—జంబుకా! చూడు.

తే. గీ. బాలవిధవతో నల్ల — భాగవతుఁడు
చేరి కుచములఁ దనకు — మోచేతితోడ
నెఱుఁగ నట్లుగ నొక్కుచు — నెట్లు పొంగి
పడుచుఁ బోవుచు నున్నాఁడొ — నాని జూడు॥

ఓహో! నీ మిత్రుడు కాసకుని పేరిడుభూమి యగు నహాబూస్తని ం టినే యున్నదే!

జంబు—దేవదర్శనమునకై బయిగెత్తు చున్నది. అబ్బా! దీని చన్నులు కోయ ల వలె గెట్లు కూడికొని పోవుచున్నదో! (నవ్వుచు)

శ్లో. అస్యా స్తనౌ ప్రిలంబౌ
గతిర్ని రుద్ధ ఇతి జానునీ తుదరః,
తే అపి తాడయిత స్తౌ
వనుచరరోధో న యుక్త ఇతి.

వ॥త్రి—

శ్లో. ఉత్సంగ మారుహ్య నితాస్వమస్యాః
వక్షోరుహాభ్యా మధికాయతాభ్యాం.
ఆచ్ఛాదయ్య రాత్రౌ నిజ ముత్సహేత
శీతం విజేతుం న తు తే సమర్థః,

జ.బు.—(విహస్య) స్థూలకాయో నామ యతి రలాబూస్తేన మగ్నహాతి, న పునః కాసరః

శ్లో. అత ఏవార్య పశ్యామి
వేధసం న సుమేధసం.
యేన తౌ యోజితౌ న ద్యా
భేరీ స్త్రీ దుందుభిః పుమాన్.

వ॥త్రి—యద్యథా యోజితౌ తర్హి—

శ్లో. వీరాయితాత్యయదశాసు వశాయితాయా
వక్షః స్వకీయ మసునా యతినా త్వమస్యాః,
ఏతస్య పశ్య ముభితః కుచయో ర్ద్వయీకం
పృష్ఠార్పితా మనడుహోఽనుకరోతి గోణీం.

జం.—(విహస్య అన్యతో దర్శయన్) ఏతా హాసేవాసనం పరీక్షంతే హాసితాక్ష్యః

వ॥త్రి—వత్స! భవతా సాధు సాఫల్య మనాయి మే నయన ద్వంద్వం.
యతః—

శ్లో. పశ్చాల్లంబితనీలవేణితిలకాః
పాణిక్వణన్నూపురా
స్సంవ్యానాంతరమాపిత స్తనభరా
స్తాంబూలరక్తాధరాః,
రేఖాచంద్రరుచాపరిష్కృతనసా
మాలా మృదా శ్వేతయా

తే. గీ. చనులు వేర్లాడ పడువ నీ – యని కతమున
ముందునకుఁ బోవు మోకాళ్ళ – పొడువ జొచ్చె
ననుసరించిన వారల – నాఁ గూడ
దనుచుఁ జన్నులు మోకాళ్ళ – నదుముచుండె.

వర్తి–

తే. గీ. చలిదినము లందు శేల ను – త్సంగ మందుఁ
జేరి కయునించి దీని వ – క్షోజములఁ
గప్పుకొని పద్రివోయిఁ – గాసరు నేఁకఁ
జేర వెలిచును గటంపు – శీతబాధ.

జంబు–(నవ్వి) సెబాస్! కాసురన కేమి గాని, స్థూలకాయఁ డను సన్యాసి యీాయులా బూస్తనికిఁ దగి యుండును.

తే. గీ. భేరివలె మున్న దీనాతి, – వీఁడు దుంద
భిని విడంబించు దీనితో – వీనిఁ గూర్చి
కన్యముగఁ జేసెఁ గావున – నబ్జయోని
యువకె లెవక యటంచు నే – నాత్మ నెంతు.

వర్తి–

చ. హితమతి బ్రహ్మ యీాతనికి – నీసతికిం జతంఁ గూర్చి యున్నచో
వతని యురమ్మునందుఁ బుసు – పాయితలీలల దీని చన్నులా
యుతగతి రెండు ప్రక్కలకు – నానఁగ మూావుల రెండుగోణు ల
న్నితముగ మోయు గిత్తకర – ణిం దలపించునుగాదె జంబుకా.

జంబు–(నవ్వి, వేయోకచోఁ జూపుచు) ఈ కురంగాక్షులు హరిసేవాశపరములకై తమక పడుచున్నారు.

వర్తి–శహ్బా! కన్నులున్నందులకు నేఁటికి సాఫల్యము కలిగినది. ఏలన?

సీ. దూమెలుంగులు వెట్టి – దువ్వివెచిన కీలుజడపిలుందులు పైన –
బడినటింప – తోలకాఁడు పైటసం – చుల నుండి కాన్పించు
దన్దోయి కమలకు – వి న్దొనర్ప–లలితంపుటడుగుఁద – మ్ములఁ
గీలువఱచిన యందెలచప్పు డా – నందమొసగ పశ్ర్దరా
గచ్ఛాయ – లనంగఁదాంబూలికారాగంబు పెదవిపై–రంజిలంగ

గీ. హంతమునజాతయు మెవ జా – బిలి కేలు – వొగటు మెలఁకుఁ

దృశ్యంతే పుంశ్చోధృతాంజనదృశో
రామానుజీయాంగనాః

(సవిమర్శమ్)

శ్లో. నాథే స్వే రమయంతి సత్య మప్యాత్మప్తాః
తద్భ్రాన్యపి ఘటయంతి కథ మేతాః.

జ — (విహస్య) కిం తావ దేవ ? అథి తన్ని శూర్యతామ్.

శ్లో. జామాతృశ్వశురపత్న్యమాతులాదీన్
స్వచ్ఛందం పున రపి గంతా మర్థయంతే.

పరి — అతరే శైతాం కిం మన్యా అపి శృంగారణ్యాః ?

జం — భవతు దదృశ్యతాం పురస్తా దార్యేణ. ఏతే ఖలు.

శ్లో. శిష్యాలక్ష్మీదేశికవ్యాసిదమ్యుత్పుండ్రస్ఫురన్మూర్తయః
సీమాచిహ్నమహోపలా ఇవ బకవ్యామూర్తవిట్పం కయః
పాణిస్థనాజవ్యహతశ్రిమజలా భాషావ్రిబ ధ్వోక్తిభిః
పాత్రిరుమ్మక్షనిరోధ మేవ పరమం సంరావణం కుర్వతే.

పర — జన్మస్థలాస్యైతా నిజగప్రితారణవిద్యాయాః యతః

శ్లో. గంతవ్య దేశగమనావధి పేడికాయాం
పాథేయ మంధ మిహ నీత మిహా పారంతః
భోక్తుం కియ త్ప్రధి తిరస్కరిణీం వితత్య
ధూమం వచామ ఇతి శుష్కతృణై స్స్రుజంతి.

కథ మత్రైవ మధ్వాచార్యమతాను వర్తినోఽపి పద్మా జలిపుటా స్తిష్ఠంతి ?
ఏతే ఖల.

శ్లో. ఏకాదశీతి పితు రాబ్ధిక ముత్సృజంతి
ద్వాదశ్యసౌ తను రితి హ్యవసి గ్రసంతి,
దేవే నివేద్య చ విహాయ చ కర్మ పిత్ర్యం
స్వాత్మ్యా కృత్వం సిశి రజస్వలయా బ తాన్నమ్.

జం — అన్యా దృశ్యాః పున రేషాం పరిహాసః తథాహి.

శ్లో. పూతా భవేతి గురుణా
దత్తం నిజపాదతీర్థ మేతస్యై
ఇత్యాన్యపురుషభుక్తా

గటుక ♦ మిసిమి దనర! విదుగో! చూడుము రామానుజ ♦ శ్రీ
యుత యువతుల్! తేగుదెంగెదరు విటులు గ్రొ ♦ క్కూడ్చి బ్రింగ॥

(విరుక్తులో)

చ॥ దినదినమునన్ బ్రియుండు నెడ ♦ దెంగుచునున్నను దూతిమిం
గాలి షడంగాదులం గలసి ♦ కాముకులై రమియింత్రుగూఢతన్

జంబు—(నవ్వి) ఔరా! అంతయే నన్గొట్టిరా?

వినుమిక మామ నల్లుని గ ♦ నిష్ఠపిరుగ గదు వేదుకొందు తో
పిరగోల దిక్క యథాసుఖమ్ము ♦ పెక్కిని దెంగుటంచు వైష్ణవుల్

వశి—వైష్ణవ స్త్రీలకంటెఁ బ్రపంచమున శృంగారవతు లెవ్వరు?

జంబు—అగుఁ గాక! ఈ మంది జూచితిరా?

మ॥ బకముల్ వైచిన రెట్టచారికలచే ♦ భాసిల్లు సర్వేశిలా
శకలంబుల్ ప్రతివోఫు వట్టుటుగ స్వ ♦ చ్ఛస్నిగ్ధనామావళీ
వికసన్మూర్తులు తాళవృంతధరులై ♦ స్వేదాంబువుల్ వాసి కు
త్తుకవీర్లల్ ద్రవిడోక్తి నార్చెడినదే ♦ తుంగధ్వనిన్ బ్రొద్దునన్

వశి—జగద్వంచనవిద్యకీ వైష్ణవులు జన్మభూములు.

ఉ॥ చేరఁ దలంచు వోటునకుఁ ♦ జేరెదు నంతకుఁ జాలు నన్నమున్
గూరలు మూటఁ గట్టుకొని ♦ కొంత ప్రయాణముఁ జేసి దారిలో
చీరముసుఁగులో దడివాఁ ♦ జేసెద మంచు వచించి యీ దగా
కోరులు నిప్పుఁ జేసి పొగ ♦ గుప్పునఁ జూపుదు రెల్ల వారికిన్॥

ఓహో! మధ్వాచార్యమతస్థులు వ్యాపారిపంతులన్ దోసి నొగ్గి నిలువఁ బడి యున్నవారు వీరు.

చ॥ హరిదినమందుఁ దండ్రికిని ♦ నాబ్దికముల్ దప్పియింత్రు, ద్వాదశీ
పరిత మపుగా కాల మిది ♦ స్వల్పతమం బని వేకువన్ భుజిం
తురు, కడునుం గ లట్టి యువ ♦ తు ల్బచరించెడి వంటకంబుచే
గురుపితృదేవతార్చనముఁ ♦ గూడచరించి భుజింత్రుమాధ్వులు॥

జంబు—ఈ మధ్వమతస్థుల యాచారమే వేఱు.

తే॥ గీ॥ పావనివిధ్యోతి పడుచు శ్రీ ♦ పాదతీర్థ
మిచ్చి గురుఁ డాజ్ఞ యొసఁగిన, ♦ నెంత మంది
విటులు విషయించి విడిచిన ♦ వెలఁది యైన
సంగ్రహించును వరి దాని ♦ శంకమాని॥

శశి—కథ మేతా యువతయోఽపి సంక్షుభ్యంతి దేవ దర్శనాయ?

శ్లో. గండభోగప్రతిఫలనలత్స్వర్ణ తాటంకభూషా
వల్లీ ... ధిత ... స్తాగ ... మార్గాః
... తత్స్వాంత ... ధూప ... క్షోదగాఢో
... వృద్ధగశాంభా ... తి ... టనార్థః

(సృతో విలోక్య, అత్ర) కథ మద్వైతమతానుసారిణోఽపి విద్వాంసః
లోకానుగ్రహార్థ మిమం సేవంతే?

బం—ఆర్య! లోకవిరుద్ధ మిద మద్వైతమతం నామ.

యతః—

శ్లో. నానుష్ఠాపయతి శ్రుతి స్మృతివిధీ
నారాధయ త్యచ్యుతమ్
శంభుం వా న నమస్యతి త్వయి సకృ
త్స్నాత్యేషు తీర్థేష్వపి
సత్యం బ్రహ్మ జగన్మృషేతి వదనే
మాత్రా ద్వచః కేవలం
పాపైః పాతయతి ద్విజాన్ కలియుగే
ద్వైతవిద్యాశ్రమః.

శశి—యుక్త ముక్తం భవతా?

శ్లో. శ్రద్ధత్తే న విధీ న్నిషిద్ధఫలా
న్యత్యగ్నితుం నేచ్ఛతి
శ్రీశం శంభు మపి స్వప్రకాశోపకరణే
కాసిద్ధ సిద్ధా? కిం
సంకల్పో భవబంధహేతు రితి న
స్నాత్యేవ తీర్థేష్వహం
కర్తా నేతి వదన్ కరోత్యపి హితా
న్యద్వైతవాదీ బుధః

బం—(కతిచి త్పదాని గత్వా) అత్ర హి వైదిక జనమధ్యే తిష్ఠతి విష్ణుమిత్రః
ఆర్య! ధన్యోఽయం.

శ్లో. పాఠయన్ యో వేదశాస్త్రాణ్యధీతీ
నిత్యం యజ్ఞానాచరన్నాతిథేయః,

వసి — ఈ మధ్య స్త్రీలందఱు గుంపుగఁ గూడి దేశసేవకై పోవుచున్నారు. చూడు —

సీ॥ ముద్దులొల్కెడి చెక్కు • టద్దాలమీఁద కెంపులతమ్మి కెం
జాయ • లలముకొనఁగ ముసుఁగుఁ గూర్చిన ముంద • కుసుమముం
పు దండల నెత్తావి వీధుల • నింపి వెస జిలుఁగుంబయ్యెదల
సం • దులమండి నిక్కుచుచూచుకద్వితీదో • బూచులాడఁ బదుము
దనపుగర్వ • భావగాహాస్యలవాల్గూప్రగతులును • వ్యక్తపఱుప
గీ॥ గుంకుమక్షోదభాస్వర • కోమలాంగు లఖిలవిటలోక నైజ
భా • గ్యావతారు లనఁగ నల్లదె యా దెస • నరుగుదెంత్రు
నవ్యసౌందర్యవతులు క • ర్ణాటసతులు॥

(వేఱొకదెసఁ జూచి) ఓహోహో! అద్వైతమతావలంబు లగు మహాను
భావులు లోకానుగ్రహార్థమై భగవంతుని సేవించుచున్నారు.

జంబు — ఆర్యా! అద్వైతమతము కేవలము లోకవిరుద్ధ మైనది సుమా! ఏలన —

మ॥ స్మృతివేదోక్తితిస్వక్రియాదుల నసహ్యింపండు సద్భక్తి మై
మతిపూర్వంబుగ సంస్మరింపఁడుర మోక్షమానాథున్ స్నానదా
నతఁ బుణ్యంబుల నాచరింపఁడు జగత్సన్నబ్రహ్మసత్యంచుసం
తతవాదంబుల మోసగించుఁ గదు, నద్వైతుండులోకంబునన్॥

వసి — నిక్కంగాఁ బలికితివి. అది నిజమే.

సీ॥ నిష్కర్మసిద్ధి ప • ర్నిదగ్నికి క్రియ టంచువిశ్వసింపఁడు వేద • వి
హితవిధులు నానావ్రతంబులు • నస్వర్గంబు ల టంచు నర్వ
సేయఁడు హరి • హరులనువిని భవబంధమునకు హే • తు వ
టంచు సంకల్పమాచరింపఁడు తీ • ర్థావిసేవ సిద్ధసాధ్యాది
సం • సిద్ధవర్ణనమున నేమి కార్యం బని • యీసడించు
గీ॥ కర్తయునుభోక్తయును నేను • కానటంచుఁ జెడుటి కార్యము
లెల్లను • జేయుచుండు జగతి సకలలోక • విజ్ఞానధనము
దొంగిలించుట కద్వైతి • దొంగగాఁడె?

జంబు — (కొంత నడచి) అచ్చటనే వైదికజనమధ్యమున విష్ణుమిత్రుం డున్నాఁడు
ఆర్యా! ఇతఁడు ధన్యుఁడు.

తే॥ గీ॥ వేకువ స్నానమాడు వి • వేకయుతుఁడు
నతిథిపూజలఁ బచరించు • నాహితాగ్ని

శిష్యః—(సామర్షం) కిముచ్యతే వైదిక జనపక్షపాతినా భవతా? శృణు తావత్. ఏష కిల విద్వదమిత్రో విశ్వామిత్రః.

శ్లో. స్నాతి ద్విః శ్వశుర దోష వేద నిగమం
శాస్త్రేషు మూఢః క్రతుం
దంభార్థం కృతవాన్ ప్రహర్తు మతిథీన్
ద్వారే నిధత్తేఽంగనాం.
కుంత స్యాస్య కి మస్తి శిష్యజనతా!
శాంతోఽస్తు దాంతో స్స్వయం
పత్నీ తు వ్యభిచారిణీతి విదితా
సర్వైర్యథా తే స్తుతిః.

ఖం—(సభయం స్వగతం) కథం విశ్వామిత్రోఽప్యసూయాపదం మూర్ఖకుల చూడామణే రస్య శిష్యాపసగురోః! హంత! హంత!

శ్లో. దర్శయంతి సతో దోషాం
శ్ఛాదయం త్యసతో గుణాన్,
అసూయాయాః ప్రభావేన
ప్రాజ్ఞా అపి మహాత్మసు.

(ప్రకాశం) ఆర్య! లోకవాదో మయాఽనుస్మృతః, పరమార్థతస్తు త్వదుక్తవిధ ఏవ విశ్వామిత్రః.

(తతః ప్రవిశ్య శిష్యో విశ్వామిత్రః)

విశ్వామిత్రః— వత్స! వినయవిధే! సుతీర్థాత మద్య తవ నమస్కారం. యతః—

శ్లో. లబ్ధా హి భగవత్సేవా
ప్రాణినాం పాపహారిణీ.
మహాన్తో బహవో దృష్టాః
పుణ్యాశ్చ కులయోషితః

అపి చ—

శ్లో. యేదృశ్యం తేఽత్ర పురుషా
స్సర్వే తే పాపమూర్త్తయః,

శిష్యులకు వన్నెమీఱ విద్యఁ - జెప్పుచుండు
విశ్వామిత్రుఁడు శాంతిస - మృద్ధయశుఁడు.

వశి— ఏమి వాగుచున్నావు? వైదికపక్షపాతమున వట్లంటివి. కాని విశ్వామిత్రుఁడు విద్యాదమిత్రుఁడని చెప్పకతీఱదు. నీయోగ్యత నే నెఱుఁగనిది కాదు.

సీ. వరవేదసందీప - తా[illegible] యుపన్యాసాదు తర్కాది శాస్త్ర
ప - ద్ధతుల మొద్దు యోగాది కినుమాలు - లెలమి స్నానము
జేయునీక యజ్ఞమును బాడా - యికినేకర్పి! యతిథిసభ్యాగతి -
నావలంగొట్టియుపవసమున స - న్థాంకించు! ఫల
మేమి శాంతిదాం-తుల నీవి పెద్దాన ధర్మశాస్త్రంబుసు-ధ బుద్ధి

గీ. పైన గంగెద్దువలె శాల్వ - వైచి తిరుగుచు గాసి సుంతకు
శిష్యుఁడా - కర్త్రుడును లేఁడు! బట్టువలెసల్పు నీపాత్ర - పాత
మెల్ల! విశ్వామిత్రుని యెడఁ జూడ - విఫలమగును.

లంబు— (భయముతో, తనలో) మూర్ఖకులమాడామణి యగు వక్రబాస శౌర్భాగ్యునకుఁ బరమపవిత్రుఁడు గూడ ననూయాస్థానమే కాబోలు! అక్కటా! అసూయాప్రభావ మెట్టిది!

తే. గీ. లేని దోషంబుల వెనకి - లెక్క సేయు
మంచిగుణము గ్రహింపక - మఱుఁగుఁ బఱచు
ధర ననూయాపిశాచంబుఁ - దగులు కొన్న
ప్రాజ్ఞుండైనను సజ్జన - పరిహరణీయుండు.

(ప్రకాశముగా) ఆర్యుఁడా! లోకవాద మనుసరించి య ట్లంటిని, కాని యథార్థముగా నీఁడు నీ వని వల్లు వట్టి బడుద్దాయి ము దకొడుకే!

(విశ్వామిత్రుఁడు, శిష్యుఁడు, ప్రవేశింతురు.)

విశ్వా— వత్సా! వినయనిధీ! మన కీ దినము పవిత్రమైనది ఏ లన?

క. దురితాపహారకం బగు
పరమాత్ముని సేవ దొరకె - బహుపుణ్యజనో
త్కరముల దర్శన మయ్యెను
పరసాధ్వీమణులఁ జూచు - భాగ్యము కలిగెన్.

మఱియు—

క. ఈరచ్చఁ గలమహాత్ములు
నారాయణమూర్తులు - నందగు [illegible] నీ

ఽస్మిన్మార్గయ ఏవైతా
లక్ష్యంతే యాశ్చ యోషితః.

వినయవిధి— విదితవేదితవ్య స్తత్రభవంత ఏవ జానంతి న పున రస్యే.

విష్ణుమిత్ర— వత్స! దూరే వక్రనాసముని దృశ్యతే. త మతి క్రమ్య క యుక్త మస్మాభి స్సహం ప్రతి నివర్తితుం.

యతః కిల—

శ్లో. అధిగతవేదశాస్త్ర స్మృతి రాఖ్యాతా చ శాస్త్రాణామ్
యజ్వా శమదమశాలి వైదిక చూడామణి ర్భవతి.

వినయవిధి— ఏవమృజుతయా తత్రభవతా న స్మి న్ననుసంధానం వస్తుతస్తు.

శ్లో. విద్యామద ఇవ తనుసార
విగ్రహవా నివ పరః పిసునభావః
సాకార ఇ వాసూర్య
స్స భవతి భువి వక్రనాసమునిః.

విష్ణుమిత్ర— భవతేవద్యం; క్వ పున స్సంభవంతి సర్వేగుణా
(ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

జంబు— ఆర్య! భవతం పశ్య న్నాసీదతి పశిష్యోప విష్ణుమిత్రః.

వక్ర— వత్స! న ము చతి కిం వైధవే గః? ఇతి పరాఙ్ముఖ స్తిష్ఠతి.

విష్ణు— (ఉపసృత్య) భగవన్! వక్రనాసముని! విష్ణుమిత్ర ఏష త్వాం ప్రణమతి.

వక్ర— (పరావృత్య ఝడితి పాదుకాభ్యా ముపగమ్య) మహాభాగ! మాన్యై వం చతుర్ముఖోఽపి భవతః ప్రణామా దుద్విజతే, కింపున ర్మానుషః?

విష్ణుమిత్ర— (అపవార్య) వినయవిధే! అపి శ్రుత మస్య వచనం?

విన— బహిష్టద మేవం, అంత స్తమ్మార్గబం ప్రజ్వలనం.

వక్ర— విష్ణుమిత్ర.

శ్లో. విద్యా నతి విన యాతి
క్రతుమా నితి కీర్తిమా నతి చ,
ఇహ జగతి విష్ణుమిత్రా
దిత్యేవం న శృణోమి చైతస్మిన్.

(అపవార్య) వత్స! జంబుక! తుష్యతు దుర్జన ఇతి న్యాయేనభవతే ఽస్మిన్గుణారోపః కృతః

విన—(అపవార్య) విష్ణుమిత్రముఖా న్మార వినా ఇతరం న శృణోమీతి వ్యాద
ఇం తా

నారీతిలకము తెల్లగు
శ్రీరామమూర్తులనఁగఁ - జెల్లుచున్నవళ్ళా

వినయనిధి—సహస్రమును దెలిసిన తమంతటి వారలకది యొప్పును గాని యన్యులకేమి తెలియును.

విష్ణు—వత్సా! ఇటుఁ గొంతదూరమున వక్రనాసయను యున్నాఁడు. పెద్దమను ష్యుఁడగు నతనిఁ జూడకుండఁ బోవ జనదు. ఇతఁడు వేదవేత్త. శాస్త్రముల కుపదేష్ట. యాగకర్త, శమదమాదియుక్తుఁడు, వైదిక చూడామణి, ఇతని దర్శనము పావనముగదా!

విన—సర్వపశువులు గావఁ దామట్లు సెలవిచ్చితిరి, కాని

తే. గీ. తనువుఁ దాల్చిన విద్యా - దంబనంగ
పరిణమించిన పశుత్వ - వంబనంగ
నవతరించిన సాధకో - పాగ్ని యనఁగ
వక్రనాసుఁడు వెలుగొందుఁ - వసుధ యందు.

విష్ణు—అగుఁగాక! సన్నిగుణములు నొక్కనియం దెట్లుండును?
(ఇద్దరు నడచుచున్నారు)

జంబు—అబ్బా! నిన్నుఁ జూచి విష్ణుమిత్రుఁ డిటకు వచ్చుచున్నాఁడు.

వక్ర—అబ్బా! ఈలజకోడును సెగరోగమువలెఁ బట్టుకొని వదల నట్లున్నాఁడు
(వెనుకకు దిరుగును.)

విష్ణు—వక్ర నమస్వామిన్? విష్ణుమిత్రుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు

వక్ర—(తిరిగి త్వరగా చెప్పులను విడిచి) మహాభాగా! ఎంతమాటఁ భగవానుఁడగు బ్రహ్మదేవుఁడే తను నమస్కారమును స్వీకరింపజాలఁడు. నే నెంత?

విష్ణు—(అపహారించి) వినయనిధీ! వింటివా యాతని వచనము.

విన—ఇది పైమాట లోపల కోపాగ్ని యుండుచునే యున్నది.

వక్ర—విష్ణుమిత్రా!

తే. గీ. పండితుం డని వినియొక - మండనుఁ డని
క్రతుకరుం డని సత్కీర్తి - కాముఁ డనుచు
విష్ణుమిత్రుఁడు జగతిపైఁ - బేరుఁ గాంచె
ననుచు నచ్చు టచ్చుటఁ బ్రీతి - వినినవాఁడ?

(అపహారించి) జంబుకా! దుర్జనుఁడు సంతోషించుగాక. ఉనుసు న్యాయమునుచే యీవిధవయం దిట్టి గుణారోపముఁ జేసితిని.

విన—(అపహారించి) తనకంటె నితరుఁ డెవ్వఁడు లేఁ డని విష్ణుమిత్రుఁ డనఁ దగునని యీతని హృదయమై యుండును.

విష్ణు—తత్రభవా నేవ మాహ, మమ త్విదం త్వదసిద్ధార్థవచనం యదపి మత్సవా యాగతో భగవా న్వ్యాసుదేవ స్తస్య భగవతో వసిష్ఠాసయ మితి నామాంతరమ్.

వసి—(అపవార్య) జంబుక! మమ సర్వత్ర దేవతాభావ ఇతి నూతనా మ వచన మిదం దాంభికస్య. (ప్రకాశం) విష్ణుమిత్ర స్మత్వ దర్శితి కి మిద మాశ్చర్యమ్?

విష్ణు—అనుజానీహి మా మావసథగమనాయ.

వసి—(స్వగతం) కిం మా మాపృచ్ఛ్య భవా నాగతవాన్ గచ్ఛేతి మయా వక్తుం? (ప్రకాశం) పరిష్కృతోఽసు భగవానావసధ మను ప్రవేశేన.

విష్ణు, శిష్య—(నిష్క్రాంతః)

వసి—జంబుక! నివృత్తం దురితమ్ అన్యతో గచ్ఛావః

జం—యుక్త మిద మార్యస్య వచనం యద్విదిక సన్నిపాతో గృహస్థదర్శన ప్రత్యూహః

(ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

వసి—మహాదిదం సంబాధం.

యతః కిల—

శ్లో. పౌరలోకే మిథాశ్లేష
సంశ్లిష్టాపాదమ సకే
నాలం కామినీ కరా త్స్వస్థుం
తుంగస్త్వాస్తాన్ వధూనాం చాన్.

తజ్జంబుక! మా ముత్తరతో విక్రమ్య గమయ.

జం—(తథా కృత్వా పార్శ్వతో దృష్ట్వా) ఆర్య! పశ్య.

శ్లో. సంబాధేఽత్ర పురస్సరైక విధనాహస్తాగ్ర యాదృచ్ఛిక
స్పర్శోత్థేన విజృంభణేన శతధా విచ్ఛిద్య కౌపీనకం,
నిష్క్రాంతే మదనధ్వజే బహి రసౌ సావత్రపో నైష్ఠికో
వర్ణీ ధావతి

వసి—(పశ్య విహాస్య.)

చోర ఏష ఇతి తం రుంధంతి రాజ్ఞో భటాః

జం—అకాండధావన మత్ర భావ్యతే. అపి చేద మాశ్చర్యం.

శ్లో. భీత స్యాత్యుద్ధృతే
నాస్య ముసలే నేవ శేఫసా,

విష్ణు—తమ రట్లు సెలవిచ్చుచున్నారు. కాని యుత్సవముతో నూరేగుచున్నట్టి యీ భగవానునకు వక్రనాసయమి యను నామాంతరము కలదని నేను తలచుచుంటిని.

వక్ర—(అపహసించి) జంబుకా! త త్కంతటను దేవతాభావన కలదని సూచించుటకై యీ బడాయితో త్తుకొడుకిటు ప్రేలుచున్నాడు. (ప్రకాశముగా) విష్ణుమిత్రా! నీవు తత్వదర్శి వగుటయం దాశ్చర్యమేమి?

విష్ణు— సెల వో సంగుడు. ఇంటికిఁ బోవుదను.

వక్ర—(స్వగతము) నన్నడిగి యిక్కడకు వచ్చితివా. పొమ్మని నేనుఁ జెప్పుటకు? (ప్రకాశముగా) శీఘ్రముగా గృహము నలంకరింపుము.

వి—ష్ణు (శిష్యునితో నిష్క్రమించును.)

వక్ర— జంబుకా! పాపము పరిహార మైనది. మ ఠమునకు పోటికిఁ బోవుదము రమ్ము.

జంబు— చక్కగా సెలవిచ్చితిరి. వైదికసన్నిపాతము గృహప్రదర్శన మహోత్సవము కంతరాయము గదా?

(ఇద్దఱు నడచుచున్నారు.)

వక్ర— అబ్బ! నూతనముగఁ దయారైన పడుచుభగమువలె జనసంఘాతము బిగువుగ నున్నది! ఇక్కడ చూడు.

తే గీ. మనుజు లన్యోన్య మూపాద — మస్తకంబు
గ్రిక్కిఱిసి యుంటచేఁగామి - కీల మెత్తి
తన్ను నొక్కెడి యువతుల — వన్నెఁగవను
బొడువఁ జాలక లోలోనఁ బొగులుఁ జొచ్చె,

కావున జంబుకా! చేయిఁబట్టుకొని నన్ను ముందునకుఁ దీసికొనిపొమ్ము.

జంబు—(అట్లుచేసి) ఆర్యా! అటుచూడుము.

మ॥ జనసంఘంబునఁ బోవుచో యతికి వి ♦ శ్వస్త్రాకరస్పర్శచే
ఘనదండం బిఁక గోఁచి ఁజించుకొని నో - కా స్తంభముంబోలెలే
చిన న ట్టెట్టులు పాటిపోవు నడుగో - సిగ్గంది సన్యాసి

వక్ర—(చూచి నవ్వి)

— — — — యా
తనిఁ జోరుండని రాజకింకరు లిడే — దండింతుప్రోకుండఁగన్.

జంబు—ఆసమయమునఁ బరుగెత్తుట బాధకరమైనది. ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము.

ఆ వె. విసరుతూయి గురుసు — విధమున రోఁకలి
బండ కరణి నిక్కి — యుండు వీని

నివార్యమాణా స్తిష్ఠంతి
పురతో రాజకింకరాః

వక్రి — అత్ర కిల నగ్నా తపస్విగేహేషు సిద్ధపా ... వృందస్రిధారి నిజాగ్రనిబద్ధైక కుప్రవఘుంటికేవ బకకంఠనాళ ద్రాఘీయసా మృగాజినయుక్తికేషే నాథస్థితమూర్ధా కటిగ్రథితకింకిణీకాశ్రేణిమేఖలో హస్తద్వయా గుళీసంచార ఘటఘటాయిత నాగఖండయుగళద్వయో ఝులంఝులాయిత పంజీచరణవిన్యాసో నాసికోత్పుటీకదర్శనకృతబాలకసంత్రాసో హరిదాసో నామ తురీయవర్ణ జన్మా పరిపతతి.

ఉం —

శ్లో. పశ్చాత్కటీతటనివేశితపాణియుగ్మ
ముత్తానయా న్ముఖ మపావృతదంతపంక్తిః,
విప్రసబంధనశిఖాగ్ర మలోకకానా
మగ్రేసరోఽయ మవలోకయతే ద్విజాన్.

వక్రి — అయం చ హాస్యకారీ నామ విప్రవటుకస్య పాశ్చాత్యపరిధానకచ్ఛేరాల కృకలాసం నిక్షిప్య జగదుండలాం కృకలాసోఽయ మంతరాంతర ఇతి విడంబయతి. (విహస్య)

శ్లో. కృకలాసః క్వేతి భయా
త్సంభ్రాంతః భ్రమతి స్రస్తవస్త్రయుగః
విప్రజనమధ్యవర్తీ
వివృతలుఠ న్మేహనాండకోశోఽయమ్.

శ్లో. నమయంతి ముఖాన్యస్య
వీక్ష్య శేఫో మృగీదృశః,
ముఖ మున్నమయ త్యేత
త్తా విలోక్య ముహుర్ముహుః.

వక్రి — జంబుక! దేవస్య పురస్తా న్నటతీ ర్వారమృగాక్షీ రవే క్షమణాః పీతమద్యవిఘూర్ణకపోలా యువానః సారోపహర్షవంతి. తెస్సహ పేశ నే త్రస్యా న ప్యేవ మాళ కిమ్యతే జనః తదన్య ప్రాసర్పావః

మొద్దు రాజభటుల • కడమైయుండచే
నతనిఁ జేర వెరతు • రహహా భటులు.

వర్ణి — ఇచ్చటఁ జూచితివా! ముఖము, కంఠము, భుజములు, భుజాంతరములు మున్నగు భాగములందు వంకరటింకరగ నామములం బెట్టి, చిలుకజెల్ల దండలఁ గూర్చిన నగ్రభాగముఁ గలిగి కొంగ మెడవలె మిగులఁ బొడవైన లేడిచర్మపుంగిరీటము నౌదల ధరించి, కటిస్థలిని గజ్జియల తాడు గట్టి, చిటితాళముల హస్తమునం బట్టి, ఘటుకృట ధ్వనులఁ జేయుచు, ఘల్లుఘల్లున సమంజీరచరణవిన్యాసముం జేయుచు, ముక్కు, నోరు, బొమలు, వికటముగాఁ ద్రిప్పుచు, పండ్లఁ గన బరచుచు, వెర్రిపాటలఁ బాడుచు, పిల్లలకు భయకంపముల గల్గించు సాతానిహరిదాసు పరువెత్తుచున్నాడు.

జంబు— బాగు! బాగు! వీఁడెవఁడు

తే. గీ. పిలుకఁదులకుఁ జేతు లానించి — శిరము నెత్తి
జోల్లు గార్చుచు నికిలించి — దొబ్బు పిలక
క్రిందవ్రేలాడ ఛాందసా — గ్రేసరుండు
కాంచుచున్నాఁడు వెఱ్ఱిమొ — గంబు వైచి

వర్ణి— హాస్యకారియను నీతఁ డొక విప్రవటుని యొడిలో తొండను బెట్టి జనమధ్యమున నీతని బట్టలోఁ దొండపిల్ల యున్నదని ఝుళిపించుచున్నాఁడు. (నవ్వి)

క. బాడబులందునఁ బుట్టము
వీడఁగ వృషణములకుత్తి - వ్రేలాడంగన్
యేడ? కటా! తొండని యట
నాడెడి వస్త్రమును లాగి — యతిసంభ్రాంతిన్॥

తే. గీ. కామినీమణు లితని చ — కాకచొమ్మ
నదరి చూచుచుఁ దమదుము — ఖాంబుజముల
వంచుకొన, హాస్యకారుఁడు — వాని మొగము
లెత్తి శిశ్నముఁ జూపి న — వ్వించుచుండె॥

జంబు — ! భగవానునెదుట నాట్యమాడు వారయువతి సందర్శనము తమ జన్మము జరితార్థముఁ జేసికొనఁ దలచిన పీఠదుర్గవినోదకపాత్రయై యువతులు గుంపులుగ నిచ్చటఁ జేరుచున్నారు. పిల్లలతోఁ గలసి వారొ యెడల జనులన్యభావమును బొందఁ గలరు కనుక వేతో — చోటికేఁ బోముపు

జం— (నిపుణం నిరీక్ష్య) ఆర్య! ఇతఇతో వసంతమహోత్సవః, కరగృహీత పీటికయా చేటికయా సహ దేవస్య ప్రత్యో నర్తకు మభివర్తతే గృధ్రీ.

(తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టా గృధ్రీ)

గృధ్రీ— 1 హంజే! పుప్ఫవాడిఏ! అంజమఏ ణంచిద వ్వ జేణరంణో సఆసాదో పారిదోసిఅ లహీఅది.

పుప్ఫవాటికా— 2 కిం ఉపరి రంగణంస? అహవా రంణో ఉపరిణంచిదవ్వం.

గృధ్రీ— (విహస్య) 3 వణహిసాఖ్ ఖుఏసో మమ్మహావింజాను.

పుప్ఫవాటికా— 4 కిణ్ణదుదీఏో తుమ కామయతోసో వంకణా సజమి తాను ఉహిణ్ణో.

గృధ్రీ— (సోపహాసం) 5 సుణాదు హోదీ అగపరిసేణవి మహాఘుంతి కిదంథ యది వంకణాసజమీ.

పుప్ఫవాటికా— 6 ఉపరి జాణయతి. చుబుణకిత్తా మహేణ సుఖరం కరేఅ ఉఅ అగులీహిం సురదింతి.

గృధ్రీ— 7 తహ ఏవః, కిదు జబుఏో ణామ తంస పింవహో తాసు మమ్మహ వింజాను ఉహిణ్ణో

పుప్ఫవాటికా— 8 జఇఏవ కీరిసతాణీ ఉపరి తుహ అహిణివేసో,

గృధ్రీ—9 పఢమో ధంణోంతి దుదిఏ పడితోంది గోరవేణ రాఅ విసేసేణ ధణ దిణ్ణా మిత.

పుప్ఫవాటికా— 10 అవసరో కేణ చిదు పురదో దేవంస.

గృధ్రీ— (తథాకరోతి.)

జం—

శ్లో. గృధ్రీ నటతి భగవతో
గణికాగణమణి రియం పురతః,
రత్న స్ఫ్యాతనిచోళ
స్థగిత స్తనధృతమణిస్రజేవ సమం.

రాజా— (వీక్ష్య)

శ్లో. తారానాథనిభం ముఖం తరళయోరక్ష్ణో శ్శఫర్యో స్తులా

[ఛాయా.]

1 చేటి! పుష్పవాటికే! అద్య మయా నర్తితవ్యం. యేన రాజ్ఞస్సకాశా త్పారితోషికంలప్స్యే.

2 కిముపరిరంగాంకణస్య, అథవా రాజ్ఞ ఉపరి న ర్తితవ్యం?

3 వనన హిసః ఖల్వేష మన్మథవిద్యాను.

4 కృష్ణద్వితీయ స్త్వం కామయ స్వేమ తన్త్రిజానసియమీ తా స్వభిజ్ఞః

జంబు– (వక్రతో గూడి) ఆర్యా! ఇటు చూడుము. నవానవమహోత్సవమునఁ గరగృహీతవీటిక యగు చేటికతో దేవునిముందు గృధ్రి నాట్యము చేయుచున్నది.

(గృధ్రి చేటి ప్రవేశింతురు.)

గృధ్రి– చెలీ! పుష్పవాటికా! రాజును మెప్పించి బహుమానమును బడయుటకే నే నిపుడు నాట్యముం జేయుదును.

పుష్ప– రంగాంకణమునవా? లేక రాజశిరమునవా? నీ నాట్యము.

గృధ్రి– (నవ్వి) ఊరాజా మన్మథవిద్యయం దడపిమున్న సుమా!

పుష్ప– కృష్ణద్వితీయుఁడును నీ కత్యంతప్రియభృత్యుండు నగు వక్రి నాసయమి మన్మథకళాకుశలుఁడా?

గృధ్రి– (సోపహాసముగ) నిజముఁ జెప్పెదగ వినేము. కళాశాస్త్రచాతుర్యము తన కెందులకు? అతని శరీరస్పర్శము నాకు లభించిన జన్మము చరితార్థమైన దని సంతసింతును.

పుష్ప– ముఖముతోఁ జుంబనముఁ జేసి పిదప నంగుళీసురతముఁ జేయు నని పైకి తేలుచున్నది.

గృధ్రి– నిజమే! ఆతఁడు నతని శిష్యుఁడు జంబుకుఁడు మన్మథవిద్యయం దద్వితీయుఁడు.

పుష్ప– కావుననే వారియందు నీ కత్యంతాదరము

గృధ్రి– నాకే కాదు. ప్రథముఁడు ధన్యుఁ డనియు, ద్వితీయుఁడు పండితుఁ డనియు, రాజుగూడ వారలను మెచ్చి విశేషముగ ధనము నిచ్చుచుండును

పుష్ప– దేవునిముందు నీ విపుడే నాట్య మొనర్చుటకుఁ దగిన సమయము.

గృధ్రి– (నాట్యము చేయును)

జంబు–

తే. గీ. అఖిల వేశ్యామతల్లి యై – యడరు గృధ్రి
నాట్య మాడుచు నుండెఁ శ్రీ – నాథు నెదుట
జిలుఁగురత్నాలతైవలో – పలను డాఁగు
చిన్ని చన్నులు మణిగాముఁ జిందులాడ.

వక్రి– (చూచి)

సీ. నింపుచ నురు గోము – నిరసించు నెమ్మోము ఘనమీన
మాల మీఱు – గనులసోను! కాంచనంబును గేరు – కాంత
నాసికతీరు చెఱకుఁ దీపికి బావి – చెలియమోవి! కలువకాం
తుల మేల – మాడు చేతులలీల దాక్షాసుఁబోల్చు –
రమణి పల్కు! కటివంపు గుండ్రాయి – గద దీని చన్దోయి
గగనసమంబౌను – గరితకౌను

నాసా చంపకలంఘినీ కిసలయ (శ్రీ) గర్వచోరోఽపిధరః
పాణీ కోకనదోదరారుణఘృణీ వాచో మధూలీముచో
వక్షోజౌ తు సుధానిధౌ వసితయా పద్మౌ పదే భాసయా.

కిం బహునా?

జం— (స్వగతము) హృదయ! కిమకాండే విక్లబయసి? అను భవతు ప్రథమ మాసభూజ్య ప్రతిదినం ప్రయచ్ఛసీమాం గురవే (ప్రకాశం) ఆర్య భవానసి ధన్య ఏవ.

ప్రక— హంత! కః ధన్యః?

జం— ఆర్య! ఉచ్యతాం, రాజపత్న్యపి తేన తథా స్నిగ్ధం వదనం

ప్రక—

శ్లో. రాజా నా పరిగృహ్య తనయా
దేహా మన్యోఽపి నాయువా,
యథా మయి తథా స్నేహో
నాన్యత్ర స్యా త్స్వగృద్యశ్యాః.

జం— (స్వగతం) అహో! పురహుంకార గ్రంథి శేష మన్మథం మన్యః ప్రథయతే (ప్రకాశం.)

శ్లో. పదాన్యే ధనికే యాని
కాంత్యేపిఠీతస్మ రాగమే,

(ఛాయాః)

5 శృణోతు భవతీ. అనఙ్గస్పర్శేనాపి మా రఘుడితి కృతాఞ్జలిరతివస్త్ర వాసయమి

5 ఉపరి జ్ఞాయితే చుంబనం కృత్వా ముఖేన సుచిరంకరోతి పునరంగుళీభి స్ఫురత మితి.

7 తథైవ. కింతు జంబుకో నామ తస్య శిష్య స్తాను మన్మథ విద్యాస్వభిజ్ఞః

8 యద్యేవం కీదృశ స్తేషా ముపరి తవాభినివేశః

9 ప్రథమమోహనస్య ఇతి ద్వితీయో పండిత ఇతి గౌరవేణ రాజా విశేషణ ధనం దదాతీతి.

10 అవసర స్తైవ స్థితుం పురతో దేవస్య.

గీ. సకలయౌవతుల కానంద — పరచి యిట్టి చెలియతో రేబవళ్ళు
చా — శీతిగతులఁ బూసివాయంగ దెంగెడి — పురుషవరుని
భాగధేయము త్రైలోక్య — భాగము గద!.

వేయును నేల? ఈ రమణీమణి భగము నేకరము తేనియవలె మధుర మైన దన దీనికి లోపమే మున్నది?

జంబు — (స్వగతము) హా దైవమా! ఆసమయము నందుఁ గంగారుపడి నన్ను నున్న నన్ను బాధించెద వేల! ప్రత్యదినంబును నేను ముదుగా దీనికిఁ జక్కదండ ప్రయోగముఁ జేసి యే గురుని యొద్దకుఁ బంపు చుంటిని కాదా? (ప్రకాశముగా) ఆర్యా! నీవుగూడ ధన్యాత్మధనుండవే.

వక్ర — ఆర్యా! నేనేగాక దీని యెడల మతి యొక ధన్యుఁ డున్నాఁడా? నాకు దెలియ కుండ గృధ్రికి నేలంజకాడు వైనా దోరఁ బెట్టుచున్నాఁడా యేమి? చెప్పుము నాప్రాణ మెగిరిపోవు చున్నది. నేనన్న ప్రాణమర్పించి పడివచ్చు నా ప్రేమనిధికి, వేఱొక విధవశిశ్నము రుచించునా?

జంబు — ఆర్యా! క్షమింపుము. దీనిని రాజు చేఁగవేసి యుదుం కొటచేనట్లు? హార బాటున మాటుజారితిని కాని నిన్నొక్కని తక్క — మా వారిని జూచిన దానికి దోసము.

జం — రాజు! విధవతా...! అకటా వైపై దానికి నీనిఁ ప్రేమ లేదన్న దనుకొను చున్నావా? పట్టికల్ల, వైసాంగోరకల్లు లేని ప్రేమఁ జూపి నాటక మాడుచున్నది. గాని. మనసులో లేశ మైనా లేదు. ఈవిషయము నేను గాయత్రీసాక్షిగా ప్రమాణముంజేసి చెప్పఁగలను

తే. గీ. దీని నుంచినవాఁడు రా — జైన నేమి?
యౌవనుం డగు వాతీయోగిఁ — డైన నేమి?
మన యెడల దీనికిం గల్లు — మమత యితర
మనుజు నం దుంచ దనుచు న — మ్మకము నాకు.

జంబు — (స్వగతము) ఓహో! వీఁడు దురహంకారపుఁ గొతుకొడుకు తానే మన్మధుఁడని తలఁచి యువ్విళు లూరు చున్నాఁడు. అజ్ఞానాంధకారమునఁ బడి యట్లే తలఁచుటగాక లంజకొకనిపై ప్రేమయేమి! నిజముగా, త్రికరణశుద్ధిగా — నొకనిపై మక్కువ గల యువతి చావున కైనా నొప్పుకొనును గాని గాని ధనాశచే నితరుని ప్రక్కలోఁ బండుకొని దెంగించుకొనునా? (ప్రకాశముగా) ఆర్యా!

తే. గీ. యౌవనుండును ధనికుఁడు — నందగాఁడు
న్నరాశలావేది ధాతయు — సరసుఁ డైన

రాజ్ఞి న స్నిహ్యతి తథా
యథా త్వయి కథం త్వియమ్!

వక్ర-- (సకోప) మూర్ఖ! మమకరాంగుళిం స్పృశ.

జం-- (స్వగతం) సత్య మయం పురుషానయః యదాహు రాగమ విదః - యో రమణ్యా దంగుళీ క్రీడాం త నా హతః పురుషా ధమ, మితి. అత ఏవ మా మనువర్తేరతతుర ఇతి. భవతు కుపిత మాశ్వాసా మ్యేతమ్. (ప్రకాశం), అర! పశ్య.

శ్లో. సంస్పృశవిన్యస్తాంగులినా
కరమలయుగేన ఘట తియ
హృదయా దాకృ ష్యేవ
క్షిపతి హి యూనాంధృతిందూగే,

వక్ర-- (సానూతం).
శ్లో. ప్రతిరసితభావగర్భం
కరకమలం క్వణితవలయ మిద మానయా
ఆకుంచితపంచాంగులి
శిరసి నిహా త్యేవ పుణ్యకృతాం.

జం-- ఆర్య! వీచైఃభణితవ్యం,

వక్ర-- హుంజాల్మ! కిం మా న్కిం మన్యసే?

జం-- వైదికఃకృణుయా దిత్యుపాంశు భణత్యవవోచం.

వక్ర-- యద్యత్ర వైదిక జనసంచారః, పశ్చిమతో నటనదర్శినా రాజ్ఞా సముద్దిష్టో మహాగజతిష్ఠతి, తేనా తరహితా త చ్చరణాంతరాలేన ప్రేషిత నయనా వావా మస్యా నటనం పశ్యావః

జం-- ఇత ఇతో భవాన్. (ఉభౌ పంక్రమ్య,)

వక్ర-- జంబుక! మయ పరిచితా రాజకీయా వేత్రపాణయ స్స మల్లం తే మహాగజ స్యాపన్న చరణభాగే ౨ వస్థానం

జం-- రాజ్ఞా భవ ద్దృష్ట శ్చే ద్భవాన్ దుశ్చార ఇత్యవిశ్వసనీయ స్స్యాత్

హాని దిగనాడి యిద్దినీ ♦ పైని మమతఁ
గలిగి పడిచచ్చుటకు నేమి కారణంబు?

వర్తి—(కోపముతో) ఛీ! మూర్ఖా! నా చేతివ్రేలిని బట్టుకొని చూడుము.

జంబు—(స్వగతము) గ్రుద్రిది కందమూలము గాని తోలుపూతు కాదు. దానిలో నితని వ్రేలు దోఁపి ప్రతిదినము నంగుళీసురతముఁ జేయుటచే వ్రేలు కాయఁగాచినది. నిజముగా వీఁడు పురుషాధముఁడు పెద్దలుఁగూడ "యిః కుర్యా దంగుళీక్రీడాంత మాహుః పురుషాధమం" అని చెప్పు దురు. కావుననే చతురుఁడ నని నన్ను ముసరించుచున్నాఁడు. అగుఁ గాక నీతని కోపము చల్లార్చుట కన్యప్రసంగమునకుఁ బోయెదను. (ప్రకాశముగా) ఆర్యా! చూచితివా?

క. సొగసైన వ్రేళ్ళు ముడుచుచు
నొగి విప్పుచు నాట్యమాడు ♦ యువకమనంబుల్
బిగలాగి పట్టి దప్పున
మగుడం బాఱంగఁ దోలు ♦ మాడ్కిఁ గృత్యకలన్ ‖

వర్తి:—(సాభిప్రాయముగ)

సీ. గీ. చారుకంకణనినదంబు ♦ మూఱుమ్రోయు
పానమాకుంచితాంగుళి ♦ యైనదీని
భావగర్భితహస్తాబ్జ ♦ పాతభాగ్య
మెంత పుణ్యాత్ముశిరము ధ ♦ రించునొక్కొ.

జంబు:—ఆర్యా! నీచైర్వ్యక్తవ్య మనుట మఱవకుము.

వర్తి:—ఛీ! దురాత్ముఁడా! నేను నీచుఁడ నని తలఁచు చున్నావా?

జంబు;—వైదికపువిధవలు విందు రేమో యని మెల్లగా మాటాడు మని నా యభిప్రాయము.

వర్తి;—ఓహో! ఇచ్చట వైదికజనసంచార మెక్కుడుగనున్నచో నటు పశ్చిమమునకుఁ బోయి రాజాధిష్ఠితమత్తగజము వెనుక నిలచి దాని కాళ్ళసందుల నుండి గృధ్రి నాట్యమును చూతము రమ్ము.

జంబు;—ఇటు ఇటు రమ్ము. (ఇద్దఱు నడచుచున్నారు)

వర్తి;—జంబుకా! నా పరిచితు లగు రాజకీయపురుషు లనేకులు వేత్రపాణులై యిటు రండని నన్ను బిలుచుచున్నారు. గజసన్నిధానమునుండి చక్కఁగా జూడవచ్చును. రమ్ము.

జంబు;—ఒకవేళ నీవు రాజు కంటఁబడినచో దురాచారుఁడవని యతఁడు శంకించు నేమో!

రాజా:— కిమతో మే భయం? పశ్య!

శ్లో. కవయః వర్ణయితుం కథ
మస్యా అపి గానమాధుర్యం.
విశ్వావసుదుహితా
ఉత్కలయా భాషయా బ్రవీతి.

(సోత్కంఠం.)

శ్లో. ద్విగుణీకృతమాధుర్యం
గానే నాస్యాః కథమవపశ్యామి.
చిర ముగ్ధమస్యా చుబుకం
బింబాధరం మధుర మితి వదతి

కంచు:— (స్వగతం) అహో మ సీమాం కామయే (ప్రకాశం.) నద్య వానీ మప
రోధాయిష్యే త్వయా మార్గేణ.

రాజా:— త్వమేవం మన్యసే. భవిష్యతి చిరంపాఠస్య రాజహాసకస్య.

కంచు:— కృతం విచారేణ సంభావితేయం రాజ్ఞా,

రాజా:—

శ్లో. స్నానం కృశ మవలగ్నం
కృథులా వస్యాః పయోధరా వోఢుమ్.

కంచు:— (సోత్కంఠం)

కరయుగ ముద్యమ్యాహం

(ఇత్యర్థోక్తే—స్వగతమ్) పరతంత్రోస్మి భగవత్యాః జలవహనం గేన
(ప్రకాశం.)

తా ఏవ రస్యాస్త్వయి పరిశక్తిః.

అకాల్యా దపి త్వయి రాజ్ఞో విశ్వాస ఇతి విదిత మేతత్.

రాజా:— అతిసన్నికర్షా ద్గజరాజపదాంతరేణ సమ్యగవభాసతే కృధ్రినటనం.

ఇయం హి—

శ్లో. క్వణత్కంకణసకోమలస్వనవిమిశ్రితాళధ్వని
క్రిమానుగుణనూపురక్వణితపాదవిన్యాసయా.
రసాభినయవిభ్రమత్కమపదారవిందాగ్రయా.
మనోహరతి మామకం నటలీలయా సుందరీ.

పక్షి:— మనకేమి భయము?

తే. గీ. సుప్రసిద్ధుఁడు విశ్వావ ◆ సుండు బృహతిఁ
బట్టి పలికింపఁ జాలని ◆ ప్రౌఢ మైన
దీని సంగీతకలన సం ◆ తృప్తిసెంది
కవులు విని వర్ణనము సేయఁ ◆ గావలెఁ గద?

(సోత్కంఠముగ)

తే. గీ. గానరసమున ద్విగుణిత ◆ మైన దీని
మోవిపానక మాని నే ◆ మురియు టెపుడొ?
కౌఁగిటం గూర్చికొని చుంబ ◆ కంబు నెత్తి
యాసతీలింగ నేను ము ◆ దాను టెపుడొ?

జంబు:—(స్వగతము) నాకుఁ గూడ నదియే కోరిక. (ప్రకాశముగా) గురుతరా! అటు లైన నీ కిపుడ పేనినిఁ దగిలించుమ విదరా? ఒక్కపాటు బాడుచు కొన్నఁ గొంత తమకము తగ్గునేమో!

పక్షి:—నీవిట్లు తలఁచు చున్నావు. కాని, చచ్చుపీనుఁగు లంజకొడుకు రాజు గూడ దీని నిప్పుడే దెంగఁ దల పెట్టుకొని యుండ నోపు!

జంబు:—రాజట్లు భావించుఁ గాక! తమకు విచారము లేదు.

పక్షి:—

క. కరము పడు మలసె నయ్యో!
బరు వగు వక్షోరుహంపు ◆ భారము మోయన్

జంబు:—(సోత్కంఠముగా)

కరయుగముచేత నే

(అర్ధోక్తి యందు స్వగతము) మన్మథబాధచే నొడలు మఱచితిని. (ప్రకాశముగా)
— — — — నీ

గరిత పయి నీకుఁ బ్రేమ ◆ గాఢము కాదా?

అదియును గాక, చిన్నతనమునుండి నీపై రాజానకు విశ్వాస...ని జగత్ప్రసిద్ధి కలదు

పక్షి:—జంబుకా! మిక్కిలి దగ్గరగా నుండుటచే మనకు కృధ్రి నాట్యము చక్కఁగాఁ గనఁబడు చున్నది. ఈ కృధ్రి

తే. గీ. క్వణితకోమల తాళసం ◆ కలనయోగ్య
చలితనూపురనినద మి ◆ శ్రలరఁ బాభి
నయవిలాసాన పితను ◆ నాట్యగతుల
మనసుఁ గరఁచి హరించెనే నీ ◆ వనరుహాక్షి.

జంబు:—(దారాభిలాషేణ-ప్రకాశం.) కిమిదం తే పాణి గృహీతా విధినా? ఇదమేకం మృష్యతాం యుష్మత్ క్షిత పురోపవనరాజాగమనముషితచేతసేన మయా విస్మృతం.

వక్ర:—యుజ్యత ఏవైతత్.

జంబు:—కథమియం సమాపతతి గృధ్రచేటికా పుష్పవాటికా నామ? ఆగచ్ఛతి చేదనయా గురుకార్యార్థ మాసేవ్యామి గృధ్రిముపవనం.

వక్ర:—లభస్వ పుణ్యం గురోః ప్రాణదానేన.

జంబు:—(విలోక్య) హంత! హంత! మహాగజో మూత్రోత్సవాయ పదామంతరేణ పంచమపద మివ మేహానం పరిసారయతి. గురో! వద ముపసర్పామః. గజమేహానం న జానాసి మే మహోపాధ్యాయవక్రినాసన యమిన్!

(ఇత్యుభౌ పరిక్రాంతౌ)

శ్లో. గజకృతకకృత్పిండో మూర్ధ్ని ద్యుతో భృశకర్కశే
నపది శితధా భూత్వా వ్యాప్తో ముఖం చ వపుశ్చ తే,
భవతు మలినం వాసః పట్టాంశుకం చ హి తాంద్వయం
కథయ భవతా దుర్గంధోయం కథం సహితుం క్షమః

వక్రి:—జంబుక! మామైవం. అహం ఖలు యమినా త్వత్కృత యోగాభ్యాసో మే సుకరః, కరేణ చిరమపి నాసికావివర పిధానాత్. కించ—శృణు మే యోగ పరిభావం.

శ్లో. మహాత్కష్టం భవేద్గర్భే పతీతి విధవారతే,
అతోఽహమవిగృహ్ణీయాం దండాగ్రేణ రసంపునః.

జంబు:—సత్యమేవేదం. యతః, సాధుసమాఽపి కతిపయోజనః తరుణీనాం విధవానాం చ తృణపరిదానార్థమేవ. వక్రినాసయమీతు వృద్ధివర్ణం గృహీత్వా యతతి తదర్థం ఇతి తావదితి

వక్రి:—యదా గృధ్రి లబ్ధా తదాది మమ విరళీ స్థాను సంచారః.

జంబు:—ఆర్య! మధ్యాహ్న స్సంప్రాప్తః సంప్రతి హి.

శ్లో. నిద్రాదిరాలస్న్యయన మలసైర్ణ్యయతే శాస్త్రపాఠో
నద్యాం గావో జరఠమహిషీ పుచ్ఛమూలం వజ్రింతి,
కుడ్యప్రాంతే కుపితకరభీ పాదఘాతాం త్సహంతో
ఘోరం యుద్ధం విదధతి ఖరా మేహనాతి పరిసార్య.

జంబు:-(దారాభిలాషతో) దీనిని నీవగ్ని సాక్షిగఁ బెండ్లి చేసికొన్నావా? క్షమింపుము. పురోపవనమునకు రాజు వచ్చుటచే మఱచెడి విహారముమాట మఱచితివి.

వశి:-యుక్తమే గదా యిది!

జంబు:-వృద్ధ చేటిక నాగు పుష్పవాటిక వచ్చుచున్నది. దీనిచేఁ గబురుపంపి వృథ్రిని గురుదర్శనార్థమై పిలిపించెదను.

వశి:-గురువునకుఁ బ్రాణదాన మొసగి పుణ్యముఁ గట్టుకొనుము.

జంబు:—(చూచి) అయ్యో! అయ్యో! మహాగజము మావటీని విడుచుటకై వాకిళ్ళమధ్య నుండి గ్రుడ్దనకాలివలె శిశ్నము నాడించుచున్నది. గురువర్యా! మీమగులద్దె తమనెత్తిపై పడుచున్న దండోయి! లద్దెకేమిగాని స్తంభము వంటి శిశ్నము తగిలినయెడల నిష్కారణముగ ప్రాణము దక్కదు. తొలగుడు!

(ఇద్దరు తొలగుదురు)

తే. గీ. కఠిన మైనట్టి నీ తల — కాయపైని
గజము విసర్జింప లద్దెము — కట్టలయి ముఖము
ఒట్టలం బాడుఁ జేసిన — భయము లేదు
కాని యెట్లాను వయ్యు? దు — ర్గంధమునకు.

వశి:-జంబుకా! అట్లు సందేహింప నక్కరలేదు. చిరకాలము యోగాభ్యాసము చేసినవాడనుగావున నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు లేకుండ కొంతదిగఁ బట్టగలను. మరియు నాయోగప్రభావము వినుము.

తే. గీ. గర్భ మగు నేసి మిక్కిలి - కష్ట మనుచుఁ
గడు భయంపడు విధవను — గమల దెంగి
పూకులోనుండి రసము ను — మొద్దతోడ
మఱల గ్రహియించి విధవను — మరలుఁ గొందు.

జంబు:-ఇది నిజమే! తరుణవిధవాజనము నుండి తమకుఁ దాంబూల పరిధానములు చాల ముట్టుచుండెడివి.

వశి:-కాని నాకు వృథ) దొరికెవది మొదలు విధవాప్రచారము చాల తక్కువ గ్రైనది.

జంబు:-ఓహో! మధ్యాహ్నమైనది. ఇప్పుడు

చ. ఆకు దగు చుండె శిష్యసభ ; మాధ్యయనంబులు నిద్రమత్తుచే
మఱిజవెగోవులుం జరిత — మాహిమపుచ్ఛము లందు కుడ్యపుం
బరిసర మందుఁ గృద్ధకరి — పాదహతిన్ సహాయించి గాడిదల్
గరమతి ఘోరహూ తిమచ — కారవుఁగొమ్ములను లేపురూతుర.

(స్వగతం) తదహం పుష్పవాటికాం సల్లాపయిష్యామి గృహీత్వా సమయానుకార కాయ. (ప్రకాశం) తత్రభవాన్ నటీ స్నాత్వా కృతభోజనో గృహీతతాంబూల. కర్పూరచందనాలేపీ పురోపవనం ప్రవిశ.

నటీ:—తథా (ఇతి నిష్క్రాంతః)

జంబు:—[సచింతాక్యానం.]

శ్లో. లచితాపణరథ్యాసు నదీ ష్వాపవనేషు చ.
యత్ర కుత్రాపిచమయాన దృష్టాపుష్పవాటికా.

[దూరతో విలోక్య సహర్షం] కథంచి దియ దృశ్యతే. (ఉపసృత్య) న కశ్చి ద్వతజనః త దిమాం పృచ్ఛామి. పుష్పవాటికే! కి మద్యాపి నృత్యతి?

(ప్రవిశ్య పుష్పవాటికా)

పుష్ప—11 కహం? జంబుకా! దేవో ఖు అళ... పవిట్ఠో రాణ్ణా, ఉణ గింధిణో ణ తిణ దింతిఅ ఏక కోసంధిణబహుకయణ బహుమాణ కదుఅ కహిదా ఇదాణీం ఏంవ ఉపవణఅలం భంత తా హం గింధి పరిచరిదు తంద ఎంవ గంఛమి.

జంబు:—అహో! మహాన్ ప్రమాదః ఇయంతం కాల ము పవనమేవ గమిష్యతి గురుః రాజాపితత్రగమిష్యతి అతః పుష్పవాటికే! త్వరితముపగమ్యగురుమపాసర

పుష్పవాటికా—తథా! (ఇతి నిష్క్రాంతా)

జంబు:—(పరిక్రమ్య) ఇద ముపాధ్యాయగృహం న వేద్యాం సంతి శిష్యాః అహో మస్యే నిరగా దేవ గురు రితి ఇదా మిదానీమ్

శ్లో. తాంబూలపూరితముఖీ తరళాయతాక్షీ
నీలాలకా రుచిరకాంచనకర్ణపత్రా
ద్వారార్పితైకనతసుందరపూర్వకాయా
కుంభ స్తనీ గురువధూ రవలోకతే మామ్.

(ఉపసృత్య) గురుపత్ని! నిపుణికే! క్వ మేవ గురుః

(తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టా నిపుణికా)

నిపుణికా—12 జంబుకా! కిగదో యణో కాసరపేక్ఖిదుం దేహి పహిదో ణిరగదో తేవి దేవదంసణంస గదా పింసా పరియణా యం

జంబు—త్వం బహి ర్గృహా దేత్య కిం పశ్యసి?

ఛాయా:

11 కథం? జంబుక! దేవ: ఖల్వాలయం ప్రవిష్ట: రాజ్ఞా పునర్దత్త ధ్యావర్తనం దృష్ట్వా ఏకకోశస్థితజహూనక్త్య బహుమానం కృత్వా ధితా ఇదానీ మేవోపవన మాగచ్ఛేతి తస్మాదహ మపి గృహిణీం పరిచరితుం తత్రైవ గచ్ఛామి.

(స్వగతము) గృధ్రిని పిలుచుటకై పుష్పవాటికతో మాటలాడెదను. (ప్రకాశముగా) గురువర్యా! నీవు స్నానముఁ జేసి భుజించి, తాంబూలము సేవించి కర్పూరచందనాదుల నలందుకొని, తపోవనమును బ్రవేశింపుము.

వశి:—అట్లె (నిష్క్రమించును.)

జంబు:—(చింతాశ్వాసముతో.)

తే. గీ. చిత్రితాపణవీథికా — శ్రేణికలను
పూలవనముల దరుపదీ — కూలములను
వెదకి చూచితిఁ గాని నా — ప్రియసఖూటి
పుష్పవాటికఁ గానక — పోతి నకట!

(దూరముగా జూచి సంతోషముతో) అతికష్టముచే నేటికి పుష్పవాటిక నాకంట బడినది. ఇచ్చట నెవ్వరు లేరుగాన సమీపించి దాని నడిగెదను.
(సమీపించి) పుష్పవాటికా! ఇప్పటివరకు నాట్యము సేయుచు నున్నారటే.

(పుష్పవాటిక ప్రవేశించును)

పుష్ప:—ఏమీ? జంబుకుడా! దేవుడు కోవెలలో బ్రవేశించినాడు. నాట్యమునకు రాజు సంతసించి రత్నములను బహుమాన మిచ్చి యిప్పుడే యుపవనమునకు రమ్మని చెప్పినాడు. అచ్చట సంభోగయజ్ఞమునకు నుపచారములకై పోవలెను.

జంబు:—అయ్యో! మహాప్రసాదము. ఈపాటికి గురువుగా రుపవనమును జేరియుందురు. రాజుగూడ నచ్చటకు బోవునుగాన పుష్పవాటికా! నీవు శీఘ్రముగా బోయి గురువు నవలకు వారి పొమ్మని చెప్పుము. లేకున్న గొంప మునిగి పోవును.

పుష్ప:—అట్లె (అని నిష్క్రమించును.)

జంబు:—(నడచి) ఉపాధ్యాయుని గృహమిదియే! వీథియరుగుపై శిష్యు లెవ్వరును లేరు. కావున గురువుగా రుపవనమునకు బోయియుందురు. గురుపత్ని.

చ. సురుచిరనీలకుంతల వి — శోభితకాంచనకర్ణపత్ర సుం
దరవదనాబ్జ, చర్చితసు — నాగబలారుణకోమలోష్ఠతా
దరనతపూర్వకాయముగ — ద్వారము నందున జాఱుఁబైటతోఁ
బారిపోఁ జూచుచుండె మద — పుంఖదురోజసరోజ నాదెసన్.

(సమీపించి) గురుపత్నీ! నిపుణికఁ బిలువే నాకు గురువవు

(నిపుణిక ప్రవేశించును)

నిపు:—జంబుకా! భుజించి కొంతదీర్ఘదంతులతోఁ గలసి గురువు దేవదర్శనమునకై పోయెను. పరిజనులు శిష్యులుగూడ నటకే

జంబు:—నీవు బయటకు వచ్చి యేమి చూచు చున్నావు?

నిపుణికా:–13 మణామ జంబుణో మంగళం కహాయిస్సం.
(సంస్కృత మాశ్రిత్య.)

శ్లో. రంతుం న శక్నుతే గురు రస భవా సన్న్యాస ధత్తే రుచిం
రమ్యాం కిం గృహిణీ గుణో? ఇతి జడాశ్శిష్యాః వదే మన్యతే
ధూర్తైరుత్పతిభి తికల్పితప్రతిద్వద్వి ప ఏ వాలయ
శ్శక్యం మేకనసంకులా చ్చవ బహిర్గంతుం గృహాభ్యంతరాత్.
అద్య తు మహాశీలా దనకాకలాక్షేప కో యువా సులభ? ఇతి హి
పశ్యామి. తదిదానీం మమ భాగధేయో భవాన్ మనోభావా కుర్విత ॥

జంబు–(శాంతం పాపం) నిపుణికే! కిం తవ హృదయం పత్యు వృథాక్ష దీర్ఘదంతే
నాపి ద గృహీతం?

నిపుణి:–14 మాసద్వితయ అగహీయ కాసరవధూ రూపవతీ ణామతీర్ఘదంతేణ
మహ సురదవిఘ్నం కరోది.

జంబు;–(స్వగతం) రసికః ఖలు దీర్ఘదంతః (ప్రకాశం, తస్యా ముఖ)యతాం

శ్లో. రదచ్ఛదాభ్యాం నిష్పీడ్య ఛత్రం పునోభునః
మర్గయిష్యే గృహం తస్య ముద్గరాక్షేణ శేఫనా.

నిపుణికా;–15 సాహు రే జంబుయ సాహు.
ఇది జంబుకస్స గండం చుంబతి)

జంబు:–(స్వగతం)

శ్లో. గురోర్గృహిణ్యా వదనాంబుజస్య
స్యాస్వస్య గండే మమ చుంబనాయ
తాంబూలకర్పూరలవ... న్నా
రతాయ మాం ప్రేమమయేన గండః

అధర మస్యాశ్చుంబితుం (గృహ్ణాతి.)

ఛాయః

12 జంబుక! కృతభోజన కాసరదీర్ఘదంతాభ్యాం సహితో నిర్గతః తేఒపి
దేవసద్మ. గతా శ్శిష్యాః పరిజనాశ్చ.
13 శృణోతు జంబుక! ముక్తలజ్జం కథయామి
14 మాసద్వితయ మారభ్య కాసరవధూ రూపవతీ నామ దీర్ఘదంతో మమ
సురతవిఘ్నం కరోతి
15 సాధు రే! జంబుక! సాధు హ్రాదయజ్ఞానం తే.

విపు— ఓ·హోయి! జంబుకా! సిగ్గు విడచి చెప్పుచున్నాను.

సీ. అందఱుత్తైను కాన — టంచుఁ బందుగు శిష్యులెల్లరు నన్నుఁ
గ — న్నెత్తి గానరెంత లేపిన లేవ — నే లేవదుగద నీ
గురుపత్నిని నట్టి — బురదకౌటు! యాలతీరంగనీ — వైనదెం
గుదు వన్నఁ బరకామినులపొందు — మఱగి తీవు! బయట
కుం బోయి యె — వ్వనినేని విషయింపు మనుటకు వీలు
కా — దయ్యె నాకు

గీ. యింత వికలౌ నవచ్చిన — న్నింటిలోనఁ! గదిసి కుమ్ముము
లెందుకు — మ్మొదరఁ టన్నఁ! గొండపాదువున నున్న యీ—గోడ
లెల్లఁ! గటకటా! యిట్టినాపూకు — గతి యికేది?

చిరకాలమున కిప్పటికీ యవకాశము లభింపగా మొద్దువంటివాఁ డెవడైన నిండదం దొరకు నేమో యని చూచుచున్నాను. నాపుణ్యవశమున మంచి సమయమునందు నీ వగపడితివి

జంబు—పాపము శాంతించుగాక! నిపుణికా నీహృదయమును బూర్తిగా నీభర్త మిత్రుడగు దీర్ఘదంతున కర్పించితివిగదా! ఇక నీదేవులాట యేల!

నిపు— రెండుమాసములనుండి కాసవిభార్య రూపవతి యను దానిని మరగివాడు నా కడకు వచ్చుట లేదు అందుచే నా భగము పూజా పునశ్చరణములు లేక బూజుపట్టి యున్నది.

జంబు—(స్వగతము) దీర్ఘదంతుడు గనిగాగ్రేసరుఁడు (ప్రకాశముగా) అట్లైన చక్కగా వినుము.

తే. గీ. రథవిపులం బట్టి కొఱుకుచు — మదనగృహము
దెంగులాటలు లేమిచే — బెంగఁ గొనిన
ముద్గరముమాడ్కి నున్న నా — మొడ్డ దోఁచి
మర్దనముఁ జేతు లెమ్ము నీ — మనసు దీఱ.

నిపు—బాగురా! బాగు; జంబుకా! నాహృదయమును బాగుగా గనిపెట్టితివి.
(జంబుకుని ముద్దు పెట్టుకొనును)

జంబు—(స్వగతము) తే. గీ. గురుగృహిణి నన్ను ఖాంబింప — దరికిఁ జేరి
మోము చెక్కున గదియించి — ముద్దిడంగ
గ్రమతాంబూలగంధ మా — కాంత పూకు
దెంగుమని పోత్సహించిన — భంగి నలమె.

([illegible])

నిపుణికా—[మౌనం పరిహృత్య] 16 మాణద! ఏదావదా మదణోణ సంతుట్ఠో.

జంబు—(ఆస్వాద్య).

శ్లో. అహం తన్వి! యాభేయం త్వాం
గృధ్ధిం యథతు తే పతిః,
ఇతః పరం వ్యావ స్తేయ
మావయో ర్నాత్ర సంశయః.

(నేపథ్యే)

శ్లో. పవమానం తత ఇతో బద్ధం కంబళరజ్జుభిః,
గోలాంగూలం వికర్షంతి కుపితా రాజకింకరాః.

జం:బు—కథం? గోలాంగూలం శ్చేత్ కౌతుకస్థాన మేతత్?

నిపుణికా—17 జంబుయ! యి ధజణ గ్గిహియ పో ణ ముంచ, యిజహోతుహ గురూ.

(పునర్నేపథ్యే)

శ్లో. ఉత్ప్లుత్యేవ సకృ చ్ఛాఖ త్యుపవిశ
న్కండూయతేఽంగం సకృ
త్ఫూంకుర్వన్ భృకుటీ స్సకృ త్సకృ దయం
త్రస్య త్యకాండేఽసకృత్,
విమ్వ గ్దర్శయితుం పురో నృపథ స్తై
రాకృష్యమాణోఽద్య భో
ద్వీపా దాగత ఏష మానుషగిరం
వక్తీతి నః కౌతుకమ్.

నిపుణికా—(జంబుకస్య సమీప ఉపవిశతి)

జంబు—(స్వగతం)

శ్లో. యా దిను ముపవిశంతీ పార్శ్వతో మే నతాంగీ
స్పృశతి భుజ మవామం నామతుంగ స్తనేన,

[ఛాయా;]

16 మాణవ! ఏతావతా మదనేన సంతుష్టః

17 జంబుక! స్త్రీజనం గృహీత్వా స న ముంచతి యథా తవ గురుః.

విప్రు—(సిగ్గువిడిచి) హా ధాతా! నంతమాత్రమున మన్మథుడు సంతసింపలేడు.

జంబు—అగుగాక!

తే. గీ. ఇతరయువతుల దిగనాడి— యిది మొదలుగ
దెంగుచుందును నిన్నునే — తృప్తిదీఱ
గురుడు గృధ్రిపూకును దెంగు — గోర్కెదీర
నీ ఋణం బాది సిద్ధాంత — మిద్ది మనకు.

(నేపథ్యమున)

తే. గీ. కంబళిపు వాళ్ళ నటు నిలు — కదల కొండ
గట్టిగా గొండ్రముచ్చును — గట్టి రాజ
కింకరులు క్రోధమూర్తులై — క్రిందవైచి
లాగు చున్నారు జనములు మూగిచూడ.

జంబు—ఏమి? గొండ్రముచ్చా! అయిన సంతోషాస్పదముగదా!

విప్ర—జంబుకుడా! ఇది నీ గురువువలె నసాధ్యమైనదిసుమా! అదుపు దొంగ
నచో ఆతుపకుల దెంగుక విడువదు.

(తిరుగ నేపథ్యమున)

సీ. ఎగిరి గంతులు వైచి — యేగు చుండునుగొంత గూర్చుండి
దేహంబు — గోకికొనును। బెదరించు పలుంకృతి — నెనుటి
వారిని జూచి సడిలేక దనకు దా — జడిసికొనును। కనుబొ
మ్మలుకులించి — కఱున బగ బెట్టు నూరక యట్టిటు —
లొదిగితిరుగు। పలుజూపి యికిలించి — భయపెట్టుచుండును
తలలోని పేలను — దవిలి వెదకు

గీ. జన మునకు జూప భటులు ముం — దునకు లాగ। మనుజవా
క్కులనేమొ — మాట లాడు। బాపురే! యిద్ది యేదేశ—
వాసియైన। కోతియోవిన కనపట్టె — క్రొత్తవింత.

విప్రు—(జంబుకుని దరికి జేరును)

జంబు—(స్వగతము)

చ. వెరవున జేసి చేరుచు న — మేయుధృతిన్ నిజపార్శ్వసీమకున్

యు దిహా చరథమూలాభ్యంతరే నున్న చేలం
ధ్వజమదనమహో నే దుర్జయః పంచబాణః.

విపుణికా—(స్వగతం) 18 భీసణో ఏసో దండేన వా ఇదంవో (ప్రకాశం) జంబుఅ
ఏసో తుహ ఉ పంగే చెలందరిదో ముసలఖండో విఅ.

జంబు—(స్వగతం) కథ మనయా దృష్ట మిదం. యావదియమాసన్నా తావదిదం
నగ్లాపయతి తాడనం తస్య ప్రత్యుత విజృంభణాయైవ; భవతు ఏవమా
క్షిపామి (ప్రకాశం) ముసలఖండ ఏవాయం, యది వానర స్త్వాం తర్జయేత్త
మనేన నిగ్రహిష్యామి.

విపు—19 జంబుయ! యుజంతే.

(తతః ప్రవిశంతి పశ్చాద్బద్ధం గోలాంగులం ఆకృష్య రాజ కింకరాః)

కింకరా—20 కోణామ గోళంగులేయో? కేణామ రాయ కింకరాయో?

గోలాం—నను యూయమేవ కిమ్!

కింక—21 అహో! కహం? ఏవేయోవి వాణకంప!

గోలాం—22 కాసరంప ఉవంగ్ఝూయేసో దీహదందప కిణంధో,

(తతః ప్రవిశత; కాసరదీర్ఘదంతౌ)

దీర్ఘ—కాసర! క్వ వక్రనాసయామి?

కాసర—గృధ్రిసమధిష్టితనికుంజోదరం ప్రవిష్టః, అతః పరమత్ర భవాన్నేనజ్ఞాతు
మర్హసి.

దీర్ఘదంత—త్వద్గృహిణ్యా సహ మధుపాన రతోత్సవాభ్యాం మపహృతచేతనోఽస్మి;

కాసర—తర్హి సోఽపి గురు స్సముత్సారితో గృహం ప్రవిశతి తత్త్రైవ గచ్ఛావః

(ఇతి పరిక్రామతః)

గోలాంగూ—ఏతావన్న జానామి కాసరదీర్ఘదంతౌ అంహం హి వానరః;

జంబు—(శ్రుత్వా) కోఽత్రసందేహః? అపితు మనుష్యవాక్పేతం కృతి
విస్మయస్థాన,

విపుణి—23 అసంణో పహోవది వాణరో. (ఇతి భయేన జంబుకం మాలింగతి)

జంబు—(చక్షుషీనిమీల్య)

శ్లో. మ మాశ్లిష్టశరీరస్య తన్వ్యాక విస్మృతచేతసః
కంఠీరవ స్తనసంసర్గసుఖా న్నాన్యత్ప్రియతే

(ఇతి తథైవ స్థితః)

---

18 భీషణ ఏష ద దేవ వారయితవ్యః జంబుక! ఏష తవో త్సంగేచేలా
రితో ముసలఖండ ఇవ.

19 జంబుక యుజ్యతే.

20 కోనామ గోలాంగూలః కేనామ రాజకింకరాః!

ఖగరిపుకేతనంబు తను – కంబున గోఁకలిమాఁడ్కి నిక్కి తోఁ

దరఁ గలిగించె వస్త్రము య–థాయథ పరాకృతిఁ జేసి యక్కటా

విప్రు——(స్వగతము) భయ మగుచున్నది. (ప్రకాశముగా) కఱ్ఱతో నావలకుఁ గొట్టవలెను. ఇదిగో నీ బట్టలో గోఁకలిబండ యున్నట్లున్నదే!

జంబు——(స్వగతము) వీని కీ శిశ్నము కనఁబడినది. నేనేమి చేయుదును విప్రుణికి సమీపించినకొలఁది తెగ నిక్కుచున్నది, కాని తగ్గుట లేదు. అగుఁ గాక! ఇట్లు కప్పిపుచ్చెదను. (ప్రకాశముగా) ఇది గోఁకలియె క్రోఁతి యరుదెంచి వచ్చినచోఁ గొట్టవచ్చునని జాగ్రత పెట్టితిని.

విప్రు——మంచిపనిఁ జేసితివి.

(కొండ్రముచ్చును బట్టుకొని రాజకింకరులు ప్రవేశింతురు.)

కింకరుఁడు——కొండముచ్చెవరు? రాజకింకరు లెవ్వరు!

కొండ్రముచ్చు——మీరే గదా! రాజకింకరులు!

కింక——ఓహో! క్రోఁతికి వివేకము గూడ నున్నదే!

కొండ——కాసరోపాధ్యాయు నగు దీర్ఘదంతుని స్నేహితుఁడు.

(కాసరుఁడు దీర్ఘదంతుడు ప్రవేశింతురు)

దీర్ఘ——కాసరా! వక్రనాసయని యేడి?

కాస——వృద్ధి యున్న పొదలో దూరినాడు తరువాత సంగతి నీకే తెలియవలెను.

దీర్ఘ——నీ భార్యతో నథరపా సురత మహోత్సవములలో నోడలు దెలియక యుంటివి. నాకు దెలియదు.

కాస——అటులైన నీ పాటికి యింటికి వచ్చియుండును. గృహమునకు బోవుదము, (ఇద్దఱు నడుచుచున్నారు)

కొండ——నేను వానరుఁడనగుటచే నిరువురు గాసరదీర్ఘదంతులు నరకులైరి.

జంబు——విని సందేహమేమి? మనుజవాక్యములు మ చేతననుగల యీ క్రోఁతి విస్మయస్థానమే!

విప్రు——క్రోఁతిసమీపించినదని యమ్మయో! (జంబుకు నాలింగనము చేసికొనును.)

జంబు——(కన్నులు మూసికొని)

తే. గీ. కుటిలకుంతల నన్నుఁ గౌఁ – గిటఁ గదింప

మనసు భ్రమఁ జెందె విగతచే – తనతఁ గాంచె

సరసకుచ కుంభయుగళస – స్పర్శకతనఁ

బరమ సౌఖ్యాంబురాశి మై – మఱచిపోతి.

(ఆశ్లేషింతురు.)

నిపుణి--24 అదో ఎంవ తుమఃవి --చేగ్ణోపి.

కాపర--కథ మత్ర గురుగృహద్వారే రాజకకరగృహీతో పటుభి ... మాణో గోలాంగూలః?

దీర్ఘదంత--కోఽయం ? జంబుకః పార్శ్వస్థాయాః నిపుణికాయాః పరిరంభణ సుఖ మనుభవతి.

శ్లో. కిం వక్ష్యతి మహాన్ముక్తే ... నోత్సవే,
కాంతే షండే గురోః పత్నీ జంబుకం శరణం గతా.

కాపర--అర్య! మయా ఇయం భోక్తుం శక్యతే?

దీర్ఘ--అథకమ్

గోలాంగూలస్స్వగతం, మాం హి నిపుణికాయై దర్శయితవ్య ఇతి కంఠరాభి ప్రాయః; ప్రకాశం, భోభోః కరాః! మాం ముంచత

ఏక--25 వాణర! ఖణం తుహిణీం చింత ... వందేన ...

అన్య--26 ణియుణియే వాణరో ఏసోదటవ్వో

నిపుణి--దృష్ట్వా 26 కహం ఏసో వాణరో? ... సంఖుకా ...

గోలాంగూల--పరోక్షం,

శ్లో. భవనాన్నిర్గతే పత్యౌ ...రం పురుషమిచ్ఛతి,
జంబుకం పరిరభ్యాస్తే

స్వగతం, హంత హతః ఖల్వ మే భుక్తా కథ? ... త్రాసయేయం.
భవత్వేవం. ప్రకాశం, తవ యం దృశ్యతే మయా.

ఇతి ముఖ వ్యాదాయ ప్రసారయతి,

నిపుణి--ససంభ్రమం, 28 హా ... దస స వాణరంస ముహం దుడే ... నవా యంస .

ఇతి జంబుకస్య మేహనం గృహీత్వా వానరస్య ముఖే యోజయతి.

జంబు--చక్షుషీనిమీలయన్నేవ. నిపుణికే! మా గృహాణ మే మేహనమ్ ... తవ? ఏతన్నివరే సుదీయమిద. వృషణద్వయం ప్రవేశయామి ఇత్యుత్తిష్ఠతి:

నిపుణి--విహస్య, 29 వింపఠం దమహ ... విభ మేణ,

గోలాంగూ--సకోపోచ్ఛ్వాసం, నిపుణికాజారజార? నపుంసకో భూత్వా సుఖేన తిష్ఠ ఇతి జంబుక మేహనందంశయతి.

22 అయే! కథం? నివేకోఽపి వానరస్య?
22 కాపర స్యోపాధ్యాయస్య దీర్ఘదంతస్య స్త్రీ.
23 అసన్నో భవతి వానర.
24 అతఏవ త్వమన్యచేతనోఽసి

నిపు——కావుననే యచేతన నైతిని.

కాస——ఏమి? గురుగృహద్వారమున రాజకింకరులు క్రోఁతి నాడించుచున్నారు.

దీర్ఘ——వీ డెవ్వడు? జంబుకుండా? పార్శ్వమునందు నిలువఁబడి నిపుణిక గాఢాలింగనసౌఖ్య మనుభవించుచున్నాడు. ఇందు తప్పేమున్నది.

తే. గీ. మొడ్డ లేవని మగఁడు న — పుంసకుండు
దీని నీ మధ్య విడచితి — దెంగకుండ
నుప్పు పులుసును దిని యూర — కుండలేక
జంబుకునిపాలఁ బడిన దీ — సారసాక్షి.

కాస——ఆర్యా! దీనిని నేను దె గుటకు పిలుపదునా?

దీర్ఘ——నీ చిత్తమువచ్చినట్లు

కొండ——(స్వగత) నన్ను నిపుణికకుఁ జూపవలె నని రాజకింకరాభిప్రాయము. (ప్రకాశముగా) కింకరులార! నన్నిక విడువుడు.

కింకరులలో నొకడు——ఒక్కనిముస మూరకొనుము. లేనిచో కర్రతో బుర్రపగుల గొట్టెదను.

మఱియొకడు——నిపుణికా! ఈ క్రోతిని జూచితివా?

నిపు——చూచి ఇదియేమి? ఈ క్రోఁతి నన్ను జూచి కోపముతో మీదఁ బడఁబోవుచున్నది.

కొండ——(కోపముతో)

తే. గీ. భర్త యిలువీడి పోవంగ — బరపురుషుని
కౌఁగిటం జేరి సుఖియించు — కారులంజ
నరసి చూచియు గానంగ — నైతి నకట!

(స్వగతము) అయ్యయ్యో! చేతులు కట్టబడి యున్నవి లేనిచో దీనినిబాగుగా జడిపించి యుందును. అగుగాక! (ప్రకాశము)

దొంతకిలిని లెమ్ము గమ్మిటు — దొంగతొత్త.

(నోరు తెఱచును)

నిపు——అయ్యో! అయ్యో! క్రోతి కొఱుకుచున్నది. చావుకొత్తి కర్రయేది?
(అని జంబుకుని శిశ్నము క్రోతి నోటిలో బెట్టుచున్నది)

జాబు——(కన్నులు మూసికొనియే) నిపుణికా! నా శిశ్నము బట్టుకొనకుము. ఇది నీదే లెమ్ము. ఈ బొక్కలోనే నావృషణములనుగూడ దోపెదను.

నిపు——నవ్వి, కోకిలయనుకొని దగా పడితిని,

కొండ——(కోపముతో నిట్టూర్పు విడిచి) నిపుణికాజారుఁడా! నపుంసకుఁడవై సుఖముగా నుండుము. శిశ్నము గొరుకుదును.

నిపుణి—30 జంపిం మహా సురదళొహాపచాసా తంప కాయందయు సహిత వాణ రేణ ద.దసా.తి కిం కరిస్సి మందభాయిణి.

కింక—31 రేరే దు.ఠవాణ! ముంచేహి ముంచేహి.

ఇతి వానరం ప్రహాత్యజంబుకి మేహా ం మోచయంతి,

నిపు—సంస్కృతమాశ్రిత్య, నిరూప్య? కృతిమోకు. వానరః యతః.

శ్లో. కస్త్వం : కృతః కంబళిరోమమిశ్రైర్లా గూలదండ స్వ తనూ కహాణి,

కృతాని కుంగాలవిరక్త మాస్యం శ్మశ్రూణ్యాని శ్లోమభి రర్పితాం

తత్కింకరాన్ పృచ్ఛామి, భోభోకింకరా! కుతస్త్వ: ఏష వానరః?

ఏకః—32 దింపందరావో జయదో ఏసో వాధరరాయో.

అన్యః—33 ఞదో సింవ ఏదంసు ఛంతం దాసేమి. ఇతి కరిమచ్ఛత్ర ధారయతి.

తృతీయః—34 అహంని వీజేమిది వేహిం పలాచామరగుంచేహి ఇతి వీజయతి.

...—విహస్య, ఉపచరంతు విముక్త మేహాదంక మేతా

గో—స్వగతం. అంబ! మేదిని! వివరం దేహి లజ్జా మాం బాధతే.

దీర్ఘ—సాశంకం, ఏమ వానరవేషః పురుష ఏవ

గోలా—భోభో రాజకింకరాః! ముంచత మామ్ ఇతి ప్రణమితు ముచ్ఛతి.

ఏకః—85 గహీదదో రాయణియోనో

అన్యః—36 ణియుణియారెమె, ది పఇదంనో పిహో ప చావిసం జీదంవోతి రాయ ణోరో

జంబు—నిపుణికే! ఏష కానభర్తా గృధీ) .కాయమానః కృతావజ్ఞ ఇవరాజా ప్రతిభాతి. పార్శ్వతోవిలోక్య శాసక సహిత ఆర్యో దీర్ఘదంతో ప్యత్రైవ.

దీర్ఘదంత—భోభో కృతావజ్ఞ కిం వక్రీనాస ఉమి?

కింక—37 సోహాణో జామరోతి బహుష్క ణో కిదో ఇంతరయో ఏంవ అహ్మాణం రాయో రో ఇతివక్రనాసప్య భుజ బ ధవ: విసృజ్య నిష్క్రాన్తాః:

నిపు—శ్లో. ... కంబళా వాణరో ఏసో వేసేణావి కిదో తహా,

ముంధఖియుగది గింధింజంద్ణాబహులుమాణిదో.

---

25 వానర! క్షణ తూష్ణీ తిష్ఠ అన్యథా దండేన ప్రహరిష్యే

26 నిపుణికే! వానర ఏష ద్రష్టవ్యః;

27 కథమేష వానరః; మాం ద్రష్టుం చక్షుసాపశ్యతి.

28 హంతహంత! మాం దశతి వానరస్య ముఖం దండేన వారయిష్యే.

29 నిపుణి ధ్యాస్మి పలఖండప్రహరేణ.

30 యస్మిన్న మసురతలాభ ప్రత్యాశాతస్య కామధ్వజస్యైవ ముఖం వాన రేణ దంశయతి కి కరోమ్యహం మందభాగ్యా.

31 రేరే దుష్టవానర! ముంచముంచ,

నిపు—దేనియాధారము జూచుకొని నాథగ మువ్వలు లూరు చున్నదో దానికే ముప్పు వాటిల్లి ది. ఇక నాకు గతియేమి? (విచారించును)

కింక—ఓరీ! శుంఠవానరుఁడా! విడు! విడు! (అని గొట్టి జంబుకుని శిక్కమును విడుపింతురు)

నిపు—(సంస్కృతముతో నిరూపించి) ఇది కృత్రిమవానరముగాని నిజమైనది కాదు.

తే. గీ. పుట్టినవి కావు కంబళి బొచ్చుచేతఁ
దనురుహంబులు తోఁక క - ట్టినవి కాని
బొగ్గుమసి పూసి మొగమున - మూతిమీఁద
గొత్తెబొచ్చున మీసంబుఁ - గూర్చినారు.

కింకరుల నడిగి తెలిసికొనెదను కింకరులారా! ఈ వానర మెక్కడిది?

ఒకడు—ద్వీపాంతరము నుండి వచ్చినది.

అన్యుఁడు—అందుచేతనే దీనికి గొడుగు పట్టుచున్నాము.

(పిడకగొడుగు పట్టును)

తృతీయుఁడు—పలాలచామరగుచ్ఛములచే నితనికి విసరు చున్నాను (విసరును)

జంబు—(నవ్వి) నాచుల్లను విడిచిపెట్టినఁడు నుపచరింపుఁడు

కొండ—(స్వగతము) అంబ! భూదేవీ! యెడ మిచ్చి నన్ను సిగ్గు బాధించు చుచున్నది నీలోఁ జొచ్చెదను.

దీర్ఘ—(సందేశముతో) వీఁడు వానరవేషము ధరించిన పురుషుఁడే!

కొండ—ఓ రాజకింకరులారా! నన్ను విడువుఁడు. (నమస్కరింపఁ బోవును.)

ఒకఁడు— రాజనియోగము ననుసరింపవలెనుగదా?

అన్యుఁ—నిపుణికకుఁ జూపి విడచిపెట్టుమని రాజాజ్ఞ

జంబు—నిపుణికా! ఇతఁడు నీభర్త కృధితో నుండఁగా రాజు చూచి ఇట్లవ మానము చేసి యుండఁబోలు! (పరిక్కడుఁజూచి) ఓహో! కానునితో గూడ దీర్ఘదంతుఁ డిటుకే వచ్చుచున్నాఁడు

దీర్ఘ—ఏమోయి! రాజుచేత వక్రనాసయుమి యవమానింప బడెనా?

కింక—కాదు సద్బ్రాహ్మణుడని బహుమానము చేసెను ఇంత వఱకే మాపని (కట్లు విప్పి వెడలిపోవుదురు)

నిపు:—తే. గీ. చర్యచేఁ గ్రోఁతి యితఁడు వే - షంబుచేతఁ
గూడ వానరవేషంబు - గూర్పఁ బడియె
నన్ను విడి గృధిపూనుకు - నాకఁ బోయి

దీర్ఘ—సఖే! కి మేతత్

జంబు—(స్వగతం) ఇదం ప్రాగేవ నిశ్చిత మార్యేణ దీర్ఘదంతేన

కాస—గురో! గృధ్రీసంగమమధ్య ఏవ కిం లగ్నోసి?

వక్ర—

శ్లో. గృధ్రీంమాం చరితాం కింజేద్వృష్ట్వా హా జేః మాదిశత్,
ఆసా మిదం మయి స్నిగ్ధా గృధ్రీ త్యాద్యాపి వర్తతే.

అపి చ శ్రోతవ్య మస్మదీయమ్

శ్లో. రాజ్ఞోహం న బిభేమి న ప్లవగతా లబ్ధేతి లజ్జాం సకృ
న్యేషా మ్యన్యగిస్మరధ్వజపతా మర్మాద్గృహిణ్యాం తథా
ఆస్థానే విదుషాం పరం తు పరిమద్దిగ్రక నాసో యమిా
దుశ్శీలో భవతీ త్యుదీరయతి చేత్తన్మరశూలాయతే.

దీర్ఘ—యదిదం పర్యుషితం భవేత్తదా నకోశాయ అపూర్వతయాతత్ ఇదానీమేవ

వక్ర—తదిదానీం దురాత్మనో రాజహతకస్య దేశా దన్యత్రగచ్ఛామః

శ్లో. పురాంతరం ప్రాప్య నృపాంతరా దహం
ప్రదర్శ్య శాస్త్రాణి చ యా న్యపాఠిషం,
మహచ్చ దానం ప్రతిగృహ్య తద్ధనం
వితీర్య నేత్యాస్మి చ తాం నటీం క్రమాత్.

తావత్ పర్యంతం నిపుణికా జంబుక స్యమసు గ భవతు పరస్తాత్ కహి తస్య మనోరథ మపహరిష్యామి యోహి భుక్తవంతం ప్రతిబ్రూయాన్న భుంజీథా ఇతి కిం తేన కృతం స్యాత్! కాసర స్త్వలాబూ స్తనీం బధ్వైన తద్గృహిణీ చ దీర్ఘ దంతేన మయాపి రాజకారితవానరవేషేణ ప్రతిరథ్యం నీతమా నేన సర్వేఽపి పౌరాః ప్రతినందితాః

32 ద్వీపాంతరా దాగత ఏష వానరరాజః
33 అత ఏవైతస్య ఛత్రం ధారయామి
34 అహ మపి వీజయామి ద్వాభ్యాం పలాలచామరగుచ్ఛాభ్యామ్
35 గృహిణీతివో్య రాజనియోగః
36 నిపుణికాయై దర్శయితవ్య ఏషః, పశ్చా ద్విసర్జయితవ్య ఇతి రాజ నియోగః
37 శోభనో బ్రాహ్మణ ఇతి బహుమానః కృతః ఏతావా దేవాస్మాకం నియోగః
38 శ్లో. కర్మణా వానరో హ్యేష వేషే ణాపి కృత స్తదా,
మా ముజ్ఝతా గతో గృధ్రీం యు దాక్షిణ్యా బహుమానితః

దీర్ఘ—మిత్రమా! ఇదియేమి?

జంబు—(స్వగతము) ఇంతపని జరుగక మానదని దీర్ఘదంతు డిదివరకే జెప్పియున్నాడు.

కాస—గురువరా! గృధ్రసంగమ మందే రహకందాయములో బట్టుబడితివా యేమి?

వక్ర—

తే. గీ కుంజమున నేను గృధ్రియుఁ—గూరుచుండ
  జేఁడు కనులారఁ జూచి యీ—రీతిఁ జేసె
  నైనపసి కేమిగాని యీ—యగ్రగృధ్రి
  కెంతయో పేరిమ నాపయి—నింతవఱకు

ఇంకను నాసంగతి వినుడు

చ. జనములు నన్ను గొట్టితినిగ—నల్పిన దాసికి లజ్జ లేదు, భూ
  పునికడ నుండి నాకు భయ—ముంగన నన్యాసి మేహానంబునా
  వనితభగంబు జొచ్చె నని—భావనఁ జేయును పండితాళిన
  న్ననయముదూస్తుఁడంచునిక—నాడ దోడఁగుచురంచుఁబొక్కెదన్

దీర్ఘ దంతాదులు—ఒక రాత్రి గడచుటకేగాని కోటి కిది పాతబడిపోదా! దీనికి విచార మేల?

వక్ర—అందువలన నీ చండాలపురాజు దేశము నుండి మఱియొక తోటకు బోవుదము. తరువాత,

తే. గీ. ఏ నగరి నేని యొక్క భూ—మీశుఁ గొలిచి
  గొప్ప శాస్త్రిలు వినుపించి—మెప్పువడసి
  ధనమును గడించి గృధ్రికి—ధార వోసి
  మంచితినమున రావించి—యుంచుకొందు.

అంతవఱకు నిపుణికను జంబుకుడు నేనును నేకముగా విషయించుచున్నాము. తరువాత వానికి నే నడ్డము రాను. కడుపునిండ దినినవానిని నీవు తిన వద్దనినం బ్రయోజన మేమున్నది? కాసరుని భార్య దీర్ఘదంతునకును, కాసరున కలాబూస్తనియు దక్కెగదా! రాజుగారి యెడబాటువలన వానరవేషమున పౌరుల నందఱును వదించుకొని వాడు దక్కినది.

దీర్ఘదంతాయః—కి మితోఽపి ప్రియ మాస్తే భగవతః ?
వక్ర— అత ఏవ నంతామి, తథా పీదం మస్తు భరతవాక్యం,

శ్లో. భూపాః పుణ్యపథే చరంతు భవతు
క్షేమం ప్రజానాం సర్వతః
కాలే ప్రోషధయః ఫలంతు కవయః
ఖేలంతు రాజ్ఞాం ప్రియాః,
విప్రా స్సం త్వథ నిర్భయా శ్చ విధవా
ద్వాహో జరీజృంభ తాం
కామో యేన పుమర్థసార్థ సరణౌ
మోర్ధాభిషిక్తో భవేత్.

శ్లో. హిమాద్రిదర్యాయితయోనిమత్యై
మేరుప్రమాణాధిక మేఢ్ర కాయ,
సుమైథునాయై కృతమైథునాయ
నమ శ్శివాయై చ నమ శ్శివాయ.

శ్రీకాళిదాసకృతం ప్రహసనం
నామ నాటకమ్
సమాప్తమ్.

—• రాంబోవు గ్రంథ రాజములు •—

ప్రసంగరంగము, నాగరసర్వస్వము, పంచసాయకము,
కామకళ, ఆంధ్రరతిరహస్యము, కామకళావిధి,
మొదలుగా గల గ్రంథము లన్నియు
నొకదాని తరువాత నొకదానిని